

T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı

DOKTORA TEZİ

**SURİYELİ MÜLTECİLERİN SOSYAL
ENTEGRASYONUNDA HALKLA İLİŞKİLERİN ROLÜ**

Oğuz KUŞ
2502150088

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Yeşim GÜÇDEMİR

İstanbul, 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : OĞUZ KUŞ Numarası : 2502150088
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM/ DOKTORA Danışmanı : PROF. DR. YEŞİM GÜÇDEMİR
Tez Savunma Tarihi : 11.10.2019 Saati : 11.30
Tez Başlığı : SURİYELİ MÜLTECİLERİN SOSYAL ENTEGRASYONUNDA HALKLA İLİŞKİLERİN ROLÜ

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 50. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE / OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. YEŞİM GÜÇDEMİR		Kabul
2- PROF. DR. AYLAK OKAY		Kabul
3- PROF. DR. ABDULLAH ÖZKAN		Kabul
4- PROF. DR. EBUR ÖZGEN		Kabul
5- DOÇ. DR. AYDA UZUNÇARŞILI SOYDAŞ		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. EMEL KARAYEL BİLBİL		
2- DOÇ. DR. VELİ POLAT		

ÖZ

SURİYELİ MÜLTECİLERİN SOSYAL ENTEGRASYONUNDA HALKLA İLİŞKİLERİN ROLÜ

OĞUZ KUŞ

Suriye’de devam eden iç savaşın bir sonucu olarak gerçekleşen göç hareketi sonucunda Türkiye, sayıları 3.5 milyonu geçen Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye’de ikamet eden Suriyeli mültecilerin göçünün türü uzun süreli göç olarak sınıflandırılabilir ve mültecilerin Türk toplumuna sosyal entegrasyonu önem arz etmektedir.

Bu bağlamda çalışma, toplumun mültecilerin entegrasyonunu teşvik eden bir yaklaşıma sahip olmasında halkla ilişkilerin rolünü anlamayı amaçlamaktadır. Çalışma aynı zamanda bu sürece halkla ilişkilerin şekilde katkı sunabileceğine yönelik bir yol haritası sunmayı amaçlamaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek üzere halkla ilişkiler literatürü kültürlerarası iletişim yaklaşımları da göz önünde bulundurularak taranmıştır. Ayrıca göç tipolojileri, göç kuramları ve entegrasyon yaklaşımları hakkında detaylı bilgi aktarılmıştır. Araştırma bölümünde ise Türkiye’de gerçekleştirilen dijital tartışmalarda Suriyeli mülteciler hakkında ana sorun noktaları ve bu sorun noktalarının alt kırılımları sorgulanmıştır. Bu süreç kapsamında yarı-otomatik içerik analizi yaklaşımı benimsenerek, Twitter’den toplanan büyük veri setleri, metin madenciliği ve sosyal ağ analizi tekniğiyle analiz edilmiştir.

Çalışma bulguları toplumsal güvenlik ve ekonomi konularında Suriyeli mültecilerle ilgili pek çok olumsuz görüşün ifade edildiğini ve yanlış haberlerin kamuoyu üzerinde etkisi olduğunu ortaya çıkarmıştır. Diğer yandan, konu hakkında etkileyici/muhatap olarak kabul edilen farklı aktörler mevcuttur. İstanbul ve Ankara’dan gönderilen, mülteciler hakkında olumsuz ifadeler içeren tweetler yoğun miktarda etkileşim almaktadır. Sorun noktalarının saptanmasının ardından, çalışma amacını gerçekleştirmek üzere, konstrüktivist ve anlaşma oryantasyonlu halkla ilişkiler yaklaşımlarını merkezine alan bir halkla ilişkiler yol haritası tasarlanmıştır. Bu halkla ilişkiler yol haritası toplumu empatik bir yaklaşıma mültecilerin entegrasyonunu desteklemeye teşvik etmeyi ve sosyal entegrasyon süreci üzerinde olumlu bir etki yaratmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli mülteciler, sosyal entegrasyon, halkla ilişkiler, büyük veri, metin madenciliği

ABSTRACT

THE ROLE OF PUBLIC RELATIONS IN SOCIAL INTEGRATION OF SYRIAN REFUGEES

OĞUZ KUŞ

As result of migration caused by ongoing civil war in Syria, Turkey has been hosting Syrian refugees whose number exceeds over 3.5 million. Type of migration of Syrian refugees who reside in Turkey can be classified as long-term migration and it makes social integration of refugees to Turkish society an important issue.

Within this context, this study aims to understand the role of public relations in developing a perspective in society which encourages social integration of refugees. Study also aims to present a roadmap on how can public relations potentially contribute in this process. In order to realise this purpose, literature of public relations was reviewed by taking intercultural communication approaches into consideration. In addition, detailed information has been provided on migration typologies, theories of migration and approaches of integration. In research section, main problem points about Syrian refugees in digital discussions in Turkey have been investigated and breakdowns of these points have been identified. Semi-automatic content analysis approach has been adopted within this process and big data set aggregated from Twitter has been analysed by using text mining and social network analysis techniques.

Findings of study have revealed that most of the negative statements about Syrian refugees on Twitter contain concerns on security and economy oriented topics and effect of fake news on public opinion exists. On the other hand, several actors who have been accepted as influencer in the context of Syrian refugee issue, Tweets sent from Istanbul and Ankara that contain negative statements about refugees receive high amount of interaction. After identifying problem points, in order to realise purpose of study, a public relations roadmap which adapts constructive and consensus-oriented public relations perspective has been designed. This public relations roadmap aims to encourage society to support integration of refugees with an empathetic approach and create an influence on social integration process in possitive manner.

Keywords: Syrian refugees, social integration, public relations, big data, data mining

ÖNSÖZ

“Suriyeli Mültecilerin Sosyal Entegrasyonunda Halkla İlişkilerin Rolü” başlıklı bu çalışma Türkiye’de ikamet eden Suriyeli mültecilerin sosyal entegrasyonu noktasında halkla ilişkilerin ne şekilde katkı sunabileceğini anlamak noktasında önem arz etmektedir. Çalışma halkla ilişkiler, göç, entegrasyon gibi farklı alanlar arasında bağ kurmakta ve yenilikçi analiz yöntemleri benimsemektedir. Bu yönüyle çalışma bir kaynak özelliği taşıdığı gibi gelecek çalışmalar için bir tartışma zemini de sunmaktadır. Diğer yandan, bu çalışmayı gerçekleştirmeye karar verdiğimde, kariyerimin başındaki bir sosyal bilimci olarak, ülkemi de doğrudan etkileyen bir meselenin çözümüne doğrudan katkı sunmayı hedefledim.

Gündelik hayatımın büyük bir kısmında meşgul olduğum ve yazarken farklı ülkelerde bulunduğum çalışmamı gerçekleştirirken, koşulsuz desteğini esirgemeyen kız arkadaşım Gülşen Tombak en değerli teşekkürü hak etmektedir. Tez sürecinde bilgi birikimi ve özeniyle çalışmanın ortaya çıkmasında emeği geçen tez danışmanım Profesör Doktor Yeşim Güçdemir’e teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca çalışmamı gerçekleştirirken bakış açımı genişleten ve değerli görüşlerini esirgemeyen Profesör Doktor Tiit Tammaru, Doktor Kadri Leetmaa ve Center for Migration and Urban Studies araştırmacılarına teşekkürlerimi sunarım.

Diğer yandan, her koşulda yanımda olan ve desteklerini esirgemeyen annem Nuran Kuş’a, babam İlhan Kuş’a ve ağabeyim Mehmet Kuş’a en içten duygularıyla teşekkür ederim.

İstanbul, 2019

Oğuz Kuş

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	III
ABSTRACT.....	IV
ÖNSÖZ.....	V
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	IX
TABLolar LİSTESİ.....	IX
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL ENTEGRASYONUN BİR BİLEŞENİ OLARAK HALKLA İLİŞKİLERİN TEMELLERİ

1.1. Halkla İlişkilerin Çalışmadaki İşlevi Üzerine	5
1.2. Halkla İlişkiler Hakkında Kuramsal Bir Zemin	6
1.2.1. Halkla İlişkilerin Tanımı	6
1.2.2. Halkla İlişkilerin Bileşenleri.....	10
1.2.3. Mükemmellik Çalışmaları	13
1.3. Halkla İlişkiler Yaklaşımları	17
1.3.1. Konstrüktivist Yaklaşım.....	17
1.3.2. Anlaşma Oryantasyonlu Halkla İlişkiler	21
1.3.3. Organizasyonel Halkla İlişkiler Teorileri.....	26
1.4. Kültürlerarası ve Uluslararası Halkla İlişkiler.....	30
1.4.1. Kültürlerarası İletişimin Temelleri	32
1.4.2. Kültürlerarası İletişimin Değişkenleri	36
1.4.3. Kaygı ve Belirsizlik Yönetimi Teorisi	42
1.4.4. İkili Kültürlerarasılık Teorisi.....	46
1.4.5. Kültürel Eleştirel Teori ve Kimlik.....	51
1.4.6. Görüş Açısı Teorisi.....	54
1.4.7. Hofstede ve Kültürel Boyutlar.....	55

İKİNCİ BÖLÜM

GÖÇ VE ENTEGRASYON ÜZERİNE KURAMSAL BİR ÇERÇEVE

2.1. Göç Kavramının Tanımı.....	63
2.2. Göç Tipolojileri	66
2.2.1. Ulusal Göçler.....	67
2.2.2. Uluslararası Göç	71

2.2.3. Yasal Durumuna Göre Göçler	74
2.2.4. Gönüllü – Zorunlu Göç	77
2.2.5. Kısa Süreli – Uzun Süreli Göç	81
2.2.6. Proaktif Göç – Reaktif Göç	82
2.3. Göç Teorileri.....	84
2.3.1. Neo-Klasik Göç Teorileri	84
2.3.1.1. Makro Neo-klasik Yaklaşım.....	86
2.3.1.2. Mikro Neo-klasik Yaklaşımlar	88
2.3.2. İkili İş Gücü Piyasası.....	89
2.3.3. Göçün Yeni Ekonomisi	93
2.3.4. Dünya Sistemleri Teorisi	95
2.3.5. Devamlılık Teorileri	97
2.3.5.1. Ağ Teorisi.....	98
2.3.5.2. Kurumsal Teori.....	101
2.3.5.3. Birikimli Nedensellik Teorisi	103
2.4. Entegrasyon Kavramının Tanımı.....	106
2.5. Entegrasyon Yaklaşımları.....	109
2.5.1. Lockwood’un Entegrasyon Yaklaşımları	109
2.5.2. Esser’in Sosyal Entegrasyon Yaklaşımı	112
2.5.2.1. Kültürlenme	113
2.5.2.2. Yerleşim/Konumlanma.....	114
2.5.2.3. Etkileşim.....	116
2.5.2.4. İdentifikasyon (Kimliklenme)	118
2.5.3. Heckmann ve Schnapper’in Entegrasyon Yaklaşımı	120
2.5.3.1. Yapısal Entegrasyon.....	121
2.5.3.2. Kültürel Entegrasyon.....	122
2.5.3.3. Etkileşimli Entegrasyon	123
2.5.3.4. Kimliksel Entegrasyon	124
2.6. Entegrasyon Yöntemleri	125
2.6.1. Tek Kültürlülük Yaklaşımı	125
2.6.2. Çok Kültürlülük Yaklaşımı	127
2.6.3. Pota	129

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HALKLA İLİŞKİLER, GÖÇ VE ENTEGRASYONU SURİYELİ MÜLTECİLER BAĞLAMINDA TARTIŞMAK

3.1. Suriye'deki İç Savaş ve Göç Üzerine Genel Bir Bakış	131
3.2. Suriye Vatandaşlarının Türkiye'ye Göçü ve Mültecilerin Profili	136
3.3. Suriyeli Mültecileri Göç Tipolojileri Bağlamında Tartışmak	141
3.4. Göç Teorileri Bağlamında Suriyeli Mülteciler	143
3.5. Entegrasyon Yaklaşımları Suriyeli Mülteciler Bağlamında Yorumu.....	151
3.7. Suriyeli Mültecilerin Sosyal Entegrasyonunda Halkla İlişkiler ve Entegrasyon Yaklaşımlarını Birlikte Tartışmak	174

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA

4.1. Problem.....	183
4.2. Önem	187
4.3. Araştırma Amacı.....	190
4.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	192
4.5. Araştırma Yöntemi	193
4.5.1. Araştırma Yaklaşımını Oluşturan Teorik Perspektif: Büyük Veri, Veri Madenciliği ve Metin Madenciliği	193
4.5.1.1. Büyük Veri	194
4.5.1.2. Bilgi Keşfi ve Veri Madenciliği	197
4.5.1.3. Metin Madenciliği ve Yarı-Otomatik İçerik Analizi.....	201
4.5.2. Araştırma İşlemi	205
4.5.2.1. Veri Toplama.....	205
4.5.2.2. Verilerin Ön İşlemden Geçirilmesi	208
4.5.2.3. Analiz Süreci	209
4.6. Verilerin Yorumlanması ve Bulgular	216
4.7. Genel Değerlendirme ve Tartışma.....	230
SONUÇ.....	241
KAYNAKÇA	247
ÖZGEÇMİŞ.....	279

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Zaman içindeki dekültürasyon ve kültürlenme.....	49
Şekil 2: Zihinsel programlamanın sınıfları	57
Şekil 3: Avrupa Birliği dışından AB-28 Üye Ülkeleri'ne 2006-2017 yılları arasında gerçekleştirilen mültecilik başvuruları	135
Şekil 4: Yan, McCracken ve Crowston'un yarı-otomatik içerik analizi şeması	204
Şekil 5: Kümeleme algoritması.....	210
Şekil 6: Sınıflandırma algoritması	212
Şekil 7: Eğitim seti ve veri seti ön işleme prosesi.....	213
Şekil 8: Cross Validation – k-NN sınıflandırma algoritması ve algoritma verimliliği ölçme operatörleri.....	214
Şekil 9: Tweetlerin tematik dağılımı.....	216
Şekil 10: Toplumsal konular kategorisinin alt kırılımlarının yüzdelerle dağılımları.....	218
Şekil 11: Twitter'da dile getirilen ve sorun olarak görülen noktaların şehirler bazında dağılımı	223
Şekil 12: Şehirlere göre tweetlerde ismi en sık anılan kullanıcılar	224
Şekil 13: İllere göre olumsuz söylem etkileşim yoğunluğu	228
Şekil 14: En fazla etkileşimi alan olumsuz tweetlerin hangi şehirden gönderildiğini ve hangi hashtagleri içerdiğini gösteren grafik	229

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Anlaşma oryantasyonlu halkla ilişkilerin planlanması ve değerlendirilmesi.....	25
Tablo 2: Dört halkla ilişkiler modelinin karakteristik özellikleri	27
Tablo 3: Düşük güç mesafesi ve yüksek güç mesafesinin özellikleri	58
Tablo 4: Zayıf belirsizlikten kaçınma ve güçlü belirsizlikten kaçınmanın özellikleri	59
Tablo 5: Bireysel kültür ve kolektif kültürün özellikleri	60
Tablo 6: Dişil kültür ve eril kültürün özellikleri.....	61
Tablo 7: İçe doğru ve dışı doğru göçte gönüllülük ve zorunluluk.....	79
Tablo 8: Uzun süreli – kısa süreli göçün özellikleri	81
Tablo 9: Esser’in entegrasyon yaklaşımının safhaları	112
Tablo 10: Hofstede Insights kültürel boyutlar karşılaştırması.....	172
Tablo 11: Mültecilerin toplumsal sorunlar yarattığını dile getiren tweetlerin tematik alt kırılımı	217
Tablo 12: Tematik alt kırılımlara göre tweet örnekleri	219
Tablo 13: Negatif söylem/nefret söylemi kategorisindeki tweetlerden örnekler.....	220
Tablo 14: Eşitsizlik hissi içeren tweetlerin tematik alt kırılımları.....	221
Tablo 15: Diğer illerin Twitter’da andığı kullanıcıları gösteren tablo	226
Tablo 16: Tweetleri etki yaratan kullanıcıların rolleri.....	227

GİRİŞ

Suriye'deki gösteriler hızlı bir şekilde iç savaşa dönüşmüş ve gün geçtikçe daha karmaşık bir yapıya bürünerek günümüze kadar uzanan bir hal almıştır. Farklı aktörlerin de dahil olduğu bu iç savaş uzun vadede Suriye'de yaşayan insanların hayatını tehdit eden ve derinden etkileyen bir krizdir. Birleşmiş Milletler, Suriye'deki çatışmalarda hayatını kaybeden insan sayısını yüz binlerle ifade etmektedir. Diğer yandan Suriye'deki Suriyelilerin çoğu açlık ve yoksulluk için de yaşamakta ve sosyal hizmetlerin pek çoğundan savaş dolayısıyla faydalanamamaktadır.

İnsani koşulları ve sivil hayatın bileşenlerini oluşturan her türlü dinamiği ortadan kaldıran savaş şartları Suriye'de yaşayan insanların zorunlu bir şekilde iç göç veya dış göç gerçekleştirmesini sebep olmuştur. Fakat gerçekleştirilen bu zorunlu göç hareketi sürecinde medyada en geniş şekilde yankı bulan insanlık dramlarından bir tanesi yoğun şekilde yaşanan dış göçtür. Suriye'den gerçekleştirilen dış göç hareketinin destinasyonu ise çoğunlukla Suriye'ye komşu ülkeler olmuştur. PEW Research'ün (2018) Suriyeli mültecilerin göç hareketi hakkında yayımlanmış olduğu rapora göre Türkiye'de 3,4 milyon; Lübnan'da 1 milyon; Ürdün'de 660 bin ve Irak'ta 250 bin Suriyeli mülteci bulunmaktadır.

Suriye'den savaş şartları sebebiyle gerçekleştirilen zorunlu göç hareketinin bir sonucu olarak Türkiye en fazla Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumundadır. Ayrıca, Kızılay'ın toplum merkezlerindeki görüşmelerde aldıkları veriler sonucunda Türkiye'deki Suriyelilerin yarısının ülkelerine geri dönmeyeceği öne sürülmektedir (T24, 2018). Türkiye'de artan Suriyeli mülteci nüfusu ve bu durumun uzun süreli göç hareketine dönüşme ihtimali Türkiye'de kalan Suriyeli mültecilerin sosyal entegrasyonu noktasında neler yapılabileceği üzerine yeni perspektifler sunan araştırmaları gerekli kılmaktadır.

Çalışma kapsamında iletişim çalışmalarının bir bileşeni olarak halkla ilişkilerin, Türkiye'de kalan Suriyeli mültecilerle ilgili sosyal entegrasyon politikasına nasıl katkı sağlayabileceği konusuna odaklanmakta ve bu süreçte halkla ilişkiler teorilerinden, kültürlerarası iletişimin kimi yaklaşımlarından, göç literatüründen ve entegrasyon yaklaşımlarından teorik zeminde faydalanılmaktadır. Diğer yandan çalışma

kapsamında Twitter'dan toplanan veriler yorumlanarak Türkiye'de Suriyeli mültecilere yönelik nasıl bir bakış açısının mevcut olduğu tespit edilmiştir.

Sosyal entegrasyon sürecinde iyi bir entegrasyon politikası oluşturulduktan sonra mültecilerin bu sürece katılmayı arzuluyor olması, mültecileri misafir eden toplumun ise bu entegrasyon sürecini teşvik ediyor ve destekliyor olması büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, yerel halkın sosyal entegrasyonu teşvik edici ve yol gösterici olması, empatik davranması ve önyargılar doğrultusunda hareket etmemesi önemlidir. Bu durum kültürel çatışmaları azaltacağı gibi, mültecilerin Türk toplumunun kültürü ve yaşam tarzıyla entegre olmasını kolaylaştıracaktır.

Değinen çerçevede Suriyeli mültecilerin sosyal entegrasyonu sürecinin gerçekleşmesinde mültecileri misafir eden Türk toplumunun belirgin bir rolü olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle çalışmanın ana odak noktası toplumun mültecilerin entegrasyonunu teşvik eden bir yaklaşıma sahip olmasında halkla ilişkilerin rolünü anlamak ve bu sürecin halkla ilişkiler alanı sayesinde ne şekilde gerçekleştirilebileceğine yönelik bir yol haritası ortaya koymaktır. Bu noktadan hareketle Türkiye'de Suriyeli mültecilere yönelik mevcut durumu anlamak ve betimlemek amacıyla çeşitli araştırma soruları oluşturulmuştur.

Suriyeli mülteciler hakkında dijital ortamda gerçekleştirilen tartışmalarda sorun olarak görülen konular ve bu konuların dağılımı, Suriyeli mülteciler hakkında dijital ortamda gerçekleştirilen çalışmalarda muhatap olarak görülen kişiler ve etkileyiciler kim olduğu, Suriyeli mülteciler hakkında dijital ortamda sorun olarak belirtilen konuların şehirler bazındaki etkileşim yoğunluğu noktasında bulgular elde etmek üzere kurgulanmış olan araştırma soruları, Türk toplumunun mülteciler hakkındaki düşüncelerini farklı boyutlarıyla keşfetmeyi amaçlamaktadır.

Bu süreçte çalışma konstrüktivist ve anlaşma oryantasyonlu halkla ilişkiler perspektiflerini odak noktasına alarak, sürece katkı sağlayacak diğer halkla ilişkiler teorilerine de değinmektedir. Konstrüktivist ve anlaşma oryantasyonlu halkla ilişkiler yaklaşımlarının göz önünde bulundurulduğu bu süreçte kültür önemli bir faktör olduğundan, kültürün boyutlarının tartışılması ve kültürlerarası iletişim

perspektiflerinin bu sürece dahil edilmesi noktasında, halkla ilişkiler perspektifini güçlendirecek tartışmalar gerçekleştirilmiştir.

Bu tartışmalar ışığında halkla ilişkiler alanını göç ve entegrasyon alanlarıyla ilişkilendirmek için bir zemin yaratılmıştır. Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin durumunu doğru şekilde açıklayabilmek, hayatta kalma stratejilerini ve Türkiye içindeki hareketlerini doğru yorumlayabilmek ve sosyal entegrasyon sürecinin detaylarını aktarabilmek adına göç tipolojileri, yaygın göç teorileri, entegrasyon, entegrasyonun bileşenleri ve entegrasyon yaklaşımları üzerine bilgi aktarımı ve tartışma gerçekleştirilmiştir.

Bunlara ek olarak çalışma, Suriye'daki durum, gerçekleşen göçün kapsamı ve Türkiye'deki Suriyeli mültecilere yönelik çok boyutlu bir bilgilendirme içermektedir. Bu kapsamda, halkla ilişkiler, göç ve entegrasyon ana bileşenleri çerçevesinde yaratılan düşünsel zemin Suriyeli mülteciler ve sosyal entegrasyon meselesi özelinde ele alınmaktadır. Bu tartışma, aynı zamanda halkla ilişkiler, göç ve entegrasyon hakkında oluşturulan teorik zeminin Suriyeli mültecilerin sosyal entegrasyonu özelinde ortak noktalarını keşfetmeye olanak tanımıştır.

Çalışmanın araştırma bölümü ise sosyal bilimlere büyük veri, veri madenciliği ve metin madenciliği konseptlerini entegre ederek bulgular elde etmeyi amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında Twitter'dan "Suriyeli" kelimesini içeren yüksek miktarda veri toplanarak veri seti oluşturulmuştur. Veri setini analiz etmek üzere kümeleme ve sınıflandırma algoritmaları tasarlanmıştır. Bunun yanı sıra sosyal ağ analizleri gerçekleştirilmiş ve bu analizler görselleştirilerek çalışmanın bulgularına derinlik katılmıştır. Ayrıca, etkileşim yoğunlukları hesaplanarak, şehirler bazında değerlendirmelerin gerçekleştirilmiş ve bulgular çok boyutlu bir şekilde ortaya konmuştur.

Çalışma sonucunda Suriyeli mülteci konusunda gazeteler ve siyasetçiler tarafından gönderilen tweetlerin yüksek etileşim miktarına ulaştığı, özellikle İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlerden gönderilen ve Suriyeli mültecilerle ilgili olumsuz ifadeler içeren tweetlerin yoğun etkileşim aldığı gözlemlenmiştir. Diğer yandan olumsuz ifadelerin genel olarak toplumsal güvenlik ve ekonomi konularına yoğunlaştığı

bulunmuştur. Suriyeli mülteciler hakkında olumsuz bir bakış açısının ortaya çıkması noktasında yanlış haberlerin etkinin olduğu gözlemlendiği gibi mülteciler ve toplum arasındaki etkileşimin yetersiz kaldığı yorumunu yapmak da mümkündür. Bu durum, belirsizliği ve dolayısıyla kaygıyı ortaya çıkarmaktadır. Sonuç olarak sosyal entegrasyonun en temel bileşenlerinden gruplararası etkileşim ve iletişimin niteliği düşmektedir. Ayrıca, veri setindeki verilerin analiziyle ortaya çıkan bulgular Suriyeli mültecilerin yapısal boyutta entegrasyon noktasında sorunlar yaşamasının muhtemel olduğunu ve bu sebeple sosyal entegrasyon aşamasının da sorunlar yaşayabileceği yorumunu yapmaya olabnak tanımaktadır.

Bu sebeple bulgulardan yola çıkarak gruplararası etkileşimi arttırmaya, önyargıları azaltmaya ve toplumu mültecilerin sosyal entegrasyon sürecine daha olumlu yaklaştırmaya teşvik edecek bir anlayışın konstrüktivist ve anlaşma oryantasyonlu bir yaklaşıma sahip bir yol haritası oluşturulmuştur. Tüm bu süreçte iki grup arasında nitelikli bilgi akışı en önemli bileşen olarak kabul edilmiştir. Ayrıca bu sürecin referans noktasının Mükemmel Halkla İlişkiler perspektifini benimsemesi gerekliliğine değinilmiştir. Bu durum iki yönlü bilgi akışının önemsendiği, etik kodları ve idealleri olan, kamuların sorunlarını anlamayı amaçlayan ve tarafsız bir noktada bulunan bir halkla ilişkiler anlayışının söz konusu olduğu anlamına gelmektedir. Mükemmel Halkla İlişkiler perspektifi tüm bu sürecin ölçümlenmesi için de bir referans noktası oluşturmaktadır. Son olarak, çalışma kapsamında büyük veri setleri, veri madenciliği ve metin madenciliği gibi tekniklerle çalışmanın sosyal olguları ele alırken önemli katkılar sağladığının da altı çizilmelidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL ENTEGRASYONUN BİR BİLEŞENİ OLARAK HALKLA İLİŞKİLERİN TEMELLERİ

1.1. Halkla İlişkilerin Çalışmadaki İşlevi Üzerine

Suriye'deki protestoların iç savaşa dönüşmesi sonucunda birçok Suriye vatandaşı Suriye'den komşu ülkelere göç etmek durumunda kalmışlardır. Bu durum zamanla Türkiye ve Avrupa'yı da kapsayan önemli bir konu haline dönüşmüş ve birçok farklı medya organında "Mülteci Krizi" olarak tanımlanmıştır. Bu noktada, ülkeler savaştan kaçan bireyleri ülkelerine en iyi şekilde uyum sağlayabilmeleri konusunda politikalar üretmek durumunda kalmışlardır. Bireylerin yeni ülkelerin eğitim ve ekonomik yapılarına uyumu noktasında bu politikalar önem taşımaktadır. Fakat politikaların başarılı olması misafir eden ülke vatandaşlarının bu politikalara olan pozitif bakış açısı ve sürece katılımları ile doğru orantılıdır. Bu politikaların üretilmesi ve toplumda kabulünün sağlanması noktasında halkla ilişkiler, iki yönlü iletişimi, anlayışı ve bilgi akışını önemseyen bir disiplin olması ve empatiyi geliştirebilecek potansiyele sahip olması sebebiyle büyük önem arz etmektedir.

Modern halkla ilişkilerin kurucularından sayılan Bernays'ın halkla ilişkileri betimlemek konusunda öne sürdüğü elementler de halkla ilişkilerin mültecilerin entegrasyonunu teşvik etmek noktasında ne derece işe yarar olduğunu gözler önüne sermektedir. Bernays'a göre halkla ilişkilerin üç ana elementi toplumun kendisi kadar eskidir. Bunlar toplumu bilgilendirmek, insanları ikna etmek veya insanları insanlara entegre etmektir. Bernays, toplum değiştikçe bu süreçleri gerçekleştirme süreçlerinin de değişeceğini vurgulamaktadır (Bates, 2006:5).

Bu bağlamda, mevcut duruma katkı sağlayacak halkla ilişkiler literatürünün incelenmesi elzemdir. Takip eden bölümde halkla ilişkilerin farklı tanımları, bileşenleri, halkla ilişkiler konusunda geliştirilmiş farklı yaklaşımlar ve farklı kültürlerde yürütülebilecek halkla ilişkiler faaliyetlerinin görevleri ele alınacak ve tartışılacaktır.

Halkla ilişkiler her ne kadar sosyal konular hakkında katkı sağlayan bir disiplin olsa da kurumsal ve ticari süreçlerle etkileşime geçen uzun bir tarih ve literatüre sahiptir. Bu sebeple bu alandaki kuramlar, çalışma konusu kapsamında da katkı sunmaktadır. Uluslararası ve kültürlerarası halkla ilişkiler konularına da eğilimesi gerekmektedir. Çünkü çalışmanın konusu çerçevesinde halkla ilişkilerin çözmesi gereken konu kurumsal bir zorluktan ziyade birbirine entegre olmaya çalışan iki toplumdur. Son olarak, dijital halkla ilişkiler yaklaşımları değerlendirilecektir. Bu durum araştırma verilerinin dijital ortamdan toplanacak olmasından dolayı önem arz etmektedir.

1.2. Halkla İlişkiler Hakkında Kuramsal Bir Zemin

Bu bölümde halkla ilişkilerin farklı tanımları, bileşenleri ve halkla ilişkiler noktasında temel bir nitelik perspektifi yaratması sebebiyle Mükemmeliyet Çalışmaları'na odaklanılacaktır. Bu durum hem halkla ilişkiler perspektifini anlamak hem de halkla ilişkiler perspektifinin katkılarını göç ve entegrasyon çalışmaları bağlamında irdeleyebilmek adına önem arz etmektedir.

1.2.1. Halkla İlişkilerin Tanımı

Halkla ilişkilerin tanımını yapabilmek için çok kısa da olsa halkla ilişkilerin köklerine bakmak gerekmektedir. Bernays'ın yukarıda bahsi geçen tanımından yola çıkarak halkla ilişkilerin köklerini ilk toplumsal yapıların kurulduğu günlere kadar götürmek mümkün olsa dahi halkla ilişkiler günümüzde görece yeni bir disiplin ve genellikle kurumsal faaliyetler ekseninde değerlendirilmektedir. Fakat, araştırmacılar halkla ilişkilerin köklerini Roma'ya kadar dayandırmaktadır. Heath ve Coombs (2012:45), itibar inşasının ustaları olarak tanımladığı Roma imparatorlarının savaşımlardan galip şekilde dönerken, fethettikleri ülkelerden getirdikleri köleler ve hayvanlarla büyük geçitler düzenlediğinden bahsetmektedir. Kimi araştırmacılar, halkla ilişkilerin köklerini Hıristiyan rahiplerin çalışmalarında aramaktadır. Örneğin Carty (2014:29), bu süreci 6. yüzyıldaki İrlandalı Hıristiyan rahiplerin çalışmalarına kadar dayandırmaktadır:

“İrlanda halkla ilişkilerinin öncüleri, St. Columbanus tarafından önderliği yapılan ve 6. Yüzyılda İrlanda'dan denize açılan, Hıristiyan rahiplerdir. Rahipler

öğretilerini bugünün Fransa'sına ve Orta Avrupa'nın birçok bölgesine taşımışlardır.”

Diğer yandan halkla ilişkilerin modern köklerine 19. yüzyıl başlarındaki faaliyetlerde rastlanabilir. Bu noktada Jefkins (1998:3), modern halkla ilişkiler faaliyetlerinin orijini sayılabilecek kimi faaliyetleri şu şekilde özetler:

“1809'da İngiltere Hazinesi basın konuşmacısı atadı, 2854'te Posta Ofisi yayımlamış olduğu ilk yıllık raporda hizmetlerini kamuya açıklama gerekliliğini ilan etti Halkla ilişkiler taktiklerinin uygulanmasında Britanya Hükümeti 1912 yılında başı çekmektedir. Lloyd George, Maliye Şansölyesi, yaşlı maaşlarını açıklamaları için bir öğretim görevlisi ekibi kurdu.”

Halkla ilişkilerin tarihinden gelen bu izler çok açık şekilde halkla ilişkilerin bilgiyi aktarma ve yayma noktasında önemli bir araç olduğunu göstermektedir. Bu da mültecilere yönelik politikaların toplumda kabul edilmesinin kolaylaştırılması bağlamında etkili olacağına sinyalini vermektedir. Fakat, halkla ilişkilerin sağlayacağı imkanlara yönelik daha geniş bir perspektife sahip olmak için halkla ilişkilerin farklı tanımlarına odaklanmak yerinde olacaktır. Çünkü, halkla ilişkileri bu bağlamda tanımlamak çok önemli bir konu olmakla birlikte, disipline yönelik farklı perspektifler onun mülteciler noktasında farklı kullanılabilirlik alanlarının görülmesini de sağlayacaktır. Ayrıca Tench ve Yeomans (2009:6), tanımlamaların halkla ilişkilerin ne olduğu ve olması gerektiği konusunda insanların beklentilerini şekillendirdiğini belirtmektedirler. Diğer yandan Heath (2013:2), halkla ilişkilerin mantığını profesyonellerin kâr amacına, entelektüellerin ise ilişki geliştirme süreçlerine dayandırması sebebiyle tanımının yapılması gerektiğini düşünmektedir.

Hutton (1999), halkla ilişkileri tanımlamak noktasında mevcut olan en detaylı önermelerden bir tanesini sunmuştur. Bu bağlamda halkla ilişkilerin rollerini, öncelikli fonksiyonlarını, taktik ve araçlarını ele alarak geniş bir tanımlama yapmıştır. Halkla ilişkileri stratejik ilişki yönetimi olarak tanımlayan yazar, halkla ilişkilerin ikna edici, savunucu, eğitici, mücadeleci, bilgi sağlayıcı ve itibar yönetici gibi durumsal rollerinin olduğunu altını çizmiştir. Halkla ilişkilerin öncelikli fonksiyonlarını tartışan yazar araştırma, imaj inşası, danışma, yönetim, önceden uyarı, iletişim,

anlaşma olarak belirtmiştir. Ayrıca, tanıtım, ürün yerleştirme, basın bültenleri, konuşmalar, kişilerarası iletişim, web siteleri, yayınlar, ticaret gösterileri, kimlik programları ve kurumsal reklam programları halkla ilişkilerin kullandığı taktikler ve araçlar olarak tanımlanmıştır (1999:211).

Heath (2013:2), halkla ilişkilere kitle iletişimi perspektifinden yaklaşıldığında bunun bir mesaj tasarımı gerçekleştirerek bir farkındalık yaratmak, bilgilendirmek, ikna etmek ve hatta manipüle etmek için kullanılan bir rasyonaliteye sahip olduğu noktasında bakış açılarını sınırladığını belirtmiştir. Bu yönüyle halkla ilişkiler için yeni bir tanımlama gerekliliğini önermiştir. Bu yönüyle bakıldığında halkla ilişkilerin Bernays tarafından ortaya konan tanımını da eleştiren bir yapıya sahip olduğunu söylemek mümkündür. Heath (2013:2,3), halkla ilişkilerin tanımlanması noktasında şunları ifade etmektedir:

“Disiplinin yeni tanımında ortaya çıkan sözcükler şunları içermektedir: ilişkiler, paylaşılan kontrol, güven, sosyal sermaye, paylaşılan anlam, tartışmaya açıklık, dinleme, açıklık, ortak çıkar ilişkileri, çoklu kamular (paydaşlar ve paydaş arayanlar), olguların epistemolojik yaklaşımları, değerlerin aksiyolojik yaklaşımları, seçim sonucu gerçekleştirilen uygulamaların ontolojik yaklaşımları, doğrusallık sürecindeki kaos, bilişsel katılım, meşruiyet aralıkları, problem tanımlama, baskı, güç, işbirlikçi karar verme. Bir hizmet veya ürüne karşı olumlu görüş yaratmak üzere mühendislik yapmaktansa, yeni halkla ilişkiler perspektifinin kalbi ortak çıkara dayanan ilişkiler olmalıdır.”

Heath (2013)'in öne sürmüş olduğu tanımlama günümüzde halkla ilişkilerin kompleks ve pek çok farklı fikirsel dinamiği olan bir yapıya büründüğünü göstermektedir. Bunun yanı sıra iş birliği ve ortak çıkar mevcudiyetinin, disiplinin anahtar bileşenleri haline geldiği de açıkça görülmektedir. Bu noktada, toplumdaki dönüşümün halkla ilişkilerde de fikirsel bir dönüşüme sebep olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda halkla ilişkilerin anlık mesajlar yerine stratejik ve uzun süreli ilişkiler yaratabilecek ikna edici mesajlara sahip olması gerektiğinin altı çizilmelidir.

Chartered Institute of Public Relations (2017) da halkla ilişkileri tanımlarken ortak anlayıştan bahsetmektedir ve halkla ilişkileri organizasyon ve kamu arasında iyi niyet ve karşılıklı anlayış kurmak ve sürdürmek üzere planlı ve sürdürülebilir bir çaba olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlamada yer alan “*organizasyon*”, özel kuruluşlar olarak düşünülebileceği gibi kamu ve kamuya bağlı kuruluşların çabaları ekseninde de düşünülebilir. Bu bağlamda mültecilerle kurulacak olan ilişkilerde halkla ilişkiler yaklaşımının fayda sağlayabileceği açıktır. Çünkü, bu kurumlar mülteciler ve kamuoyu arasındaki ilişki ve etkileşimi gerçekleştirecek en önemli unsurlardandır.

Canadian Public Relations Society (2017) ise Flynn ve arkadaşlarından aktararak halkla ilişkilere farklı bir perspektiften yaklaşmaktadır. Bu tanımda halkla ilişkiler ve faaliyet alanı şu şekilde açıklanmaktadır:

“Halkla ilişkiler bir kuruluş ve onun farklı kamuları arasındaki ilişkinin iletişim, karşılıklı anlayışın başarılması, organizasyonel hedeflerin gerçekleştirilmesi ve kamu ilgisine hizmet edilmesi aracılığıyla stratejik olarak yönetilmesidir.”

Bu noktadan hareketle halkla ilişkilerin günümüzün önemli olgularından birisi olan göçün paydaşları sayılabilecek göçmenler ve göçmenleri misafir eden ülke vatandaşları arasındaki, yani bir konunun etrafında öbeklenmiş olan iki farklı kamu arasındaki, karşılıklı anlayışın geliştirilmesi, toplumsal hedeflerin belirlenmesi ve başarılması noktasında üstlenebileceği görevler söz konusudur.

2012 yılında açıklanan Melbourne Direktifi (Global Alliance for Public Relations and Communication Management, 2012) ise halkla ilişkilere kurumsal hedefler çerçevesinden yaklaşmakta ve yapması gereken üç ana faaliyetten bahsetmektedir. Bunlar bir organizasyonun kurumsal değer ve kültürünü belirlemek; dinleme ve etkileşime geçme kültürü yaratmak; toplumsal, kurumsal, bireysel ve profesyonel ölçekte sorumluluk aşılmasıdır.

Bu tanımlama her ne kadar kurumsal perspektiften yapılmış gibi görünse de makro ölçekte halkla ilişkilerin toplumsal bir rolü olduğunun da altını çizmektedir. Bu noktadan hareketle halkla ilişkilerin mevcut toplumsal krizlerde, ilgili toplumsal kuruluşlar tarafından toplumda anlayış, davranış örüntüsü, dinleme kültürü ve sorunun çözümüne yönelik harekete geçme eğilimi yaratmada kullanılabileceğini söylemek

mümkündür. Bu bağlamda, halkla ilişkilerin en önemli görevinin Suriyeli mülteciler ve Türk toplumu arasındaki etkileşimi artırmak için yapabileceği potansiyel katkıdır. Germano (2018:141), sosyal psikolog Allport'un negatif stereotiplerin ve önyargıların sosyal gruplar arasındaki iletişim yokluğundan kaynaklandığı fikrini aktararak bu iletişim yokluğunun korku yayan politik söylem ve mültecilere/göçmenlere yönelik hassas medya yayınıyla birleşerek yabancı düşmanlığı yaydığını söylemektedir. Bu noktada kamuoyunun doğru bilgilendirilmesi ve göç eden grupla misafir eden ülke vatandaşları arasında etkileşimin yaratılabilmesi için halkla ilişkiler potansiyel bir güç taşımaktadır.

Yukarıda da görüldüğü üzere halkla ilişkilere pek çok farklı boyuttan yaklaşılmaktadır. Bu noktadan hareketle altı çizilmesi gereken çeşitli ortak yargılar söz konusudur. Pek çok tanım göstermektedir ki halkla ilişkiler günümüzde düşündüğümüzden daha karmaşık bir disiplindir ve kamularla konsensüse varma durumu onları ikna etmek veya kararlarını inşa etmekten daha önde gelmektedir. Tanımlamalarda göze çarpan diğer bir önemli nokta ise halkla ilişkilerin stratejik ve sürdürülebilir olması gerekliliğidir. Bu noktada Melbourne Direktifi'nde de belirtildiği üzere bir dinleme ve etkileşime geçme kültürünün yaratılması önem taşımaktadır. Bu bağlamda tasarlanmış, anlayış geliştirmeye yönelik halkla ilişkiler faaliyetleri mültecilerin entegrasyon faaliyetlerinin toplumda kabul görmesi ve toplumun da bu noktada harekete geçmesi noktasında fayda sağlayabilir.

Halkla ilişkileri daha derinlemesine anlamak için onun bileşenlerine ve bu bileşenlerin sürece ne gibi katkılarda bulunabileceğine bakmak gerekmektedir.

1.2.2. Halkla İlişkilerin Bileşenleri

Halkla ilişkilerin nasıl çalıştığını anlayabilmek adına halkla ilişkilerin bileşenlerini gözden geçirmememiz önem taşımaktadır. Bu noktada, halkla ilişkilerin bileşenlerini açıklamak halkla ilişkilerin tanımını yapmak gibi zorlu bir süreçtir. Fakat, bununla ilgili oluşturulacak bir çatı altında farklı konseptlerin kategorize edilmesi bu karmaşayı engelleyebilir. Bu bağlamda, halkla ilişkilerin üç önemli bileşeni olduğunu söylemek mümkündür. *Bunlar halkla ilişkilerin sahip olduğu anlayış, süreç ve kullanılan araçlar* olarak üç ana başlık altında toplanabilir.

Halkla ilişkilerin sahip olduğu anlayış belki bu denklemin en önemli parçalarından bir tanesi olarak tanımlanabilir. Çünkü, halkla ilişkiler sürecinin çeşitli pazarlama ve reklam pratikleriyle karışmamasını ve bir disiplin olarak varlığını koruyabilmesini bu anlayış sağlamaktadır. Halkla ilişkilerin tanımında da sıkça rastlanıldığı gibi bu anlayış iki tarafın da, yani hem organizasyon hem de organizasyonun ilişkide olduğu kamuların, çıkarlarını koruyan ve bu iki partiyi ortak bir konsensüste birleştiren bir yapıya sahiptir.

Bu noktadan hareketle, halkla ilişkiler anlayışının onun yeni teknolojilerin getirdiği toplum kültürüne adapte olmasına izin verdiğini de söylemek mümkündür. Halkla ilişkilerin modellerinin geçirmiş olduğu evrim ve son günlerde gerçekleştirilen pratikler bu anlayışın halkla ilişkileri dinamik kıldığının göstergesidir. Halkla ilişkiler anlayışı, halkla ilişkilerin dönüşmesini, varlığını korumasını ve iki tarafı bir araya getiren çözümü bulmasını sağlayan çekirdek bileşenlerden bir tanesidir. Bu anlayışın kâr amacı güden organizasyonları kamularıyla güvene dayalı bir ilişki geliştirme noktasında fayda sağlayabileceği gibi toplumsal konularda ortak bir zeminde buluşmanın da önünü açabilir.

Bernays ve Robinson gibi araştırmacılar, halkla ilişkilerin sosyal bilimler merkezli bir alan olduğunu öne sürmektedirler. Sosyal bilimler ise iletişim bilimlerini, psikolojiyi, ekonomiyi, sosyolojiyi, sosyal antropolojiyi, siyaset bilimini, coğrafyayı ve birçok alt disiplini ele almaktadır (Grunig & Hunt, 1984:5). Bu durum halkla ilişkilerin, pek çok alanda toplumda makro etkiler yaratabilecek bir anlayışa sahip olduğunu göstermektedir. Dahası insanları etkileme ve ikna etmenin ötesinde fonksiyonlara sahip olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca bu tanımın, halkla ilişkilerin düşünsel olarak önem arz eden ana temellerinden bahsettiğini söylemek mümkündür.

Halkla ilişkilerin ikinci önemli bileşeni halkla ilişkiler pratiğini gerçekleştirme sürecidir. Bu süreç farklı teorisyenler tarafından farklı basamaklarla şekillendirilmektedir. Fakat, dört ana bileşen birçok farklı teoride öne çıkmaktadır. Bunlar araştırma, planlama, uygulama ve ölçümleme adımlarıdır. Grunig ve Hunt (1984), için halkla ilişkiler süreci genel hatlarıyla hedefleri belirlemek, kamularla olan

kurumsal bağları tespit etmek, bütçeleme ve karar verme, değerlendirme araştırması adımlarından oluşmaktadır.

Hendrix ve arkadaşları (2013:3), halkla ilişkiler sürecinin bileşenlerini araştırma, hedefler, programı uygulama ve ölçümleme olarak belirlemekte ve süreç için belirtilen alt elementlerin hedef kitledeki bireylere göre şekillendirilebileceğini söylemektedir. Hendrix ve arkadaşlarına göre (2013:4,5) ilk aşama olan araştırma aşaması halkla ilişkiler hizmetini alan kişi hakkında, mevcut problem hakkında ve potansiyel kamular hakkında bilgi edinilmesini sağlamaktadır. İkinci aşama mevcut problemin çözümü için hedefler koymayı gerektirmektedir. Bu genel olarak halkla ilişkiler hizmetini alan kişiyi süreç hakkında bilgilendirmeyi de içermektedir. Üçüncü aşama olan programı uygulama, ana bir tema, mesajlar ve hedef kitleye ulaşabilmek adına farklı iletişim kanallarının kullanımını içermektedir. Dördüncü aşama olan ölçümleme ise iki alt kırılımda ele alınmaktadır. Ölçümleme süreci hem devam eden sürecin ölçümlenmesini hem de çalışmanın sonunda elde edilmiş olan tüm değişimi ölçümler.

Halkla ilişkilerin araçları, halkla ilişkiler anlayışıyla beraber, bu disiplinin çağa ayak uydurmasına olanak tanıyan bir bileşendir. Basın bültenleri, basın konferansları, broşürler, röportajlar, dış alan kullanımları ve yıllık raporlar gibi faaliyetler halkla ilişkilerin uygulama sürecinde kullandığı araçlar olarak tanımlanabilirler. Bu araçlar halkla ilişkilerin kamularla stratejik ve sürdürülebilir ilişkiler kurması için gerekli olan ve kamuların spesifik özelliklerine göre sahada kullanılan bileşenlerdir.

Halkla ilişkiler araçlarının, kamuların değişim gösteren özelliklerine, teknolojik gelişmelere ve ölçümleme dönütlerine bağlı olarak en önce dönüşüm geçiren bileşen olduğunu söylemek mümkündür. Shirley Leitch ve arkadaşlarına göre; Grunig'in belirttiği kamular halihazırda var olan ve isimlendirilmeyi bekleyen gruplar değildir. Aksine katıldıkları konuşmalar sonucunda oluşan dinamik yapılardır (Shirley Leitch ve David Neilson'dan aktaran Waddington, 2013:3). Bu noktadan hareketle, konuşmayı halkla ilişkiler araçları vasıtasıyla aktarılan mesajların yarattığını ve kamuların bu şekilde şekillendiğini söylemek mümkündür. Böylece, halkla ilişkiler araçlarının kamularla sahada muhatap olan bir bileşen olduğu ve dönüşüme açık olması gerektiği de belirtilebilir.

Waddington'ın öne sürmüş olduğu halkla ilişkilerin yeni araçları olarak tanımlanan faaliyetlere göz atıldığında geçmişe kıyasla halkla ilişkiler araçlarının ne derece dönüşüm geçirdiğini görmek de mümkündür. Halkla ilişkilerin yeni araçları Waddington tarafından 5 başlık altında anılmıştır (T.Y:2): sosyal dinleme ve planlama (bir topluluk, sosyal web ve diğer veri kaynaklarını kullanarak nasıl belirlenebilir), içerik (halkla ilişkiler angajmanı eğilimiyle içerik yaratmak), kürasyon (sosyal web'deki içeriği sahiplenilmiş içeriğe çevirebilmek için kürate etmek), çevrimiçi ilişkiler kurmak (fenomen ilişkileri ve topluluk yönetimi), tam bir iş akışı yaratmak için araçları bir araya getirmek, proje yönetimi ve ölçümlenmesi (halkla ilişkiler kampanyasının -veya başka projelerin- değerinin yönetilmesi ve gösterilmesi). Bu başlıklar altında görüşlerini bildiren uzmanlar sosyal dinleme için Google'ın arama yaparken önerdiği aramalara göz atmaktan, fenomen ve rakip analizi yapmak için Topsy'i kullanmaya, hatta Twitter ağlarında fenomenleri belirleyebilmek için bluenod'u kullanarak görselleştirme yapmaya kadar farklı önerilerde bulunmuşlardır.

Özetle, halkla ilişkilerin üç ana bileşeni ve bunlara bağlı olarak gelişen alt kırılım bileşenleri olduğunu söylemek mümkündür. Bu bileşenler, doğru ve efektif bir iletişim sürecinin gerçekleştirilmesini sağlamaktadır. Bu süreç, bir anlayışa, stratejik ve sürdürülebilir bir sürece ve bu süreci etkili hale getirecek araçlara sahiptir.

1.2.3. Mükemmellik Çalışmaları

Grunig ve arkadaşlarının geliştirmiş olduğu, normatif bir model olarak nitelenebilecek Mükemmellik Teorisi her ne kadar organizasyonlar açısından bakıldığında anlam ifade ediyormuş gibi gözükse de halkla ilişkiler disiplininin dahil olduğu her türlü faaliyet çerçevesinde önemli bir bakış açısı sağlamaktadır. Çünkü, halkla ilişkiler sürecinin hangi perspektifle yürütüldüğünde pozitif sonuçlar doğurabileceğine dair bir üst çatı belirlemektedir. Aynı zamanda, Sallot ve arkadaşlarının araştırmasına göre (2001:19), halkla ilişkilerde teori geliştirme makalelerinin sayısına bakıldığında hakkında en çok yayın yapılmış konulardan bir tanesidir. Aynı zamanda Laskin (2009:40)'in Tooth'tan aktardığına göre Mükemmellik Çalışmaları halkla ilişkiler alanında gerçekleştirilmiş olan en anlaşılır araştırma projesidir. Bu sebeple, Mükemmellik Teorisi'nin çalışmamıza ne şekilde katkı sağlayabileceğini tartışmak önem arz etmektedir.

Grunig ve Grunig'in Mükemmellik Çalışmaları Ekibi'nin bir üyesi olan Repper'den aktarmış oldukları cümleler teorisinin bu sürece nasıl katkı sağlayabileceğini açıklar niteliktedir (2008:334):

“İletişimcilerin asla gerçekleştiremediği bir şey mevcuttu o da en etkili ve verimli olduğu düşünülen iletişim programının bizimkiyle karşılaştırılmasıydı. Fakat kitapta sağlanan normatif teori bize ideal olduğu düşünülen programların etkililiğini ölçme fırsatı sundu.”

Bu açıklama da göstermektedir ki Mükemmellik Teorisi halkla ilişkiler çalışmalarının bütünü için bir referans noktası belirlemektedir. Grunig ve arkadaşlarına göre (2002:11), halkla ilişkilerin mükemmel olabilmesi için simetrik, idealistik, eleştirel ve yönetsel bir perspektiften görülmesi gerekmektedir. Grunig ve arkadaşlarının bu ifadesi halkla ilişkilerin kamularla kurum arasındaki ilişkide nasıl bir konumda olduğunu ortaya koymaktadır. Bu noktadan hareketle, halkla ilişkilerin bilgi akışını önemseyen, belli etik kodlar ve idealler çerçevesinde hareket eden, gerektiğinde kamuların sorunlarını anlamak üzere kurumları ikna eden, tarafsız bir noktada durduğunu söylemek yerinde olacaktır. Bu durum, halkla ilişkilerin bir kültürel entegrasyon sürecinde kullanıldığında etkili bir araç olacağına sinyallerini vermektedir.

Grunig, Grunig ve Dozier (2002) mükemmellik teorisini farklı aşamalarda on yedi madde halinde tanımlamışlardır. Bu maddeler halkla ilişkiler uygulamasının nasıl gerçekleştirilmesi gerektiğine dair önerilerde bulunurken aynı zamanda bunun kurumsal ölçekte nasıl gerçekleştirilebileceğine ve etkilerine de değinmektedir. Bunlar şu şekilde sıralanmaktadır (Grunig, Grunig, & Dozier, 2002:9):

1. Stratejik şekilde yönetilmelidir.
2. Bağımsız veya entegre edilmiş bir halkla ilişkiler departmanı olmalıdır.
3. Pazarlamadan ayrı bir fonksiyonu olmalıdır.
4. Üst yönetime doğrudan rapor verebiliyor olmalıdır.
5. İki yönlü simetrik model uygulanmalıdır.
6. Yönetsel bir noktada üst düzey bir halkla ilişkilerci bulunmalıdır.

7. Mükemmel halkla ilişkileri gerçekleştirebilmek adına potansiyel olmalıdır (simetrik model, yönetsel rol, akademik eğitim ve profesyonellik).
8. Kadın ve erkekler için eşit fırsatlar sağlanmalıdır.
9. Organizasyonda halkla ilişkilere bakış açısı iki yönlü simetrik iletişimi yansıtmalıdır.
10. Halkla ilişkiler yöneticisi organizasyonel seviyede güce sahip olmalıdır.
11. Domine eden yerine katılımcı bir kurumsal kültür olmalıdır.
12. İç iletişimde simetrik sistem mevcut olmalıdır.
13. Mekanik yerine organik bir kurumsal kültür olmalıdır.
14. Aktivist grupların baskısı mevcut olmalıdır.
15. Programlar iletişim hedefleriyle buluşmalıdır.
16. Düzenleme ve baskıların masraflarını düşürmelidir.
17. Çalışanlar arasındaki iş tatmini yüksek olmalıdır.

Sıralanan maddelerden de anlaşılacağı üzere Mükemmellik Teorisi nitelikli bir halkla ilişkiler sürecinin nasıl yürütülmesi gerektiği noktasında ipuçları sağlamakta ve halkla ilişkiler açısından ideal bir düşünsel üst yapı oluşturmaktadır. Yukarıdaki maddelere ek olarak Grunig ve arkadaşları (2008: 338) Mükemmellik Teorisi uygulanırken altı farklı duruma uygun hareket etmelerini tavsiye etmektedir:

1. Dil de dahil olmak üzere kültür
2. Siyasi yapı
3. Ekonomik yapı
4. Medya sistemi
5. Ekonomik gelişmişlik düzeyi
6. Aktivistliği boyutları ve doğası

Diğer yandan, Bi (2014:7)'nin farklı yazarların görüşlerini değerlendirdiği metninde Mükemmellik Teorisi'ni "*işletmelerin çıkarlarına hizmet eden, modernist, fonksiyonalist ve pozitivist*" bir teori olarak eleştirdiklerinden bahsetmiştir. Fakat, yukarıda bahsedilen maddeler çerçevesinde maddeler de düşünüldüğünde, Mükemmellik Teorisi, halkla ilişkilerin demokratik ve kamuları da göz önünde bulunduran perspektifi daha iyi anlaşılmaktadır. Çünkü, Mükemmellik Teorisi ile

oluşturulan uygulama kriterlerinin kamuların dahil olduğu sistemler ve onların doğaları çerçevesinde değerlendirilmesi önerilmektedir.

Mükemmellik Teorisi'ni genişletmek üzere öne sürülen altı madde aynı zamanda halkla ilişkilerin çok boyutlu, stratejik ve sürdürülebilir uygulama süreçlerini daha detaylı bir hale getirmiş, kamuların bağlı bulunduğu sistemlere daha fazla önem atfetmiştir. Bu durum onun bir işletme enstrümanından çok sosyal politikalar geliştirirken kullanılabilir bir araç olabileceğini de göstermiştir.

Mükemmellik Teorisi bağlamında sıralanan maddeler göz önünde bulundurulduğunda halkla ilişkiler çalışmalarının pazarlama ve tanıtımdan ayrı, çift yönlü bilgi akışını benimsemiş ve üst düzey yöneticilerle (bu kâr amacı güden bir şirket için yöneticiyken, bir belediye için belediye başkanı olabilir) doğrudan iletişim halinde olması gereken bir yapıya sahip olması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu noktalardan hareketle, Mükemmellik Teorisi, halkla ilişkilerin kamusal sorun ve zorlukların çözümünde kullanılacak bir araç olduğunu kanıtlar niteliktedir. Göç ve mültecilik gibi konularda da halkla ilişkilerin kullanımı pek tabii mümkündür. Çünkü, kamuların dahil olduğu ve etkileşime geçtiği sistemlerin özellikleri sorunun çözümünde göz önünde bulundurulmaktadır.

Mükemmellik Teorisi'nden hareketle halkla ilişkilerin faaliyeti yürüten çalışanlar arasında da memnuniyeti ve bilgi akışını göz önünde bulundurduğunu söylemek mümkündür. Çünkü, sürece çalışan olarak dahil olan kişiler arasında güç dengesini gözetmeyen fakat dairesel bir şekilde paylaşımcılığı teşvik eden bir yapıya sahip olması gerekliliğinin altı çizilmektedir. Bu durumun, entegrasyon bağlamı göz önünde bulundurulduğunda, sürece değer katacağı ve çözüme ulaşmayı kolaylaştıracağı açıktır.

Mükemmellik Teorisi, belirli konular etrafında öbeklenmiş kamuların sorunlarının çözümüne, kamuların bu sürece angaje kalmasına, karşılıklı bilgi akışı ve halkla ilişkiler disiplini aracılığıyla bu çözüme ulaşmak için teorik bir yol haritası çizmekte ve bir anlayış geliştirmektedir. Bu sebeple, Mükemmellik Teorisi'nin sunmuş olduğu maddelerin -her ne kadar kurumsal amaçlarla ilgili olsa da- göç, mültecilik ve entegrasyon gibi konuların getirdiği çözümsüzlükleri gidermede hem kurumsal

düzeyde hem de toplumsal düzeyde önem taşıdığını söylemek mümkündür. Çünkü bu gibi konuların çözümünde hem bu faaliyeti yürütenler arasında hem de bu faaliyetin muhatabı olan kamular arasında şeffaflık ve iki yönlü bilgi akışı esastır.

Aynı zamanda Mükemmellik Teorisi'nin genişleten maddelere uygun şekilde, halkla ilişkiler göçmen veya mülteci konumundaki bireylerin dahil olduğu sistemlerin, etkilendiği yasalara ve ekonomik koşullara, kültür ve dile, medyada nasıl yansıtıldığına önem vermek durumundadır. Bu sebeple, bu bireylerle kurulacak bir iletişimde halkla ilişkiler, Mükemmellik Teorisi'ne uygun olarak, karşılıklı anlayışa dayanan bir entegrasyon sürecini inşaa etmeye katkı sağlayacaktır.

1.3. Halkla İlişkiler Yaklaşımları

Mültecilerin entegrasyonu noktasında, mültecileri misafir eden toplumu bu konuda aydınlatmak adına halkla ilişkilerin nasıl katkıda bulunacağını anlayabilmek adına halkla ilişkiler yaklaşımları hakkında bilgi sahibi olunması gerekmektedir. Çünkü bu yaklaşımlar büyük oranda yol haritalarına benzemektedir. Bu sebeple araştırma konusuyla ilintili olan yaklaşımların konuyla ilişkilendirilerek tartışılması önem taşımaktadır.

Bu bağlamda takip eden başlıklar kamuoyunda fikir inşaa ve bakış açısı oluşturma süreçlerini anlamak için "*Konstrüktivist Yaklaşım*" hakkında bir tartışma içerecektir. Ardından, "*Anlaşma Oryantasyonlu Yaklaşım*" ele alınacak ve sürece kamusal alan tartışmalarıyla paralel bir boyut kazandırılacaktır. Devamında halkla ilişkilerdeki organizasyonel yaklaşımlar ele alınacaktır.

Bu geniş teorik literatür taraması, halkla ilişkilerin mevcut duruma katkısını daha iyi anlamayı kolaylaştıracaktır. Aynı zamanda, halkla ilişkilerin diğer iletişim teorileriyle nasıl ele alınabileceği konusunda bir dayanak noktası sunacaktır.

1.3.1. Konstrüktivist Yaklaşım

Konstrüktivist yaklaşım, iletişim bilimlerinde tartışma konusu olan konstrüktivizmin halkla ilişkilerle olan bağlantısını ele almaktadır (Okay & Okay, 2012:108). Konstrüktivist yaklaşım bağlamında, fikirlerin ve gerçekliğin inşaaı önem arz etmektedir. Konstrüktivist yaklaşım, dünyanın bireylerin sosyo-kültürel

potansiyellerinin anlam ve deneyimlerle -ve iletişim- aracılığı ile inşa edildiğini söyler. Bu yaklaşım, homojen değildir. Bunun yerine farklı düşünce okulları ve yönelimler tarafından oluşturulmuştur (Langer, 1999:77). Bu sebeple konstrüktivizm ile ilgili çalışmaları eğitim, psikoloji ve iletişim gibi farklı alanlarda görmek mümkündür. Bu sebeple, konstrüktivizmi detaylarıyla tanımlamak, farklı okulların yaklaşımlarını ele almak ve bunların halkla ilişkilerle olan bağlantısını tartışmak önemlidir.

Delia'ya göre (2011:9), konstrüktivizm düşüncesi, bireylerin dünyayı kişisel yapı sistemleri merceğinden algılamasıdır. Bu noktada kişisel yapı sistemleri gerçekliğe algısal bir düzen getirmek için uygulanan şablonlardır. Bu demek oluyor ki bu şablonlar kimi durumlarda alınan mesajların açılınması ve algılanması noktasında bireylere yardımcı olmaktadır. Amineh ve arkadaşları (2015:9), konstrüktivizmi farklı teorilerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş tek bir teori olarak tanımlamakta ve *“konstrüktivist yaklaşımı anlam inşa ederek öğrenme ve insanların deneyimlerini anlamlandırması”* olarak açıklamaktadır.

Diğer yandan, Olusegun (2015:66) konstrüktivizmi *“öğrencilerin yeni bilgiyi halihazırda sahip oldukları bilgiye dayanarak anlamlandırması”* olarak tanımlamakta ve konstrüktivistlere göre öğrenme sürecinin bağlamdan ve öğrenenlerin inanç ve tutumlarından etkilendiğini belirtmektedir. Konstrüktivizm doğrudan doğruya eğitim faaliyeti ile ilgili bir yaklaşım olarak görülüyor olsa da konstrüktivizmin aslında öğrenme ve bilgiyi edinme süreciyle ilgili bir yaklaşım olduğunun altının çizilmesi gerekmektedir. Bu noktada Davis ve arkadaşlarının (2015:403) Fosnot'tan aktarmış olduğu düşünceler önem taşımaktadır:

“Konstrüktivizm eğitim ile ilgili biri teori değildir. Konstrüktivizm bilgi ve öğrenme ile ilgili bir teoridir. Bilişsel psikoloji, felsefe ve antropolojideki güncel çalışmaların sentezinden yola çıkarak; teori bilgiyi geçici, gelişime açık, sosyal ve kültürel olarak yönlendirilen ve bu sebeple objektif olmayan bir yapı olarak tanımlar.”

Konstrüktivizm yaklaşımı dijital çağın getirmiş olduğu dönüşüm bağlamında da tartışılmaktadır. Bu bağlamda yeni medya, teknoloji, ve özellikle sosyal medyanın

öğrenme sürecindeki yeni araçlar olduğu belirtilmekte, öğrenenlerin beraberce ortak- inşâ edilmiş bilgi ve uzmanlıklar geliştirdiği ve paylaştığı öne sürülmektedir. Ayrıca yeni teknolojilerin yeni epistemolojiler ve entelektüel etkileşim paradigmasını mümkün kıldığı ifade edilmektedir (Schrader, 2015:41)

Konstrüktivizm hakkında öne sürülmüş olan bu düşüncelerden yola çıkarak bu yaklaşımın yapı taşlarını şöyle yorumlamak mümkündür. Konstrüktivizm bireylerin özgün olduğunu düşünmektedir. Bireyler, kendilerine sunulmuş olan mesajları veya bilgileri öğrenmek noktasında kendi düşünce sistemleri, bilgi birikimleri, tutumları ve kültürleri gibi referans noktalarından yardım almaktadır. Bu sebeple, bilginin yorumlanış biçimi bireyden bireye farklılık göstermektedir.

Fakat diğer yandan, mevcut ön yargıların veya basmakalıp düşüncelerin oluşmasının açıklanmasında konstrüktivist bir yaklaşımın kullanılabileceğini söylemek mümkündür. Çünkü konstrüktivizm, Delia'nın görüşlerinden yola çıkarak, bireylerin geliştirmiş olduğu şablonlar aracılığı ile deneyimlerini yorumlaması anlamına gelmektedir. Bahsi geçen bu şablonlar ise mevcut bilgi birikimi, ortamsal faktörler ve değerler aracılığı ile oluşturulduğundan belirli bir inanç, obje ve gruba göre aynı bilgi birikimi, ortam ve değere sahip olanların aynı şekilde tavır sergileyeceğini düşünmek mümkündür.

Yukarıda öne sürülen fikirler bağlamında konstrüktivizmin itici güçlerinden bir tanesinin iletişim olduğunu belirtmek mümkündür. Çünkü, mevcut yeni bilgi, fenomen veya deneyimi yorumlamak için gerekli olan bilginin elde edilmesinde iletişim büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda yeni iletişim teknolojileri bağlamında düşünüldüğünde bireyler sonu olmayan bir bilgi bombardımanına maruz kalmakta, zaman ve mekan bağlamından kopmakta ve sürekli olarak dünyanın her yerinden gelen mesajlarla bakış açılarını şekillendirmektedirler. Aynı zamanda, bireylerin bir durum, birey veya markaya karşı olan yaklaşım biçimleri de kitle iletişim araçları ve dönüşen iletişim teknolojileriyle inşa edilmeye çalışılmaktadır.

Bu noktada, halkla ilişkilerin konstrüktivizm içindeki yerinin tartışılması elzemdir. Çünkü halkla ilişkiler kamuların bakış açılarını, onların sahip olduğu algılama şablonlarını yeniden inşa etmeye çalışmaktadır. Diğer yandan, halkla ilişkiler

markalar, kişiler, fenomenler, ürünler ve kurumlar için yeri geldiğinde bir imaj inşaa etmektedir ve bu imaj en temel haliyle bireylerin bilgi edinim ve öğrenim şablonlarının inşasına dayanmaktadır.

Bu noktadan hareketle konstrüktivist bir yaklaşımla gerçekleştirilen halkla ilişkiler çalışmalarını tanımlamak için Okay ve Okay'ın (2012:109) öne sürmüş olduğu yaklaşım kullanılabilir. Bu tanım konstrüktivist halkla ilişkiler yaklaşımını *“kamuda imajların oluşturulması ve sağlamaştırılması aracılığıyla, istenilen gerçekliklerin hedefe yönelik ve tesadüfi konstrüksiyonu olarak”* tanımlamaktadır.

Halkla ilişkilerin konstrüktivist perspektifle ele alınması noktasında Merten'in fikirlerine başvurmak gerekmektedir. Okay ve Okay (2012:109,110) Merten ve Westerbarkey'in fikirlerini aktararak konstrüktivist halkla ilişkiler perspektifini açıklamışlardır. Bu açıklamalardan hareketle Merten göre halkla ilişkilerin görevinin değişik hedef grupları için gerçekliklerin konstrüksiyonu olduğuna işaret etmektedir (Okay & Okay, 2012:109). Merten ve Westerbarkey, imaj oluşturulurken bunun mutlaka bir gerçeklik temeline dayanması gerekmemektiğini düşünmektedir, bu imaj oluşturulurken zihinsel ve hayali büyüklüklerden yararlanılabilir ve doğruluk zorunluluğu bu imaj için gerekli değildir. (Okay & Okay 2012:109).

Tench ve Yeomans (2009:179) konstrüktivist halkla ilişkiler bağlamında gerçekliğin birinci elden deneyimlenen gerçeklik ve temsil, kurmaca ve halkla ilişkiler uzmanları tarafından yaratılan gerçekliğin bir kombinasyonu olduğunu ifade eder. Bu bağlamda, Tench ve Yeomans'a göre (2009:279), halkla ilişkilerin gücü çok belirgindir. Çünkü, gazetecilerin seçip hikayeler yaratabilmesi için bir gerçeklik seçkisi sunar ve kamuoyunun ilgisini çekebilecek konular hakkında, kendi bakış açısından, temsil ve söylemler sunar.

Diğer yandan, konstrüktivist halkla ilişkiler yaklaşımı bu imaj oluşturmak için her yol mübahtır düşüncesi sebebiyle halkla ilişkilerin etik ilkeleriyle çelişmektedir (Okay & Okay, 2012:110). Çünkü, konstrüktivist halkla ilişkiler bağlamında, halkla ilişkilerin sahip olması gereken müzakere mantığı devreden çıkarılmaktadır. Bu kamuların, bir anlamda kurum lehine manipüle edilmesi anlamına gelmektedir. Konstrüktivist halkla ilişkiler yaklaşımının, daha etik bir konuma çekilebilmesi için

kamulardan sağlanan bilgi akışı sayesinde kurumların kamuların sorunlarına karşı geliştirdikleri bakış açısını inşa etmelerine yardımcı olması gerekmektedir.

Fakat mülteci sorunu bağlamında düşünüldüğünde konstrüktivist halkla ilişkiler yaklaşımının, manipülasyona açık olan yönleri ortadan kaldırılarak kullanılabilceğini ifade edilebilir. Mülteciler ve mültecileri misafir eden toplum arasındaki mevcut negatif şablonların ortadan kaldırılması ve bunun yerine daha pozitif şablonların inşası entegrasyonun çözümünde pozitif bir rol oynayabilir. Konstrüktivist bir halkla ilişkiler sürecinin gerçekliğe dayanan hikayelerle mültecileri entegrasyon sürecine katılmaya, misafir eden toplumu ise bu entegrasyon sürecine açık hale getirmeye fayda sağlayacağını söylemek mümkündür. Bu noktada konstrüktivist halkla ilişkilerin manipülatiften ziyade müzakereci bir inşa sürecine dönüştürmek gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

1.3.2. Anlaşma Oryantasyonlu Halkla İlişkiler

Halkla ilişkiler bir disiplin olarak şekillenmeye başladığından bu yana sosyal bilimlerin farklı alanlarından, iletişim bilimlerinden ve iletişim bilimleri bağlamındaki teorilerden sıkça faydalanmıştır. Bu durum halkla ilişkilerin tek bir bakış açısına takılı kalmayan, eklektik ve verimli bir disiplin olarak konum edinmesini sağlamıştır. Anlaşma oryantasyonlu halkla ilişkiler de bu bağlamda ele alınabilecek bir yaklaşım olarak tanımlanabilir. Çünkü, Jürgen Habermas'ın öne sürmüş olduğu kamusal alan ve iletişimsel eylem teorisini halkla ilişkiler disiplini açısından ele almaktadır.

Anlaşma oryantasyonlu halkla ilişkiler noktasında, Burkart tarafından birçok araştırma gerçekleştirilmiş ve yaklaşım zenginleştirilmiştir. Anlaşma oryantasyonlu halkla ilişkiler özellikle çatışma durumundayken bir organizasyon ve bu durumdan etkilenen kişiler arasında bir anlaşma sağlamayı hedeflemektedir (Okay & Okay, 2012:112). Bu çalışma kapsamında organizasyonları göç idaresi, belediyeler, bakanlıklar, göç ile ilgili çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşları olarak düşünmek mümkündür. Kamular ise mültecileri misafir eden toplumun üyeleridir çünkü mültecilere daha açık ve entegrasyona teşvik eden bir kamuoyu düşüncesi yaratılmak istenmektedir.

Burkart (2007:249), Habermas'ın iletişimsel eylem hakkındaki görüşlerini şu şekilde açıklamaktadır:

“Habermas, anlayışı (ve bu sebeple iletişimi) demokratik sürecin elle tutulur bir temeli haline getirmek eğilimindedir. Sosyal çatışmaların çözümünde şiddetin sorumlu vatandaşların konsensüse varmalarıyla çözülebileceğini göstermek istemektedir. İletişim teorisi perspektifinden bakıldığında, iletişimsel eylemi gerçekleştirebilmek adına belli sayıda rasyonel durumu öne sürmektedir.”

Bu noktadan hareketle, iletişimsel eylem kuramından yola çıkarak öne sürülmüş olan anlaşma oryantasyonlu halkla ilişkilerin mültecilere yönelik bakış açısını değiştirmek, ortak bir sonuca varmak ve sosyal entegrasyonu hızlandırmak noktasında önemli katkılar sağlayacak bir yaklaşım olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü toplum ve mülteciler arasındaki iletişim kanallarının açılması, ortak bir kaniya varılarak sosyal entegrasyonun başarıya ulaşması noktasında katkı sağlaması mümkündür. Bu sebeple, anlaşma oryantasyonlu halkla ilişkileri detaylarıyla tartışmak gerekmektedir. Dolayısıyla, Habermas'ın öne sürmüş olduğu iletişimsel eylem kuramının detaylarına eğilmek ve bileşenlerinin altını çizmek gerekmektedir.

Habermas'ın öne sürmüş olduğu iletişimsel eylemin verimli şekilde gerçekleştirilebilmesi için anlaşılabilirlik, gerçeklik, güvenilirlik ve haklılık/meşruluk önem taşımaktadır. Bu noktada anlaşılabilirlikle mesajın anlaşılabilir olması, gerçeklikle mesajın gerçeklere dayanıyor olması veya öyle kabul edilmesi, güvenilirlikle mesajın hamilinin dürüst veya dürüst kabul ediliyor olması, haklılık/meşrulukla ise mesajın iki taraflı kabul edilen ve tanınan değerlere sahip olması gerektiği vurgulanmaktadır (Tench & Yeomans, 2009:570). Bu noktada iletişimsel eylem sürecine katılacak olan iki tarafın birbirinin görüşlerini dürüst kabul ediyor olması ve dürüst şekilde görüş beyan etmesi önem arz etmektedir.

Burkart, Habermas'ın iletişimsel eylem teorisini ve formal pragmatik yaklaşımını ve iletişimsel iddiaları halkla ilişkiler pratiği çerçevesinde sistematik şekilde değiştirmiş ve analiz etmiştir ve halkla ilişkiler pratiğini bu açıdan kavramsallaştırmıştır (Buhmann, 2011:37). Burkart'ın çalışmaları, Habermas'ın öne sürmüş olduğu iletişimsel eylem teorisini ve kamusal alan tartışmalarını halkla ilişkiler

perspektifi çerçevesinde sistematik ve stratejik olarak kullanabilmenin kapısını aralamıştır.

Fakat bu bağlamda Burkart (2007:250) önemli bir noktanın altını çizmektedir:

“Bu makale, etik prensipler veya ahlak temelli direktiflere yoğunlaşmamaktadır. Habermasyen prensipleri halkla ilişkilerin gerçekliğine doğrudan uygulamak gibi bir niyeti de söz konusu değildir. Bunların yerine, bu makale, gerçek halkla ilişkiler iletişimine Habermas’ın kavram anlayışı çerçevesinden tavsiyeler sunabilmektir.”

Bu noktada anlaşma oryantasyonlu halkla ilişkiler anlayışının halkla ilişkilere ideal bir bakış açısı kazandırmak niyetinde olduğunu, Habermas’tan elde edilen bilgiler penceresinden halkla ilişkileri görmek amacıyla olduğunu söylemek mümkündür. Buna ek olarak teori, yine de halkla ilişkilerin uygulanması noktasında fikirsel bir üst çatı yaratmak noktasında önem taşımaktadır. Burkart (2007:250), teorinin bilgi sunan halkla ilişkiler uzmanları ve bu bilgiyi alan hedef gruplara arasındaki ilişkiyi aydınlatmada kullanılabileceğini belirtmektedir. Bu durum da çalışmanın konusu çerçevesinde büyük önem arz etmektedir.

Burkart (200:254), anlaşma oryantasyonlu halkla ilişkilerin, halkla ilişkilerciler ve kamuları arasındaki anlama sürecine dayandığını ve bunun öneminin azımsanmaması gerektiğini belirtmektedir. Tench ve Yeomans’a göre (2009:570), Burkart’ın anlama sürecini üç boyuta indirgemektedir:

“İletişim süreci iki tarafın da kabul ettiği iddialara dayanmalıdır. Habermas, iki parti arasındaki iletişimsel bir ilişki sürecinde üç gerçeklik boyutu olduğunu ileri sürer: objektivite, subjektivite, sosyal boyutlar. Burkart (1993) bunu iki iletişim ortağının da anlaşmaya varması olarak özetler. Ortak anlaşma, konuşmacı ve dinleyicinin iddiaların gerçekliği (objektivite boyutu), doğruluğu (subjektivite boyutu) ve ifade edilmiş taleplerin haklılığı (sosyal boyutu) konusunda anlaşmasıdır. Böylece, anlaşma oryantasyonlu halkla ilişkiler, yukarıda tarif edilen duruma göre, spesifik kamularla, iletişimi gerçekleştirilecek spesifik bilgilerin doğru şekilde analiz edilmesini ve planlanmasını içerir.”

Bu noktadan hareketle, Burkart (2007:253) anlaşma oryantasyonlu halkla ilişkilerin adımlarını Tablo 1’de gösterildiği şekile belirlemiştir. Bu adımlardan anlaşılacağı üzere hem planlama hem de değerlendirme süreçlerinde ilgili kamularla halkla ilişkiler sürecini yöneten kişi ve kurumlar arasında düzgün bir bilgi akışı olup olmadığını, verilen mesajların ulaşıp algılandığını ve nasıl bir etki yarattığını tartışmıştır.

Konuyu daha da açmak gerekirse, herkesin bilgiye net şekilde ulaşip ulaşmadığı ve sağlanan bilgi düzleminde ortak bir karara varıp varmadığından emin olunmak istenmektedir. Bu anlayış, ilgili kamular ve kurumların birbirine güvenme, doğruyu söyleme, iletişim kanallarını açık tutma perspektifi üzerinden ortak bir anlaşmaya varma amacı taşımaktadır. Tench ve Yeomans’ın öne sürmüş oldukları *“bu model Grunig ve Hunt’ın öne sürdüğü iki yönlü simetrik sistemde açıklandığı gibi mesajın alıcı ve gönderici arasında gidip gelmesiyle ortak bir anlaşma yaratmayı amaçlar”* görüşü de (2009:507) bu bağlamda açıklayıcı olmaktadır.

Teori bağlamında, mültecilerin topluma sosyal entegrasyonunun misafir eden toplum tarafından açık görüşlülükle kabul edilmesi çerçevesinde ele alındığında toplumu entegrasyon süreçlerine açık hale getirebilmek adına topluma bilgi sunulmalı, sunulan bu bilgiler üzerine tartışılmalı ve sürecin sonunda anlaşmaya yönelik olarak bir söylem geliştirilmelidir. Bu süreç, toplumun mevcut durum ve çekinceleri konusunda kendini ifade etmesini, sorunlarının anlaşılmasını, bu sorunların tartışılmasını ve halkla ilişkiler uzmanlarının bu sorunları çözmeye yönelik söylem geliştirmelerini sağlayacaktır. Mükemmellik Teorisi’ne göre halkla ilişkilerin yönetimin bir parçası olduğu ve karar vericilerle doğrudan iletişimi olduğu düşünüldüğünde bu noktada üretilen politikaları etkileme şansı dahi bulunmaktadır. Tüm bu iletişim sürecinin sonucunda ne şekilde bir sonuca ulaşıldığı değerlendirilmeli ve gerekirse ek bilgi sağlanarak süreç tekrar işletilmelidir.

Tablo 1: Anlaşma oryantasyonlu halkla ilişkilerin planlanması ve değerlendirilmesi

Anlaşma Oryantasyonlu Halkla İlişkiler (AOPR)				
Planlama ve Değerlendirme için Sorular (P: Planlama, D: Değerlendirme)				
AOPR Adımları	Anlaşmanın Boyutları	NE Şekiller, Veri ve Olgular	KİM Şirketler, Bireyler	NİÇİN İlgi, Amaçlar, Hedefler
BİLGİ	P	İlgili olgular sunuldu mu?	Şirketin ana figürlerinden bahsedildi mi?	Proje amaçları meşrulaştırıldı mı?
	D	İlgili kamular bilgiyi aldı/algıladı mı?	İlgili kamular şirketin ana figürlerini aldı/algıladı mı?	İlgili kamular hedefleri meşru olarak algıladı mı?
TARTIŞMA	P	Mevcut olgular üzerine bir tartışma düzenlendi mi?	----	Proje hedeflerinin meşruluğu sorgulandı mı?
	D	Halkla ilişkiler bildirelerinin gerçekliği sorgulandı mı?	İletişimci veya kurumun güvenilirliği sorgulandı mı?	Meşru olarak sunulanlardan (bilgilerden) şüphe duyuldu mu?
SÖYLEM	P	Gerçekliğin kanıtı olarak gerçekliğe dayanan argümanlar sunuldu mu?	----	Değere dayanan argümanlar meşruluğun kanıtı olarak sunuldu mu?
	D	Gerçekliğe dayanan argümanlar ilgili kamunun üyeleri tarafından sorgulandı mı?	İletişimci veya kurumun güvenilirliği sorgulandı mı?	İlgili kamular tarafından, değere dayanan argümanlar meşruluğun kanıtı olarak algılandı mı?
DURUMUN TANIMI		Olgular ve olgulara dayanan yargılar bağlamında hangi boyutta rıza yaratıldı?	İletişimci veya kurumun güvenilirliği bağlamında hangi boyutta rıza yaratıldı?	Proje hedefleri ve değere dayalı yargılar bağlamında hangi boyutta rıza yaratıldı?
Sonucun yeterli şekilde iletişim faaliyeti gerçekleştirildi mi?				

Burkart, R. (2007). On Jürgen Habermas and public relations. Public Relations Review 33 (2007), 249-254

1.3.3. Organizasyonel Halkla İlişkiler Teorileri

Organizasyonel halkla ilişkiler teorileri daha çok kurumsal ölçekteki sorun ve amaçlarla ilgilenmektedir. Fakat organizasyonel halkla ilişkiler teorilerinin, halkla ilişkiler faaliyetinin göç ve entegrasyon gibi konularda katkı sağlayabilmesi için önemli bir bakış açısı sağlayabileceğini söylemek mümkündür. Çünkü halkla ilişkilerin fikirsel dönüşümünü, kurumsal deneyimler ışığında da olsa, gözler önüne sermekte ve bunların kamuoyunda ne şekilde etkiler yarattığının örnek olaylar aracılığı ile anlaşılmasını sağlamaktadır. Bu yönüyle Grunig ve Hunt (1984)'ın kategorizasyonu önem arz etmektedir.

Grunig ve Hunt (1984) halkla ilişkiler faaliyetlerini dört farklı model olarak kategorize etmişlerdir:

1. Basın Ajansı Modeli
2. Kamuoyunu Bilgilendirme Modeli
3. Çift Yönlü Asimetrik Model
4. Çift Yönlü Simetrik Model

Grunig ve Hunt (1984) tarafından kategorize edilmiş olan halkla ilişkiler modelleri, tarihteki uygulamaların incelenmesiyle ortaya çıkmış modeller olmakla beraber, her birinin amacı ve halkla ilişkilere yaklaşım tarzı farklılık göstermektedir.

Grunig ve Hunt'ın öne sürmüş olduğu modeller genel olarak halkla ilişkileri bir ikna aracı olarak ele almaktadır ve amaçları şu şekilde ele alınabilir. Basın ajansı modeli, halkla ilişkileri bir propaganda aracı olarak ele almaktadır. Kamuoyunu bilgilendirme modeli kamuyu bilgilendirmektir, bu modelde halkla ilişkiler uzmanı kurum için çalışan bir gazeteci rolündedir. İki yönlü asimetrik model basın ajansı modeline benzetilmektedir. Fakat bu modelde kamuyu ikna etmek için sosyal bilimler teorisi ve araştırmalarından bilinen davranış ve tutumlar kullanılmaktadır. İki yönlü simetrik modelde ise pratisyenler kurum ve kamu arasında aracı olarak görev almaktadırlar. Bu modelde amaç kurum ve kurumun kamuları arasında bir anlayış oluşturmaktır. İki yönlü simetrik modelde de kamuyu ikna etmek için sosyal bilimler teorisi ve araştırmaları kullanılmaktadır. Ancak bu teoriler ikna teorilerinden ziyade iletişim bilimleri teorilerini içermektedir (Grunig & Hunt, 1984:21,22).

Modeller incelendiğinde ilk iki modelin daha çok tek yönlü bir iletişim durumu olduğu gözlemlenmektedir. Basın ajansı modeli doğrudan doğruya kamuyu ikna etme hedefi gütmektedir. Kamoyunu bilgilendirme modelinde ise kamualra dağıtılacak olan bilgilerin seçilmeden dağıtılması söz konusudur. Fakat iki yönlük simetrik ve asimetrik model daha bilimsel temellere dayanmaktadır. Diğer yandan iki yönlü asimetrik modelin de kamuaları kurum lehine ikna etmeye yönelik amaçları bulunduğunu söylemek mümkün olmakla birlikte bunu bilimsel bir bağlamda gerçekleştirmektedir.

Grunig ve Hunt (1984:22) modellerin amacını, gerçekleştirdikleri iletişim ve araştırmanın doğasını, en meşhur uygulayıcılarını ve günümüzde nerelerde kullanıldıklarını şu tabloyla açıklamışlardır:

Tablo 2: Dört halkla ilişkiler modelinin karakteristik özellikleri

Karakteristik	Basın Ajansı	Kamuyunu Bilgilendirme	İki Yönlü Asimetrik Model	İki Yönlü Simetrik Model
Amaç	Propaganda	Bilginin yayılması	Bilimsel ikna	Ortak anlayış geliştirmek
İletişimin Doğası	Tek yönlü, gerçekleri söylemek gerekli değil	Tek yönlü, gerçekleri söylemek önemli	İki yönlü, dengesiz etkiler	İki yönlü, dengeli etkiler
İletişim Modeli	Kaynaktan alıcıya	Kaynaktan alıcıya	Kaynaktan alıcıya ulaşan mesaj ve alıcıdan kaynağa geribildirim	Gruptan gruba
Araştırmanın Doğası	Az, "evleri saymak"	Az, okuryazarlık ve okuma oranı	Formativ, tutumların değerlendirilmesi üzerine kurulu araştırma	Formativ, anlayışı değerlendirmeye yönelik
Önde Gelen Tarihi Pratisyen	P.T. Barnum	Ivy Lee	Edward L. Bernays	Bernays, eğitimciler, profesyonel liderler
Günümüzde Nerede Kullanılıyor?	Spor, tiyatro, ürün tanıtımı	Hükümetler, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, işletmeler	Rekabetçi işletmeler, ajanslar	Regüle edilmiş işletmeler, ajanslar

Grunig, J. E., & Hunt, T. (1984). *Managing Public relations*. New York: CBS College Publishing.

Modeller incelendiğinde iletişimin amacı ve bilginin akışı noktasındaki farklar ortaya çıkmaktadır. Sriramesh (2000:228)'e göre modellerde iki temel kriterin kombinasyonu ön plana çıkmaktadır. Bunlardan ilki organizasyonların kamuların davranışlarını değiştirmek için kamuları ikna etmek eğiliminde mi yoksa kamulardan gelen geri bildirimler doğrultusunda kendi davranışlarını değiştirmek eğiliminde mi olduğudur. Asimetrik modellerde organizasyonlar kamuların davranışlarını değiştirmek isterler, simetrik modellerde ise organizasyonlar kamuları iyi bir yargıç olarak görür ve kendi davranışlarını değiştirirler. Kriterlerden ikincisi ise iletişimin doğasıdır. Asimetrik dünya görüşünde organizasyonlar, geri bildirim konusunu düşünmeden ilgili kamulara mesajlarını iletme eğilimindedirler. Simetrik dünya görüşünde ise iki yönlü bilgi akışı söz konusudur. Bu noktada basın ajansı modeli ve kamuoyunu ilgilendirme modellerinin tek yönlü bir iletişimi benimsediğini, iki yönlü simetrik ve asimetrik iletişimin ise iki yönlü bir iletişimi benimsediğini söylemek mümkündür.

Grunig ve arkadaşları (1995:169) İki yönlü iletişimin de manipülatif olabileceğini iletmede iki yönlü asimetrik halkla ilişkiler programlarının bu sebeple en iyi kamuoyu desteğini sağlayacak ve organizasyonun davranışı değiştirmeyi gerekli kılmayacak mesajı bulmak için araştırma yaptığını belirtmektedir. Etkiler asimetriktir çünkü davranış değişikliklerinin kamulara değil, organizasyona fayda sağlaması umulmaktadır. Buna rağmen birçok pratisyen manipüle edilmiş kamuların da bundan fayda sağlayacağını düşünmektedir.

Laskin (2009:40)'e göre Grunig ve arkadaşları Mükemmellik Çalışmaları kapsamında modellerin kullanım alanlarını geniş bir örneklem dahilinde test etme imkanı bulmuşlardır. Bu süreçte kamuoyunu bilgilendirme modelinin en çok kullanılan model olarak öne çıkacağı düşünülmüş olsa da araştırma sonuçları basın ajansı modelinin en yaygın halkla ilişkiler formu olduğunu göstermiştir. Diğer yandan iki yönlü simetrik ve iki yönlü asimetrik modelin halkla ilişkilerin baskın modelleri arasında görülmemesine rağmen Grunig ve arkadaşları iki yönlü simetrik modeli halkla ilişkiler ve iletişim yönetiminde mükemmelliğin ana bileşeni olarak görmüşlerdir.

Grunig ve arkadaşları (1995:170), basın ajansı ve iki yönlü asimetrik modeli kullanan uygulayıcıların kamuları ikna ve manipüle etmek amacı taşıdıklarını aktarmışlardır. Kamuoyunu bilgilendirme modelini uygulayanların ise, bu amacı taşımama ihtimallerinin bulunmasına rağmen, kamuları manipüle etme etkisinin bulunduğunu bildirmektedirler. Grunig ve arkadaşları basın ajansı modeli, iki yönlü asimetrik model ve kamuoyunu bilgilendirme modellerinin halkla ilişkilerdeki baskın dünya görüşünden (diğer adıyla manipülatif) geldiğini ve iki yönlü simetrik iletişimin bu dünya görüşünde bir kırılım yarattığını çalışmalarında aktarmaktadırlar.

Yukarıda belirtilen noktalardan hareketle çalışmanın konusu bağlamında en fazla katkının iki yönlü simetrik iletişim modeli ile sağlanabileceği açıktır. Bu noktada iki farklı değişken önemli bir role sahiptir.

Bu değişkenlerden ilki iki yönlü simetrik modelin sahip olduğu iletişim örüntüleriyle ilgilidir. İki yönlü simetrik iletişim modelinde bilginin akışı ve değişim iki yönlü olmaktadır. Bu durum entegrasyon sürecine pozitif yönde katkı sağlamaktadır. Çünkü, mültecilere ev sahipliği yapan toplumun üyeleri ve mülteciler arasında iletişim kanalları kurulacak ve açık tutulacaktır. Bu süreçte iletişim halinde olan iki aktör de geri bildirimde bulunabilecektir. Bunun yanısıra, iki yönlü simetrik modelde iletişim halinde bulunan iki partinin de davranışsal dönüşümü söz konusudur. Bu durum, doğru uygulandığında etkileşim halinde olan ev sahibi toplum üyelerini mültecilerin sorunlarını anlayabilen, empati kurabilen, entegrasyonu teşvik eden ve bu süreci daha geniş perspektifle görebilen bir boyuta doğru taşırken, mültecileri buldukları topluma entegre olma noktasında daha istekli kılacaktır.

İki yönlü simetrik iletişimin başarılı olmasındaki diğer sebep ise olgulara, sorunlara ve kavramlara bilimsel bir bağlamda yaklaşıyor olmasıdır. Çünkü sorunun ve mesajın belirlenmesinde sosyal bilimler ve iletişim bilimleri pratiğinin sunmuş olduğu çerçevede adımlar atmaktadır. Bu durum, sürecin veriler ışığında rasyonel bir temele oturtularak ele alınmasına olanak tanımaktadır. Dolayısıyla sorunun saptanması, mesajın belirlenmesi ve karşılıklı uzlaşma sürecinin başlaması noktasında daha etkili sonuçlara ulaşılması muhtemel kılınmaktadır.

Entegrasyon süreci organizasyonlar ve hedef gruplarının yürütmüş oldukları iletişimin benzeri bir iletişim stratejisi ve örüntüsüne sahip olmadığından basın ajansı modeli, kamuoyunu bilgilendirme modeli ve iki yönlü asimetrik modelin yaygın şekilde kullanılabileceğini söylemek teoride mümkün olmayacaktır. Fakat, yukarıda da belirtildiği üzere, iki yönlü simetrik iletişim ortak bir anlayış geliştirmek üzere uygulanmaktadır ve entegrasyonun da dahil olduğu sosyal konularda önemli katkılar sağlaması mümkündür.

Sonuç olarak, iki yönlü simetrik modelin gruptan gruba bilgi aktarımı aracılığıyla dengeli etkiler yaratma amacı çalışmanın konusu bağlamında mültecileri misafir eden toplumun entegrasyon fikrine açık ve destekleyen bir forma girmesini, mültecilerin ise misafir oldukları topluma entegre olmak noktasında gerekli parametreleri göz önünde bulundurmasını ve entegrasyon sürecine pozitif yaklaşmasını sağlayabilir.

1.4. Kültürlerarası ve Uluslararası Halkla İlişkiler

Günümüzde, teknik, ticari ve entelektüel gelişmenin bir sonucu olarak ülke sınırları bireyler ve kurumlar ölçeğinde silikleşmeye başlamıştır. Bunun bir sonucu olarak devletlerarası, kurumlararası ve kişilerarası iletişimde kültürlerarası hassasiyet çok önemli bir konuma yükselmiştir. Böylece, hedef kitlenin sahip olduğu kültüre uygun hareket ediyor olmak, bu yönde mesajlar tasarlıyor olmak ve tasarlanan bu mesajları hedef kitlenin kültürüne uygun kanallar aracılığı ile iletiyor olmak gerekmektedir.

Bu durum halkla ilişkiler süreçlerini de doğrudan etkilemektedir. Günümüzde silikleşen teknik, ticari ve entelektüel sınırlar halkla ilişkiler faaliyetlerinin de kültürlerarası ve uluslararası bir bağlamda işletilmesi edilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Çünkü halkla ilişkiler çok uluslu şirketlerden ülke markası oluşturmaya uzanan geniş bir çeşitlilikte faaliyet gösteren bir disiplindir. Fakat aynı zamanda, mültecilerin entegrasyonu, bu süreçte mültecilerin katılımının artırılması ve misafir eden toplumun bu konuya daha pozitif yaklaşmasının sağlanması bağlamında da halkla ilişkilerin kültürlerarası ve uluslararası anlayışından faydalanılabileceğini söylemek mümkündür.

Bu konu şu şekilde açıklanabilir. Sağlıklı bir entegrasyon sürecinin yürütülebilmesi için hem yerel insanlarla hem de mültecilerle sağlıklı bir iletişim sürecinin yürütülmesi

gerekmektedir. Bu süreçte halkla ilişkiler farklı iki kültür diagramı içerisinde yer alan bireylerin mesajlarını, onlara doğru tercüme etmek görevine sahiptir. Örneğin, halkla ilişkiler kültürlerarası iletişim teorilerinden faydalanarak mülteci gruplarının sahip olduğu kültürel boyutlar aracılığı ile dünyaya bakış açılarını, kültürlerinin dinamiklerini ve bu durumun yeni geldikleri ülkenin entegrasyon politikalarına dahil olmayı nasıl etkileyebileceğini anlamaları mümkündür. Bu süreçlere, onların kültür bağlamından yaklaşılarak entegrasyon sürecini verimli kılabilmesi mümkündür. Diğer yandan, yerel toplumun mültecilerin yanlış yorumladıkları fakat kültürlerarası iletişim perspektifiyle aşılacak sorunların çözümünde aktif rol alabilir.

Uluslararası halkla ilişkiler boyutu da önem taşımaktadır. Çünkü mülteciler, uluslararası medya organlarında geniş yer bulmaktadır. Bu durum farklı toplumlardaki bireylerin ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarının dikkatini çeken bir konu haline almıştır. Böyle bir durumda, bir ülkenin mülteciler hakkında yaptıklarını doğru şekilde anlatabiliyor olması gerekmektedir. Böylece, entegrasyon sürecini olumsuz etkileyecek herhangi bir krizin daha doğmadan önüne geçilmiş olacaktır.

Bu başlık kapsamında uluslararası halkla ilişkiler ve kültürlerarası halkla ilişkilerin farklı boyutlarına değinilecektir. Bölümün ilk aşamasında kültürlerarası iletişimin temel kavramları ele alınacaktır. Bu noktada kültürlerarası iletişimin bileşenleri ve kültürlerarası iletişimin değişkenlerine değinilecektir. Devam eden süreçte, kültürlerarası karşılaşmalar sonucu yaşanan sorunlar işlenecektir. Bu bağlamda, soruna sebep olan algı farklılıklarına değinileceği gibi bireylerin bilgi işleme sistemlerinin sahip olduğu stereotipler ve önyargıların oynadığı roller de ele alınacaktır. Sorunlar arasında medya manipülasyonuna da açık olan etnosentrik yaklaşımın kültürlerarası sorunlar noktasındaki konumuna değinilecektir. Son olarak, kültür şoku kavramı ele alınacaktır.

Kültürlerarası karşılaşmalar, bu bağlamda yaşanan sorunlar ve sorunların çözümünde nasıl bir yaklaşım sergilenebileceğini anlamak üzere devam eden süreçte kültürlerarası iletişim modelleri ele alınacaktır. Bu bağlamda korku ve belirsizlik model, kültürlerarası teori, kültürel eleştirel teori, bakış açısı teorisi ve Hofste'nin kültürlerarası yaklaşımı ve kültürel boyutları başlıkları irdelenecektir.

1.4.1. Kùltùrlerarası İletişimin Temelleri

Kùltùrlerarası iletişim kavramını çok boyutlu olarak ele alınması gereken bir faaliyet alanıdır. Çünkü çok uluslu işletmelerin çalışanları ve hedef kitleleriyle nasıl bir iletişim gerçekleştirmesi gerektiğini içeren araştırmalardan, ùlkelerarası ilişkilere ve göç gibi konulara kadar uzanan araştırmalara değinen geniş bir spektrumda kendine yer edinmiştir.

Bu sebeple kùltùrlerarası iletişimin en temel yapı taşı olan kùltürü ve kùltürün çalışmanın konusu dahilinde hangi perspektiften ele alınacağını tanımlamak elzemdir. Bunun yanı sıra kùltürü ve kùltùrlerarası iletişimin bileşenlerine değinmek ve kùltùrlerarası iletişimin bireysel ve toplumsal ölçekte ne gibi katkılar sunabileceğini tartışmak gerekmektedir.

Kùltürler birbirleriyle uzun süredir etkileşim halinde olsalar dahi kùltùrlerarası iletişim konusu yirminci yüzyılın başlarından bu yana ciddi çalışmalarla irdelenmektedir. Bu çalışmaların başlamasında ticari kaygılar ve devletlerin politika geliştirmek üzere atmak istediğı adımlar etkili olmuştur. Kùltùrlerarası iletişim çalışmaları genel olarak sözlü veya sözsüz olarak mesajı gönderen ve mesajı açımlayan kişi arasındaki kültürel farktan doğacak anlaşmazlıkları çözmek veya en aza indirmek amacını taşımaktadır. Fakat toplumsal daha büyük ölçekli düşünöldüğünde çok kültürlü toplumların veya farklı bir kùltürle karşılaşan toplumların arasındaki iletişim bağımlı tekrar kurmak için önemli bir verimliliğe sahiptir. Çalışmanın konusu çerçevesinde kùltùrlerarası iletişimin yerel toplumu mültecilerle daha verimli iletişim kanalları kurmak ve mesaj değışimi esnasında doğru açımLAMAYI yapabilmek için nasıl fayda sağlayabileceğine değinilecektir.

Bu bağlamda kùltür kavramını kısaca açıklamak gerekmektedir. Piller (2011:20) R. Williams ve Bennet'a dayandırdığı açıklamasında kùltürü Fransızca ve Latince'den İngilizce'ye aktarılan tarım ve hayvancılık yerine kullanılan bir kelime olarak tanımlamaktadır. Fakat, on altıncı yüzyılın ilk yarısında kelime metaforik olarak insan gelişimi, özellikle estetik, ruhsal ve entelektüel gelişim olarak tanımlanmaya başlamıştır. Schein (2004) organizasyonel kùltürü üç aşamada ele almaktadır. Bu kategorizasyon her ne kadar organizasyonel kùltür ölçğinde tasarlanmış olsa da

kültürün tanımlarının kategorizasyonu noktasında bir çatı oluşturmak için de kullanılabilir. Bu kategorizasyona göre kültür tanımlanırken üç adet yaklaşım söz konusudur. Bunlar ankete dayalı yaklaşım, analitik betimleyici yaklaşım ve etnografik yaklaşımdır.

Çalışmanın konusu bağlamında kültürü en açık haliyle Uzunçarşılı Soydaş'ın (2010:31) tanımıyla açıklamak mümkündür: kültür dendiğinde bir toplumun yaşama biçiminden bahsedilmektedir. Kültür, değerleri, normları ve toplum içinde davranma örüntülerini içeren bir sosyal sistemdir (Issa ve arkadaşları, 2016:2). Issa ve arkadaşları (2016:2), kültürün hiçbir ögesinin iletişim süreci olmadan öğrenilecek bir yapıda olmadığını belirtmekte ve Melbourne Üniversitesi'nin kaynaklarına dayanarak kültürün aile, okul, medya ve daha geniş topluluk yapılarından öğrenildiğini öne sürmektedir.

Piller'a göre (2011:16), kültür sosyal aktörler tarafından oyuna dahil edilen ideolojik bir yapıdır ve bu aktörler sosyal kategoriler ve sınırları üretir ve yeniden üretirler. Bu durum kültürlerarası iletişime eleştirel şekilde yaklaşmak ve kültürel farklılıkların nedenleri, biçimleri ve sonuçlarını anlamak için temel araştırma amacı olmalıdır.

Novinger (2001:23) ise kültürün iki ana bileşeni olduğunu öne sürmektedir. Bu bileşenler algı ve davranıştır. Davranış bileşeni ise iki alt bileşene ayrılmaktadır. Bu alt bileşenler ise sözel ve sözel olmayan süreçlerdir. Bu yönüyle kültürlerarası iletişimin pek çok farklı disipline temas eden bir yapısı olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum da sürecin ne kadar kırılğan ve karmaşık olacağını bir işaretidir. Bu sebeple kültürlerarası iletişim süreci dikkat, inceleme ve stratejik bir yaklaşımın ürünü olmalıdır.

The Silent Language isimli kitabın yazarı olan ve kültürlerarası iletişim çalışmalarına büyük katkılardan bulunarak kültür hakkında zaman ve mekan kullanımına yönelik teorik yaklaşımlar geliştiren Hall, kültürü örüntülere sahip olan ve öngörülebilir bir yapı olarak tanımlamaktadır (Baldwin ve arkadaşları, 2013:16).

Kültürü ana hatlarıyla barındırdığı değerler oluşturmaktadır. Bu değerler sınırları, sosyal statüleri ve davranış biçimlerini ortaya koyan kodları oluşturmaktadır. Kültürel değerler noktasında Baldwin ve arkadaşları Schwartz'ın 1992 tarihinde 20 ülkede gerçekleştirdiği ve araştırma sonucu olarak her kültürde yeri olan 11 değer bulduğu araştırmasına atıf yapmaktadır. Bu küresel değerler şu şekilde özetlenmiştir: bireysel yönelim (bağımsız düşünce ve aksiyon), dürtü (aktivite ve çeşitlilik), hedonizm (haz), başarı (başarı ve prestij), gelenek (geçmiş davranışlar), ruhanilik (hayatın kişisel anlamı), iyilik (başkalarıyla olumlu yönde etkileşim) ve küresellik ve anlayış (tüm insanlardan hoşnut olma durumu). Schwartz araştırmasında bu değerlerin her kültürde olduğunu fakat önem sırasının farklılık gösterdiğini belirtmiştir (Baldwin ve arkadaşları, 2013:75).

Novinger (2001:14) ise kültürü dünyaya anlam ve düzen verdiğimiz bir mantık olarak tanımlamaktadır. Ona göre kültür bilgi, deneyim, anlam, inanç, değer, tavır, din, kişiliğin kavramları, evren ve kişisel evren, ilişki, statü hiyerarşileri, role beklentileri, mekansal ve zamansal kavramların sayıca büyük insan kitleleri tarafından toplanması, bireysel ve grup olarak efor harcayarak diğer kuşaklara aktarılmasıdır. Kültür kendisini dil, düşünce, davranış ve aktivite örüntüleri olarak göstermektedir. Kim (2001:46) bireyin kültür ve sosyal çevresini öğrendiğini belirtmektedir. Bilgi, operatif linguistik ve lingustik olmayan iletişimden oluşan evrenin uyum, süreklilik ve komünal yaşam tarzına bir ayrıcalık kattığını söylemektedir. Kim (2001:47), kültürün toplumun üyelerine sözlü ve sözlü olmayan mesajları; gerçeği, doğruyu, haklıyı, güzeli ve iyiyi öğretmekle açıklamayı öğrettiğini savunmaktadır.

Bu yaklaşımlardan hareketle kültürün iletişimin mesajı kodlama ve açıklama sürecinde önemli bir değişken olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü bir mesajda hangi evrensel değerlerin önceleneceğini, önemli algılanacağını veya önemli algılanmasının istendiğini kültür belirlemektedir. Kültür sözcüklere, davranışlara ve hatta duruşa gerçek anlamını kazandıran toplumsal bir yapıtaşdır. Entegrasyon sürecinde kültürlerin birbirini anlamasının büyük önemi vardır. Ayrıca entegrasyon sürecinin sabit değişkenlerinin belirlenmesinde de kültürlerin birbirini anlamasına ihtiyaç duyulmaktadır. Kültürün önemini altını çizen bu noktadan hareketle

kültürlerarası iletişim entegrasyon sürecinin fazlasıyla önem arz eden bir yapı taşı haline gelmektedir.

Örneğin 1994 yılında Hint Okyanusu'ndaki ülkelerde 9.1 ölçeğinde bir depremin tetiklediği büyük bir tsunami felaketi yaşanmış, farklı ülkelerdeki yerleşim yerlerini alt üst etmiş ve 225.000'den fazla insanın yaşamını yitirmesine sebebiyet vermiştir. Bu noktada Dünya Bankası 15 ülke ve uluslararası topluluğu bölgeyi tamir ve restore etmek için yardıma çağırmıştır. Bu örnek bağlamında bir felaketin çokkültürlü ve çokuluslu bir yardımlaşma ağıyla çözümlendiği görülmüştür. Bu örnek aynı zamanda kültürlerarası iletişimin gerekliliğini de ortaya koymuştur. (Baldwin ve arkadaşları, 2013:4). Suriye'de yaşanan savaşın ardından göçmek etmek zorunda kalan insanların sorunlarının çözülebilmesi için de küresel ölçekli bir yardımlaşma gerektiği açıktır. Bu durumda, sorunların anlaşılabilmesini ve çözülmesini sağlamak adına kültürlerarası iletişime başvurmak gerekmektedir.

Baldwin ve arkadaşları (2013:5) iletişimi sembol oluşturma, gönderme ve insanlar arasındaki davranışların yorumlanması olarak tanımlamışlardır. Bu noktadan yola çıkarak kültürlerarası iletişimin, kültürün bir veya daha fazla kişi arasındaki iletişimi fark yaratacak şekilde etkilemesi noktasında ortaya çıktığını belirtmektedirler. Baldwin ve arkadaşları, kültürlerarası iletişimin medya sistemlerine yoğunlaşan uluslararası iletişim çalışmalarından farklılaştığını belirtmişlerdir.

Allwood (1985:3) kültürlerarası iletişimi farklı farkındalık ve kontrol oranlarına sahip, farklı kültürel arkaplanlardan gelen insanların bilgi paylaşımı olarak tanımlamıştır. Bu noktada kültürel arkaplan, kültürel farklılık ve milliyet sınırları içindeki farklı aktivitelere dahil olma farklılıkları olarak tanımlanmıştır. Alwood ve Baldwin ve arkadaşlarının önermeleri kültürlerarası iletişimin farklı kültürlerden gelen bireylerin mesajı kodlama, gönderme ve açma aşamasındaki sorunları çözmeye odaklandığını göstermektedir. Aynı zamanda bu süreç sonunda oluşan anlamın algılanmasında medyatör ve çözümcü rolü üstlendine işaret etmektedir.

Novinger (2001:13) kültürel farklılıkların dilsel engellere göre daha büyük iletişim engelleri oluşturduğunu belirtmiştir. Bu önermeden yola çıkarak günümüzde

silikleşmeye başlayan sınırlar ve insanların farklı sebeplerle sürekli olarak yer değiştiriyor olması kültürlerarası iletişime ne denli ihtiyaç duyulduğunu da göstermektedir.

Kültürlerarası iletişim 1960'lı yıllarda incelenmeye başlanan bir konu olmuştur. Kültürlerarası iletişimin erken dönem incelemeleri belirgin kategoriler altında gerçekleştirilmiştir. Bu kategoriler ordu, işletme ilişkileri (özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya arasındaki ilişkiler) ve misyonerlik ve dini çalışmalar çerçevesinde gerçekleştirilmiştir (Piller, 2011:29,30).

Novinger (2001:23), başarılı bir kültürlerarası iletişim sürecinin iki tarafın da takındığı iyi niyetlilik davranışıyla başladığını belirtmektedir. Bununla beraber, bir bireyin yabancı bir kültüre karşı gösterdiği negatif reaksiyon veya değerlendirme kültürlerarası iletişim bariyerleri oluşturmaktadır. Negatif değerlendirmeler hoşnutluktan çok hoşnutsuzluk, yaklaşımdan çok uzak durmaya sebep olmaktadır. Bu durumu mülteciler ve onların topluma entegrasyonu çerçevesinde ele almak da mümkündür. Bu noktada smisafir eden ülke vatandaşlarına yönelik olarak yürütülecek bir halkla ilişkiler çalışması farklı kültürlere karşı geliştirilecek anlayış ve hoşgörü ile hoşnutluk ve yakınlaşma yaratacak bir kültürlerarası iletişim sürecini teşvik edebilir. Kültürlerarası iletişim sürecini etkili bir şekilde yürütebilmek adına kültürlerarası iletişimin bileşenlerini ele almak önem arz etmektedir.

1.4.2. Kültürlerarası İletişimin Değişkenleri

Kültürlerarası iletişim sürecinin en büyük değişkeni kültürdür. Çünkü farklı kültürlerden gelen bireylerin karşılaşmalarında iletişim sürecini algısal ve davranışsal olarak yönlendiren en büyük filtreyi kültür oluşturmaktadır. Bu noktada kültürlerarası iletişimin iki kültür arasında (cross-cultural) veya farklı kültürler arasında (intercultural) gerçekleşiyor olması önem arz etmektedir.

Fakat kültürün yanı sıra algıyı oluşturan bilgi edinme ve işleme süreçleri de kültürlerarası iletişimde önem taşımaktadır. Çünkü bu süreçler algıyı, sözlü ve sözlü olmayan iletişimi etkilemekte stereotipler, önyargılar ve ayrımcı tavırların oluşmasını tetikleyebilmekte veya kültürlerarası iletişim hassasiyetinin kazanılmasında belirleyici olmaktadır.

Bennet (1998:2)'e göre kültürlerarası iletişim benzerlik varsayımı üzerine kurulamaz. Çünkü kültürler dil, davranış örüntüleri ve değerler bağlamında birbirlerinden farklıdır. Bir kişinin bir mesaja -farklı kültürden biriyle- aynı tepkiyi vereceği düşünülemez. Çünkü kültürler farklı algı ve davranış örüntülerine, kültürlerarası durumlarda kullanılan iletişim yaklaşımlarına sahiptir ve bunlar kültürlerarası iletişim durumlarında benzerliğe karşı çıkıp farklılıkları teşvik ederler. Diğer bir deyişle kültürlerarası iletişim yaklaşımı farklılık merkezlidir. Bu noktadan hareketle kültürlerarası iletişimin farklı kültürler arasında arabulucu rolünü oynadığını söylemek mümkündür. Bu da en az iki farklı kültürün karşılaşmasını ve bu karşılaşmanın şeklini önemli değişkenler olarak belirlemektedir.

Bennett (1998:2) kültürün öznel bir yanı olduğunu vurgulamaktadır. Öznel kültür, bir kültüre dahil olan insanların inşaa etmiş oldukları kurumlardan çok o grubun psikolojik özelliklerini ifade eden bir terimdir. Öznel kültür bir biriyle etkileşim halinde olan insanların öğrenilmiş ve paylaşılan inanç, davranış ve değer örüntülerine sahip olması durumudur. Öznel kültürler bağlamında bir anlayış geliştirmek kültürlerarası iletişim yeteneğine sahip olmanın yolunu açmaktadır. Konuya yönelik şu şekilde bir örnek vermek mümkündür: Çalışkan bir kişinin takdir edilmesi tüm kültürlerde ortak bir durumdur. Fakat çalışkan bir kişinin toplum tarafından takdir edilmesi süreçleri toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar bir kültürün öznel yönlerini oluşturmaktadır. Bu noktadan hareketle kültürlerarası iletişim sürecinde bir kültürün öznel yönlerine yönelik anlayış geliştirebiliyor olmak bu süreci verimli kılacaktır. Böylece, kültürlerarası iletişim sürecinin en temel taşı olan kültürün öznel yönlerine odaklanabiliyor olmak elzemdir.

Kültürlerarası iletişim sürecine yaklaşım bileşenini iki farklı perspektif bağlamında değerlendirmek mümkündür. Bunlar kültür-spesifik ve kültür-genel olmak üzere iki farklı parçaya ele alınabilir. Kültür spesifik durumda kültürlerarası iletişim iki farklı kültür arasındaki farklılıkların ele alınması durumudur. Örneğin Hispanik Amerikalıların statüler-arası durumlarda kullandığı iletişim ve Avrupalı Amerikalıların kullandığı iletişim örüntüsünden farklılık göstermektedir. Diğer yandan kültür genel yaklaşımlar pek geniş bir spektrumda karşılaşılabilecek kültürlerarası zıtlıkların çözümüne odaklanmaktadır. Bu noktada Hall'in ortaya

koymuş olduğu yüksek bağlamlı-düşük bağlamlı kültür tanımlamaları pek çok farklı kültür arasındaki iletişim çözümsüzlüklerinin kaynağına işaret etmektedir. Benzer şekilde kültür-genel yaklaşım merkezli yetenekler pek çok farklı kültürlerarası durumda kullanışlı olacaktır (Bennett,1998:2). Bu noktadan hareketle, kültürlerarası karşılaşmanın niteleyici özelliklerine göre kültür-spesifik veya kültür-genel yaklaşımlardan bir tanesini kullanmak süreci daha etkili hale getirecektir.

Kültürlerarası iletişimde algı ve bunun sonucunda ortaya çıkan sözel ve sözel olmayan iletişim önemlidir. Bu noktada önceki bölümde bahsedilen Novinger'in ayrımının hatırlanması gerekmektedir. Novinger (2001:23)'in belirtmiş olduğu ise kültürün iki ana bileşeni olduğunu öne sürmektedir. Bu bileşenler algı ve davranıştır. Davranış bileşeni ise iki alt bileşene ayrılmaktadır. Bu alt bileşenler ise sözel ve sözel olmayan süreçlerdir.

Konstrüktivist bir yaklaşımla bakıldığında algı, bireylerin edinmiş olduğu bilgilerle oluşan ve sonrasında bilgi edinirken elde edilen verilen yorumlanmasını sağlayan dönüşümlü bir sürecin en önemli dinamiklerinden bir tanesidir. Algının tanımlanması noktasında pek çok yaklaşım söz konusudur. Fakat çalışma kapsamında en çok anlam ifade eden tanım onun aktif, konstrüktif ve ayırıcı bir süreç olduğu, pasif bir süreç olmadığı yönünde olmaktadır (Gould, 2003). Bu yaklaşım algının inşa edilebildiğini, düzenlenebildiğini ve sonraki süreçlerde verinin bilgiye dönüştürülmek için kullanılabilceğini doğrular niteliktedir. (Slavova, 2006:1) iletişim sürecinin bireyin kendisi ve başkaları arasındaki ilişki olduğunu belirtmektedir. İletişim sürecine dahil olan insanların algılarının bu süreçte önem taşıdığı ve bu algıların özellikle kültürlerarası iletişim sürecinde kültürel farklılıklar ve kültürel stereotipler noktasında önemli bir role sahip olduğunu belirtmektedir. Bu noktadan hareketle algıların farklı kültürlerden insanlarla kurulan iletişimde stereotipler veya önyargıları oluşturması sebebiyle önemli bir rolü olduğunu, aynı zamanda davranışsal sürecin bir parçası olan sözel ve sözel olmayan davranışları da etkilediğini söylemek mümkündür. Bu durum önyargı, stereotip ve ayrımcılık gibi kavramların oluşmasını da tetiklemektedir.

Lippmann'ın sunmuş olduğu argüman insanların zihindeki gerçeklik algısının 'zihindeki resimler' ve 'stereotipler' tarafından yönlendirildiğini vurgular. Buradan

yola çıkarak, insanların zihnindeki resimlerin dış dünyadan medyanın ana bileşenleri aracılığı ile ulaştırıldığını ve bu durumun da sözde-çevreler (pseudo-environments) yarattığı öne sürülmektedir (Lippmann, 1998[1992]). Bu sözde çevrelerden elde edilmiş basmakalıp bilgiler çerçevesinde işlediğini söylemek mümkündür ve bu bağlamda Lippmann'ın düşünceleri stereotip ve önyargının işleyiş sürecine ışık tutmaktadır.

Birçok noktada stereotiplerin güçlenmesi kültürün kitle iletişim araçları aracılığı ile şekillendirilmesi sonucu da gerçekleşmektedir. Uluslararası haberlerin dizaynından sinema filmlerinde kullanılan çekim mekanları ve dile kadar uzanan bir spektrumda stereotiplerin oluşmasını tetikleyecek durumlar söz konusudur. Nitekim, Majzoub (2017)'un yazmış olduğu araştırma dosyası oryantalizm, Avrosentrizm ve güç ilişkilerini ele almış ve Batı'nın Doğu karşısında kurguladığı söylemin politik olduğunu ortaya koymuştur. Buna ek olarak Hollywood ve Washington'ın ideolojik olarak aynı DNA'ya sahip olduğunun altını çizmiş ve ele alınan filmde Araplar üzerindeki Amerika hegemonyasının yüceltildiğine bunun karşısında durmak adına anti-söylemler üretilmesi gerekliliğine değinmiştir.

Stereotip ve önyargıya yönelik tanımlamalar zaman içinde değişmekle beraber basitleşmektedir. Bu bağlamda önyargı bir gruba veya gruba bağlı bir üyeye karşı takınılan olumsuz tutumdur (Nelson, 2009:2). Başka bir tanım ise ön yargısal tutumu, diğer tutumlar gibi, üç farklı bileşene ayırmıştır. Önyargı sürecinde bilişsel bileşen (örn: spesifik bir grup hakkında mevcut inançlar), duygusal bileşen (örn: sevmemek) ve davranışsal bileşen (örn: hedef gruba negatif davranmaya yatkınlık) olmak üzere farklı aşama bileşen söz konusudur (Dovidio ve arkadaşları, 2010). Bu noktadan hareketle önyargının farklı aşamalardan geçerek davranışsal bir boyuta taşındığını ve olumsuz davranışın spesifik bir gruba ve bu grubun bir üyesine yöneltildiğini söylemek mümkündür.

Pozitif önyargıların mevcudiyeti mümkün olabilirken, stereotipler öncelikli olarak negatif eğilimlidir. Bireyler, pozitif stereotiplerden çok negatif stereotipler üretmektedir. Hatta, pozitif stereotipleri ifade etmek dahi pozitif olarak algılanmamaktadır. Afrikalı Amerikalıların müzikte veya sporda iyi olduğunun ifade

edildiği durumlara insanların ne şekilde tepki verdiği bu duruma örnek olabilir. Buradaki sorun poitif bir stereotip dile getirildiğine dahi insanların negatif stereotiplere de sahip olunduğunu düşünmesidir (Nelson, 2009:2).

Bordalo ve arkadaşları (2016:1753) stereotiplere “*geniş kitlelerce sahip olunan ve belirli bir tipteki kişi veya şey hakkında fazlasıyla basitleştirilmiş imaja veya fikre sahip olmak*” perspektifinden yaklaşmış ve stereotiplerin yaygın olduğunu belirtmiştir. Bordalo ve arkadaşları (2016), stereotiplerin ırkları (Asyalılar matematikte iyidir), politik grupları (Cumhuriyetçiler zengindir), cinsiyetleri (Kadınlar matematikte kötüdür), demografik grupları (Florida sakinleri yaşlıdır) ve faaliyetleri (Uçmak tehlikelidir) içerdiğini belirtmektedir. Kimi stereotipler doğruluk payına ssahipken (Hollandalılar uzundur) diğerleri çok daha az doğrudur (İrlandalılar turuncu saçlara sahiptir – sadece %10’u sahip).

Wolfe ve arkadaşları (1996:178) farklı yazarların çalışmalarından faydalanarak stereotiplerin bilgi işleme süreçlerinde etkin bir rolü olduğunu ileri sürmüşlerdir. Stereotipler karmaşık sosyal dünyaların anlaşılmasındaki bilişsel süreci kolaylaştırmakta ve daha etkili hale getirmektedir. Bununla beraber, farklı çalışmalarda kendine yer bulan bu yüksek verimlilik konusunun başka bireyler hakkında yargıya varmak noktasında belirgin önyargısal etkileri olduğunu vurgulamaktadır.

Dovidio ve arkadaşları (2010:11), Haslam ve arkadaşlarından aktarmış oldukları bilgiler ışığında önyargı, stereotip ve ayrımcılığın nasıl bir temasal akış içerisinde çalıştığını ortaya koymuştur. Bu noktadan hareketle önyargı, stereotip ve ayrımcılığın temelinde (a) kişisel ve bireysel farklılıklar, (b) grup çatışmaları, (c) sosyal kategorizasyon e (d) sosyal kimlik gibi temel faktörler bulunmaktadır.

Bordalo ve arkadaşları (2016:1757) stereotiplerin çalışma şeklini geliştirdikleri bir model aracılığı ile ortaya koymuşlardır. Bu modelde stereotipler hakkında üç önerme öne çıkmaktadır. Stereotipler gruplar arasındaki sistematik farklılıkları, bu farklılıklar küçük ölçekli olsa dahi büyütülmektedir. Diğer bir önerme stereotiplerin bağlama bağımlılık gösterdiklerini savunmaktadır. Stereotiplere maruz kalan topluluk, stereotipi uygulayan topluluğun profiline bağlı olarak değerlendirmelere maruz

kalacaktır. Örneğin, İrlandalılar İskoçlarla kıyaslandığında bir İrlandalı'nın maruz kalacağı stereotip turuncu saçlı ve Katolik olması olacaktır. Son olarak, stereotipler bilgiye karşı verilen tepkilerde değişikliğe sebebiyet vermektedir. Stereotipler değişmediği sürece, bilgiye karşı az tepki gösterilecek ve hatta bilgi görmezden gelinecektir. Fakat bununla beraber, yeterli miktarda stereotip karşıtı bilgi alındığı takdirde (Örn: matematikte başarılı olan daha fazla kadının gözlemlenmesi) stereotipler değişiklik göstermekte ve mevcut verinin sarsıcı bir şekilde evrim geçirmesine önderlik edecektir.

Diğer yandan, stereotiplere maruz kalan topluluğun üyelerinde “*stereotip tehdidi*” olarak tanımlanan bir durumun gözlemlendiği belirlenmiştir. Stereotip tehdidi, çalışmanın konusunu oluşturan mültecilerin entegrasyonu konusunu doğrudan engelleyebilecek bir olgudur. Aronson ve arkadaşları (1999:30), farklı yazarların görüşlerinden faydalanarak stereotip tehdidini şu şekilde tanımlamışlardır:

“Stereotipe maruz kalan grupların üyeleri negatif itibarı doğrulayacak durumlarda kaldığı zaman yeteneklerini kullanmak noktasında fazladan baskı hissetmektedirler. Bu durum stereotip tehdidi olarak anılmaktadır. Stereotip tehdidi kısa vadede bağlı bulunduğu grup stereotiplerle tehdit edilen grubun üyelerinin, varsayımsal olarak tümünde, entelektüel performanslarında düşüşe sebep olmaktadır.”

Stroessner ve Good (t.y.:2,3) stereotip tehdidinin akademik ve ve akademik olmayan faaliyetlerin yerine getirilmesinde düşüşe sebep olduğunu ileri sürmektedir. Akademik faaliyetler göz önünde bulundurulduğunda Hispaniklerde, düşük sosyoekonomik arkaplana sahip olan öğrencilerde, matematik alanında kadınlarda; akademik olmayan alanlarda ise beyazların sporda, kadınların anlaşma yürütmede, eşcinsellerin çocuk bakımında ve yaşlıların hafıza ile ilgili konularda stereotip tehdidiyle karşı karşıya geldiğinin altı çizilmiştir. Bu gibi durumlara toplumsal kaynaşmayı ve toplumun üyesi olan bireylerin topluma katkı sağlayabilmesini engellemektedir. Buna ek olarak, stereotip tehdidi, toplumdaki gruplar arasındaki uçurumu büyüttüğünden stereotiplerin yok edilmesinin önüne geçmekte, belki bazen yenilerinin de oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

Bu noktadan hareketle stereotiplerin çarpıtmalara sebep olabileceğini söylemek mümkün hale gelmektedir. Aynı zamanda toplumsal diyalogun başlamasının önüne engeller koyan, kutuplaştıran ve verimli bilgi paylaşımını etkileyen bir yapıya sahip olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü ilk etapta bilginin doğru şekilde aktarılmasını engellemekte ve devam eden süreçte aktarılan bir bilginin sağlıklı şekilde işlenmesinin önüne geçmektedir. Bu durum da bilginin kalitesi düşmekte, stereotipleştirilmeye maruz kalan grubun üyeleri ve bunu uygulayanlar arasında stereotipleri ortadan kaldıracak iletişim kanalları verimliliğini yitirmektedir. Steretotipler, mültecileri misafir edden toplum vatandaşlarının görüşlerini de etkilemektedir. Bu durum doğal olarak entegrasyon sürecinin sekteye uğramasına sebebiyet vermektedir. Bu bağlamda, halkla ilişkilerin olumsuz stereotiplerin ve önyargıların ortadan kaldırılması noktasında fonksiyonel ve verimli bir araç olarak kullanılabilirliğinin söylenmesi mümkündür.

1.4.3. Kaygı ve Belirsizlik Yönetimi Teorisi

Kültürlerarası iletişim sürecini ele alırken farklı teorik bakış açılarına değinmek önem taşımaktadır. Çünkü bu bakış açılarının kültür, kültürel farklılıklar, kültürlerarası iletişim ve karşılaşılan zorluklara karşı önerdikleri mücadele yöntemleri çeşitlilik göstermektedir. Mültecilerin misafir oldukları toplumla etkileşime geçme süreci karmaşık bir kültürlerarası ve gruplararası dialog sürecini gerektirdiğinden farklı bakış açılarının çözüm önerilerinden ve durumu ele alış şeklinden faydalanmak yerinde olacaktır.

Bu noktada en önemli yaklaşımlardan bir tanesi, özellikle Gudykunst'un çalışmalar ürettiği kaygı ve belirsizlik yönetimi teorisidir. En yalın haliyle kaygı ve belirsizlik yönetimi teorisi, kişilerarası veya gruplararası iletişim süreçlerinde belirsizlik arttıkça (mesela karşınızdaki insanın söylediğiniz bir cümleye nasıl tepki vereceğini bilmiyorsanız) bunun bir sonucu olarak kaygının artması şeklinde açıklanabilir. Kaygının artması ise iletişimin kalitesini etkileyen bir faktör halini alır.

Gudykunst ve arkadaşları (2001,55-56) teorisinin etkili kişilerarası ve gruplar arası iletişimi açıklamak için tasarlandığını belirtmekte ve teorisinin ana aksiyomlarından birisinin belirsizlik ve kaygının kişilerarası ve gruplararası karşılaşmalarda iletişimin

etkililiğini nasıl etkilediğini anlamak olduğunun altını çizmektedir. Buna göre bireyler kaygılarını kontrol edebildiği ve karşılarındakinin tutum, duygu ve davranışlarını kesinlikle öngörüp açıklayabildiği müddetçe etkili şekilde iletişim kurabilirler. Kaygı ve belirsizlik teorisi sosyal/kişisel kimlik, olumlu beklentiler, bilgiyi işleme yeteneği gibi değişkenlerin iletişimin yapay değişkenleri olduğunu belirtir. Bu bağlamda, Türk toplumu ve Suriyeli mülteciler arasında da benzeri bir konseptin varolabileceğini düşünmek mümkündür. Daha önce beraber yaşamamış olan ve farklı kültürel arkaplanlardan gelen bu iki grup arasında belirsizlik ve bundan kaynaklanan bir kaygı durumu ortaya çıkacağı düşünülebilir. Diğer yandan bu belirsizlik ve kaygı durumu Türk toplumu ve Suriyeli mülteciler arasındaki iletişimin niteliğini düşürebilir.

Aynı makalede Gudykunst ve Nishida (2001:56) kaygı çok yüksek olduğunda bireylerin basit düşüncelere, diğer bir deyişle stereotiplere, dayanarak hareket ettiğini ve etkili iletişim kurmadığını ifade etmiştir. Belirsizliğin yüksek olduğu durumlarda ise karşıdaki kişi ya da grubun tutum, duygu ve davranışlarını öngöremediğinin altını çizmiştir. Fakat kaygı düzeyi çok düşük olduğunda ise karşı tarafın davranışlarını tahmin etmede yüksek bir güven söz konusu olduğundan iletişime karşı motivasyonda düşüş bulunmaktadır. Bu bağlamda kaygı ve belirsizliğin çok yüksek veya çok düşük olduğu durumlar iletişimin kalitesini etkilemektedir. Türk toplumunun Suriyeli mültecilerle iletişim kurmasının hedeflendiği bir bağlamda stratejik iletişim ve iki grubun da ihtiyaçlarına odaklanan sürekli bilgi akışı belirsizliği ve stereotiplere dayanan basit düşünce sistemini iki grubun üyeleri arasında da düşürebilir. Fakat, iletişimin devamlılığını sağlayabilmek adına halkla ilişkilerin farklı yaklaşımlarıyla iki grubun birbirine karşı iletişimi sürdürme motivasyonu canlı tutulmalıdır.

Gudykunst ve Nishida göre (2001: 58) belirsizlik tanıdık olduğumuz kişilerdense tanımadığımız insanlarla iletişime geçtiğimizde artmaktadır. Ayrıca, bireylerin başka gruplardaki yabancılarla iletişime geçtikleri bir bağlamda belirsizlik daha yüksektir. Kaygı ise belirsizliğin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Gudykunst ve Nishida (2001: 59), kaygıyı gerginlik, rahatsızlık, endişe ve evham hisleriyle tanımlamaktadır. Ayrıca kaygının kişilerarası iletişimden ziyade gruplar arası karşılaşmalarda daha yüksek olduğunun altı çizilmektedir. Bu durumda mülteciler ve onları misafir eden

toplum arasında da kaygı ve belirsizliğin yüksek olabileceğini söylemek mümkündür. Çünkü bu denklemde de gruplararası iletişim dinamikleri işlemektedir.

Gudykunst ve Nishida (2001:59), kaygının bir kaynağının da negatif beklentiler olduğunu belirtmektedir. Stephan ve arkadaşlarından aktararak bu durumu açıklayan Gudykunst ve arkadaşları insanların oluşturmuş oldukları kişisel konseptler dahilinde üç farklı negatif çıktıyı gözeterek kaygılandıklarını belirtmiştir. Bu parametreler davranışsal negatif çıktılar, başkaları tarafından negatif şekilde değerlendirilmek ve kendi grubumuzdaki kişiler tarafından negatif şekilde değerlendirilmek şeklinde özetlemiştir. Bu önermeler göz önünde bulundurularak mülteciler ve mültecileri misafir eden toplum arasındaki etkileşimi stereotiplerin etkileyebileceğini söylemek mümkündür. Çünkü her toplum stereotip ve önyargılara sahiptir. Bu gibi yapay parametreler, negatif beklentiler ya da medya organları tarafından yaratılmış olan yapay bakış açıları misafir eden toplum ve mülteciler arasındaki temasın sağlanmasını engelleyebilmektedir.

Gudykunst ve Nishida'ya göre (2001:59) maksimum ve minimum anksiyete sınırları söz konusudur. Kaygı, eğer bir bireyin kaygı eşiğinin üzerindeyse, birey hissetmiş olduğu rahatsızlık sebebiyle iletişim kurmak istemeyecektir. Bu noktada birey elde etmiş olduğu bilgiyi olabilecek en basit yol ile işleyecektir. Fakat kaygı, kaygı bir bireyin kaygı eşiğinin çok altındaysa bu durumda bireyi iletişim kurmaya motive edecek yeterli adrenalın sistemde dolaşmayacaktır. Bu sınırların etkili bir şekilde kontrol altına alınması ise konstrüktivist bir halkla ilişkiler anlayışıyla gerçekleştirilebilir. Çünkü, konstrüktivist bakış açısı grupların bakış açılarının halkla ilişkiler teknikleri ile inşa edilebileceğini savunur. Böylece, mülteciler ve onları misafir eden toplum arasında iletişimi canlı tutacak bir kaygı ve belirsizlik düzeyi inşa edilebilir.

Diğer yandan kimi kültürlerarası karşılaşmalarda bazı bireyler belirsizliği ilginç ve heyecan verici bulurlar, başka kültürleri üyelerine karşı merak beslerler ama bazı bireyler ise kültürlerarası iletişimi bir tehdit olarak algılayarak iletişimsel temastan kaçınma eğilimindedir (Samochovec ve arkadaşları, 2010:507). Diğer yandan Samochovec ve arkadaşları (2010:508) kültürlerarası iletişimde belirsizlik

durumunun bireyler ve bağlamlara göre değiştiğini belirtmektedirler. Bu bağlamların medyadan iletilen mesajlarla belirlenebileceğini ileri sürmek mümkündür. Bu noktada Lippman'ın görüşlerine değinmekte fayda bulunmaktadır. Lippmann (1998), insanların zihindeki gerçeklik algısının 'zihindeki resimler' ve 'stereotipler' tarafından yönlendirildiğini vurgular. Buradan yola çıkarak, insanların zihnindeki resimlerin dış dünyadan medyanın ana bileşenleri aracılığı ile ulaştırıldığını ve bu durumun da sözde-çevreler (pseudo-environments) yarattığı öne sürülmektedir. Bu görüş de makro ölçekli bağlamların medya aracılığı ile belirlendiğini, medyadan iletilen mesajların doğru yapılandırıldığında kültürlerarası bir temasın mümkün ve verimli olabileceğini doğrular niteliktedir.

Başlık kapsamında belirsizlik yönelimli ve kesinlik yönelimli birey profilinden de bahsetmek elzendir. Belirsizlik yönelimli bireyler belirsizliğe doğrudan karşılık vermektedir. Belirsizliği çözmek üzere bilgi elde etmek bu karşılıklardan bir tanesidir. Diğer yandan, kesinlik yönelimli bireyler ise belirsizliğe dolaylı karşılıklar verirler. Kesinlik sağlayacak kişilerle bağlantı kurmaya çalışmak bu yöntemlerden bir tanesidir. Birey davranışları grup dinamiğini etkileyen bir parametre olduğundan bireylerin belirsizliğe yaklaşımları önem taşımaktadır. Bu yaklaşımların belirlenmesi ve biçimlendirilmesinde halkla ilişkilerin benimsediği araştırma tekniklerinden faydalanılması mümkündür. Bu araştırmalardan elde edilen bilgiler sonucu tasarlanmış mesajların şeffaf bilgi aktarımı süreçleri ve halkla ilişkilerin kullandığı araçlarla bireylere aktarılmasının gruplararası iletişimi etkileyebileceği açıktır.

Diğer yandan, dahili kaygı ve rastlantısal kaygı arasında bir ayırım söz konusudur. Bu noktada dahili kaygıyı başka bir kültürel grubun üyesiyle iletişim kurarken yaşanan bir kaygı olarak tanımlamak mümkündür. Rastlantısal kaygı ise kültürlerarası bir karşılaşmadan kaynaklanan kaygıdan ziyade, halihazırda var olan bir kaygının kültürlerarası bağlama taşınmasıdır (Samochowiec ve arkadaşları, 2010:508). Halkla ilişkiler perspektifine sahip bir strateji aracılığı ile toplumu bilgilendiriyor olmanın rastlantısal ve dahili kaygı durumu arasına bir sınır çekeceğini söylemek mümkündür. Bu durumda mülteciler ve mültecileri misafir eden toplum üyeleri arasında makro bağlamdan kaynaklanan kaygının artmasının önüne geçilmesi ve sağlıklı bir sosyal temas ortamı yaratılması sağlanmaktadır.

Gudykunst'un görüşlerinden faydalanan Samochowiec ve arkadaşları (2010:509) yüksek miktardaki belirsizlik ve kaygının kültürlerarası iletişimden kaçınmaya sebep olabileceğini belirtmişlerdir. Diğer yandan, böyle bir bağlamda gruplar arasında temas kaçınılmazsa iletişim kızgın, etkisiz ve gergin olarak algılanır. Pettigrew ve arkadaşları da bunu doğrulayan ifadeler aktarmışlardır. Bu ifadelerde arzulanmayan bir bağlamda temas kuran gruplarda gerginlik ve önyargının artabileceği belirtilmektedir. Arzulanmayan bir bağlamın oluşmaması, kültürlerarası temas noktaları oluşturabilmek ve bu süreçte nitelikli bir iletişimin sağlanması anlamına gelmektedir. Arzulanmayan bağlamlar göç gibi konularda genellikle stereotiplerin devreye girmesiyle oluşmaktadır. Bu sebeple, toplumun ve mültecilerin doğru bilgilendirilmesi negatif stereotiplerin önüne geçilmesine olanak tanıyabilir.

Pettigrew ve arkadaşlarının çalışmalarından faydalanan Samochowiec ve arkadaşları (2010:513) farklı kültürler arasında pozitif bir teması desteklemek için kullanılacak limitli yöntemlerden birinin düşmanlık ve ön yargıyı düşürmek olduğunu belirtmektedir. Bu noktada Allport'un görüşlerinden de faydalanılmış ve önyargının düşürülmesi için dört özelliğin geçerli olduğunun altı çizilmiştir. Bunlar durum dahilinde gruplar arası eşit statü, ortak hedefler, gruplararası iş birliği, otoriteler ve hukukun desteğidir (Pettigrew ve arkadaşları, 2006:752)

Diğer yandan Pettigrew ve arkadaşları (2006:751), grupların birbirlerinden izole edildiklerinde önyargı ve çatışmanın bir hastalık gibi büyüdüğünü aktarmaktadırlar. Pettigrew ve arkadaşları (2006:752) çalışmalarında farklı araştırmacıların çalışmalarına da yer vermişlerdir. Örneğin, Campbell ve Stanley'in 1963 yılında gerçekleştirdikleri çalışmada siyahiler ve beyazların bir arada yaşadığı toplu konutlarda daha olumlu ve eşitlikçi bir gruplararası iletişim olduğunu ortaya koymuştur.

1.4.4. İkili Kültürlerarasılık Teorisi

İkili kültürlerarasılık teorisinin en önemli temsilcisi Young Yun Kim'dir. Bu bağlamda Kim'in fikirlerinden yararlanılarak teorisinin detayları açıklanacak ve tartışılacaktır. Teorinin merkezinde bir ülkede bulunan göçmen ve yabancıların yerel

iletişim ağlarına katıldıkları ölçüde kültürel uyum sağlayacakları öne sürülmektedir. Buradan hareketle Kim, kültürel uyumun dört önemli bileşeni olduğunu söylemektedir. Bu bileşenler ev sahibi ülkenin üyeleriyle etkileşime geçme potansiyeli, ev sahibi ülkenin dilinde yetkinlik, kitle medyasının varlığı olarak sıralanmaktadır (Uky.edu, 2001). Sosyal temas teorisine benzer şekilde ikili kültürlerarasılık teorisinin de bireyler ve gruplar arasındaki bilgi değiş tokuşunun uyuma yol açtığını savunduğunu söylemek mümkündür.

Bu teori bağlamında iletişimi hem ön yargı ve stereotip sürecini ortadan kaldıran hem de kültürü öğrenme ve aktarma sürecini güçlendiren önemli bir değişken olarak yorumlamak mümkündür. Fakat, sosyal temas yaklaşımından farklı olarak iletişim kurma sürecini güçlendirecek dil yeterliliği gibi faktörlerin altı daha kalın çizilmiştir. Ayrıca, kimliğin oluşumunun kültürlerarası iletişim aktiviteleriyle de yakından ilişkili olduğu ifade edilmiştir (Kim, 1994:10). İkili kültürlerarası teori çalışma bağlamında ev sahibi ülke ve mülteciler arasındaki iletişim ve uyum süreçlerini açıklamada önem arz etmektedir. Lee (2018:329)'nin görüşleri bu durumu doğrular niteliktedir. Lee (2018:329), bir göçmenin yeni bir kültürel çevreye girdiğinde, farklı zorluklarla karşılaştığını ve bu zorluklara alışmak için farklı kaynak ve stratejiler kullandığını savunmaktadır.

Harris (2017:28), yabancı bir bireyin yeni bir kültürü öğrenmesini Segall'in de düşüncelerinden faydalanarak yeni kültüre ve değişikliklere uyum şeklinde tanımlamıştır. Kim (2001:46), kültürel adaptasyon sürecinde iletişimin büyük bir rol üstlendiğini öne sürmektedir. Sapir'in düşüncelerine dayanarak her kültürel örüntü ve her sosyal davranışın açıkça veya açık olmayan şekilde iletişim içerdiğini belirtmektedir. Aynı şekilde farklı yazarlardan yola çıkarak kültürün sosyal işleyişin bir taşıyıcısı olduğunu, bireyin sosyal hayatını organize etmek, stabilize etmek ve değiştirmek için kullanabileceği bir araç olduğunun altını çizmektedir. Ayrıca McKay-Semmler ve Kim (2014:136) de, Kim'in dominant kültürün üyeleri ve onların üretmiş olduğu medyalarla iletişimsel etkileşim halinde bulunmanın, dominant olmayan grup üyesinde seviyeli şekilde dominant kültür ortamında fonksiyonel yeterlilik ve psikolojik sağlık artışına sebep olacağını tartıştığını belirtir.

Bu önermeler ışığında bireyin sosyal hayatını değiştirmek ve organize etmek için kullanmış olduğu iletişimin, makro ölçekte kültürü ve toplumu etkileyeceğini söylemek mümkündür. Bu derecede önem taşıyan bir faktörün adaptasyon sürecinde etkili bir rolünün olması da kaçınılmazdır.

Bu noktadan hareketle, Kim (2014:46-47) teorisini kurarken kültürü öğrenme, iletişim ve adaptasyon üçlüsü arasındaki etkileşimden faydalanmaktadır. Bireylerin küçüklüklerinden itibaren kültürü öğrenmeye başladığının, bunun sonucunda bireyin kendisini grupla ve onun bağlamıyla ilişkilendirmeye başladığının altı çizilmektedir ve bu öğrenme sürecinde iletişimin rolü vurgulanmaktadır. Kim'e göre bireyler iletişim sayesinde kendilerini gerçekliğe ve gerçekliği de kendilerine entegre hale getirebilmektedirler. Gerçekliğin büyük ölçüde kültürün sağlamış olduğu çerçeveler sayesinde kurgulandığını ve algılandığını düşünürsek, bireylerin iletişimi kullanarak kendileri ve gerçeklik arasında köprü kuruyor olması aynı zamanda bireyin kendisi ve kültürel konseptler arasında bir köprü kurduğu anlamına gelmektedir. Bu durum, Kim'in öne sürdüğü teoride belirtmiş olduğu üzere, kültürün yaratmış olduğu gerçeklik konseptleriyle iletişim aracılığı ile etkileşime geçen bireylerin kültürel adaptasyon süreçlerinde de bu etkileşimi yaratmamış bireylere göre daha başarılı olacağı anlamına gelmektedir. Burada iletişimin öğrenme süreciyle ilişkilendirilmesi ise önemli hususlardan bir diğeridir.

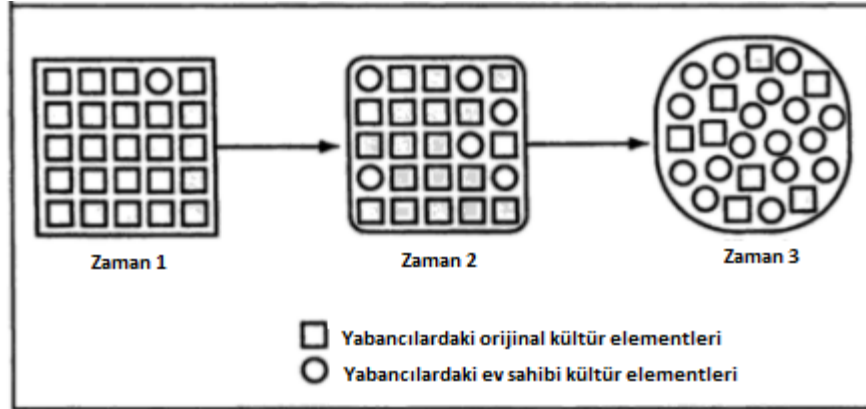
Yabancılar kimi zaman kendilerini, zihinsel ve davranışsal alışkanlıklarını sorguladıkları durumlar dahilinde bulabilirler. Bu durumda kim ve ne olduklarını sembolize eden kültürel örüntüleri ile olan ilişkilerini bir süreliğine durdurabilir veya bütünüyle terk edebilirler. Bu gibi iç çatışmalar bireyi dış etkiye daha duyarlı hale getirebilir ve onu yeni kültürel sistemi öğrenmek noktasında ikna edebilir. Bu aktif öğrenme durumu adaptasyon sürecinin en önemli bileşeni olarak tanımlanabilir (Kim, 2014: 50). Bu durumda adaptasyonun başlatıcısı içsel bir çatışma olarak görülebilirken, bireyin yabancı topluma uyumu noktasındaki başarısı ise iletişim konusundaki başarısı ile açıklanabilir.

Kim (2014:53) farklı yazarlardan faydalanarak bu konuda farklı örnekler sağlamıştır. Örneğin Dominik Cumhuriyeti'ndeki Haitili göçmenler yerel dilleri olan

Creole'yi zaman içinde terk edip ev sahibi ülkenin dili olan İspanyolca'yı konuşmaya başlamışlardır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta Haitili göçmenlerin Creole'yi konuşmaya devam etmemesi veya bilingual bir iletişim yapısı kurmamış olmalarıdır. Diğer yandan başka bir çalışma Amerika'daki Hindistanlı göçmenlerin zaman içinde vejetaryen yiyecek alışkanlıklarını terk etmeleriyle ilgilidir. Hindistanlı göçmenler zaman içinde vejetaryen olmayan yeme alışkanlıkları geliştirmişlerdir.

İkili kültürlerarasılık teorisinin temelini oluşturan bu yaklaşıma göre bir bireyin yeni kültüre adaptasyonunu şu şekilde tanımlamak mümkündür. Birey öncelikle kendi kültürel konseptleri dışında bir gerçeklik veya durumla karşılaşmaktadır. Bu sürecin ardından, içsel bir çatışma yaşamakta ve iletişimsel aktivitenin yoğunluğu oranında yeni kültürle etkileşime geçmektedir. Etkileşim sürecinin sonunda kendi kültürel özelliklerini askıya almakta, terk etmekte, bütünüyle veya kısmen yeni kültüre adapte olmaktadır.

Şekil 1: Zaman içindeki dekültürasyon ve kültürlenme

Kim, Y. Y. (2001). *Becoming intercultural: An integrative theory of communication and cross-cultural adaptation*. Sage.

Diğer yandan Kim'in teorisini destekleyen bir diğer düşünce bütünü stres, uyum ve gelişim dinamiği arasında kurulan bağıdır. Kim (2015:5), yeni kültürün kazanıldığı ve eski kültürden ayrılığın gerçekleştiği süreçte bir çatışma yaşandığını ve bu sebeple stresin ortaya çıktığını savunur. Stresin ortaya çıkmasında yeni kültürün itici gücü ve eski kültürün çekici gücü rol oynamaktadır. Bu bağlamda stres, insan içgüdüsünün tek dengeleşimi, yani farklı değişkenlerin içsel düzende bir bütün olarak tutulmasını ifade

eder. Stress deneyimi ise adaptasyon için fırsatlar yaratır. Stres ve adaptasyon yönetiminin başarılı, uzun dönem ve kümülatif şekilde yönetilmesi ise psikolojik bir gelişimin önünü açar. Bu bireyin içsel iletişim sisteminin daha karmaşık bir hal almasıdır. Kim'in çalışmasındaki stres, uyum ve gelişim dinamiği aşağı ve yukarı doğru hareket ederek değişim ve değişen çevreye karşı başarıyı artıran psikolojik bir harekettir.

Yukarıda bahsi geçen teorik arkaplandan hareketle Kim'in ikili kültürlerarası teorisi beş önermeyle açıklanmaktadır (2001:68,69). Bu bağlamda, kültürlerarası adaptasyon kültüre adaptasyonu ve bir kültürden vazgeçiş barındırır, bu sürecin çıktılarında bir tanesi asimilasyon olabilmektedir. İkili kültürlerarası teorinin temelini stres-uyum-gelişim dinamiği oluşturmaktadır. Bu süreç bir yabancıda kültürlerarası dönüşümü getirmektedir. Yabancı birey kültürlerarası dönüşüm sürecinde ilerledikçe stres-uyum-gelişim dinamiğindeki sert düşüş ve artışlar azalır. Bu bağlamda kültürlerarası iletişim gelişmiş fonksiyonellik, psikolojik sağlık ve kültürlerarası kimlik olarak tanımlanır.

Kim'in teorisindeki değişkenlerin açıklanması çalışma bağlamında önem arz etmektedir. Bu bağlamda McKay-Semmler ve Kim (2014:138)'nin Kim'den faydalanarak yaptıkları açıklamadan bahsetmek elzemdir:

1. Ev Sahibi İletişim Yeteneği: Bir kültürel yabancıya ev sahibi ortamda iletişime geçebilme yeteneğidir.
2. Ev Sahibi Kişilerarası İletişim Yeteneği: Bir yabancıya ev sahibi kültürün üyeleriyle iletişime geçebilme yeteneğidir.
3. Psikolojik Sağlık: Bu değişken yabancıya, ev sahibi ortamdaki psikolojik sağlığına işaret eder.
4. Fonksiyonellik: Bu değişken yabancıya ev sahibi ortamdaki zorluklarla karşılaşabilme kapasitesine işaret etmektedir.

Bu bağlamda, ev sahibi iletişim yeteneği arttıkça ev sahibi kişilerarası iletişim yeteneği ve kitle iletişim, artmaktadır. Ev sahibi iletişim yeteneği arttıkça, kültürlerarası dönüşüm de artmaktadır. Ev sahibi kişilerarası iletişim yeteneği ve kitle

iletişimi arttıkça kültürlerarası dönüşüm artmaktadır (McKay-Semmler & Kim, 2014:138).

McKay-Semmler ve Kim (2014:136-137), Kim'in teorisinde adaptasyon sürecindeki değişkenler arasında bireyin iletişim faaliyetleri ve ev sahibi çevrenin özelliklerinin de bulunduğunu belirtmektedir. Kim'in araştırmalarındaki birim birey bazındadır, bu yönüyle Kim, ev sahibi toplumda etkileşim sonucu oluşan makro seviyedeki değişiklikleri açıklamaya çalışmamaktadır. Kim'in teorisi temelde kültürel yabancının ev sahibi çevreye uyumundaki faktörleri öngörmeye yöneliktir. Örneğin, ev sahibi çevre yüksek ölçüde benzerlik talebi veya ev sahibi kültürün çeşitliliğe karşı toleranslı davranması yabancının uyumunu farklı şekilde mi etkilemektedir sorusuna cevap aranmaktadır.

Diğer yandan Croucher ve Kramer (2016:98), kültürel uyumu kültürel füzyon olarak yorumlamış ve bunu yeni bir kültüre ortamında yaşayan bireyin baskın kültürün davranış ve özelliklerine uyum sağlayıp, kendi azınlık kimliğinin bileşenlerini de baskın kültür ortamında sürdürmesi olarak tanımlamışlardır. Bu bakış açısı, Kim'in teorisindeki *“bir kültüre uyum sağlayıp etnik kimliği bırakmak”* noktasında *“iki kültüre aidiyeti sürdürmek”* şeklinde bir katkı sunmaktadır.

1.4.5. Kültürel Eleştirel Teori ve Kimlik

Kültürel eleştirel teori bağlamında gerçekleştirilen önermeler kültürün ve kimliğin inşa edilen olgular olduğunu, medya ve söylemin bu inşa sürecinde etkili bir rol üstlendiğini savunmaktadırlar.

Bu noktada medyadaki ekonomi politığe dayanan dinamikler ve egemen söylem kültürün üretilmesi, şekillendirilmesi ve dağıtımında önemli bir parametre haline gelmektedir. Dolayısıyla kültürlerarası iletişimin sağlıklı ilerlemesi noktasında da farklı parametrelerin dahliyle üretilmiş kültürel farklılıkların göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Hall'in, çalışmanın konusu bağlamında öne sürdüğü en önemli terim kültürel kimliktir ve yine çalışmanın konusu bağlamında kültürün sürekli inşa sürecinde bir yapı olduğunu savunması önem taşımaktadır. Kültürel kimlik, kültürün kolektif referans noktaları oluşturduğu fikrini savunmaktadır. Bu durum kültürlerarası karşılaşmalar bakımından önemlidir. Kültürün sürekli olarak inşa

sürecinde olduğunu savunması ise çalışma bağlamında bir kültürde mültecilerin entegrasyonuna karşı hoşgörünün artırılması için dönüşümler yapılabileceği ve kültürlerarası iletişimin bu bağlamda önem arz edebileceği şeklinde yorumlanabilir.

Kültürel eleştirel teori, söylem ve medya dahilyle kimlik inşası konuları çerçevesinde ismi en çok anılan araştırmacılardan bir tanesi Stuart Hall'dir. Başlık bağlamında konu Stuart Hall'in görüşleri ışığında irdelenecek ve kültürlerarası iletişimle kesiştiği noktalar tartışılacaktır.

Hall'e göre (1990:222), kimlik sonu olmayan bir üretim sürecidir, her daim süreç devam etmektedir ve daima temsiliyetle ilişkilidir. Bu noktada kimliği kültürün hem üreticisi hem de kültür tarafından üretilen edilgen bir parametre olarak ele almak mümkündür. Çünkü kimlik hem kültürel etkileşim süreçlerinin bir sonucu olarak daha makro ölçekli bir yapı tarafından belirlenebilir hem de mikro bir yapı olarak daha makro ölçekli bir yapı olan kültürün yapı taşlarından bir tanesi haline dönüşebilir. Bu noktadan hareketle, sürekli dönüşen bir yapı olan kültürün, kültürlerarası iletişim süreçleriyle yeniden inşasının da mümkün olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda Hall'in kültürle ilgili düşüncelerinin mülteciler ve ev sahibi toplum arasında bir entegrasyon kültürü oluşturmada önem taşıdığı belirtilebilir. Çünkü, kültür sürekli bir üretim sürecine sahipse, kültürlerarası iletişim süreçleri spesifik bir bağlamda kültürü yeniden yapılandırmada ve hoşgörüyü yükseltmede etki sahibi olabilir.

Bu noktada kültürel kimlik terimine değinmek gerekmektedir. Hall (1990:223), kültürel kimliği paylaşılan tek bir kültür, bir çeşit kolektif gerçek benlik, başkalarının arasına karışmak, daha yapay bir benlik olarak tanımlamakta ve insanların paylaştığı ortak tarih ve miras olarak görmektedir. Bu tanım çerçevesinde, kültürel kimlikler ortak tarihi deneyimler ve paylaşılan kültürel kodlar içerir. Bu kodlar, bir birey olarak kişilere tarihteki değişimler ve kırılmalar altında sabit, değişmeyen ve sürekli referanslar ve anlamlar çerçevesi sağlar.

Hall ve arkadaşları (1996: 611), içine doğduğumuz ulusal kültürün kültürel kimliğin temellerinden birisi olduğunu tartışmaktadır. Hall ve arkadaşları (1996: 613), ulusal kültür hakkında şunları aktarmaktadır:

“Ulusal kültür, kültürel kurumların yanısıra semboller ve temsillerden de oluşmaktadır. Ulusal kültür bir söylemdir, bu söylem kendimiz hakkındaki kavramsallaşmaları ve davranışlarımızı organize eder ve etkiler. Ulusal kültürler kendimizi özleştireceğimiz ulusun ne olduğu konusunda anlamlar üreterek kimlikleri inşa ederler. Bu anlamlar hikayeleri geçmişi ve günümüzü bağlayan anıları ve inşa edilmiş imajları içerir. Benedict Anderson’un (1983) da tartıştığı gibi ulusal kimlik hayal edilen bir topluluktur.”

Hall’in bu fikri kültürel kimliğin bireyler için referans noktaları oluşturduğunu savunmaktadır. Bu referans noktaları kimi zaman kabul etme, dahil etme ve hoşgörü gösterme davranışını tetiklerken, kimi zaman da önyargı ve basmakalıp düşüncelerin referans noktası haline gelebilir. Bu noktada, iki kültürün karşılaşmasında birbiriyle çatışan referans noktalarıyla karşılaşmak mümkündür. Bu kolektif benlik ve kolektif referans noktaları, bir sürü psikolojisinin mantıktan yoksun davranış örüntülerini de yükseltme potansiyeline sahiptir. Bu sebeple, entegrasyon sürecinde dahil etme ve hoşgörü kültürünün yükseltilebilmesi için kültürel kimliğin oluşturduğu referans noktalarının belirlenmesi, iki kültürde birbiriyle uyuşan bu noktaların öne çıkarılması ve çatışma potansiyeli bulunan referans noktalarının kültürlerarası iletişim ile yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

Bu noktada, Hall ve arkadaşlarının (1996: 615) ulusal kültürün modern bir durum olmadığı noktasında önermelerde bulunurken, ulusal kültürün işlevlerini nasıl tanımladıklarına bakılmalıdır. Yazarlara göre ulusal kültür geçmiş ve gelecek arasında belirsiz bir şekilde konumlanmış olan kimlikleri inşa etmektedir. Diğer yandan, geçmişteki başarılarla dönmek ve modernitenin derinliklerine ilerlemek noktasında iki arada bırakan bir rolü vardır. Bazense, ulusal kültür milletleri, savunmacı bir şekilde, geçmiş muhteşem günlere dönmeye ve geçmiş kimlikleri ikna etmeye teşvik eder. Yazarların ulusal kültür bağlamındaki bu fikirleri, ulusal kültürün, kültürel kimliği etkilediği kimi durumlarda bireylerde potansiyel bir şekilde önyargıların oluşmasını tetikleyen referans noktalarını oluşturabileceği yorumunun yapılmasına olanak tanımaktadır.

Özetle, Hall'in düşünceleri kimlik, kültürel kimlik ve bunların bütünün etkileyen bir faktör olarak ulusal kültürü anlamak noktasında önem taşımaktadır. Birbiriyle sürekli olarak etkileşim halinde olan, birbirini besleyen ve birbirlerine yaptıkları etki sonucunda değişime uğrayan bu yapılar. Entegrasyon sürecinin başarılı olmasında büyük rol oynayan ev sahibi toplumun bireylerin mültecilere karşı daha hoşgörülü bir hale gelebilmesi parametresi noktasında önem taşımaktadır. Çünkü, ulusal kültürün sahip olduğu tarihsel mitler kültürel kimlikteki referans noktalarının şekillenmesinde bu referans noktaları da kimliğin ve bireyin bakış açısının inşasında önemli parametrelerdir.

1.4.6. Görüş Açısı Teorisi

Görüş açısı teorisi kültüre mikro ölçekte yaklaşmaktadır. Bu bağlamda iki kişi veya arkadaşlar tarafından oluşturulan kültüre önem atfetmekte ve bu kültürün parametrelerini değerlendirmektedir. Bir noktada iletişim davranışının bağlı bulunan sosyal grup tarafından belirlendiği de bu görüş çerçevesinde savunulmaktadır. Mikro bağlamda geliştirilmiş kültür çalışmamız bakımından önem taşımaktadır. Çalışmanın makro hedefi ev sahibi ülke vatandaşlarının entegrasyon sürecine daha olumlu yaklaşımlarını sağlamak olduğundan ve mültecilerle ilk karşılaşmalar yapılandırılmamış ortamlarda kendiliğinden gerçekleştiğinden mikro kültür büyük önem taşımaktadır. Çünkü bağlı bulunan sosyal grupların etkisinde kalan iletişim iki taraf için de aralarındaki mikro kültürü, yani değer örüntülerini, inançları ve güven bağını kurmak noktasında önem taşımaktadır. Ayrıca, aynı sosyal gruba bağlı bireyler arasında oluşturulan ve mültecileri kabul etmeye ve hoşgörüyeye dayalı mikro kültür, ev sahibi toplumda daha makro ölçekli bir kabul kültürü oluşturmada ve entegrasyonun başarıya erişmesinde önemli bir rol oynayabilir. Bu mikro kültürün oluşumunda iletişimin önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir.

Wood (1982:75,76) farklı araştırmacıların görüşlerinden faydalanarak iletişim çok fonksiyonlu bir süreç gözüyle yaklaşmaktadır. İletişim, insanın kendini, başkalarını ve deneyimleri tanımladığı aktif bir süreç olarak görülmekte, mevcut bir olgu olarak tanımlanmamakta aksine sembolik göstergelerle bireyler gerçekliklerin iletişimini yapmakta ve onları inşa etmektedirler. Wood'un (1982) bilimsel zemininde iletişim

bilginin genişlik ve derinliğini düzenleyen, bireylerin birbirleriyle iletişimde belirsizliği düşüren, ilişkilerin kural ve rollerini belirleyen bir yapıya sahiptir.

Wood (1982:76), bireyler arasındaki kültürü, mikro kültür olarak açıklanabilecek ilişkiyel kültürü objektif ve bilişsel bir yapı olarak değil yorumsal bir yönelimi bulunan bir yapı olarak açıklamaktadır. İlişkiyel kültür, insanların akıllarında bulunan deneyimlerin her çeşididir, insanların algılama ve davranma modelleridir, iki birey tarafından tasarlanmış ve kabul edilmiş dünyadır. İlişkiyel kültür iletişim tarafından oluşturulur, değiştirilir ve iletişim tarafından sonlandırılır. İlişkiyel kültür bir ilişkinin çekirdeği olarak işlev görür ve partnerlere paylaşılan bir söylem ve tanımlar evreni sağlar. Wood (1982:77), ilişkiyel kültürün taraflar arasında özel şekilde oluşturulmuş tanım, değer ve anlamlar sistemi olduğunu savunur. Bu sistem ilişki içinde bulunan taraflara bir davranış veya yorumlama sürecinde rıza gösterilmiş bir düzen sağlar. İlişkiyel kültür dinamik ve dialektiktir. Söylemler aracılığı ile ilişkinin tarafları kendi ilişkiyel kültürlerini üretir, uyum sağlar, bazen kendi yaratmış oldukları kültür tarafından sınırlanırlar.

İlişkiyel kültürün yanısıra, ilişkiyel kimlik de başlık bağlamında önem taşımaktadır. Belford'a göre (2017:515) ilişkiyel kültür başarılı bir kültürlerarası arkadaşlığın önemli bir bileşenidir. Mini bir kültür olarak bu gibi gruplar spesifik protokoller ve inşa edilmiş normlara sahiptir. Grup üyeleri ise bu normlara uyması, bunlarla etkileşime geçmesi beklenmektedir.

1.4.7. Hofstede ve Kültürel Boyutlar

Hollandalı araştırmacı Geert Hofstede'nin kültürün boyutlarını anlamak üzere gerçekleştirdiği araştırma geniş kitleler tarafından kabul görmüştür. Hofstede'nin araştırmalarında geliştirdiği bakış açısı kültüre ölçümlenebilir bir olgu olarak yaklaşmak üzerine kuruludur.

Yukarıda bahsedilen Schein (2004:311,312)'nin kültürün tanımlarının kategorizasyonu bağlamında düşünüldüğünde Hofstede'nin kültür üzerine gerçekleştirdiği araştırmaları ankete dayanan yaklaşım çerçevesine oturtmak mümkündür. Schein'e göre (2004:311) ankete dayanan yaklaşım kültürü özgün anketlerle ölçümlenebilecek sayısal bir metrik olarak kabul etmektedirler. Dolayısıyla,

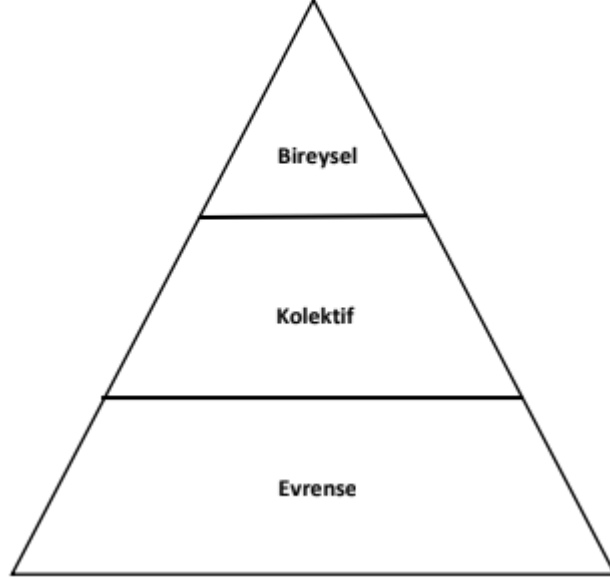
bu yöntemi benimsemiş olan araştırmacılar kültürü ve kültürün boyutlarını farklı parametreler ve farklı boyutlar geliştirerek açıklamaktadır.

Hofstede kültüre kolektif bir araç olarak yaklaşmaktadır. Bu bağlamda kültürü *“aklın bir grupta veya sınıfta bulunan insanı diğerlerinden ayıracak şekilde kolektif olarak programlanması”* olarak tanımlamaktadır (Hofstede, 2011:3).

Bu bağlamda Hofstede (1984), Eibl-Eibesfeldt ve Durkheim’in da fikirlerinden faydalanarak zihinsel programlamayı üç farklı sınıfta ele almıştır. Bu sınıflar evrensel, kolektif ve bireysel programlama sınıflarıdır. Hofstede’ye göre (1984), zihinsel programlama genler tarafından transfer edilebileceği gibi doğumdan sonra da öğrenilebilir. Bu zihinsel kodlama piramidinin tabanında evrensel programlama aşaması vardır. Bu miras gelen bir programlamadır ve insan türünün tümündeki ortak genetik bir bilgidir. Bireysel programlama aşaması ise genetik mirasın en az rol oynadığı noktadır. Bireysel programlama sınıfı mevcut olmasa aynı ortamda yetişmiş iki kardeşin yeteneklerinin açıklanması güçtür.

Hofstede’ye göre (1984), kolektif programlama ise bireysel ve evrensel programlama sınıflarının arasında yer almaktadır. Bu noktadaki zihinsel programlamanın bütünü öğrenilmiştir. Bu durum aynı genleri taşımayan fakat aynı öğrenim süreçlerinden geçen kişilerde görülebilir. Bu noktada Amerikalılar bu duruma iyi bir örnek teşkil etmektedir. Birçok farklı genetik kökenden gelen bireyler aynı kolektif programlama sürecinden geçmişlerdir. Toplumlar, organizasyonlar veya gruplar zihinsel programların nesilden nesle korunması ve aktarılması noktasında yöntemler geliştirmişlerdir.

Şekil 2: Zihinsel programlamanın sınıfları

Hofstede, G. (1984). *Culture's consequences: International differences in work-related values* (Vol. 5). Sage.

Hofstede'nin yaklaşımında makro ve mikro ölçekli grupların veya alt grupların farklı kültürlerinin mevcudiyeti mümkündür. Hofstede (2011:3) bu durumu şu şekilde açıklamaktadır:

“Kültür en yaygın biçimiyle kavimler veya etnik gruplar bağlamında (antropolojik bir terim olarak), milletler (siyasal bilimler, sosyoloji ve yönetim bilimlerinde) ve organizasyonlar (sosyoloji ve yönetim bilimlerinde) için kullanılır. Daha az keşfedilmiş bir alan ise mesleki kültürlerdir (örneğin, mühendislere karşı muhasebeciler veya farklı bölümlerden akademisyenler gibi). Bu terim ayrıca cinsiyetlere, kuşaklara veya sosyal sınıflara da uygulanabilir.”

Görüldüğü üzere Hofstede'nin yaklaşımı farklı kültürleri ve bu kültürlerin boyutlarını veriye dayalı bir şekilde kategorize etmeye dayanmaktadır. Hofstede'nin gerçekleştirmiş olduğu araştırmalar sonucunda oluşturduğu kültürel boyutlar ise bu araştırma geleneğinin en bilinen örneklerinden bir tanesidir. Hofstede (1984:83) otuz iki değer önermesi ve bunu takip eden analizlerin göstermiş olduğu bilgi doğrultusunda bir ülkenin konumlandırılabilceği dört farklı değer boyutu yaratmıştır. Bu araştırma sonucunda ortaya çıkan dört bileşen kültürün boyutlarını temsil

etmektedir ve bunlar bireysellik/kolektiflik, yüksek/düşük güç aralığı, güçlü/zayıf belirsizlikten kaçınma, erillik/dişillik olarak tanımlanmıştır.

Bu boyutları detaylarıyla ele almak çalışma çerçevesinde önem taşımaktadır. Hofstede'ye göre (2011:9) güç mesafesi organizasyon ve kurumlarda (aile kurumu gibi) bulunan daha güçsüz bireylerin, gücün eşit olmayan bir şekilde dağıtılmasını ne kadar kabul ettikleri ile ilgili bir parametredir. Bu noktada yüksek güç mesafesine sahip toplumların gücün eşit olmayan bir şekilde dağıtılmasına daha fazla rıza gösterdiklerini söylemek mümkündür. Hofstede (2011:9), düşük ve yüksek güç mesafesine sahip olan toplumlar arasındaki farkları ortaya koyduğu tabloda çalışmanın konusu ile ilgili başlıklar şu şekildedir.

Tablo 3: Düşük güç mesafesi ve yüksek güç mesafesinin özellikleri

Düşük Güç Mesafesi	Yüksek Güç Mesafesi
Gücün kullanımı meşru olmalıdır ve iyi bir şey için mi yoksa kötü bir şey için mi kullanıldığı bir kriter olmalıdır.	Meşruiyet konuyla ilgili değildir. Güç iyi ve kötücül olmaktan bağımsız olarak temel bir gerçekliktir.
Aileler çocuklarını eşitleri olarak görürler.	Aileler çocuklarına itaat etmeyi öğretirler.
Yaşlılara karşı saygı veya çekince duyulmaz.	Yaşlılara karşı saygı ve çekince duyulur.
Öğrenci merkezli eğitim mevcuttur.	Öğretmen merkezli eğitim mevcuttur.
Hiyerarşi rollerin eşitsizliğidir ve kolaylık için inşa edilmiştir.	Hiyerarşi varoluşsal bir eşitsizliktir.
Astlar kendilerine danışılmasını beklerler.	Astlar kendilerine ne yapılması gerektiğinin söylenmesini beklerler.

Hofstede, G. (2011). Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context. Online Readings in Psychology and Culture, 2(1).

Belirsizlikten kaçınma Hofstede'nin kültürel boyutlarındaki bir diğer değişkendir. Bu noktada Hofstede (2011:10), belirsizlikten kaçınmanın riskten kaçınmak ile aynı olmadığını toplumun belirsizliğe karşı ne kadar hoşgörülü davranabildiği ile ilgili olduğunu belirtmiştir. Belirsizlikten kaçınan kültürler bilinmeyen, şaşırtıcı veya normalden farklı durumları minimize edebilmek için davranışsal kodlar, yasalar ve kurallar geliştirmişlerdir. Hofstede'nin (2011:10) belirsizlikten kaçınmanın zayıf ve yüksek olduğu toplumlar arasındaki farkı ortaya koyduğu çizelgede çalışmanın konusu ile ilgili metrikler şu şekilde sıralanabilir.

Tablo 4: Zayıf belirsizlikten kaçınma ve güçlü belirsizlikten kaçınmanın özellikleri

Zayıf Belirsizlikten Kaçınma	Güçlü Belirsizlikten Kaçınma
Belirsizlik yaşamın ayrılmaz bir parçasıdır ve kabul edilmelidir.	Belirsizliğin yaşamın ayrılmaz bir parçası olan hayat tarzı savaşılmaması gereken sürekli bir tehdittir.
Sakinlik, düşük stres, kendini kontrol etme, düşük anksiyete	Yüksek stres, duygusallık, anksiyete, duygusal dengesizlik
Sağlık ve iyilik konusunda daha yüksek puanlar	Sağlık ve iyilik konusunda daha düşük skorlar
Farklı birey ve fikirlere hoşgörü: farklı olan hakkında merak duyma	Farklı birey ve fikirlere hoşgörü duymama: farklı olan tehlikelidir anlayışı
Belirsizlikte bir sıkıntı duymama	Berraklık ve düzen ihtiyacı
Öğretmenler "bilmiyorum" diyebilir	Öğretmenler tüm cevapları bilmelidir
İş değiştirmek bir sorun değildir	Sevilmiyor olsa bile aynı işte durmaya devam edilmelidir
Yazılı ve yazılı olmayan kurallardan hoşnutsuzluk.	Uyulmuyor olsa bile kurallara karşı duygusal ihtiyaç
Din, felsefe ve bilimde görecelik ve empiriklik	Din, felsefe ve bilimde genel geçer doğrulara ve güçlü teorilere inanmak

Hofstede, G. (2011). Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context. Online Readings in Psychology and Culture, 2(1).

Bireysellik/kolektiflik durumu bir toplumda bireylerin ne derece gruplara entegre olduğuna işaret etmektedir. Bireysel toplumlarda bireyler arasındaki bağlantı gevşektir ve herkesin kendisinden sorumlu olduğu bir yapı söz konusudur. Kolektif kültürlerde grup dinamiği daha güçlüdür ve grup üyelerine destek söz konusudur (Hofstede,2011:11). Hofstede'nin (2011:11) bireysel ve kolektif toplumlar arasındaki farklara değindiği çizelgede çalışmanın konusu ile ilgili metrikler şu şekilde sıralanabilir.

Tablo 5: Bireysel kültür ve kolektif kültürün özellikleri

Bireysel	Kolektif
Herkes kendisine ve ailesine kendisi sahip çıkmalıdır.	Bireyler geniş ailelere doğmaktadır ve bu grup bireylere sadakatleri karşılığında sahip çıkmaktadır.
Ben merkezlilik	Biz merkezlilik
Ben merkezli hareket sağlıklıdır	Uyum devam ettirilmelidir
Başkaları birey olarak sınıflandırılmaktadır	Başkaları gruptan ve gruptan olmayan şekilde sınıflandırılmaktadır.
Kişisel fikir beyanı beklenmektedir. Bir kişi bir oydur	Fikirler önceden grup tarafından belirlenmektedir
Normların ihlali suçluluk duygusuna sebep olur	Normların ihlali utanç duygusuna sebep olur
Dilde ben kelimesi ayrılmaz bir parçadır	Dilde ben kelimesinden kaçınılır
Eğitimin amacı nasıl öğrenileceğinin öğretilmesidir	Eğitimin amacı nasıl yapılacağıının öğretilmesidir
Görev (arkadaşlık, aile) ilişkiden önce gelir	İlişki görevden önce gelir

Hofstede, G. (2011). Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context. Online Readings in Psychology and Culture, 2(1).

Hofstede (2011:12) dişil ve eril toplumlar arasındaki farklı şu şekilde ortaya koymaktadır:

Tablo 6: Dişil kültür ve eril kültürün zellikleri

Dişillik	Erillik
Cinsiyetler arasında minimum duygusal ve sosyal rol farkı	Cinsiyetler arasında maksimum duygusal ve sosyal rol farkı
Erkekler ve kadınlar mütevazı ve yardımsever olmalıdır	Erkekler bütünüyle hırslı olmalıdır, kadınlar ise ihtimal dahilinde hırslı olabilir.
Aile ve iş dengesi söz konusudur	İş aileden önce gelmektedir
Zayıf olan için hoşgörü beslenir	Glye hayranlık duyulur
Baba ve anne gerçeklikler ve duygularla ilgili konularla ilgilenir	Baba gerçeklikle, anne duygularla ilgili konularla ilgilenir
Erkekler ve kızlar ağlayabilir fakat ikisi de kavga etmemelidir	Kızlar ağlayabilir, erkekler ağlayamaz; erkekler kavgada karşılık verebilir, kızlar vermemelidir
Anne ocuk sayısı konusunda karar verir	Baba ailenin boyutu konusunda karar verir
Birçok kadın siyasal görevler için seçilirler	Az sayıda kadın siyasal görevler için seçilirler
Din insanlara odaklıdır	Din tanrı veya tanrılara odaklıdır
Cinsellik bir bağ kurma şeklidir	Cinsellik ahlakla ilgili bir tutumdur

Hofstede, G. (2011). Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context. Online Readings in Psychology and Culture, 2(1).

Hofstede'nin çalışmaları kültürün boyutları hakkında detaylar sunmaktadır. İlk bakışta bu gibi çalışmalar kültürel farklılıklar arasına keskin çizgiler iziyormuş gibi

gözükmektedir. Fakat diğer yandan kültürel farklılıkların daha kolay anlaşılması noktasında sunmuş olduğu verileştirme ile önemli bir alt yapı sunmaktadır.

Örneğin Hofstede Insight'ın sunmuş olduğu kültürleri karşılaştırma aracı kültürel boyutlara dayalı olarak birçok farklı toplumsal parametreyi karşılaştırmaya olanak tanımaktadır. Bu durum bireyleri kültürel farklılıklara karşı farkındalık geliştirmeleri noktasında daha yetenekli kılabilir ve gündelik hayattaki kültürel karşılaştırmaları daha hoşgörü merkezli bir boyuta taşıyabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

GÖÇ ve ENTEGRASYON ÜZERİNE KURAMSAL BİR ÇERÇEVE

2.1. Göç Kavramının Tanımı

Çalışmanın ikinci bölümü göç ve entegrasyon üzerine kavramsal bir çerçeve çizmeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda terminolojik bir zeminde göç ve entegrasyon olgusu tanımlanarak, göç ve entegrasyon teorileri çalışmanın mevcut sorunsalına katkı sunacak şekilde ele alınacaktır.

İkinci bölüm çerçevesinde göç kavramı tanımlanarak, göç tipolojileri hakkında bilgi aktarılacaktır. Göç kavramı detaylıca ele alındıktan sonra göç teorileri ile takip eden tartışma bölümü için bir zemin oluşturulacaktır. Çalışma kapsamında uluslararası zorunlu göç ve mültecilik durumu üzerine bir tartışma gerçekleştirilerek entegrasyon süreci hakkında temel terminoloji ele alınacaktır. Bu bağlamda Lockwood ve Heckmann&Schnapper tarafından öne sürülmüş olan entegrasyon yaklaşımları irdelenerek, entegrasyon yöntemleri üzerine derinlemesine bir tartışma sunulacaktır. Son olarak farklı ülkelerden entegrasyon deneyimleri hakkında bilgi aktarılacak ve ilk iki bölümün Suriyeli mülteciler ölçeğinde tartışıldığı üçüncü bölüme geçilecektir.

Akademik bağlamda göç kavramı farklı bağlamdaki tartışmalar ışığında ele alınan bir konu olmuştur. Bilimlerin farklı alanları, göç konusuna kendi disiplinlerinin perspektifi ışığında yorum getirmeye çalışmıştır. Göç, toplum hayatının pek çok farklı noktasına temas ettiğinden ekonomik etki noktalarından kültürel etki noktalarına kadar pek çok farklı bağlamda yorumlanan bir olgu halini almıştır. Bretell ve Hollifield'ın görüşleri de bu durumu doğrular niteliktedir ve göçün interdisipliner bir araştırma alanı olduğunu sosyoloji, siyaset, tarih, ekonomi, coğrafya, demografi, psikoloji, kültürel çalışmalar ve hukukun göç konusuyla ilintili olduğunu belirtmektedir (Castles ve Miller, 2009: 21).

Zelinsky (1971:225,226) göç alanında iz bırakan makalesinde göçü yaşanan yerin daimi veya yarı-daimi şekilde değişmesi; dahası bulunulan sosyal birim ve çevrenin bir önceki sosyal bağları zorlayan veya yok eden şekilde değişmesi olarak

yorumlamıştır. Zelinsky'nin gerçekleştirmiş olduğu tanımdan yola çıkarak göçün bireylerin sahip olduğu sosyal ağ, kültürel bağ ve aidiyet duyguları üzerinden etki sahibi olupunu söylemek mümkündür. Zelinsky bu yönüyle göçü sadece bir konum değişikliği olarak ele almamakta aynı zamanda sosyal yapıyı değiştirebilecek etki gücüne sahip olgu olarak da değerlendirmektedir.

Bu durumun sebeplerinden bir tanesi mobiliteye bağlı olarak değişiklik gösteren ait olma duygusunun yitimidir. Bunu Zelinsky'nin makalesinde öne sürdüğü önermelerle açıklamak mümkündür (Zelinsky, 1971:225):

“Çok boyutlu sosyal ve fiziksel düzlemde yeni kazanılmış bu hareket etme özgürlüğü bir ceza ödemedi kazanılmaz. Faha büyük mobilite daha az yerel aidiyet demektir ve kimileri bir köke bağlı kalamayışın psikolojik bir erozyona sebep olacağını tartışmaktadır. Bu noktada bağlılık ve mekana bağlı sosyal bağların erozyonu söz konusudur. Bireylerin kendi yaşam alanlarına, mekansal hislerine karşı algıları ve duyguları parçalanmaktadır.”

Bu demek oluyor ki mobilite aynı zamanda kültürel köklere, kimliğe ve sosyal ağa olan bağın yitiminde etki sahibidir. Bu durum pek tabii birçok farklı sosyal soru işaretini beraberinde getirmektedir ve göç konusunun farklı perspektifler ışığında ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

Lee (1966:49) göçün tanımına Zelinsky'nin penceresinden bakmakla beraber, Zelinsky'e ek olarak farklı parametreleri de göçün değişkenleri arasına dahil etmiştir. Örneğin, göçebeler tarafından gerçekleştirilen devamlı göçler, işçi göçleri ve mevsimlik hareketler de göz önüne alınmıştır. Lee'nin tanımında (1966:49) göç kısa veya uzak, kolay veya zor olmaksızın her daim bir hareket noktası, bir hedef ve bu iki nokta arasındaki hareketi engelleyici faktörler içermektedir. Bu faktörler arasında uzaklık her koşulda var olacaktır. Lee'nin bu perspektifi göçü farklı engellerle güçleşen iki nokta arasındaki hareket olarak tanımlamaktadır. Lee, göçteki engelleyici faktörlerin en belirginini mesafe olarak tanımlıyor olsa da engelleyici faktörler arasına bürokrasi, ekonomik sebepler, doğal koşullar, kolaylaştırıcı ağların yokluğu ve bu faktörlere benzer birçok farklı etmen dahil edilebilir.

Göçün sebepleri farklılıklar sunmaktadır. Göç ekonomik sebeplerden, sosyal eşitsizlikten, savaş ve şiddet durumunun mevcudiyetinden kaynaklanıyor olabilir. Göç kimi zaman göçmenin gönüllü şekilde bunu dilemesinden kimi zaman da göç etmeye mecbur kalmasıyla vuku bulabilir. Lee (1966), göçün gerçekleşebilmesi için kimi bireylerin gerçekten ikna edici sebeplere ihtiyaç duyduğunu kimilerinin ise ufak bir sözle harekete geçebildiğini iletmektedir. Ayrıca kimi göçmenler için engelleyici faktörler kolayca aşılabilirken, kimilerinin kendilerine bağımlı olan çocuk ve aile gibi sebeplerle engelleyici faktörleri aşmalarının güçleştiğini belirtmektedir. Bu durum, göç kararının alınmasında ve göçün sebeplerinde değişime neden olmaktadır. Çünkü artan engeller göç kararının ertelenmesini veya hiç alınmamasını sağlayabilmektedir. Diğer yandan, göçün sebebi kendisine bağlı kişileri gittiği yere getirebilmek üzere göç etmek şeklinde farklılık gösterebilmektedir. Tüm bunlara ek olarak, göçü tetikleyici sebepler bağlamsal farklılıklar göstermektedir. Örneğin, büyük bir ekonomik kriz ya da doğal bir felaket göçü tetikleyen makro bir etmen olabilirken; aile şirketinin iflas etmesi veya kişiye ait tarım alanının yok olması mikro ölçekte göçü tetikleyen bir etmen olabilir.

Göç teorileri göçün sebeplerini anlamak üzere daha geniş bir perspektif çizecek olsa da Castles ve Miller'ın (1998:20) göçün sebepleri üzerine belirtmiş oldukları itici ve çekici güçler, göçün sebeplerini anlamak noktasında bir perspektif sunmaktadır. Bu bağlamda, itici güçler demografik büyüme, düşük yaşam standartları, ekonomik fırsatların azlığı, siyasal baskı gibi faktörleri içerirken itici faktörler iş gücüne talep, yaşam alanlarının bolluğu, iyi ekonomik fırsatlar ve siyasal özgürlükler gibi parametreleri içeriyor olabilir. Farklı biçimlerdeki göçü bu çerçevede anlamak göçü tetikleyen faktörlerin anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Çünkü, savaş zorunlu göçe ve akabinde sığınmacılık durumunun ortaya çıkmasında etkin rol oynayan bir itici faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum Suriye'eki iç savaş bağlamında düşünüldüğünde Türkiye'nin coğrafi yakınlığı, uygulamış olduğu açık kapı politikası ve Suriye'ye komşu olan diğer ülkelere kıyasla sahip olduğu gelişmişlik düzeyi ise çekici bir güç yaratmaktadır. Son olarak Castles ve Miller'a göre (2009: 21) göç, kolektif bir hareket olarak ele alınmalıdır. Çünkü göç veren ve göç alan toplumlar üzerinde sosyal değişikliklere sebep olur ve toplumu etkiler.

Göçü derinlemesine anlayabilmek için göç tipolojileri hakkında bilgi aktarımı sağlamak gerekmektedir. Bu kategorizasyon sunucunda göç biçimleri ve muhtemel toplumsal etkileri konusunda daha fazla fikir sahibi olmak mümkün hale gelecektir.

2.2. Göç Tipolojileri

Göçün farklı alt kırılımlarını ve bu bağlamda özelliklerini anlamak büyük önem atfetmektedir. Farklı tipteki faktörler farklı tipteki göçü tetiklemektedir. Kimi zaman belirli bir bölgedeki ekonomik dar boğaz hali aynı ülkenin farklı bir bölgesine göç ederek çözümlenmektedir. Fakat, makro ölçekli büyük bir kriz ve işsizlik bireyleri başka ülkelere göç etmeye mecbur bırakabilmektedir.

Göç zorunlu veya gönüllü şekilde gerçekleşebilmektedir. Savaş durumunun zorunlu göçün ortaya çıkmasına sebep olduğu fakrlı tarihlerde, defalarca acı bir biçimde deneyimlenmiştir. Diğer yandan, yaşam standartlarında yükselme sağlamak veya eğitim gömek gibi sebeplerle bireyler gönüllü olarak da göç edebilmektedirler.

Göç uzun süreli olarak veya kısa süreli olarak gerçekleşebilmektedir. Örnekle açıklamak gerekirse Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacıların durumu uzun süreli göç halini almıştır. Göçün süresinin değişiklik göstermesi göç eden bireylerin yasal durumunda, dolayısıyla yaşamlarını idame ettirme konusunda gündeme çeşitli konuları getirmektedir. Bu durumda ev sahibi toplumun sosyal, ekonomik ve yasal süreçleriyle entegrasyon süreci devreye girmektedir.

Göç proaktif veya reaktif olarak gerçekleşebilmektedir. Proaktif göç planlanan bir göçü tanımlamak için kullanılabilirken reaktif göç aniden alınan göç kararını ifade etmekte kullanılmaktadır.

Fakat belirtilmeldir ki göç tipolojileri arasına kesin bir sınır çizmek mümkün değildir. Çünkü, kısa süreli göçün iklim şartları sebebiyle uzun süreli göçe, gönüllü göçün mevcut ülkedeki politika değişiklikleri sebebiyle zorunlu göçe, proaktif şekilde göç etmeyi planlayan bir göçmenin ani sebeplerle reaktif şekilde göç etmesinin önünde hiçbir engel bulunmamaktadır. Bivand Erdal ve arkadaşlarının (2018:981) düşünceleri bunu doğrular niteliktedir. Göç çalışmalarının farklı gruplar ve deneyimler için karşılıklı içeren tipolojiler ortaya koyduğunu (yetenekli-yetenek istemeyen, geçici-

kalıcı, zorunlu-gönüllü gibi) fakat bu kategoriler arasındaki sınırın belirsizleştiğini belirtmektedirler.

Ayrıca Castles ve arkadaşlarının aşağıdaki önermesi de (2014:26) kategorizasyonun her zaman bir giriftlik içerdiğini doğrulamaktadır:

“Zorunlu veya gönüllü veya mülteci; ailevi veya ekonomik göç gibi farklı kategoriler için ayrı teoriler geliştirmenin verimliliği tartışma konusudur. Göçün motive edici faktörleri sıklıkla farklılık göstermektedir. Öncelikli olarak ekonomik sebeplerle göç eden birisi politik baskıdan da kaçıyor olabilir. Örneğin, Göçün ekonomik, sosyal ve siyasi sebeplerini anlamak güçtür. Örneğin, eşitsizlik ve baskı sebebiyle toplumun kimi etnik grupları ya da sınıfları uluslararası göç etmek için daha az şansa sahiptir, bu durum onları ekonomik olarak da avantajlı hale getirmektedir.”

Görüldüğü üzere göçün sebeplerinin kategorizasyonu ve dolayısıyla göç tipolojilerinin oluşturulması güç bir konudur. Aynı zamanda iç içe geçmiş bir yapısı vardır. Bu sebeple takip eden bölümlerdeki kategorizasyon başlıklar ilişkilendirilerek gerçekleştirilmiştir. Örneğin ulusal göç uluslararası göçle, yasal durumuna göre göçler göçün zorunluluk ve gönüllülüğü ile bağlantılıdır. Bu da metnin akışında ve kategorizasyonun, her ne kadar girift de olsalar, anlaşılmasında okuyucuya kolaylık sağlamaktadır.

2.2.1. Ulusal Göçler

Ulusal göçler bir bireyin ülkesi sınırları dahilinde gerçekleştirmiş olduğu göç hareketine verilen isimdir. Ulusal göçün gerçekleşmesini pek çok farklı sebep tetikleyebilmektedir. Bir bölgedeki ekonomik koşulların diğer bölgeye göre daha çekici hale gelmesi, ekonomik koşulların kötü olduğu bölgeden ekonomik koşulların daha iyi olduğu bölgeye doğru bir ulusal göç başlatabilmektedir. Ulusal göçün bir diğer nedeni eğitimidir. Eğitim sebebiyle, kısa süreli ve uzun süreliye sönüşen göçler deneyimlenebilmektedir. Diğer yandan, kimi zaman güvenlikle ilgili durumlar ulusal göçün gerçekleşmesinde önemli bir etmendir. Sosyal ağların varlığı da uluslararası göçte olduğu gibi ulusal göçte de önemli bir faktördür. Şehirde hayatta kalabilme ve ekonomik gücü sağlayabilme süreçlerini kolaylaştıran sosyal ağlar şehirler arası göçün

gerçekleşmesinde itici güç olabilmektedir. Ulusal göçün bir diğer sebebi ise uluslararası göçe hazırlanmak için gerekli olan ekonomik güç ve sosyal ağın kazanılması noktasında oynadığı kilit roldür. Ayrıca, şehirleşme ve altyapı gibi faktörler de ulusal göçün gerçekleşmesinde önemli bir parametredir.

Tartışmalı bir konu olsa da ulusal ve uluslararası göç arasındaki en belirgin fark bir ülke sınırını geçmiş olmak ve olmamaktır. Çünkü, göç kontrol ve regülasyonları göçmenlerin giriş izni (örneğin, vize aracılığıyla), ülkede kalması, vatandaşlık hakları (çalışma, oy kullanma, sağlık, eğitim ve diğer sosyal haklara erişme) ve göçü gerçekleştirmek için gerekli olan masraf (vizeye veya kaçakçılara para ödemek) varlığından bahsetmektedir (Vullnetari, 2012:38).

Skeldon (2017:4) ulusal göçle ilgili önemli bir değişkenin altını çizmekte, ulusal göçün nasıl ölçüleceğini ve kaç ulusal göçmen olduğunu anahtar soru olarak belirlemektedir. 2000 yılındaki Birleşmiş Milletler raporuna da atıfta bulunan Skeldon (2017:4), 2000 yılında Birleşmiş Milletler'in tüm dünya genelinde 740 milyon ulusal göçmen bulunduğuna belirttiğine işaret etmiştir.

White ve Lindstrom (2005:312), gelişmiş ülkelerdeki ulusal göçü ele aldıkları metinde beş farklı ulusal göç örüntüsü ortaya koymuşlardır:

- 1. Nüfus Dağılımı: White ve Lindstrom (2005:313) bu örüntüyü, nüfusun geçmişi çok eskilere dayanan teorilerle açıklanamayacak biçimde dağılımı tanımlamak için kullanmaktadır. Eskiden şehirleşme, şehir düzeni göçün ana tetikleyicisi olarak görülürken; şu an göçte yasal düzlem veya ulaşım sistemlerinin yaygınlığı da ulusal göçün değişkenleri olarak görülmektedir.*
- 2. Şehirleşme – Şehirleşmeme: White ve Lindstrom (2005:313) bu görüşte 20. Yüzyıldaki endüstrileşen toplumlarda nüfus dağılımı örüntüsünün şehirleşme olduğunu, 1900-1970 arasında endüstrileşmiş her toplumun şehir nüfusunda artış kaydettiğini belirtmiştir.*
- 3. Şehir içi Nüfus Dağılımı: White ve Lindstrom (2005:314-315), iç göçün genellikle bir ülkedeki bölgeler arası göçü tanımlamak için kullanıldığını fakat bunun bir şehir içindeki bölgeler arasındaki dağılımı tanımlamak için de kullanılabileceğini belirtmiştir.*

4. **Göç Akışı Yapıları:** *White ve Lindstrom (2005: 315), orijin ve hedef arasındaki hareketlerin sürekliliğin ortaya topluluklar arasında ekonomik ve kültürel bağlar çıkardığını belirtmektedir.*
5. **Yasal Endişeler:** *White ve Lindstrom (2005: 315), gerçekleştirmiş oldukları ayrımda kimi politika değişikliklerinin göçü doğrudan veya dolaylı olarak etkileyebileceğini belirtmektedir.*

Görüldüğü üzere ulusal göç farklı örüntülere sahip karmaşık bir yapıdır. Göç tipolojilerine benzer şekilde ulusal göç örüntülerini de bir nüfus hareketini kesin şekilde kategorize etmek için kullanmak güçtür. Bu örüntüler eklektik bir yapıdadır ve bir hareketi bu örüntülerin birkaçı ile aynı anda tanımlamak mümkündür.

İç göçü etkileyen faktörleri anlamak noktasında Lucas'ın (1997:730,755) geliştirmekte olan ülkelerde iç göçü ele aldığı çalışmasını incelemek önem taşımaktadır. Çalışma bağlamında dokuz farklı faktör iç göçü etkileyen değişkenler olarak ele alınmaktadır. Bu faktörlerden yedisi başlık ve çalışmanın çerçevesiyle doğrudan ilişkilidir.

1. **Nakit akışı (Temel yaklaşım):** *Bu bağlamda yazar Sjaastad tarafından öne sürülmüş olan fikre işaret etmiştir. Bu çerçevede göç kararı orijin ülke ve hedef ülke arasındaki ekonomik farktan her türlü ekonomik, fiziksel masraf çıkarılarak elde edilen girdiye bakılarak verilir. Rogers-Castro eğrisine değinen yazarlar, gelişmiş ve geliştirmekte olan ülkelerde genç yaşlarda göçün daha fazla rastlanılır olduğunun altını çizmekte, bu hareketin erken 20'li yaşlardan sonra düştüğünü belirtmektedirler (Lucas, 1997:730,731).*
2. **Göç ve iş arama:** *Yazar bu faktöre Todaro Hipotezi perpektifinden yaklaşmaktadır. Todoro Hipotezi basit fakat güçlü bir hipotezdir ve şehirdeki işlerin kırsaldaki işlere göre daha çekici olduğunu savunur. Bu bağlamda göç, şehirde iş bulmak ve fırsatları değerlendirmek üzere bir yatırım olarak görülür. Todaro Hipotezi kırdan şehre göçenler arasında resmi işlerin daha çok arandığını belirtir (Lucas, 1997:732).*
3. **İşgücü piyasasına verilen karşılık:** *Gidilecek bölgedeki iş bulma fırsatlarının göç kararını etkilemesi durumunu tanımlamaktadır. Yazar bu durumu*

endüstrileşme ve şehir nüfusundaki artış, kazanç farkına dönüt vermeyi öngörmek ve işsizliği öngörmek gibi üç farklı kategoride açıklamaktadır (Lucas, 1997:738-742).

- 4. **Ağ ve bilgi:** Çeşitli kanıtlar bireyin göç edeceği bölgede bağlantıları bulunduğu takdirde o bölgeye göç etmesinin daha muhtemel olduğunu göstermektedir. Çünkü fiziksel ve finansal masraflar düşmektedir. Ayrıca potansiyel göçmen gideceği bölge hakkında daha fazla bilgiye sahip olmakta ve bu durum riski düşürmektedir (Lucas, 1997:743).*
- 5. **Sermayenin rolü:** Bu faktör bağlamında göç sonucunda elde edilecek kazanç üzerine bir tartışma yürütmüştür.*
- 6. **Geçici, dönen ve kalıcı göç:** Geçici göçmenler evlenme, çocukların eğitimi veya emeklilik gibi konularda göç edip geri dönmeyi planlayan ulusal göçmenleri tanımlamaktadır. Dönen göçmenler göç ettikleri orijine geri dönen göçmenleri tanımlar, bu göçmenler arasında gittikleri hedef bölgede kendisine iş bulamadığı için geri dönen örneklerde olduğu gibi göçmenler mevcuttur. Kalıcı göç ise gittikleri yerde kalmayı tercih eden geçici göçmenlere veren durumu tanımlar (Lucas, 1997:748,749).*
- 7. **Aile stratejileri:** Gelişmekte olan ülkelerde tarım faaliyeti gösterenler için mahsül sigortası gibi garantör bir durum söz konusu değildir. Böyle bir bağlamda doğal bir felaket sonucu ürünlerini kaybeden bireyin masrafları karşılanamaz. Bu sebeple aile gelir girdilerini çeşitlendirmeyi tercih eder. Bu durumda ailenin kimi bireyleri göç ederek aileye gelir akışı sağlanmış olur. Bu durum gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi demektir ve herhangi riskli bir durum karşısında garanti sağlar (Lucas, 1997:749).*

Literatür göz önünde bulundurulduğunda ulusal göç bağlamında daha çok ekonomik ve eğitim gibi kaygılar ön plana çıksa da ulusal göçü etkileyen faktörler, ulusal göç örüntüleri ve göç kararının alınmasındaki süreçler uluslararası göçe ışık tutan bir yapıya sahiptir. Örneğin, Suriyeli bir mülteci göz önünde bulundurulduğunda göçün önceülkede daha güvenli alanlara göç etmek sonrasında uluslararası göçe yönelmek şeklinde olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda iç göç ve uluslararası göçün örüntüleri kimi noktalarda kesişmektedir. Bu kesişim noktalarına

yasaların göçün önünü açacak şekilde değişmesi, geçici göçün kalıcı bir hale gelmesi, aile stratejileri, hedef noktada sosyal ağ ve bilginin varlığı durumlar örnek olarak verilebilir.

2.2.2. Uluslararası Göç

Uluslararası göç ulusal sınırları aşan, diğer bir deyişle ülkelerarası bağlamda gerçekleştirilen göç hareketi olarak tanımlanır. Diğer bir yaklaşım ise uluslar arası göçün farklılıkla hayat buluyor oluşudur. Bu farklılıklar muyrukla ilişkilidir fakat kültürel, sosyal ve ekonomik farklılıklara karşılık gelmesiyle anlaşılır (Bartram, 2017:15)

Everett (1966:53) göçün gerçekleştirilmesinde engel teşkil eden engellerin göçün miktarına etki ettiğini tartışmaktadır. Everett göç etme noktasında kararı en çok etkileyen faktörlerden birinin göçe engel olacak faktörler olduğunu belirtmiştir. Örneğin, Berlin Duvarı mevcutken tüneli kullanmak veya 17. yüzyılda deniz yoluyla Amerika'ya gitmek ölümcül faktörler olabilirdi.

Engelleyici faktörler uluslararası göç bağlamında düşünüldüğünde ulusal göçe göre daha fazla göz önünde bulundurulan faktörlerdir. Örneğin, yasal zemin ve sığınma hakkı gibi konular uluslararası göç bağlamında göçmenin kaderini belirleyen hayati parametreler halini alabilmektedir. Bu duruma bağlı olarak göçmenler hakkında geliştirilen söylemler de onların yasal durumunu etkileyebilecek zemini yaratmaktadır.

Bivand Erdal ve Oeppen'in (2018) öne sürmüş olduğu göç prosesi uluslararası göç döngüsünü açıklayabilmek için kullanışlı bir aşamalandırma sunmaktadır. Yazarlara göç ayrılış, yolculuk, giriş, yerleşim, dönüş, tekrar göç ediş ve göçe devam ediş eylemlerinden oluşan çok parçalı bir yapıdır. Bu süreci oluşturan değişkenleri yorumlamak uluslararası göç olgusunu anlayabilmek adına önem taşımaktadır. Uluslararası göç ayrılış kararı ile başlamaktadır. Bu kararı vermek pek çok farklı değişken sebebi ile gerçekleşebilir. Göç hareketi ortaya çıkarken ekonomik faktörler motiveedici olabileceği gibi kötü veya baskıcı yasalar, ağır vergilendirme, ağır iklim şartları, sosyal çevre gibi faktörler de rol oynayabilir (Lee, 1966:48). Aynı zamanda ayrılış kararını verebilmek kişinin sahip olduğu ekonomik, sosyal, entelektüel sermaye ve belirsizliğe karşı dayanma gücü ile de ilgili bir konudur.

Ayrılış kararının hemen ardından yolculuk kararı verilmektedir. Yolculuk aşaması da uluslararası göç ve ulusal göç arasındaki farkı ortaya koyan bir niteliktedir. Çünkü, uluslararası göçte yolculuğu gerçekleştirebilmek için ekonomik, sosyal ve entelektüel sermayeye ihtiyaç duyulmaktadır. Ekonomik sermaye varış noktasına ulaşmak konusunda önemli bir yere sahiptir. Bürokratik süreçleri yerine getirmek veya yasadışı yöntemlere başvurarak göç etmek yüksek olasılıkla bu sermayeye bağımlı şekilde değişmektedir. Sosyal sermaye gidilecek olan son destinasyonda tutunabilmek ya da gitmeden önce ara durak olarak kullanılan yerde ekonomik sermaye elde edebilmek için önem taşımaktadır. Bu durum doğal olarak yolculuğa devam etme durumunu etkilemektedir. Entelektüel sermaye ise tüm bu süreçlerdeki belirsizliği en aza indirebilmek ve yolculuk esnasındaki kesintilerle mücadele edebilmek adına önemli bir faktördür. Entelektüel sermaye hem sosyal sermayenin hem de ekonomik sermayenin en etkili biçimde kullanılmasına, ayrıca gidilen ülkedeki yasaların anlaşılması ve uygulanmasına olanak tanır.

Ulusal göçü uluslararası göçten ayıran bir diğer parametre varılmak istenen hedefe giriftir. Bu giriş göç etme kararını veren bireyin sahip olduğu ekonomik ve sosyal sermayeye göre farklılık göstermektedir. Diğer yandan, hedef ülkeye giriş yasal boyamda da yasal ve yasal olmayan yollar olmak üzere iki farklı parametre üzerinde kurulmaktadır. Hedef ülkeye giriş, uluslararası göç bağlamında yaklaşıldığında göç sürecine en önemli engelleyici faktörlerden birini dahil etmektedir. Bu faktörler ülke sınırları, ülkeler arasındaki coğrafi şartlar, hedef ülke ile yola çıkılan ülke arasında kalan ülkelerdeki bürokratik durum ile örneklenebilir. Suriyeli mültecilerin Avrupa'ya olan göçü göz önünde bulundurulduğunda, mültecilerin önce Türkiye'ye ardından Yunanistan'a ve oradan da Avrupa'nın çeşitli ülkelerine gitmek istedikleri gözlemlenmektedir. Bu bağlamda Yunanistan'a giriş yapmak diğer Schengen ülkelerine kolay geçiş olanağı tanıdığından bir mültecinin varmak istediği hedef ülkeye ulaşmak noktasında önemli bir rol oynamaktadır. Fakat giriş yapmak için genellikle tehlikeli bir güzergahın kullanılması ve yasadışı bir yolun kullanılması da hedef ülkeye ulaşmak noktasında engelleyici faktörlerdir.

Yerleşim konusu ulusal göç ve uluslararası göç arasındaki en keskin sınırlardan bir tanesini çizmektedir. Çünkü ulusal sınırlar dahilinde göç eden bir birey bürokratik

engellemelerle karşılaşmamaktadır. Fakat, uluslararası göçte yerine getirilmesi gereken birçok şart söz konusudur. Bu durum göçün sonraki süreçlerini de etkilemekte, geri dönüş veya göçe devam etme noktalarında önemli bir belirleyici olmaktadır. Bu noktada zorunlu göçmen ve gönüllü göçmen olma durumu, göç edilen yerde geçirilmek istenen süre, gidilen ülkede göçmenlerle ilgili yaratılmış olan söylem, eğitim, barınma ve gelir elde etme durumu önemli belirleyici faktörlerdir.

Dönüş veya göç etmeye devam etme durumu ise yukarıda bahsedilen faktörlerin toplamının bir sonucudur. Çünkü birey ayrılış kararını verdiği orijindeki ve yolculuk sonucunda vardığı hedef noktadaki şartların değişimi sonucunda dönüş kararı alabilir veya hedef bölgedeki yasaların, ekonomik durumun veya farklı koşulların değişmesi sonucu göç etmeye devam edebilir.

Uluslararası göç irdelenirken göçün ülkeler için dönüşen dinamiklerinden de bahsedilmelidir. Castles ve arkadaşlarının (2009) ülkelerin karşılaştığı göç hareketlerindeki değişimi tanımladığı kategorizasyondan bahsetmek de önem taşımaktadır. Yazarlara göre uzun süredir işleyen göç örüntüleri yeni formlarda işlemeye devam etmekle birlikte ekonomik, siyasal ve kültürel değişime ve şiddetli çatışmalara bağlı olarak yeni göç akışları gelişmektedir. Bu bağlamda aşağıdaki göç örüntüleri gözlemlenebilir:

1. **Göçün Küreselleşmesi:** *Aynı anda birçok farklı ülkenin göçten etkilendiğini göstermektedir. Göç alan ülkeler daha yüksek sayılarda kaynak ülkeden göç alma eğilimindedir. Bu durum daha geniş bir spektrumda ekonomik, sosyal ve kültürel arkaplanlara sahip insanın ülkelere girmesi anlamına gelmektedir.*
2. **Göçün Hız Kazanması:** *Uluslararası insan hareketleri her ana bölgede artış göstermektedir. Bu siyasal artış, hükümet politikalarına olan ihtiyacı ve duyulan aciliyeti artırmaktadır. Bununla beraber 1993 yılından bu yana mülteci hareketlerinde düşüş söz konusudur [...]. Hükümet politikaları uluslararası göçü savuşturabilir ya da azaltabilir, ülkeye iade etmek de muhtemel bir ihtimaldir.*
3. **Göçün Çeşitlenmesi:** *Ülkelerin birçoğu tek tipte bir göçe sahip değildir. İşçi göçü, mülteciler veya kalıcı yerleşimciler gibi bir çok farklı göçmen tipi söz*

konusudur. Çoğu zaman, hükümetin göç hareketini durdurma veya kontrol alma çabalarına rağmen (veya sebebiyle) göç hareketi tek tip bir göç ile başlayarak form değiştirerek devam eder. Bu durum ulusal veya uluslararası politika ölçütlerinde büyük engeller yaratır.

4. **Göçün Feminizasyonu:** *Kadınlar her bölgede ve her göç tipinde önemli bir role sahiptir. Geçmişte, işçi göçü sürecinde erkekler baskın bir role sahipti ve kadınlar sahneye sadece aile birleşimi konularında çıkıyordu. 1960'lardan beri kadınlar işçi göçünde büyük bir rol oynamışlardır. [...] Cinsiyet değişkeni küresel göç tarihinde daima önemli bir değişken olmuştur fakat bu duruma karşı farkındalık güncel göç konusunda artmıştır.*
5. **Göçün Artan Şekilde Siyasileştirilmesi:** *İç politika, ikili ya da bölgesel ilişkiler ve devletlerin milli savunma stratejileri artan şekilde uluslararası göçten etkilenmektedir. Göç noktasında, gelişmiş bir küresel yönetim, gönderen, transit ve hedef ülkeler arasındaki işbirliğinin önemi ve gerekliliği konusunda artan bir farkındalık söz konusudur.*
6. **Göç Hareketlerinin Yaygınlaşması:** *Bu durum göç veren ülkelerin transit göç ülkeleri veya göç alan ülkelere dönüşmesi ile gerçekleşmektedir. Bu durum göç alan ülke olmaya giriş yapmak şeklinde gerçekleşmektedir. Polonya, İspanya, Fas, Meksika, Dominik Cumhuriyet, Türkiye, Güney Kore gibi değişen çeşitlilikte ülkeler göç hareketini değişen ölçülerde deneyimlemektedirler.*

Literatür arkaplanından da anlaşılacağı üzere göç birçok farklı düzlemde çeşitlilik gösteren bir yapıya bürünmüştür. Uluslararası göç noktasında tartışılması gereken en önemli değişkenlerden bir tanesi, göçmenin hareketini belirlemek noktasında en hayati belirleyicilerden birisi olduğundan, göç hareketinin yasal zeminidir. Bu sebeple yasal durumuna göre göçlerin tartışılması gerekliliği doğmaktadır.

2.2.3. Yasal Durumuna Göre Göçler

Göçler yasal durumuna göre farklılık göstermektedir. Bu durum bir göçmenin varış noktasındaki hayatını büyük oranda etkilemektedir. Çünkü uzun döneme yönelik planların yapılabilmesi, iş hayatına ve eğitim hayatına entegrasyon doğrudan doğruya göçmenin hedef ülkesindeki yasal statüsüne göre belirlenmektedir. Örneğin, bir

göçmen varmış olduğu ülkede kalabileceği gibi, ülkesinden ilk giriş yaptığı ülkeye iade edilebilir veya vardığı ülkeden başka bir ülkeye gönderilebilir. Bu yönüyle göçün ve göçmenin yasal statüsü, göçün başarıyla sonlandırılabilmesi için önemli bir parametredir.

Bir göçmen grubunun yasal veya yasal olmadığı ülkelerin belirlemiş ve Kabul etmiş oldukları yasalar çerçevesinde belirlenmektedir. Martin (2005:3), yasalarla devletin ve göçmenlerin haklarını korurken devlet güvenliğinin de korunması konusunda bir çatışma olmadığını sürdürülebilir olabilmek için uluslararası göç yasalarının geniş ölçekli konulara değinmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda göç yasalarının aşağıdaki noktalara değinmesi gerektiğini belirtmiştir:

- Başka ülkelerde iş arayan kişiler için yasal kanalların yaratılması
- Göçmenler onların ailelerinin ve kaçakçılık kurbanı kişilerin haklarının korunması
- Mülteci ve mülteci sorunları için çözümlerin üretilmesi
- İnsan kaçakçılığı faaliyetlerini savuşturmak
- Hedef ülkede kalmak için izni olmayan kişilerin geri dönüşü ve tekrar entegrasyonunu sağlamak.

Yukarıda listelenmiş olan kurallar dizisi göç yasalarının sahip olması gereken özellikleri normative şekilde listelemektedir. Göç yasaları göçün regule edilmesini, göçmenlerin toplum hayatına entegrasyonunu ve çeşitli suç faaliyetlerinin kurbanı olmalarını engellemektedir. Diğer yandan yasal göçmen olma veya yasal göçmen olmama durumu arasındaki kırmızı çizgiyi belirleyen de yine bu yasalaradır.

Bir göçmenin yasal veya yasal olmayan durumda olmasını belirleyen yasa düzenlenirken pek çok parameter göz önüne alınmaktadır. Bunlar ülke güvenliği, iş piyasasının güvenliği, toplum sağlığı gibi proaktif süreçler olabileceği gibi reaktif şekilde gelişen göçmen hareketlerinin yönetilebilmesi için de göç politikaları oluşturulmaktadır. Örneğin, Macaristan'ın mülteci krizi sürecinde almış olduğu olağanüstü önlemler reaktif şekilde geliştirilen politikalara örnek olabilir.

Bu noktada düzenli göçmen ve düzensiz göçmen ayrımının yapılmasında fayda bulunmaktadır. Bu bağlamda Akıncı ve arkadaşları (2015:63), 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve Çiçekli (2009)'ye atıfta bulunarak süreci şöyle tanımlamışlardır.

“6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na (YUKK) göre düzenli göç kavramı, yabancıların yasal yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını ve Türkiye’den çıkışını ifade etmektedir. Burada, yasal kanallar kullanılarak gerçekleştirilen göç eylemine vurgu yapılmıştır. Aynı kanunda düzensiz göç tanımlamasına da yer verilmiş olup yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye’ye girişi, Türkiye’de kalışı, Türkiye’de izinsiz çalışması ve Türkiye’den çıkışı şeklinde belirtilmiştir. Bu noktada düzensiz göç kavramı uluslararası koruma kavramıyla birlikte ele alınmıştır. Başka bir deyişle burada göçmen; göç düzenlemeleri uyarınca, belirli bir ülkeye girmek, orada ikamet etmek veya çalışmak için gerekli olan izin veya belgelere sahip olmamakta; gönderen ülke açısından ise, bir kişinin geçerli bir pasaportu veya seyahat belgesi olmadan uluslararası bir sınırı geçmesi veya ülkeden ayrılması için idari koşulları yerine getirmemesi olarak açıklanmaktadır. Kısacası düzensiz göçü yasa dışı göç olarak görmek mümkündür (YUKK, 2013: md. 3/I, 2). Düzensiz göçmen tanımında ise vizesinin geçerlilik tarihinin sona ermesi veya ülkeye yasa dışı girişi yüzünden gittiği ülkede hukuki statüden yoksun kişi tanımlaması yapılmaktadır. Bununla beraber, ülke vatandaşı olmayan bir kişinin, ülkeye giriş düzenlemelerini ihlal etmesi veya ülkeye yasal olarak giriş yapıp göç düzenlemelerini ihlal edecek şekilde süresini aşarak ülkede kalması durumunda da gizli göç durumu gündeme gelmekte, ülkelerin düzenleme normlarının dışında gerçekleşen insan hareketi söz konusu olmaktadır (Çiçekli, 2009: 21).”

Bu noktada düzenli ve düzensiz göçmen ayrımının yasal ve yasal olmayan statüdeki göçmen tanımlarını karşıladığı görülmektedir. Yukarıda belirtilen tanımlamalar çerçevesinde bir göçmenin yasal statüsünü belirleyen farklı parametreler söz konusudur. Bunlar ülkeye giriş, kalış ve çalışma izinlerinin olup olmadığı, belgelerinin ve ülkesinden ayrılma koşullarının yasallığı, yasal olarak giriş yapılan bir ülkede izin verilen tarih aralığında kalıp kalmadığıdır.

İçduygu (2003:17) Türkiye ölçeğinde düşünülduğünde üç farklı düzensiz göç örüntüsü olduğunu belirtmiştir. Bu kategorizasyon çerçevesinde ilk göç örüntüsünün Türkiye’de iş aramaya gelen, Batı bölgelerindeki tarım/inşaat sektöründe çalışmaya gelmiş olan Doğu Avrupalı’lardan oluştuğu belirtilmiştir. Bu şekilde giriş yapanların çoğunun ülkeye yasal olarak girdiği fakat kalış süresini aştıkları belirtilmiştir. İkinci göç örüntüsü transit göçmenlerden oluşmaktadır. İran, Irak, Pakistan, Sri Lanka, Kongo, Somali gibi ülkelerden gelen bu göçmenler Batı Avrupa ülkelerine ulaşmak için Türkiye’yi transit bir bölge gibi görmektedirler. İkinci örüntüdeki göçmenlerin illegal giriş-çıkış yapma ve vize süresini aşma gibi ihlaller gerçekleştirilmesi söz konusudur. Üçüncü örüntüdeki göçmenler ise sığınma başvuruları reddedilmiş göçmenlerdir. Bu örüntüdeki göçmenlerin ülkelerine dönmek noktasında çekimser davrandığı, yasal olmayan bir şekilde iş fırsatları aradıkları veya başka ülkelere geçmeye çalıştıkları belirtilmiştir.

Tanımlamalar ve düzensiz göç örüntüleri, yasal ve yasal olmayan göçün belirlenen göç politikalarına uygunluk ve uygun olmamakla tanımlandığını göstermektedir. Fakat, bir göçmeni yasal veya yasal olmayan bir şekilde algılamak noktasında söylemin de önem taşıdığını belirtmek gerekir. Çünkü, söylem gerçekliği inşa eden önemli bir parametredir. Bivand Erdal ve arkadaşları (2018:992) zorunlu veya gönüllü göç üzerine kurgulanan analitik ve söylemsel gücün toplumsal empati ve destek kazanmak noktasında önemli olabileceğini belirtmektedir. Bu noktadan hareketle, söylemin yasa yapıcılar üzerinde belirli bir göçmen grubunu yasal veya yasal olmayan şekilde tanımlamak noktasında etkili olabileceği söylenebilir. Suriyeli Mülteciler’e farklı ülkeler tarafından açık kapı politikasının uygulanması veya bazı ülkeler tarafından transit geçişe dahi izin verilmemesi bu durumla hipotetik olarak ilişkilendirilebilir.

2.2.4. Gönüllü – Zorunlu Göç

Göçü, gönüllü göç ve zorunlu göç olarak kategorize etmek de mümkündür. Göçün gönüllü veya zorunlu şekilde gerçekleşmesi daha önce bahsedilmiş olan göçün yasal durumunu belirlemede etkili olabileceği gibi metnin devam eden kısmında bahsedilecek olan pro-aktif ve reaktif olma durumunu da etkilemektedir. Gönüllü göç en yalın haliyle bireylerin göç etme kararını kendilerinin alması olarak açıklanabilir.

Bu tip göçte, göçe zorlayıcı faktörler bulunmamaktadır. Castles ve arkadaşları (2014:222), mülteciler ve sığınmacılar gibi çatışma ve baskı sebebiyle yurtlarını terk eden göçmenleri zorunlu göçmenler olarak değerlendirirken, gönüllü şekilde göç eden göçmenleri ekonomik ve diğer sebeplerle göç eden göçmenler olarak tanımlamaktadır.

Diğer yandan, Bivand Erdal ve arkadaşları (2018:982) birçok Avrupa ülkesinin göçmenleri zorunlu veya gönüllü olarak etiklediğini ve göçmenleri sığınmacı, mülteci, aile birleşimi göçmeni, uluslararası öğrenci gibi kategorilere ayırdığını söylemiş; ilk iki kategoriyi zorunlu, son üçü ise gönüllü göçmenler sınıfına soktuğunu söylemiştir. Ayrıca bu bürokratik ayırım ve etiketlerin söylemsel bir gücü olduğunu ve zorunlu ve gönüllü olarak etiketlenen bireylerin göç deneyimlerinde etki yarattığını belirtmiştir.

Gönüllü göçün ekonomik sebepler dışında farklı motive edici sebepleri de olabilir. Bu durum aile birleşimi ve evlilik gibi sebeplerle örneklenebilir. Örneğin, 1961-1973 tarihleri arasında Almanya'ya 850.000 Türk göçmen gitmiştir ve bu sayının çoğunluğu erkeklerden oluşmaktadır. Almanya'daki kadın Türk göçmenlerin sayısı takip eden dönemde aile birleşimi ve evlilikler yoluyla artış göstermiştir (Başkurt, 2009:82).

Diğer yandan tatillerde gerçekleştirilen göçlerin de gönüllü göçler çerçevesinde değerlendirmek mümkündür. Çünkü bu tip göçlerin de, kitlesel göçlerden olduğu gibi ekonomik, sosyal ve çevresel etkileri söz konusudur. Örneğin, Zhang ve arkadaşları (2015), Çin Yeni Yılı'ndaki tatile dayalı göçün yıllık olarak gerçekleştirilen en büyük kitlesel göç olduğunu vurgulamış ve Pekin'deki şehir iklimine ne gibi etkileri olduğunu araştırmışlardır.

Kategorizasyonun diğer ana temasını oluşturan zorunlu göç ise çalışmayı daha yakından ilgilendirmektedir. Zorunlu sebeplerle göç etmiş olan göçmenler savaş, kıtlık, siyasal ve çevresel sebeplerin bir sonucu olarak göç etmeye karar vermişlerdir. Bu bağlamda, International Organization for Migration'ın (2011) yapmış olduğu, aynı zamanda Avrupa Komisyonu Göç ve İç İşler Dairesi'nin de kullandığı tanım önemlidir:

“Doğa veya insan eliyle oluşturulmuş sebepler tarafından hayata veya geçim kaynaklarına karşı oluşturulmuş tehditler sonucunda gerçekleşen göç hareketidir

(Örneğin, mülteciler ve yerlerinden edilmiş kişilerin, aynı zamanda doğal ve çevresel felaketlerin, kimyasal veya nükleer felaketlerin, açlığın veya geliştirme projelerinin sonucunda yerlerinden olmuş kişilerin hareketi de bu kapsamda değerlendirilir.)”

Ayrıca Van Hear'ın (1998:42) ortaya koymuş olduğu kategorizasyon da, kısıtlı da olsa, zorunlu göç ve gönüllü göç durumuna ışık tutabilir. Göçün dıştan içe ve içten dışa bir hareket olduğunu düşünen Van Hear, aşağıdaki tabloyla zorunluluk ve seçim arasındaki farkları ortaya koymaya çalışmıştır.

Tablo 7: İçe doğru ve dışa doğru göçte gönüllülük ve zorunluluk

	Gönüllü Göç	Zorunlu Göç
Dışa Doğru Hareket	<ul style="list-style-type: none">• İşçi göçmenler• Profesyonel göçmenler• Ticaretçiler• Turistler• Öğrenciler	<ul style="list-style-type: none">• Mülteciler• Ülke içinde yerlerinden edilmiş kişiler• Gelişim-yönelimli yerinden etme• Felaket sonucu yerinden olma
Dönüş Hareketi	<ul style="list-style-type: none">• Dönüş yapan göçmenler ve mülteciler• Gönüllü iade edilenler• Gönüllü dönüş yapanlar	<ul style="list-style-type: none">• Sınır dışı edilmiş göçmenler• Zorunlu şekilde iade edilenler• Zorunlu şekilde dönüş yapanlar

Van Hear, N. (1998) *New Diasporas*, UCL Press, London.

Castles ve arkadaşları (2014: 221, 222), zorunlu göçmenlerin bu göç hareketini belirli bir aracı ve kaynakla gerçekleştirdiğini belirtmiştir. Mülteci ve zorunlu göç arasındaki çizgiye de ışık tutan Castles ve arkadaşları (2014: 222) popüler dil kullanımının her zorunlu göçmeni mülteci olarak adlandırdığını fakat birçok zorunlu göçmenin uluslararası mülteci yasalarının tanınmayan sebeplerce göç ettiğinin altını çizmişlerdir. Diğer yandan, Kyriakides ve arkadaşları tarafından (2018:13) göç etmeye

zorlanmış olmanın mültecilik hakkını elde etmede önemli bir etkisi olduğunun altı çizilmektedir.

Gönüllü ve zorunlu göç kavramının diğer kategorizasyonlarda olduğu gibi birbirinden ayrı aynı zamanda birbiriyle iç içe bir durumunun olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü göç, kimi zaman yasal olarak gönüllü gibi gözüke de zorunlu bir göç olabilir. İnsanların ülkelerindeki ekonomik durumlarının hayatta kalmaya el vermemesi durumu aslında bir zorunlu göç bağlamı yaratırken, yasal perspektiften gönüllü bir göç hareketi gibi tanımlanabilir. Otonelli ve Toressi'nin (2013:787) Kymlicka'dan aktarmış oldukları görüşler bu durumu ortaya koyar niteliktedir. Gönüllü ve zorunlu göç konusunu değerlendirirken günümüz dünyasında küresel eşitsizlik ve insan hakları ihlallerinin göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtmektedir. Kymlicka bu durumu Etiyopyalı bir köylünün Birleşik Devletler'e göç etmesiyle örneklemektedir. Bu durumda göç eden kişi bir genel anlamda bir mülteci olarak sayılmasa bile amacı minimum düzeyde düzgün bir hayat kurabilmektir bu durumda onun göç etme seçimini kısıtlı bir şekilde gönüllü saymak mümkündür.

Şahin ve Düzgün'ün de (2015:172) bu konunun girift yapısına işaret etmişlerdir. Türkiye'nin Suriye, İran ve Irak gibi Ortadoğu ülkelerinden göç aldığını belirten Şahin ve Düzgün bu göçlerin bir kısmının gönüllü göçler gibi değerlendirilebilse de bölgedeki savaşlar, baskıcı politikalar, ekonomik krizler gibi etkenlerin insanları zorunlu göçler yoluyla başka ülkelere sığınmaya mecbur bıraktığını söylemişlerdir.

Bu iç içelik durumunun yanı sıra zorunlu göçü, gönüllü göçten ayırmak noktasında Turton (2003:8)'un zorunlu göçe ilişkin fikirleriyle konuya yaklaşmak aydınlatıcı olabilir. Turton (2008) zorunlu göç noktasında göçmenlere odaklanmaktansa kendimize odaklanmayı tavsiye eder. Çünkü, bir noktada zorunlu göçmenlerin gitmiş oldukları toplumların bireylerinden bir talepleri söz konusudur. Bu toplumun bireylerinden üyelik, vatandaşlık ve demokratik liberalizm gibi konuların gözden geçirilmesini ve kendisi ve çocukları için iyi bir hayat arayan ihtiyaç halindeki insanlara karşı ne derece sorumluluk hissedildiğini düşünmesini talep eder. Bu noktadan hareketle, zorunlu ve gönüllü göç kavramının kavramsallaştırılmasının

toplumlardan toplumlara veya bireylerden bireylere farklılık gösterebileceğini düşünmek mümkündür.

2.2.5. Kısa Süreli – Uzun Süreli Göç

Göç hareketi hedef ülkede geçirilen süre yönünden de kategorize edilebilir. Bu durumda karşımıza uzun süreli göç ve kısa süreli göç kavramı çıkar. Göçü uzun süreli ve kısa süreli olarak sınıflandırmak için bu ikisi arasında bir çizginin mevcudiyeti gerekmektedir. Bu çizgi daha önceki başlıklarda tartışılmış olan, hedef ülkenin göç yasalarıyla ilintilidir. Diğer yandan, göçün zorunlu veya gönüllü gerçekleştiriliyor olması, hedef ülkede kalma süresini etkileyecek bir parametre olduğundan göçün uzun veya kısa süreli olma durumunun belirlenmektedir.

Daha önceki tanımlamalarda olduğu gibi uzun süreli ve kısa süreli göçü tanımlamak üzere Birleşmiş Milletler kaynaklarından faydalanmak önemlidir. Birleşmiş Milletler Ekonomi ve Sosyal İlişkiler Bölümü'nün hazırlamış olduğu çalışmada (1998:10) uzun süreli ve kısa süreli göçmeni aşağıdaki tabloda görüldüğü şekliyle tanımlanmıştır.

Tablo 8: Uzun süreli – kısa süreli göçün özellikleri

Sıradan yaşam ülkesi	Bir kişinin yaşıyor olduğu, yaşayacak bir yerinin bulunduğu ve normal bir gününü geçirdiği yer. Yurtdışına dinlenme, tatil, arkadaş ve akrabaları ziyaret, iş, tıbbi tedavi veya dini amaçlı ziyaretler için gitmek bir kişinin sıradan yaşam ülkesini değiştirmez.
Uzun süreli göçmen	Bir kişinin sıradan yaşam ülkesi dışına en az 12 aylık bir süre için taşınmasıdır, bu durumda hedef ülke kişinin yeni sıradan ülkesine dönüşmektedir. Kaynak ülke perspektifinden de hedef ülke perspektifinden de kişi uzun süreli göçmen olarak görülmektedir.
Kısa süreli göçmen	Bir kişinin dinlenme, tatil, arkadaş ve akraba ziyareti, iş, tıbbi tedavi veya dini amaçlar dışında en az 3 ay olmak üzere 12 aydan kısa süreli sıradan yaşam ülkesi dışına çıkmasıdır. Uluslararası göç istatistikleri amaçları doğrultusunda kısa süreli göçmenlerin sıradan yaşam ülkesi gitmiş oldukları hedef ülke olarak değerlendirilir.

United Nations. (1998). Recommendations on statistics of international migration. *Statistical Papers Series M*, 58, 1.

Hedef ülkenin yasaları göçün uzun süreli veya kısa süreli şekilde değerlendirilmesi noktasında önemli bir rol oynamaktadır. Mesela, bir ülkeye kısa süreli bir göçmen kimliğinde giden bir kişi mevcut yasaların ona tanımış olduğu çerçeve doğrultusunda iş arayabilir ve uzun süreli bir göçmene dönüşebilir. Bu bağlamda, hedef ülkenin yasaları roller arasında ne ölçüde geçiş yapılabileceğini belirleyen bir parametre durumuna gelir. Örneğin Avustralya kalıcı göçmenler, uzun süreli göçmenler (iş ve eğitim amaçlı en az 12 ay kalmış kişiler) ve kısa süreli göçmenler arasında bir ayırım yapmaktadır. Almanya 1960'lı yıllarda misafir işçileri kabul etmeye başladığında kimileri sezonluk işçi olarak sadece birkaç ay Almanya'da kalırken kimileri bir yıllık oturum izni almıştır. Zaman içinde oturum iznini çok sıkı şekilde sınırlamak güç bir hale gelmiş belirli bir süre Almanya'da yaşamış kişilere 2 yıllık, sonrasında 5 yıllık ve son olarak sınırsız oturum izni verilmiştir (Castles, 2000:270). Bu örnekler uzun süreli, kısa süreli uluslararası göç arasındaki geçiş süreçlerini yasaların nasıl etkilediğini ortaya koyduğu gibi hedef ülkenin sıradan yaşam alanine dönüşmesi noktasında bürokrasinin önemine de işaret etmektedir.

2.2.6. Proaktif Göç – Reaktif Göç

Göç karar verilme şekline göre proaktif veya reaktif olarak kategorize edilebilir. Göç bağlamında karar verme sürecini etkileyen en baskın parametrelerden bir tanesi ise kaynak ülkedeki şartlardır. Bu haliyle, proaktif ve reaktif göçler zorunlu veya gönüllü göç kavramıyla doğrudan doğruya bağlantı halindedir. Göçün proaktif veya reaktif karar alma süreçleri göçü süresini de etkileyecek bir yapıdadır.

Richmond (1993:10) proaktif ve reaktif göçü tanımlamak noktasında ortaya zengin bir bakış açısı koymuştur. Bu bakış açısı bağlamında proaktif göçmenler gündelik hayat avantajlarını maksimize etmeye çalışırken, reaktif göçmenlerin mevcut konumlarında özgürlükleri büyük oranda kısıtlanmış vaziyettedir. Richmond (1993:10) önermesini şu şekilde genişletmektedir:

“Belirli durumlarda göç etme kararı mevcut tüm bilgiyi gözden geçirip maddi ve sembolik avantaj durumunu maksimize etmek üzere rasyonel şekilde hesaplayıp gerçekleştirilir. Diğer uçta ise göç etme kararı tolere edilemeyecek düzeydeki tehlikelere karşı kaçmak dışında hiçbir seçenek bırakmayacak bir kriz durumu

sonucunda karşılaşılan panik durumuyla verilmiş olabilir. İki tipteki göç kararı göz önünde bulundurulduğunda, bunun ekonomik ve siyasi göçmenlerin sosyal sistemin temel bireysel, biyolojik, ekonomik ve sosyal ihtiyaçları karşılama başarısız olması sonucu anksiyete yaymasına bir cevap olduğu görülür.”

Önermeden anlaşılacağı üzere proaktif veya reaktif göç farketmeksizin kaynak ülkedeki durum harekete geçmeyi tetiklemektedir. Proaktif ve reaktif kararlar alarak göç eden bireyler arasındaki bu ortak durumun mevcudiyetine karşın farklı boyutlar da söz konusudur.

Proaktif karar alarak göç etmeye karar vermiş göçmenler ekonomik bir kaygıya sahip olmanın yanısıra hedef ülkeleri değerlendirme ve gözden geçirme gibi bir seçeneğe sahiptirler. Fırsatları değerlendirmek ve planlı bir göç süreci hazırlamak için zamana sahiptirler. Fakat reaktif bir kararla göç eden bireyler için aynı durum söz konusu değildir. Reaktif göçü tetikleyen bir felaket, siyasi ve askeri olaylar bütünü veya başka bir kriz durumu söz konusudur ve karar çoğu zaman anlıktır. Uluslararası reaktif bir göç hareketinde hedef ülke seçimi genellikle en yakın güvenli ülke olmakla birlikte, çoğu zaman hedef ülkede kalma süresini kaynak ülkedeki kriz durumunun süresi belirlemektedir. PEW Research'ün (2018) Suriyeli mültecilerin göç hareketi hakkında yayımlanmış olduğu rapor da bunu destekler niteliktedir. Rapora göre Türkiye'de 3,4 milyon; Lübnan'da 1 milyon; Ürdün'de 660 bin ve Irak'ta 250 bin Suriyeli mülteci bulunmaktadır. Komşu ülkelere sığınan Suriyeli mültecilerin sayısı tüm Suriyeli mültecilerin sayısı düşünüldüğünde çoğunluğa sahiptir.

Richmond (1993:11), proaktif göçmenleri profesyoneller, girişimciler, emekliler ve kontratla çalışan mevsimlik işçiler şeklinde tanımlarken. Reaktif göçmenleri UN Convention'ın tanımını karşılayan kişiler, yani yargılanma veya geri dönme konusunda gerçek bir kaygısı olan, savaş, kıtlık, ekonomik çöküntü ve felaketler gibi krizler sonucunda göç eden kişiler olarak tanımlar.

Sonuç olarak proaktif göçü bir tercihin sonucu, reaktif göçü ise mevcut kriz durumuna karşı verilen bir tepki olarak düşünmek mümkündür. Yukarıdaki kategorizasyonda proaktif göçe ekonomik oryantasyonlu roller biçilirken, reaktif göçe

UN Convention'ın tanımını karşılayan durumların dahil edilmesi bu durumu açıklar niteliktedir.

2.3. Göç Teorileri

Göçün farklı boyutlarını ve sebeplerini anlamak noktasında göç teorileri önemli açılımlar sunmaktadır. Kimi teoriler göçü ekonomik bir insan davranışı olarak tanımlama eğilimindeyken kimi teoriler ekonomik ve sosyal kapitalin göçü tetikleyen bir parametre olduğu noktasında önermelerde bulunmaktadır. Kimi yaklaşımlar ise göçü insan coğrafyası çalışmaları bağlamında irdelemektedir. Mevcut teorilerin göçü makro ve mikro perspektiflerde değerlendirdiğini söylemek mümkündür. Makro perspektifler göçü kitlesel bir olay olarak değerlendirirken mikro perspektifler kişisel sosyal sermaye ve ekonomik sermaye bağlamında bir hareket olarak değerlendirmektedir. Göç, ekonomik, sosyolojik ve coğrafi bağlamlarda ele alınan bir olgudur. Mevcut çalışmada bahsedilecek teoriler göçün bu üç bileşenini de kapsamayı hedeflemektedir.

Göç üzerine geliştirilmiş farklı teorik bakış açılarını tartışmak devam eden süreçte entegrasyon sürecini çok boyutlu olarak ele almayı ve halkla ilişkilerin bu süreçte yaratacağı katma değeri anlamayı kolaylaştıracaktır. Göç teorilerinin açıklanmasında Massey ve arkadaşlarının (1994) ve Castles ve arkadaşlarının (2014) bakış açısı merkez alınacaktır.

2.3.1. Neo-Klasik Göç Teorileri

De Haas (2010:230), neo-klasik göç yaklaşımını gelişimci ve göç-iyimser gelişim bakış açısı çerçevesinde ele almaktadır. Bu bakış açısı, gelişmekte olan ülkelere sermaye ve bilginin göçmenlerce aktarılacağını düşünmekte ve gelişimi sıkı şekilde göçmenlerin dönüşüne bağlamaktadır. Neo-klasik yaklaşımı anlamak üzere çeşitli ana eserlere göz atmak önemli bir gerekliliktir.

Todaro 1969 yılında kırsal bölgeler ve şehirler arasındaki göçü açıklamak için yayımlamış olduğu makale ile neoklasik göç teorileri üzerine tartışmayı başlatmıştır. Todaro (1969) makalesini kırsal-şehir göçünü ekonomik-davranışsal bir yaklaşımla formüle ettiğini ve bu süreçte literatürde sıkça tartışılan maaş farkı durumunu gerçekçi

bir şekilde tekrardan düzenlediğini belirtmektedir. Bu teorinin devam eden süreçte uluslararası göçü de açıklayacak şekilde genişletildiğini gözlemek mümkündür.

Neo-klasik göç teorileri dünyadaki gelir dengesizliğinin uluslararası göç hareketini tetiklediğini savunmaktadır (Germano, 2018:142). Neo-klasik yaklaşım bu yönüyle göçü tetikleyen unsuru makro ve mikro bağlamlarda ele almış olur. Çünkü, gelir dengesizliği makro bir krizin ürünü olabileceken, mikro ölçekli bireysel bir ekonomik sıkıntının sonucu da olabilir. Örneğin, bir ülkedeki bankacılık sisteminin çökmesi makro ölçekli bir sebepten, bir çiftçinin hasat alamayıp göç etmeye karar vermesi mikro ölçekli bir sebeptir.

Neo-klasik teori kalkınma iktisatçılarının bakış açısını yansıtmaktadır. Bu bağlamda bireysel bir karar olarak değerlendirilen göç kararı maliyet/fayda ekseninde değerlendirilmiş bir evde kalma veya harekete geçme durumudur. Neo-klasik teori göçmenlerin hedef ülkelerdeki maaş seviyeleri ve iş fırsatları hakkında yüksek bilgi sahibi olduğunu kabul eder ve göç hareketini aşırı derecede ekonomik faktörlere dayandırır. Hükümet kısıtlamaları gibi sınırlamalar pazardaki sapmalar olarak değerlendirilir. Neo-klasik modele göre farklı bölgeler arasındaki ekonomik eşitsizlikler göç akışını başlatmak için yeterlidir. Uzun vadede bu akış, gelişmiş ve gelişmemiş bölgelerdeki maaşları ve şartları eşitlemeye yardımcı olabilir ve ekonomik bir denge durumunun önünü açabilir (Castles, 2008:10).

Castles'ın bu önermesinden anlaşılacağı üzere neo-klasik teori göçü tetikleyen etmeni ekonomik dengesizlik olarak görmekte, aynı zamanda göçün ekonomik olarak pozitif yönlü dönüştürücü bir etkisi olduğunu düşünmektedir.

Massey ve arkadaşları (1994:701), neo-klasik teoriyi düşük-maaş ülkelerinden yüksek-maaş ülkelere bir işgücü, yüksek-maaş ülkelerinden düşük-maaş ülkelere ise sermaye akışı olarak tanımlamıştır. Sonuç olarak gönderen ve hedef ülkede bir denge yakalanıncaya kadar göçün hedef ülkelerdeki maaşlar üzerinde düşürücü bir etkiye, göç yollayan ülkelerde ise maaşları yükselten bir baskıya sahip olduğu belirtilmiştir. Denge durumunda uluslararası maaş farkı ülkeler arasındaki göç masrafına denk gelmekte ve ülkeler arasındaki göçe son verilmektedir. İş gücü göçü teorik olarak denge sağlanana kadar devam etmelidir ve maaş farkı kapanana kadar

durmamalıdır. Teoride, göçmenler en yüksek kazanımı elde edecekleri ülkeye göç etmelidir.

Massey'in neoklasik göç teorisine yaklaşımından anlaşılacağı üzere göç hareketi ekonomik dengesizlikle gerekçelendirilmektedir. Massey'in önermesinde dikkat çeken nokta göçmenlerin en yüksek kazanımı elde edecekleri ülkeye göç edeceklerini düşünmesidir. Bu noktada en yüksek kazanımın elde edileceği ülkedeki göçle ilgili bürokratik süreçlerin göz ardı edildiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Kundu (2008:69) da neo-klasik yaklaşımlar üzerine önermelerde bulunmuştur. Bu önerme, neo-klasik gelişim modeli ve işçi mobilitesi için, tüm diğer unsurlar sabitken, gelişimde eşitsizliğin göçle sonuçlandığını ve bunun işgücü dağılımında optimum bir bölgesel dağılım sağladığını ifade eder. Gelişmekte olan ülkelerde bu tipteki bir örüntünün gözlemlendiğini belirten yazar bölgeler arası göç hareketinin analizinin az gelişmiş bölgelerin daha fazla göç verdiğini tespit ettiğini, gelişmiş bölgelerdeki göçün ise iç-göç karakterine sahip olduğunu belirtmektedir.

Diğer tanımlamalardan farklı olarak Kundu, neoklasik göç teorisini açıklarken göçü ekonomik motiflere dayandırsa da gelişmekte olan bölgelerin göç verdiğini belirtmiştir. Ayrıca, gelişmiş ülkelerdeki iç göçü de neoklasik bir yaklaşımla açıklamaya çalışmıştır.

Görüldüğü üzere neo-klasik göç teorisi göç hareketine ekonomik bir nedensellikte yaklaşmakta ve göç sürecini hem mikro hem de makro perspektiften ekonomik motiflere sahip bir hareket olarak görmektedir. Neoklasik model göçü, gelir dengesizliği olan bölgeler arasında dengeleyici bir işgücü ve sermaye akışı olarak görmektedir. Diğer yandan, teorinin göçle ilgili tüm süreci ekonomik dengesizlikle gerekçelendirmesi ve göçmenlerin göç ettikleri bölgenin şartları ve ekonomik durumu hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu kabul etmesi eleştirilmesi gereken bir noktayı ortaya koymaktadır.

2.3.1.1. Makro Neo-klasik Yaklaşım

Neo-klasik teoriye makro perspektiften yaklaşan araştırmacılar göç hareketini maaş farkı ve sermaye akışı gibi ekonomik gerekçelere dayandırmakla birlikte bunu geniş bir sistem konusu olarak ele almaktadırlar. Bu durum göç konusunun ülkeler arası

ekonomik dengeler, maaş farkları ve hareket izni gibi konuları kapsayacağına işaret etmektedir. Bu bölümde neo-klasik teori bu yönüyle ele alınacak, tanımlamalar yapıldıktan sonra genel olarak neo-klasik teoriye yöneltilecek eleştiriler makro ve mikro olarak kategorize edilerek bu bölümler altında sunulacaktır.

Makro neo-klasik yaklaşıma yönelik olarak en erken çalışmalardan bahsederken Massey ve arkadaşları (1994) Porto Riko ve Amerika arasındaki göçü inceleyen çalışmalara atıfta bulunmaktadır. Bu çalışmalar, makro neo-klasik yaklaşımların nasıl işlediğini anlamak üzere yol göstericilerdir.

Bu çalışmalardan bir tanesi Fleisher (1963) tarafından yapılmıştır. Bu çalışma Porto Riko'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne gerçekleştirilen işçi göçünü ele almaktadır. Fleisher (1963: 253), göç hareketinin kaynak ülkeden çok hedef ülkedeki göç hareketleriyle ilgili olduğunu belirtmektedir. Diğer yandan göç hareketinin temel hareketinin beklenen uzun vadeli kazanç ve kısa vadeli taşınma masrafında değişim motivisiyle gerçekleştiğinin altını çizmektedir (1963:252,253). Gerçekleştirilen takip çalışmalarına ise Santiago (1991) örnek verilebilir. Santiago (1991:28), Porto Riko'daki asgari ücretteki yükselmenin adaya olan dönüşleri tetikleyeceğini veya Porto Riko vatandaşlarının sakinlerinin adayı terk etmesinin önüne geçeceğini belirtmektedir. Bununla beraber, göçe etki eden pek çok faktörün olduğunu da altı çizilmiştir.

Constant ve Massey (2002) gerçekleştirmiş oldukları çalışmada her ne kadar sosyal, siyasi ve psikolojik bağların etkisi gibi mikro etkiler tartışılabilir de göç etme hareketini makro neo-klasik yaklaşım çerçevesinde değerlendirdiğini söylemek mümkündür. Çalışma çerçevesinde yazarlar (2002:32) Almanya'dan geri dönen misafir işçilerin geri dönme kararlarında etkili olan parametreler incelenmiş ve misafir işçilerin ancak Almanya'daki işlere olan erişimi kesildiğinde, kaynak ülkede sosyal ve ekonomik bağlantılara sahip olduğunda ve Almanya'ya karşı sosyal, siyasi ve psikolojik bağlar kaybedildiğinde geri döndüğü bulgulamıştır.

Bonin ve arkadaşları (2008:8), Avrupa Birliği'ne yeni üye olmuş olan ülkelere diğer Avrupa Birliği üyesi ülkelere olan göçü irdeledikleri raporlarında yeni üye olmuş olan devletlerden gelen göçün iş ve gelir oryantasyonlu olduğunu saptamış, yeni üye

devletlerden gelen göçün %60'ının işle ilgili konular sebebiyle gerçekleştirildiğine değinmişlerdir.

Çalışmaların da işaret ettiği üzere makro ölçekli neo-klasik yaklaşım göçü bölgesel ölçekte alınan ekonomik ve politik kararların bir sonucu olarak görmektedir. Makro neo-klasik yaklaşımda altı çizilmesi gereken bir diğer konu ise göç etme kararında, göçmenin kararından çok sistemdeki ekonomik değişimin kararı tetiklediği düşüncesidir.

Wickramasinghe ve Wimalaratana (2016:22), Massey ve arkadaşlarının öne sürmüş olduğu uluslararası iş gücü akışının sadece iş piyasasında gerçekleştiği ve diğer faktörlerin uluslararası göç üzerinde herhangi bir anahtar rolü olmadığı konusunu tartışmaya açmaktadır. Bu yönüyle yazar, neo-klasik yaklaşımı kaynak ülkelerdeki açlık, işsizlik ve nüfus fazlalığını düşüreceğini öngörmesi sebebiyle fazla iyimser bulmaktadır.

2.3.1.2. Mikro Neo-klasik Yaklaşımlar

Bu bölümde, mikro yaklaşımın farkını daha iyi ortaya koyabilmek adına öncelikle makro ve mikro perspektifler arasında ne gibi ayrımlar olduğunu açıklamak gerekmektedir. Cadwallader (1992:4) makro perspektifin sosyoekonomi, fiziksel çevre, gelir, işsizlik ve iklim çerçevesinde toplam göç davranışını açıklamakla ilgilendiğini söylemektedir. Yazara göre bu alandaki literatür neoklasik ekonomi ile güçlü şekilde ilişkilidir bu sebeple maaş farkları ve insan sermayesine yatırım konularına önem verilmektedir. Fakat mikro yaklaşım, göçü psikolojik bir karar verme süreci olarak görmekte ve bireylerin alternatif imkanlar arasında nasıl karar verdiğine yoğunlaşmaktadır. Bu sebeple bu çerçevede mekansal sürdürülebilirlik, algı ve potansiyel hedef ülkelerin değerlendirilmesi söz konusudur.

Bu tanım bağlamında neoklasik yaklaşımları ekonomi oryantasyonlu göç kararlarını tetkik eden bir perspektif olarak anlamak mümkündür. Diğer yandan, ekonomik davranışların sadece kitlesel şekilde gerçekleşebileceği yönünde bir önerme söz konusudur. Fakat ekonomik göç kararları sistemin toplamından bağımsız olarak bireysel şekilde de alınabilir. Makro neo-klasik ve mikro neo-klasik yaklaşımlar arasındaki farkı ele alırken göçü tetikleyen etmenin boyutu göz önünde

bulundurulmalıdır. Buradaki en keskin çizgiyi bireysel ekonomik göç kararı ve sistem genelinde bireyi göç kararını almaya yönlendiren etmenler oluşturmaktadır.

Mikro neo-klasik yaklaşımdaki en keskin çizgi kitlesel bir göç dalgasının aksine birey veya aile ölçeğinde ekonomik girdi ve hayat şartlarını yükseltmek üzere mekan değiştirme kararını almak irdelenmelidir. Bu bağlamda Bonin ve arkadaşlarının (2008) bulguları önemlidir. Bonin ve arkadaşları (2008:7), göçmenler arasında bir heterojenlik söz konusu olduğundan bahsetmekte ve aynı kaynak ülkeden gelen bireylerin göç hakkında farklı eğilimleri olduğu gibi bireysel sermaye ve tercihlerin aktarımına yönelik sebeplerle farklı hedef ülkeler seçtiğinin de altını çizmektedir.

Bu bağlamda Olejarova'nın (2007:20) Sjaastad'ın görüşlerinden faydalanarak ortaya koyduğu mikro neo-klasik yaklaşım açıklamasına değinmekte fayda bulunmaktadır. Bu açıklama göçü bireysel sermaye yatırımı sorunu olarak göçmekte ve potansiyel göçmenin göç sürecinin masraf ve kârını karar sürecinde gözden geçirdiğini belirtmektedir. Bu sebeple bireysel rasyonel aktörler göç kararını vermektedir çünkü masraf-kâr hesaplaması pozitif bir net dönüşe işaret etmektedir.

Neo-klasik yaklaşım çerçevesinde sunulan bu önermeler göç kararını ekonomik bir karar olarak yorumlamakla birlikte göçü toplumsal ekonomik değişkenlerin toplam bir sonucu veya bireysel ölçekte kâr/maliyet hesabı yapıldıktan sonra alınan bir karar olarak değerlendirmek noktasında ayırım göstermektedir. Bu bağlamda, mikro neo-klasik yaklaşımın bireysel ve ekonomik yönelimli göç kararlarının irdelenmesi noktasında daha derin bir iç görü sağlayacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Mikro neo-klasik yaklaşım ile iç göç süreçlerini yorumlamak mümkün olduğu gibi, uluslararası ekonomik göçü açıklamak için de kullanmak mümkündür. Aynı zamanda mikro neoklasik yaklaşımın göçü bireysel karar bağlamında değerlendirmesi sebebiyle gelecek bölümlere de bir basamak oluşturacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

2.3.2. İkili İş Gücü Piyasası

Segment olmuş iş gücü piyasası olarak da bilinen ikili iş gücü piyasası teorisinin göç konusunu makro perspektiften ele aldığını söylemek mümkündür. Neo-klasik göç yaklaşımına benzerlik göstermekle birlikte göç olgusuna segmente olmuş iş gücü piyasası yönünde yaklaşması ve göçün hedefinin gelişmiş endüstri üzerine

yoğunlaştığını savunması sebebiyle farklılıklar barındırmaktadır. Model, Avrupa ve Birleşik Devletler'deki savaş sonrası göç trendini açıklamak için önemlidir fakat tek bir çekici faktörü analiz ettiğinden, teori yüzeysel olarak tanımlanmaktadır (Hagen-Zanker, 2008:7). Fakat diğer yandan, pek çok aşamada göçmen işçilerin ikincil seviyedeki daha az prestijli işleri kabul etmesini ekonomik bir bağlamda açıklamaktadır.

Piore (1979), ikili iş gücü piyasası teorisini göç bağlamında ortaya koyan ilk eserlerden bir tanesi yazmıştır. Piore'nin eserinde iş pazarının segmente bir yapıya sahip olduğunu ve pazardaki işlerin farklı değer seviyelerine sahip olduğunu anlamak mümkündür. Piore'nin (1979:53) aşağıda belirtilen önermelerinin bu ayrımı kesin bir çizgiyle gerçekleştirdiğini söylemek mümkündür:

“Her birimiz farklı bireyleriz, hepimiz neyin uygun veya kendimize uygun olduğu noktasında farklı fikirlere sahibiz. Fakat kesin bir boyutta, bir işe olan alginın ve belirli bir işin kabul edilebilirliğinin toplum tarafından oluşturulmaktadır. Kimi işlere herkes aşağılayıcı ve küçültücü olarak bakmaktadır, diğer kariyerler belli bir prestije sahiptir ve bu kariyere sahip olan herkesi kendisinin ve başkalarının gözünde yüceltir.”

Bu tanımlamada Piore ekonomik bir parametre olan işleri sosyal dinamiklerden etkilenen, sembolik bir kavram olarak ele almakta ve gelişmiş ekonomilerin daha az prestijli ikincil işlerdeki bu işleri doldurmak noktasında neden yabancı işçilere ihtiyaç duyacağı noktasında teorik bir zemin hazırlamaktadır.

Diğer yandan Piore (1979:58), gelişmiş ve gelişmemiş bölgelerdeki hiyerarşinin kesişiminin tesadüfi olmadığını belirtmekte ve bir taraftan nüfus akışı gelirken bunun diğer yöne doğru teknoloji, bilgi ve açık şekilde iş imkanları olarak aktığını belirtmektedir. Teorinin bu kısmı neo-klasik yaklaşımla olan benzerliğini ortaya koyarken, diğer yandan hedef ülkedeki iş fırsatları arasında hiyerarşik bir yapı oluşturmasıyla neo-klasik göç yaklaşımından farklılaşmaktadır.

İkili iş gücü piyasası teorisinin temelini oluşturan ise iş pazarındaki işler arasında mevcut olan bu prestij farkıdır. Arango (2000:288), ikili iş gücü piyasasını açıklarken uluslararası göçün gelişmiş endüstriyel toplumlardaki belirli özellikler sebebiyle

yabancı iş gücüne daimi şekilde ihtiyaç duymasından kaynaklandığını belirtmektedir. Bazı sebeplerle gelişmiş ekonomilerin yerli işçilerin doldurmayı reddettiği iş pozisyonlarını yabancı işçilerle doldurmaya ihtiyaç duyduğunu belirtmektedir. Bu açıklamada da, göçün hedefi olarak gelişmiş endüstri toplumlarının işaret edildiğini ve göçün sebebinin işlerin sahip olduğu toplumsal prestijlerle ilintilendiğini görmek mümkündür. Bu noktada işlerin nitelik olarak toplumsal perspektiften belirli bir skalaya dizildiğini ve toplumun bu işlere bakış açısının işin prestijini ve ücretini belirlediğini yorumlamak mümkündür.

Arango (2000:288,289), ikili iş gücü piyasasının başlangıç noktasını ve yabancı iş gücüne daimi ihtiyaç duyulmasının sebebini gelişmiş toplumlardaki işçilerin az para kazandıran, stabil olmayan, yetenek gerektirmeyen, tehlikeli, küçük düşürücü, az prestijli işlere sıcak bakmaması olarak tanımlamaktadır.

Castles ve arkadaşlarına göre (2014:35) ikili iş gücü piyasası teorisi yaygın kanı olan refah düzeyi yüksek ülkelerin nitelikli iş gücüne sahip iş gücüne ihtiyaç duyduğu kanısına meydan okumaktadır. Castles ve arkadaşları (2014:35,36) bu durumu iki farklı şekilde gerekçelendirmektedir. Bunlardan ilki uluslararası işletmelerin üretim süreçlerini ucuz iş gücüne dış kaynaklandığını fakat hizmet sektörü ve inşaat sektörü gibi alanlarda bu dış kaynaklandırma durumunu gerçekleştiremedikleri için yabancı işçilere ihtiyaç duyuyor oluşlarıdır. Diğer bir gerekçe ise yerli yetenek-gerektirmeyen iş gücü temininde kadınların resmi iş gücü piyasasına girmesi ve gençlerin de daha uzun süre eğitimlerine devam etmeleri sebebiyle bir düşüş gerçekleşmesidir. Görüldüğü üzere toplumlardaki dönüşüm ya da belirli işlerin ülke dışına dış kaynaklandırılmaması da iş gücü piyasasının segmente olmasının ve yabancı iş gücü ihtiyacının önünü açmaktadır.

Diğer yandan Castles ve arkadaşları (2014:36), ikili iş gücü piyasasını açıklarken, piyasadaki işlerin paylaşımında toplumsal bir ayrıma da dikkat çekmektedir. Yazarlar, prestijli işler noktasında bireysel sermaye -burada enetelektüel ve sosyal sermayeye gönderme yapıldığı düşünülebilir- ön plandayken, sıklıkla belli bir etnik gruba, erkek cinsiyetine ve göçmen durumunda da düzenli göçmen grubuna dahil olmanın işe alınmada önem arz ettiğini belirtmektedir. Ayrıca, Castles ve arkadaşları (2014:36),

yüksek işsizlik durumunda ve düzensiz göçmen konumunda dahi göçün devam etmesi ve kırılan bir grup oluşturarak işverenlere hizmet etmesi noktasında segmente olmuş iş gücü piyasası teorisinin işe yarar olabileceğinin altını çizmektedir. Bu bağlamda, yazarlar, kamuya açık şekilde gerçekleştirilen ırkçılık, yabancı düşmanlığı içeren söylemler ve sıkı göç politikalarının sembolik bir anlama sahip olmasının yanısıra göçmenlerin iş gücü piyasasında sömürülmesinin de önünü açtığını belirtmektedir.

Teoriyi daha iyi kavrayabilmek adına göçmenlerin, statüsü diğer işlere göre daha düşük olan ikincil işleri neden kabul ettikleriyle de ilgilenmek gerekmektedir. Bartram ve arkadaşları (2017:198) bu konuya şöyle açıklık getirmektedir:

“Ecnebi olarak, göçmenler yerel statü hiyerarşisindeki konumları hakkında daha az kaygılıdır ve kendi ana vatanlarında onlara açık olan ve uygunsuz olarak görülebilen işleri özellikle kendi geldikleri yerde alabileceklerinden daha fazla ücreti kabul etmeye isteklidirler. Benzer şekilde, göçmen işçilerin niyetlerinin genellikle birikim yapıp ülkelerine geri dönmek olduğu düşünülürse, iş güvenliği eksikliği onlar için aslında çok önemli bir mesele değildir.”

Arango da (2000:289) Massey ve arkadaşlarından faydalanarak göçmenlerin ikincil işleri neden kabul ettiğine yönelik saptamalardan bahsetmiştir. Yerli işçiler bu işlerde çalışmayı prestij, toplumsal düzelmde yukarı doğru ilerleme ve motivasyon sorunları sebebiyle kabul etmemektedir. Bu durum ikincil işlerin maaşını yükseltmekle de çözümlenememektedir çünkü mesleki skalanın en latındaki işlerin maaşı arttırıldığında mesleki hiyerarşiye uymak için üst sıralardakilerinden maaşı artırılmalıdır ve bu yapsal enflasyona sebep olmaktadır. Yabancı işçiler bu işleri kabul etmektedir, çünkü aldıkları maaş o ülkede düşük olsa dahi geri dönmeyi planladıkları ülkelerde yüksektir ve prestij ancak kendi ülkelerinde onlar için bir sorundur.

Teori yabancı işçilere iş gücü pazarında neden ihtiyaç duyulduğunu açıklarken, farklı noktalara temas edilmesini gerekli kılmaktadır. Öncelikle, bu durum her ne kadar işgücü piyasasının bir realitesi olsa da işler arasındaki bu ayrımsama farklı sosyal ve toplumsal eşitsizliği sıradan bir pazar sorunuymuş gibi ele alması seviyeli eleştiriyi hak etmektedir. Diğer yandan, Castles ve arkadaşlarının önermelerinden de yola çıkarak, iş gücü piyasasındaki işlerin birincil ve ikincil olarak segmente edilmesi,

prestij yönünden kategorize edilmesi, zorunlu göç etmiş bireylerin veya düzensiz göçmenlerin sömürülmesine sebep olabileceği yorumunu yapmak gerekmektedir.

2.3.3. Göçün Yeni Ekonomisi

Neo-klasik yaklaşım göçü mikro ve makro olarak iki perspektifte ele almaktadır. İkili iş gücü piyasasıysa göçü makro ekonomik bir düzlemde, makro parametreler sonucu gerçekleşen bir olgu gibi görmektedir. Göçün yeni ekonomisi yaklaşımı ise göçü anlamaya yönelik ve özellikle göç kararını anlamaya yönelik yeni bir perspektif geliştirmenin önünü açmaktadır. Önceki teoriler de bireysel bir karar gibi ele alınan göç kararını, göçün yeni ekonomisi yaklaşımı bir komünitenin ortak kararı olarak ele almaktadır. Bu yönüyle teorinin mikro ve makro ölçekli kuramların arasında kaldığını ve özellikle sonraki bölümlerde bahsedilecek olan ağ teorisine de katkı sağlayacağını belirtmek mümkündür. Neo-klasik ekonomistler, göçmenlerin daimi olarak gelirlerini maksimize etmek üzere hedef ülkelere gittiklerini, göçten geri dönüşün ise bir başarısızlık veya anomali olduğunu düşünürler. Göçün yeni ekonomisi yaklaşımında ise göç hareketi belirli hedefleri başarmak için gerçekleştirilen geçici harekettir, kaynak ülkeye dönüş bir ön koşuldur ve eve dönüş bir başarı hikayesidir (Porumbescu, 2016:60)

Göçün yeni ekonomisi yaklaşımı göçün nedeni ve ekonomik dönüt olgusu arasında bağlantıyı kuran ilk teorilerden bir tanesidir. Bu noktada ekonomik dönütü göç eden kişinin hedef ülkeden kaynak ülkedeki akrabalarına gönderdiği para veya hediyelerin toplamı olarak değerlendirmek mümkündür (Grüne, 2017:1). Bu durum Porumbescu'nun (2016) ortaya koymuş olduğu gibi geri dönüşün göçün yeni ekonomisi yaklaşımında başarı olarak kabul edilebileceğini doğrular niteliktedir.

Stark'ın görüşlerinden faydalanan Castles ve arkadaşları (2014:38) göç kararının bireysel olarak alınmış bir karar olduğunu değil, aileler veya ev halkı tarafından alınmış bir karar olduğunu öne sürmektedir. Göçün, bireysel gelir maksimizasyonu niyetiyle yapılmadığının da altı çizilmektedir. Teorinin bu yönüyle neo-klasik yaklaşım, özellikle de mikro neo-klasik yaklaşım- ve ikili iş gücü piyasasından ayrıldığını söylemek mümkündür. Çünkü, burada bir topluluğun kararı söz konusudur.

Göç kararını topluluğun almasını Castles ve arkadaşları (2014:38) farklı yazarların görüşlerini tahlil ederek açıklamaktadırlar. Bu gerekçelerden ilki, komünitenin göç kararı alırken topluluğun karşılaşılabileceği ekonomik riskleri dağıtarak azaltmak istemesidir. Bu noktada aile veya ev halkı, üyelerinden bir veya birkaç tanesinin göç etmesine karar vererek gelir girdilerini çeşitlendirmektedir, böylece gelire yönelik riskler minimize edilmeye çalışılmaktadır. Böylece, ailenin bir veya birkaç üyesinin göçü ailenin gelir durumu için sigorta niteliği kazanmaktadır. Castles ve arkadaşları (2014) bu durumu tarım faaliyetleri sonucu gelir elde eden ailelerle örneklemekte, ailelerin gelir noktalarını çeşitlendirerek çevresel faktörler, kuraklık ve sel gibi doğal felakete ekonomik yönden immun hale geldiğini belirtmektedir. Maaş farklı olmasa bile, risk dağıtım eğiliminin göçe karar verilmesi noktasında açıklayıcı olabileceğinin altı çizilmektedir. Bu önerme açıkça, göçün bir sigorta sistemi gibi kullanıldığını göstermektedir. Aynı zamanda hedef ülkedeki ekonomik süreci kaynak ülkedeki ekonomik durumla ilişkilendirmektedir. Çünkü, hedef ülkedeki ekonomik faaliyetler bir kriz anında kaynak ülkedeki ekonomik faaliyetleri ve hayatı sürdürme kalitesini determine eden bir pozisyona taşınmaktadır.

Castles ve arkadaşları (2014:38), göçün yeni ekonomisini nedenselleştirirken ortaya sürdükleri ikinci gerekçe ise aile veya ev halkının ekonomik faaliyetleri için yatırım yaparken kaynak yaratmak istemesidir. Çünkü, göçün yeni ekonomisi bağlamında, birçok gelişmekte olan ülkede bulunan ekonomik pazarda sermaye ve sigorta sistemleri düzgün çalışmamaktadır. Ayrıca, bu pazarlar elit olmayan gruplar için ulaşılabilir değildir. Bu noktada, göçe toplumsal sınıf düzleminde yaklaşmak mümkündür. Çünkü göç, bir sigorta gibi tanımlandığı gibi ailenin yatırım faaliyetleri için de bir destek noktası oluşturmakta, ailenin toplumsal ölçekte sınıf atlaması noktasında önem arz eden bir konuma taşınmaktadır.

Taylor ve arkadaşları da (2003:76), göçün yeni ekonomisi yaklaşımının literatürünün göçü bireysel bir karardan ziyade bir ev halkı kararı olduğu yönünde analiz ettiğini savunmaktadır. Böylece aile veya ev halkı, bir veya daha fazla üyesini göç ettirerek ekonomik skalada daha yukarıya çıkma fırsatı elde eder. Göçün yeni ekonomisi yaklaşımıyla ilintili bir hipotez kusursuz olmayan pazar durumlarıyla

karşılaşan ev halkı iç içe geçmiş ekonomik tercihler sonucunda göç sürecine katılıp katılmamaya karar verir.

Çünkü, göçün yeni ekonomisi yaklaşımı bağlamında göç kararının verilmesi noktasında ev halkının yerel ekonomik faaliyetlerine devam edip edememesi bir parametreyken, kişilerarası veya gruplararası bağlamda gerçekleştirilen ekonomik gelir karşılaştırmaları da önemli bir role sahiptir. Bireyler sıkça kişilerarası maaş karşılaştırmalarında bulunmaktadır. Bu maaş karşılaştırmaları tatmin veya tatminsizlik oluşturmaktadır. Bunun sonucunda bireyler bir lokasyondan diğerine göç ederek kendi pozisyonunu veya bağlı oldukları komüniteyi değiştirme eğilimindedirler. Genel olarak, yoksunluk içindeki bir bireyin, daha az yoksunluk içinde olan bir bireye göre göç etme eğilimi daha yüksektir (Stark, 1985:173).

Diğer yandan, lokal ekonomik faaliyetlerin uzun vadeli sürdürülebilirliği ev halkı için önem taşımaktadır. Aile veya ev halkından ekonomik faaliyetleri çeşitlendirmek üzere göç edecek kişi sayısına da aile veya ev halkı işgücü yeterliliği parametresini göz önünde bulundurarak karar verir. Taylor ve arkadaşlarına göre (2003:78), tamamlanmış pazarlara sahip olmayan bir ekonomide bir göçmen yollamak ev halkının ekonomik faaliyetleri üzerinde gözle görünür etkilere sahiptir. Göçmenin evden ayrı olduğu süreç içerisinde ev halkı yerel üretim faaliyetlerine dağıtmak üzere daha az iş gücüne sahiptir. Bu noktada, ev halkı sadece iş gücü noktasında kısıtlayıcı etkilere sahip olmadığı müddetçe birden fazla göçmen gönderme eğilimindedir.

2.3.4. Dünya Sistemleri Teorisi

Dünya sistemleri teorisinin göçü çevre ülkelerden iş gücü ve hammaddenin, sermaye sahibi ve endüstrileşmiş ülkelere akışı etrafında değerlendirdiğini belirtmek mümkündür. Buradaki temel konu, belli noktalardaki eşitsizliğin göçü tetikleyen olmasıdır. Kimi zaman endüstrileşmiş ülkelerin ucuz iş gücünü bulmak adına, bulunmuş oldukları ülkelere üretim tesisleri kurması söz konusudur. Fakat bu durum da uzun vadede, endüstrileşmiş merkez ülkelere göçü tetikleyen bir kişiliğe bürünmektedir.

Dünya sistemleri teorisi üzerine çalışma yapan teorisyenlerin sosyal değişim üzerine geliştirdikleri perspektifler doğrudan modernizasyon ve onun alt açılımlarının

eleştirisi üzerine kuruludur. Diğer yandan, dünya sistemleri teorisyenleri toplumların karşılaştırmalı analiziyle ilgilenmekte ve bu alanı canlandırmaya çalışmaktadır (Shannon, 1996:20). Ayrıca Wallerstein (2011), dünya sistemleri teorisini Avrupa'da gelişmeler ışığında, feodalite ve hegemonya konularına da değinerek ortaya koyan önemli ekonomik ve tarihi saptamalarda bulunmaktadır. Dünya sistemleri teorisini göç perspektifinde gözden geçirirken, teorinin temel kuramcılarının bakış açısını bu yönüyle göz önünde bulundurmak önem taşımaktadır.

Çağlayan (2006:79), dünya sistemleri teorisine veya bir diğer adıyla merkez çevre kuramına, Wallerstein'ın yaklaşımı bağlamında bakıldığında merkez ülkelerin kapitalist sistemi benimsemiş, ekonomik ve sosyal yönden gelişmiş ülkeler olduğunun altını çizmektedir. Çevre ülkeleri ise merkez ülkelere bağımlı olan uydular olarak tanımlayarak, merkez ve çevre ülkelerin birbirlerine kapitalist değerler ve ekonomik zorunluluklar çerçevesinde karşılıklı bağlı olduğunu belirtmektedir. Bu alıntıdan hareketle dünya sistemleri teorisinin göçü, kapitalist sistem bağlamında yaşanan bir gelişmişlik dengesizliğinin sonucu olarak gördüğünü söylemek mümkündür.

Massey ve arkadaşları (1993:445), dünya sistemleri teorisine göre göçün, kapitalist gelişim sürecindeki aksamalar ve altüst olmalar sonucu kaçınılmaz şekilde gerçekleştiğini belirtmektedir. Kapitalizm, Batı Avrupa, Kuzey Amerika, Okyanusya, Japonya ve dünyanın diğer alanlarına doğru, çekirdeğinin dışına yayıldıkça daha fazla oranda insan dünya pazarı ekonomisine dahil oldu. Toprak, hammadde ve iş gücünün çevre bölgelerde pazarların etkisi altına girmesi kaçınılmaz şekilde göç hareketine sebep olmaktadır ve bu hareket daima dışa doğrudur. Massey ve arkadaşlarının önermesi kapitalist sistemin yayılımcılığının, çevre ülkelerin değer yarattığı ana parametreler üzerinde yarattığı pazar baskısının göçe sebep olduğu yönündedir. Diğer yandan, dış göçe sebep olan gelir eşitsizliğini yaratan temel noktanın bu yayılım eğilimi olduğu anlaşılmaktadır.

Güllüpnar (2012:67) de dünya sistemleri teorisinin gelişmiş-az gelişmiş ülkeler arasındaki çıkar ve sömürüye dayandığını belirtmektedir. Bu bağlamda, göçün gelişimi sağlayan bir yapı olduğundan ziyade, göçmen işçi gönderen ülkelerdeki iş gücü kaynaklarını sömürmeye yönelik bir durumun söz konusu olduğunun altı

çizilmektedir. Güllüpinar'ın Wallerstein'dan aktardığı düşüncelerde uluslararası göçün kökeni ulusal ekonomilerde ortaya çıkan ikili pazar yapısına değil 16. Yüzyıldan beri genişleyen dünya pazarına dayandırılmaktadır. Güllüpinar'ın (2012:67) sömürgecilik olgusuyla yakından ilgili bulduğu süreçte, gelişmiş merkez ülkelerdeki kapitalist ağlar çevre ülkelere sızmaya başladığında, çevre ülkelerde göç hareketi başlamakta ve çevre ülkelerdeki hammadde ve işgücü merkez ülkelerin kontrolüne geçmektedir.

Castles ve arkadaşları (2014:32,33) ise dünya sistemleri teorisini daha az gelişmiş çevre bölgelerin merkez kapitalist ülkeler tarafından kontrol edilen dünya ekonomisine dahil olmasını inceleyen bir perspektif olarak ele almaktadır. Çevre ülkelerin dünya pazarına dahli ve çokuluslu şirketlerin penetrasyonu kırsaldaki değişimi tetiklemekte ve köylüleri yoksullaştırmaktadır. Ek olarak açlığa, kırsaldan şehre göçe, hızlı kenleşmeye ve enformal ekonomilerin büyümesine neden olmaktadır. Bağımlılık ve dünya sistemleri teorisi ilk başta iç göçle ilgileniyor olsa da 1970'lerin ortasından itibaren göçmen işçilerin varlıklı ekonomilerdeki rolü daha görünür olmuş ve dünya sistemleri teorisyenleri kapitalizmin merkez ülkeleri ve az gelişmiş çevre ülkeler arasındaki uluslararası göçü bu ülkeler arasında bir baskı kurma biçimi olarak çözümlenmeye başlamışlardır.

Castles ve arkadaşlarının sunduğu bu perspektifte başta iç göçü açıklamak için kullanılan bir teorinin zaman içinde uluslararası göçü açıklamak için kullanılması açık şekilde anlatılmakla birlikte, endüstrileşmiş ülkelerin kontrolündeki dünya pazarına girmeyi çevre ülkelerin isteyerek yaptığı vurgusu dikkat çekmektedir. Bu durum kendiliğinden gelişen ve isteğe bağlı bir durum olmamakla birlikte, kapitalizmin yayılımcı ekonomik eğilimlerinin çevre ülkelerdeki değer üretim parametrelerini etkisi alması sonucu gelişmektedir.

2.3.5. Devamlılık Teorileri

Devamlılık teorileri farklı perspektiflerden yaklaşarak göçün devam etmesini, yayılmasını ve artmasını nedenleriyle birlikte araştıran bir alandır. Devamlılık teorileri çoğu zaman ağ teorisi ile birlikte anılıyor olsa da, bünyesinde farklı parametreleri

barındırdığı açıktır. Bu yönüyle devamlılık teorileri tartışılırken ağ teorisi, kurumsal teori ve birikimli nedensellik teorisinin göz önünde bulundurulması bir gerekliliktir.

Göçün devamlılığı sürecinde oluşturulmuş ağlar doğal olarak önem taşımaktadır. Çünkü, hedef ülkeye göçü kolaylaştıran bir yapıya sahip olmakla beraber göçün beraberinde getirdiği masrafı ve gündelik hayat sorunlarını da azaltmaktadır. Fakat göçün devamlılığını sağlayan bir diğer konu bireysel sermayenin bozuk şekilde dağılması ve genellikle göçmen işçiler tarafından yapılan işlerin toplumsal stigmatizasyonudur (Kurekova, 2011:10).

Devamlılık teorilerinin her biri göçü devam ettiren unsurların rikleri ve masrafları düşüren yapılar olduğunu öne sürmektedir. Fakat bu durum ağ teorisinde bireysel bağlantılarken, kurumsal teoride kurumlardır (sponsor şirketler vb.), birikimli nedensellik teorisi ise göçü kolaylaştıran bürokratik unsurları (değişen göç yasaları gibi) göz önünde bulundurmaktadır. Bu nedenle, devamlılık teorileri tartışılırken farklı derecelerdeki kuvvetlerin göç hareketini etkileyebileceği düşünülmelidir.

Son olarak, devamlılık teorileri tartışılırken itme-çekme parametreleri de göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü göç hareketi bireysel ağlar, göçü kolaylaştıran yasalar ve aracı kurumların mevcudiyeti kadar, kaynak ülkedeki itici faktörlerin daimileşmesiyle de ilgili bir durumdur.

Bu bağlamda, devam eden bölümlerde ağ teorisi, kurumsal teori ve birikimli nedensellik teorileri açıklanarak, devamlılık teorilerine geniş bir perspektifte ışık tutulacaktır.

2.3.5.1. Ağ Teorisi

Ağ teorisi göçün devamlılığının insan ilişkileri ve bireysel bağlantılar sonucu nasıl devam ettiğini ve gerçekleştirildiğini ele alan, sosyal bilimler ve iletişimin pek çok farklı alanıyla ilişkilendirilebilecek bir teoridir. Özellikle sosyal sermaye kavramıyla birlikte anılabilecek teori, bireysel ilişkileri göçün masrafını ve riskini düşüren bir parametre olarak görmekte ve bu yolla göçün devamlılığının sağlandığının altını çizmektedir. Farklı yazarlar, ağ teorisini dijital dönüşümle de ele almakta, göç öncesi, sırası ve sonrasında bilgi akışı, ilişki ağı kurma ve göçü başarı ile tamamlama noktasında bu teoriyi merkez olarak almışlardır.

Castles ve arkadaşlarına göre (2014:39,40) ağ teorisi göçmenlerin diğer göçmenlerle, kaynak ülkedeki aileleri ve arkadaşlarıyla sosyal bağ kurma ve sürdürme süreçlerini açıklamakta ve bunların nasıl sosyal ağa dönüştüğü ile ilgilenmektedir. Bu ağlar meso-ölçekli yapılar olmakla beraber göçün devam etmesini sağlama eğilimindedirler. Geçmiş literatürde zincirleme göç olarak anılan terim zamanla ağ göçü olarak anılmaya başlanmıştır. Bu noktadaki göçmen ağı göçmenler, eski göçmenler ve göçmen olmayanları birbirine akrabalık, dostluk, topluluk gibi kişilerarası bağlarla kaynak veya hedef ülkede bağlayan bağlara verilen addır.

Göçün bir kültür halini aldığı ülkelerde yerel ve uluslararası ağlar göç sürecini güçlendirmekte, göçün devamını teşvik etmekte, hayati bilgi kaynaklarını ve yolculuk için gereken diğer kaynakları temin etmektedir (Cummings ve arkadaşları, 2015:6). Cummings ve arkadaşları (2015:7), göç hareketini kolektif bir hareket olarak görmektedir. Bu bağlamda literatürün sosyal ağlar ve bilgi akışını göç sistemleri ve göç kararı noktasında gerekli gördüğünü belirten yazarlar, düzensiz göçte ailelerin, sosyal ağların önemli bir rol oynadığını belirtmektedir. Bu noktada hedef ülkedeki aile üyeleri masrafı düşürmeleri ve bilgi aktarmaları sayesinde potansiyel göçmenleri teşvik etmektedir. Bu önermelerden hareketle, sosyal ağ teorisinde göçün kolektif bir yapı içerisinde alındığını söylemek mümkündür. Ayrıca diğer teorilere kıyasla, sosyal ağ teorisi bilgi akışına daha fazla önem atfetmektedir. Bu yönüyle sosyal ağları sürecinin parçalarını tamamlamakta yardımcı olan bir bilgi kaynağı olarak tanımlamak mümkündür.

Diğer yandan, bir göçmen ağının bir referans sistemi gibi çalıştığını söylemek mümkündür. Çünkü göçmen ağları hedef ülkeye daha önce gitmiş üyeler tarafından oluşturulan ve yeni gelen üyeler için optimum yaşam seviyesinin yaratılmaya çalışıldığı yapılardır. Bu noktada göçmen, hedef ülkeye işsiz bir birey olarak gelirse hedef ülkede geçirmiş olduğu süre arttıkça işsizlik havuzundan kaçma ihtimali artmaktadır (Munshi, 2002:13). Bu noktadan hareketle, hayat şartlarında zamanla yukarı doğru bir ilerleme görüldüğü ve yeni gelen göçmen için eski göçmenlerin finansal olarak ve bilgi akışı yönünden yeni göçmenlere yardımcı olabileceğini söylemek mümkündür. Castles ve arkadaşları (2014:40), Portes ve Bach'ın eserine atıfta bulunarak 1970'li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde oturum izni alan

Meksikalı göçmenlerin yüzde 90'ının Amerika Birleşik Devletleri'nde aile veya işveren bağlantıları olduğundan bahsetmiştir. Araştırmaya dahil olan, oturma izni almış Meksikalı göçmenlerin aile veya işveren bağlarına sahip olma oranı, göçmenlerin iş bulması noktasında geçmiş göçmen referanslarının ve göç ağlarının ne kadar etkili olabileceğini gözler önüne sermektedir.

Comola ve Mendola (2014:18) göçmen ağlarının oluşumu ve yapısına ışık tuttuğu tartışma metninde göçmenlerin kaynak ülkede yakın lokasyonlardan gelen aynı taabiyete sahip kişilerle etkileşime girme eğiliminde olduğunu saptamıştır. Bu ilişkiler hedef ülkeye vardıklarında kurulmakta veya daha önce kurulmuş olmaktadır. Bu noktada kaynak ülkede ve varış zamanında hedef ülkede coğrafi olarak yakın olmak göçmenler arasında ağ kurulması sürecini şekillendirmektedir. Bu bulgudan hareketle göçmen ağlarının oluşumunda aynı etnik kökene sahip olma veya aynı coğrafi bölgeden gelme durumunun önem taşıdığını belirtmek mümkündür.

Dijital medya gündelik hayatın birçok parametresini dönüştürdüğü gibi göç sürecini dönüştüren bir yapıya da sahiptir. Göçmen ağlarının oluşumu noktasında dijital medyanın, özellikle sosyal ağların da önemli bir etkisi söz konusudur. Bu dönüşüm göç öncesinde, sırasında ve sonrasında bilgi akışını güçlendiren bir parametre halini almıştır.

Dekker ve Engbersen'in (2014), sosyal medyanın göçmen ağlarını nasıl dönüştürdüğünü ele aldığı araştırmasındaki bulgular dört ana noktaya işaret etmektedir. Bu noktalardan ilki sosyal medyanın aile ve arkadaşlarla güçlü bağlantıları sürdürme imkanını güçlendirmesi durumudur. İkincisi, entegrasyon ve göçü organize etme sürecindeki zayıf bağlara işaret etmesidir. Üçüncüsü, görünmez bağlardan oluşan yeni bir yapı oluşturmasıdır. Sonuncusu ise sosyal medyanın göç hakkında uzaktan ve resmi olmayan zengin bir içgörüselleşmiş bilgi kaynağı olmasıdır. Bu durum, göçün ve göç ağlarının organik bir şekilde gündelik hayattaki değişimlerden etkilendiğine işaret etmektedir. Ayrıca göç ağlarının oluşumunda ve potansiyel göçmenlere fayda noktasında temel taşlarından bir tanesi olan bilgi akışının yeni teknolojilerle daha efektif bir boyuta taşındığı yorumuna ulaşmayı kolaylaştırmaktadır.

Göçmen ağlarının teknoloji ile dönüşümü ve bilgi akışının bu yolla daha etkili bir boyuta taşınması durumu göç sırasında da hayati bir konumdadır. Düzensiz göçmenlerin yolculuklarını konu alan çalışmada, Zijlstra ve Liempt'in (2017:176) görüşmüş oldukları göçmenin aşağıdaki ifadeleri teknolojinin göçmen ağlarında ve göçün başarıya ulaşmasındaki önemine açıkça işaret etmektedir:

“Birisinin hikayesini veya tavsiyesini duyuyorsunuz ve bu bilgiyi daha önceden öğrendiğini, elinizde bulunan (örneğin diğer ülkeler hakkında) bilgiyle kıyaslıyorsunuz. Medyadan gelen görseller ve diğer insanların hikayeleriyle kafanızda yolun bir resmini oluşturmaya başlıyorsunuz.”

Yukarıda aktarılan literatürden hareketle sosyal ağ teorisinin diaspora çalışmalarından yeni medyaya uzanan bir perspektifle ele alınabilecek bir yönünün olduğuna vurgu yapmak mümkündür. Ayrıca, bu teoride göçün devamlılığının mevcut göçmenler ve potansiyel göçmenler arasında bağ kurarak bilgi aktarımı gerçekleştiriyor olması münasebetiyle sağlanıyor olması önemli bir özelliktir.

2.3.5.2. Kurumsal Teori

Kurumsal teori göçün zaman içinde hedef ülke ve buraya göç etmek isteyen göçmenler dışındaki üçüncü partilerin göç sürecini süreklileştirmesini açıklamak üzere öne sürülmüştür. Bu kurumsallaşma göçmenlere danışmanlık veren özel danışman şirketler veya insani yardım kuruluşları olabileceği gibi, göçü yasadışı şekilde gerçekleştirmek üzere organize olmuş kaçakçılar da olabilir.

Massey ve arkadaşları (1993:450, 451), uluslararası göç başladığında gelişmiş merkez ülkelere olan göçte talep artışı olduğunu fakat bu ülkeler tarafından sağlanan giriş izinlerinin limitli bir sayıda olduğu için bu talebi karşılamadığını ve bu noktada ortaya çıkan dengesizliğin ekonomik bir nişe dönüşerek girişimciler veya organizasyonlar tarafından giderilerek göçün devamlılığının sağlandığını belirtmektedirler. Yazarlar, bu durumu kâr amacı güden yapıların kaçakçılık, sahte dokuman ve vize hazırlama, ayarlanmış evlilikler, iş sözleşmeleri gibi yöntemlerle; insan hakları gruplarının ise danışmanlığı sosyal hizmetleri sığınma, yasal danışmanlık gibi yöntemlerle gerçekleştirdiğini belirtmekte ve bu durumun zamanla

kurumsallaşarak göçün devamlılığını sağlayan bir sosyal sermayeye dönüştüğünün altını çizmektedir.

Görüldüğü üzere kurumsal teori, ağ teorisine kıyasla daha oturmuş ve organize bir yapıdan bahsetmektedir. Bu yapı pazar dinamikleri, politik erkin göçmenlere karşı takındığı tutum, göçmenlerin hedef ülkeye gelme isteğindeki artış gibi birçok farklı parametre ile ilişkilendirilebilmektedir. Hatta, Goss ve Lindquist (1995:335), karmaşık uluslararası ve ulusal kurumlarına devletlerin sınırlarını aşan ve işverenlerle hızla gelişen ülkeleri birleştiren yapısını mevcut büyük ölçekli göçün anahtar bileşeni olarak tanımlanmaktadır. Göçü, sınırları aşan bir istihdam kavramı ile beraber ele alan Goss ve arkadaşları (1995,336) göçün kurumsallaşmasından bahsederken karmaşık kurumlardan bahseder ve bunları bilgi sahibi kişiler, organizasyonel temsilciler (göçmen dernekleri, çok uluslu şirketler) ve akrabalar kadar çeşitli bileşenlerle açıklamaktadır. Bu yönüyle, Goss ve arkadaşlarının önermiş olduğu kurumsallaşmada istihdam ön plana çıkarken, ağ teorisinde bahsi geçen göçmen ağlarıyla da bir iç içe geçme durumu göze çarpmaktadır.

Guilmoto ve Sandron (2001:144), iç göçü göç ağları çerçevesinde tartıştıkları makalelerinde kurumsallaşmaya da değinmiş, bir yönüyle kurumsallaşmayı bireysel ilişkiler düzeyinde de ele alarak göç kurumunu yarı otonom bir sistem olarak tanımlamışlardır. Bu yönüyle, kurumsal teorisinin bağlamında göçü standart değişkenler dışında yönlendiren kurumların varlığı, göç kavramının yarı otonom yapısıyla ve doğasıyla örtüşen bir özellik göstermektedir. Guilmoto ve arkadaşları (2001:145), kurumların değişimin gerçekleşebilmesi için bir kurallar bütününden oluştuğunu ve bu kuralların bilgi akışı ve koordinasyon masraflarını düşürdüğünü belirtmektedir. Dolayısıyla *“Hangi göçmenler, ne zaman ve nereye göç ederek, ne kazanacaklar?”* soruları yanıt bulmuş olmaktadır. Böyle keskin bir yapı bireysel ilişkilerden oluşuyor olsa bile göçün devamlılığında sabit bir düzlem sağlamak ve göç sürecine dahil olan üçüncü partilerle bu durumun devamlılığına ön ayak olmaktadır.

Hagen-Zanker (2008:17), Guilmoto ve arkadaşlarından alıntıladığı cümlesinde göç ağlarının kendisini kurumsallaştırarak yaygınlaştırdığını belirtmektedir. De Haas (2013:1590) ise göç ağlarının kurumsallaşmasının aynı yere olan göç ihtimalini

artıracağıının altını çizmektedir. Bu yönüyle kurumsal teoriyi, bir yönüyle, göçmen ağlarının kurumsallaşması ve bir üst seviyeye çıkması olarak yorumlamak mümkündür.

2.3.5.3. Birikimli Nedensellik Teorisi

Birikimli nedensellik teorisini en kurumsal devamlılık teorisi olarak nitelemek mümkündür. Göçmen ağları statikleşerek, üçüncü partiler halinde kurumsallaşması ve göç davranışını bir göç kültürüne dönüştürmesi söz konusuysen, birikimli nedensellik teorisi göç kararını göç alan ve gönderen ülkeler arasındaki makro yapıyı, göçmenler arasındaki mikro yapıyı göç faaliyetinin etkilemesini gözetererek ele almaktadır. Bu yönüyle birikimli nedensellik teorisi çok geniş ve girift bir perspektife sahiptir. Buna ek olarak, bu bölümde Massey'in birikimli nedensellik teorisine yönelik alana yaptığı katkılara dayanılacaktır.

Kavramı Massey'in sözleriyle açıklayan Castles ve arkadaşları (2014:44) göçün sosyal ve ekonomik yapıda değişiklikleri tetikliyor olması fikrinin devam eden göçü mümkün hale getirdiğini belirtmektedirler. Buna ek olarak de Haas'ın görüşlerinden de faydalanan yazarlar bağlamsal dönüt çerçevesinden bahsederek toplumların ve göç olayının bu durumdan da etkilendiğinin altını çizmekte, göç etmiş olan bireylerin -ve onların kaynak ülkedeki yakınlarının- daha iyi konumlarda olmalarının topluluğun diğer üyelerini göreceli olarak yoksul hissettirdiğini ve bu durumun göçü motive ettiğini tartışmaktadırlar. Bu göreceli yoksulluğun ise göçe alt yapı hazırlayan göç ağları gibi süreçlerle birleşerek göçün devamlılığını sağladığını söylemek mümkün hale gelmektedir.

Birikimli nedensellik teorisi araştırmacılar tarafından iki farklı şekilde açıklanmaya çalışılmaktadır. Bunlardan bir tanesi sosyal ağların göçün devamlılığındaki rolünü açıklamaya çalışırken, diğer ekonomik bağlamlar arasındaki farkları ele almaktadır. Kimi araştırmacılar ise birikimli nedenselliğe bağlı göçün zaman içerisinde duraksayan bir yapıda olduğunu iddia etmektedirler (Fussell, 2010:163). Buna ek olarak Fussel ve Massey (2004), birikimli nedenselliğin şehirlerde, kırsal kasabalarda ve köylerde işlediğini fakat büyük şehirlerde, kendi araştırma sonuçları bağlamında, gözlemlenmediğini belirtmişlerdir.

Bu yaklaşımı Massey ve arkadaşlarının (1993) görüşleriyle açıklamak da mümkündür. Massey ve arkadaşları her göç kararının sosyal bağlamda değişiklikler yarattığını ve bunun yeni göç kararlarına önyak olduğunu dile getirmektedir. Massey ve arkadaşları (1993, 451-453) yeni göç kararları alınmasına neden olan altı farklı faktör belirlemişlerdir:

- *Gelir Dağılımı:* Göçü tetikleyen unsurlardan bir tanesi gelir düzeyini yükseltmektir. Bunun bir sonucu olarak göç edip iş gücüne katılmaya karar veren haneler gelir düzeylerini ve yerel gelir hiyerarşisindeki yerlerini yükseltmektedir. Hiyerarşideki bu durum, özellikle kırsal bölgelerde bulunan bireylerin, kendilerini göreceli yoksulluk içinde hissederek göç etmelerini tetiklemektedir.
- *Toprak dağılımı:* Kırsal alandan göçmüş göçmenler elde etmiş oldukları ekonomik sermayeyi sıklıkla toprak olarak değerlendirilmektedir. Bunu ekonomik bir yatırım veya prestij değeri için gerçekleştirmektedirler. Fakat bu toprakların işlenmesi noktasına aktivite yaşanmamaktadır. Bu durum, kaynak ülkede çalışılabilecek toprak oranını azaltmakta ve kırsal bölgedeki önemli iş pazarlarından birisindeki fırsatları azaltmaktadır. Bu durum, işsizliği artırarak yeni göçlere sebep olmaktadır.
- *Tarımsal Üretimin Organizasyonu:* Göçmen aileler satın almış oldukları topraklarda tarım yapmaya karar verirlerse burada daha sermaye oryantasyonlu yöntemler kullanma (makineler, gelişmiş tarım ürünleri vb) eğilimindedirler. Bu durum, lokal işçilerin iş bulma fırsatlarını düşürmekte ve göçün iş gücüne katılmak üzere artmasına sebep olmaktadır.
- *Göç Kültürü:* Bir toplulukta göçün artış göstermesi değer ve kültürel algı değişimlerine neden olmaktadır, bu durum da göçü potansiyel olarak artırmaktadır. Kısa süre için bir amacı gerçekleştirmek üzere göç eden göçmenler dahi sosyal mobilite ve yerel işgücüne katılmakla elde edilemeyecek tüketici ürünlerinin tadına varmaktadır. Bu bireysel ölçekte göç eden birinin tekrar göç etme olasılığını artırmaktadır. Diğer taraftan, uluslararası hareket konusundaki bilgi geniş çevrelere dağılmakta bu da göçü toplumsal ölçekte yaygın hale getirmektedir.

- *Bireysel Sermayenin Bölgesel Dağılımı:* Göç seçici bir süreç olarak eğitilmiş, yetenekli ve üretken olanları seçmeye yöneliktir fakat göç ağlarının oluşumuyla daha az seçici bir hal almaktadır. Bu gönderen bölgelerde yetenek yoksunluğuna ve hedef bölgelerde bu yeteneğin toplanmasına sebep olmaktadır. Böyle durumlarda eğitim merkezli bir yayılım yetenek sahibi olan kişilerin kırsal bölgeyi terk etmesi konusunda tetikleyici bir faktöre dönüşmektedir.
- *Sosyal Etiketleme:* Hedef ülkelerde kimi işler zaman içinde “göçmen işçi işleri” olarak etiketlenir, bu durum bu işlerin doldurulabilmesi için göçmen işçi ihtiyacını tetiklemektedir. Örneğin Avrupa’da otomobil üretim işleri “göçmen işi” olarak tanımlanırken, Amerika Birleşik Devletleri’nde bu işler bölge halkının yapacağı işler olarak görülmektedir.

Ekonomistler göç sürecindeki birikimli nedensel devamlılığı rota bağımlılığı dolayısıyla, yani önce giden göçmenlerin masrafları ve riski düşürmesi sonucu bu rota kullanılarak göç edilmesiyle, açıklarken sosyologlar birikimli nedenselliği sosyal ağların göçmenler ve göçmen olmayanlar arasındaki bağın kurularak göçün kendi kendini yayan bir hale gelmesiyle açıklamaktadır (Massey & Zenteno, 1999:5328). Massey’in bir diğer önemli saptamasıysa birikimli nedenselliğin göç sürecinde güçlü bir momentum sağlaması ve bu momentum yakalandığında göçmenlerin gelişini kontrol etmenin zor ve masraflı bir seviyeye çıkıyor olmasıdır (Massey, 1988).

Birikimli nedensellik teorisi bağlamında, göçün zaman içinde hedef ülkede de dönüşüm yarattığı açıkça anlaşılmaktadır. Hedef ülke toplumunda artan göç yoğunluğu ve sayısı geride bırakılmış topluluğun sayısını artırmaktadır, yer değiştirmenin sosyal ve psikolojik baskısını azaltmakta ve devam eden göçü tetiklemektedir. Diğer taraftan, göçmenlerin ödülleriyle karşılaştıkları çevrelerde ana akım kültüre, tercihlere ve pratiklere uyum sağladıkları ve isteseler de istemeseler de bir asimilasyon sürecine girdikleri belirtilmektedir (Waldinger, 2018:1413,1414). Bu durum uzun süre devam eden göç akışının hedef ülkede entegrasyon üzerine politikaların geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

2.4. Entegrasyon Kavramının Tanımı

Göçün devamlılığı uzun vadede sürekli bir hal almaktadır. Kısa süreli göçler çoğu zaman göç sonucunda elde edilen ödülün tatmin ediciliği arttıkça uzun süreli göçe evrilmekte, sürece aileler ve yeni kuşaklar da katılmakta bu durum uzun vadede göçmenleri misafir eden toplum ve göçmenler arasında sosyal ve kültürel yönden iletişim köprülerinin kurulmasını gerekli kılmaktadır. Bu noktada ülkelerin entegrasyon politikaları geliştirmeleri ve bu süreci planlı bir şekilde ilerletmeleri elzemdir. Bunun yanısıra göçmenleri misafir eden toplumlar da göçmenler de bu entegrasyon sürecine aktif katılım sağlamalıdır. Çünkü bu iki yönlü simetrik iletişim ve katılım entegrasyon sürecini hızlı ve etkili kılmaktadır.

Entegrasyonun pek çok alana uygulanabilecek üç adet tanımı mevcuttur (European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2006):

- Tek başına olan bileşenleri birbiriyle ilişkilendirmek ve yeni bir yapı oluşturmak.
- Mevcut yapıya tekil bileşenler veya parçalı yapılar eklemek suretiyle bağlantılı bir bütün oluşturmak.
- Mevcut bir sistem veya yapı içerisindeki ilişkileri sürdürmek veya geliştirmek.

Bartram ve arkadaşları (2017:181), entegrasyonu göçmenlere sosyal bir üyelik kazandıran ve onların hedef ülkede temel kurumlara katılma kabiliyetini geliştiren bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Entegrasyon, göç sürecinin tamamlanmasının ardından ortaya çıkan bir durumdur ve uzun süreli şekilde hedef ülkede bulunmak isteyen göçmenlerin kültürel yapı ve kurumlarla olan iletişimini sağlamaktadır. Bu bağlamda, göçmenlerin kurumlar ve sosyal yapı ile etkileşime girebilmesi için bir entegrasyon yapısının hazırlanması bir gereklilik olmakla birlikte, göçmenleri misafir eden toplumların da en üst düzeyde fayda görmelerini sağlayacak bir durum olarak tanımlanabilir. Bu süreçte hayati olan nokta ise göçmenleri misafir eden toplum üyelerinin entegrasyon ve kültürlerarası iletişime olumlu yaklaşıyor olması ve göçmenlerin de entegrasyon sürecine dahil olmaya istekli olmasıdır.

Diğer yandan entegrasyon kavramına yönelik dikkat çekici tartışmalar da söz konusudur. Bu tartışmaların başında entegrasyon ve asimilasyonun ortak ve farklı yönlerinin neler olduğu tartışması gelmektedir. Bu noktada Waters ve Pineau (2015) entegrasyon tanımı bu durumu açıkça ortaya koymaktadır. Yazarlar entegrasyonu göçmen grupların üyelerinin ve onları misafir eden toplumların birbirine benzemesi olarak tanımlamaktadır. Bu noktada, göçmenlerin ve hedef ülke toplumunun birbirine ne şekilde benzeyeceği konusunda (bazı geleneklerinden vazgeçerek mi, yeni gelenekler oluşturarak mı?) detay bulunmamaktadır. Fakat yazarların devam cümleleri entegrasyon sürecini iki yönlü bir hareket olarak gördüklerine işaret etmektedir.

“Entegrasyon süreci ekonomik ve sosyal boyutlara sahiptir, göçmen jenerasyonu başlar, ikinci kuşakla ve devam eden kuşakla sürer. Entegrasyon süreci göçmenlerin ve onlardan sonraki jenerasyonların ana sosyal kurumlara (okul, iş gücü piyasasına ve diğer Amerikalılar’dan gördükleri kabule) bağlıdır.”

Bu tanımın entegrasyona iki yönlü bir süreç olarak yaklaştığı açıktır. Fakat, entegrasyonu birbirine benzeşme süreci olarak ele alıyor olması göç eden kimi toplumların bu süreçten kaçmasına, geleneklerinden vazgeçmek noktasında direnç göstermesine sebep olma ihtimali taşımaktadır.

Castels ve arkadaşları (2014, 265) ise entegrasyon kavramını bir birleşme olarak tanımlayarak iki ana soru sormaktadır: Göçmenler ve gelecek kuşaklar hedef ülke toplumu ve ulusunun bir parçası nasıl olabilir, devlet veya sivil toplum bu süreci nasıl yapılandırabilir? Bu iki soru ölçeğinde ise devletlerin entegre olma ya da birleşme kavramına farklı yaklaşımları olduğunun altı çizilmektedir. Örneğin, Kuzey Doğu Asya’da göçmenler kısa süreli yerleşimciler olarak görüldüğünden entegrasyon göz önünde bulundurulmamaktadır. Diğer yandan eski göç ülkeleri ise göçmen entegrasyonunu göçmenin bir birey olarak mı yoksa topluluk olarak mı ele alınarak entegre edilmesi gerektiğini tartışmaktadır.

Göçmenlerin birey veya topluluk olarak entegrasyon süreçlerinin planlanması noktasında farklı dinamikler ortaya çıkmaktadır. Birey bazında geliştirilen entegrasyon projeleri, topluluk ölçeğinde ayrımcılık veya asimilasyon bağlamında yükselen tartışmaları beraberinde getirme potansiyeli taşımaktadır. Diğer yandan,

topluluk bazında gerçekleştirilen entegrasyon çalışmalarını diaspora oluşumu ve entegrasyonu yorumlamak mümkündür. Bu yönüyle, Bauböck ve Faist (2010, 13) katkılarını göz önünde bulundurmak gerekir. Yazarlar, diasporanın eski kavramsallaştırmalarının diasporanın topluma bütünüyle entegre olmadığından ve toplumun geneliyle aralarına sınır koyan bir tavır sergilediğinden bahsetmektedir. Bu yönüyle asimilasyon etnik ve dinsel çerçevesi bulunan diasporanın sonu demektir. Bu durumda topluluk ölçeğinde gerçekleştirilen entegrasyon çalışmalarında yeterli hassasiyetin sağlanamaması bu topluluğa üye olan kişilerin entegrasyon sürecine tam katılım potansiyelini düşürmektedir.

Castles ve arkadaşlarının öne sürmüş olduğu bu iki yaklaşım açıkça entegrasyon konusunun farklı ülkeler ve uluslar için farklı anlamlar ifade ettiğini ortaya koymaktadır. Bu durumda, hedef ülkenin şartları aynı zamanda göçmen alan bir toplumun nasıl bir entegrasyon süreci geliştireceğini de belirlemektedir. Bu durum her ülkenin özgün şartları çerçevesinde kültürel ve sosyal bir entegrasyon süreci palnlanması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Entegrasyon sürecinin asimilasyondan farkını anlamak noktasında Castles ve arkadaşlarının tanımladığı asimilasyon ve farklılaşmış ihraç (2014, 266) kavramlarını da ele almak elzemdir. Yazarlar, asimilasyonu göçmenlerin topluma tek taraflı bir uyum süreci sonucunda entegre edilmesi olarak tanımlamakta ve bu süreçte göçmenlerin farklılaştırıcı dilleri, kültürleri ve sosyal özelliklerini bir kenara bırakıp toplumun çoğunluğundan ayıredilemeyecek hale gelmesi gerekliliğinin altı çizilmektedir. Farklılaşmış ihraç ise göçmenlerin toplumun belirli boyutlarına erişimine izin verildiği (örneğin, iş gücü pazarı) ve diğer kurumlara (vatandaşlık, siyasi katılım) erişimin kısıtlandığı bir sürecin altı çizilmektedir.

Bu yönüyle asimilatif ve farklılaşmış ihraç perspektifinden entegrasyon sürecine yaklaşmak sorunları da beraberinde getirecektir. Çünkü bu perspektiflerde göçmenler kendilerini kültürel ve sosyal yönden birey yapan özelliklerden vazgeçmekte direnç göstermeleri muhtemeldir, diğer yandan farklılaştırıcı ihraç ise uzun vadede topluma farklı ölçeklerde katkı sunan göçmenlerin ayrımcılığa uğraması olarak yorumlanma ihtimalini taşımaktadır. Bu noktada entegrasyonu hedef ülke toplumunun ve

göçmenlerin sosyal ve kültürel özelliklerini göz önünde bulunduran, bu özelliklere saygı duyan fakat aynı zamanda hedef ülke toplumunun değerlerinde ve işleyişinde tahribata yol açmayacak şekilde düzenlenen, göçmenlerin ve yerel toplumun eşit düzeyde katılım gösterdiği iki yönlü bir iletişim süreci olarak tanımlamak mümkündür. Çalışma kapsamında entegrasyon iki yönlü bir iletişim süreci barındırması yönüyle değerlendirilecek ve kullanılacaktır. Bu noktada Madero ve arkadaşlarının (2016) entegrasyon kavramına yaklaşımını hatırlamakta fayda bulunmaktadır:

“Sosyal entegrasyon iki topluluğu kültürel kimliklerini devam ettiren bir araya getirmek için bir fırsat olarak görülmelidir. Kültürel asimilasyon yerine birbirlerinin kültürel farklılıklarından memnuniyet duymayı da içermektedir.”

2.5. Entegrasyon Yaklaşımları

Yukarıdaki bölümde entegrasyonun tanımı, asimilasyondan farkı ve zorlukları ortaya konarak çalışma bağlamında kullanmak üzere bir entegrasyon tanımı yapılmıştır. Bu bölüm, farklı entegrasyon yaklaşımları üzerine çeşitli betimlemelerde bulunarak üçüncü bölümde Suriyeli mülteciler bağlamında gerçekleştirilecek olan teorik tartışma bölümü için bir zemin hazırlamayı hedeflemektedir.

Bölüm kapsamında Lockwood’un ve Heckmann ile Schnapper’in hazırlamış oldukları entegrasyon modelleri gözden geçirilecektir. Lockwood’un modeli yerleşim, kültürelleme, etkileşim ve identifikasyon kavramları çerçevesinde ele alınacak olup, Heckmann ve Schnapper’in hazırlamış oldukları model ise yapısal entegrasyon, kültürel entegrasyon, etkileşimli entegrasyon ve kimliksel entegrasyon aşamaları çerçevesinde ele alınacaktır. Bu bölüm aynı zamanda entegrasyon süreçlerini halkla ilişkiler ile bağlamak ve entegrasyonun aşamalarında halkla ilişkilerin ne gibi katkılar unabileceğini tartışmak bakımından teorik bir zemin yaratmayı hedeflemektedir.

2.5.1. Lockwood’un Entegrasyon Yaklaşımları

Lockwood öne sürmüş olduğu entegrasyon yaklaşımını sosyal entegrasyon ve sistem entegrasyonu alt başlıkları etrafında biçimlendirmiştir. Bu alt kırımlar farklı sosyologlar tarafından farklı bağlamlarda tartışılmış olsa da, Lockwood bu alt kırımlara kendi perspektifinden bir revizyon sunmuştur. Bu başlıkları ise sosyal değişim fikri zemininde geliştirmektedir.

Lockwood, sistem entegrasyonunu anonim şekilde işleyen kurum, organizasyon ve mekanizmaların bir sonucu olarak görmektedir. Bu yapılar devlet, hukuk sistemi, pazarlar, ticari aktörler veya finansı içermektedir. Sosyal entegrasyon kısmı ise bireylerin sisteme entegrasyonu, bireyler arasında yaratılan ilişkiler ve bunların topluma karşı tutumlarını ifade etmektedir. Bu entegrasyon bireylerin ve grupların bilinçli ve motive etkileşim ve işbirliğinin bir sonucudur (European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2006).

Lockwood'un sosyal entegrasyon ve sistem entegrasyonu fikrini daha geniş bir bağlamda tartışmadan önce yazarın ortaya koymuş olduğu sosyal sistem kavramından bahsetmek yerinde olacaktır. Lockwood (1956,135), Parsons'un da fikirlerinden faydalanarak sosyal sistemin bir aksiyonlar sistemi olduğunu ve bireylerin etkileşimleriyle kurulduğunu belirtmektedir. Sosyolojinin ise bu etkileşimi rastgele şekilde görmediğinin ve standart değerlendirme metrikleri üzerinden (normlar) ilerleyen bir yapı olarak gördüğünün altını çizmektedir. Buna ek olarak, yazar, sosyalleşme mekanizmasını bireylerin toplumun normatif standartları ve kendi şahısları ölçeğinde birleşmesi olarak yorumlanmaktadır. Bu yönüyle yaklaşıldığında sosyal entegrasyon ve sistem entegrasyonu konularının da bu yapısal bakış açısı içerisinde ele alınmasının fayda sağlayacağı aşikardır.

Lockwood (1976), sosyal entegrasyon ve sistem entegrasyonunu ele aldığı ünlü eserinde çatışma durumunu ve otoriteyi de bu teorileri açıklarken kullanmaktadır. Yazar, çıkar çatışmalarının bir toplumda güç ilişkilerini kurumsallaştıran önemli kavramlardan birisi olduğunun ve başkaları üzerinde iddia edilen gücün ise toplumda çatışan grupların oluşmasında belirgin bir özelliği olduğunun altını çizmektedir.

Teorinin temel prensiplerini toplum ölçeğinde ele alınıyor olsa dahi göç süreciyle ilişkilendirmek mümkündür. Çünkü göçmenler çoğu zaman farklı boyutlarla bu çıkar çatışmalarının odağında bulunan, yer yer hedef gösterilen veya belirli durumlarda sorumlu ilan edilen dezavantajlı bir grubu ifade etmektedir. Diğer yandan, göçmenleri misafir eden toplumda iyi yapılandırılmamış entegrasyon süreçleri bir toplumsal otorite durumu veya otoriteyi ifade eden söylemi beraberinde getirmekte bu durum da göçmenler bir grup olarak toplumun bütünündeki gruplarla çatışan bir

zemine kaymaktadır. Bu durumun önüne geçmek önemli bir sosyal ve sistemsel entegrasyon sürecinin tamamlanması ile gerçekleştirilebilir ki, bu durum Lockwood'un görüşlerine başvurmayı büyük ölçüde gerekli kılmaktadır.

Lockwood (1976, 371), sosyal entegrasyonun düzenli veya çatışma içeren ilişkilerin aktörlerine dikkatini odakladığını, sistem entegrasyonu yaklaşımının ise bir sosyal sistemin parçaları arasındaki düzenli veya çatışmalı ilişkiye odaklandığını belirtmektedir. Bu durum göç ekseninde yorumlandığında sosyal entegrasyon yaklaşımının daha çok göçmenler ve toplumun farklı grupları arasındaki ilişkiyi açıklamada yardımcı olabileceğini, sistem entegrasyonu yaklaşımının ise göçmenlerin farklı toplumsal kurumlardan aldığı ve bu kurumlara sağladığı faydayı bürokratik yollarla nasıl maksimize edebileceğine odaklanabileceğini söylemek mümkündür. Çünkü göçmenler ve hedef ülke toplumunun grupları arasındaki ilişki bireysel ve gruplar arası bir ölçekte çatışma, sosyal değişim ve otorite ilişkileri içerirken, göçmenlerin toplumun kurumlarıyla kurmuş olduğu ilişki bürokrasi ve göç politikaları ile belirlenen sınırları belirgin bir yapıya sahiptir.

Bir göçmen entegrasyonu süreci düşünüldüğünde sosyal dinamikler ve sistemin parçaları birbirinden ayrı düşünülemez. Bu sebeple ikisinin birbiriyle entegre şekilde süreci devam ettiriyor olmaları önem taşımaktadır. Perkmann (1998:491), ekonomi ve siyasetin sosyal entegrasyon bakış açısıyla kavramsallaştırılamayacağını diğer yandan, toplumun diğer alanlarının belirgin bir çizgi çizerken aynı zamanda birbirlerinin tamamlayıcısı olduğunun da anlaşılmasını sağlamaktadır.

Sosyal parçalar ve sistemsel parçalar alt kategorileriyle ele alındığında bu iki sistemin birbirinden farklı yapılar olduğu fakat birbiriyle çalışma zorunluluğu olduğu açıkça görülmektedir. Bu noktada Parson'ın sosyal sistemi ve sistem parçalarını alt kırılımlarda gösterdiği dağılımdan bahsetmek önem taşımaktadır. Parson'a göre sosyal sistemler dört alt kategoriden oluşmaktadır. Bunlar adaptasyon, hedef başarımları, entegrasyon ve zamandır. Sistemin alt kırılımları ise kurumlardan oluşur. Bu kurumlar ekonomik kurumlar, siyasal kurumlar, hukuk kurumları ve akrabalık/dinsel kurumlar olmak üzere dört tanedir (Mouzelis, 1997:112).

Bu alt kırılımlar da sosyal parçalar ve sistem parçalarının birbirinden farklı fakat birbirine bağlı çalıştığını ortaya koymaktadır. Örneğin, sosyal sistemin bir parçası olan entegrasyon sosyal alandaki aktörler arasındaki bir etkileşime gönderme yapıyor olsa da uzun vadede sistemin bir parçası olan kurumları etkileyen bir hal alacaktır. Hal böyleyken, sosyal entegrasyon ve sistem entegrasyonunun etkileşim, uyum veya uyumsuzluğu sistemi bütünden etkileyecek bir öneme sahiptir. Diğer yandan tekil olarak sosyal yapı ve sistemin parçaları arasındaki uyum ve uyumsuzluk da sistemin tümünü etkileyen bir yapıya sahip olacaktır. Bu yönüyle kurumlar ve toplum, kurumlar ve göçmenler arasında sağlanacak olan iki yönlü iletişimin göçmen entegrasyonu bağlamında düşünüldüğünde hayati bir öneme sahip olduğunu görmekteyiz.

2.5.2. Esser'in Sosyal Entegrasyon Yaklaşımı

Esser sosyal entegrasyon noktasında dört temel bileşenden bahsetmektedir. Bu bileşenler kültürlenme, yerleşim/konumlanma, etkileşim ve identifikasyondur. Bu başlık altında dört bileşen de ayrı ayrı ele alınacak ve bu parametrelerin göçmen entegrasyonu ile ilgili boyutları üzerinde durulacaktır. Schunck (2014, 33), Esser'den aktarmış olduğu tabloda bu boyutları şu şekilde açıklamaktadır:

Tablo 9: Esser'in entegrasyon yaklaşımının safhaları

Süreç	Boyut	Yön ve örnekler
Kültürlenme	Kültürel	Bilgi, yetenek, yaşam tarzı
Konumlanma	Yapısal	Haklar, eğitim, gelir
Etkileşim	Sosyal	Arkadaşlık, aile, evlilik
İdentifikasyon	Duygusal	Kimlik, dayanışma, değerler

Schunck, R. (2014). *Transnational Activities and Immigrant Integration in Germany*. R. Schunck içinde, *Transnational Activities and Immigrant Integration in Germany* (s. 179-199). Cham: Springer.

2.5.2.1. Kültürlenme

Lakey (2003:106), gerçekleştirmiş olduğu literatür incelemesinde kültürlenmenin kimi zaman literatürde kullanılmadığını, asimilasyon, kültürel entegrasyon, yerleşme, absorbe etme ve kişisel kimikleme terimlerinin kullanıldığını belirtmekte bu terimlerin genel olarak kültürlenme terimine işaret ettiğini söylemektedir. Bu bağlamda kültürlenme sürecinin iletişim boyutundan söz edilmediğinin altını çizmektedir. Kültürlenme sosyalleşme olarak da tanımlanmaktadır ve bir bireyin toplumsal etkileşimi gerçekleştirebilmek için bilgi, kültürel standartlar ve gereklilikleri elde etmesi durumudur (European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2006). European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions'ın tanımı açık şekilde kültürlenmeyi sosyalleşme olarak tanımlamaktadır ve bu durumun ön koşulunun iletişim olduğu açıktır. Bu yönüyle kültürlenmenin, çalışma kapsamında düşünüldüğünde bir topluma tüm kültürel boyutlarıyla adapte olmanın, ön koşulu iletişimdir.

Faust (2006), Esser'in kültürlenme kavramını kültürel adaptasyon olarak isimlendirmektedir. Kültürel adaptasyonu ise tipik durumlar için önemli kuralların öğrenilmesi olarak tanımlamakta ve kültürlenmenin sistem entegrasyonu perspektifiyle açıklanamayacağını belirtmektedir. Bu yönüyle, kültürlenme sürecinin Lockwood'un sistem entegrasyonu tanımıyla açıklanamayacağı belirtilmiş olsa da, sistem entegrasyonunun aktörleri olan kurumların kültürlenme sürecinde faydalı olması mümkündür. Hukuk kurumlarının yarattığı yasal çerçeve veya sosyal işlerle ilgilenen kurumların ortaya koymuş olduğu toplumsal iletişimi güçlendiren politikalar sistem entegrasyonunun aktörlerinin sosyal entegrasyona ait bir kavram olan kültürleşmeye faydalı olabileceğini göstermektedir.

Diğer yandan Perkmann'ın önermeleri de kültürlenme, sosyal entegrasyon ve sistem entegrasyonu üçgenini açıklamak için önemlidir. Giddens'in görüşlerinden de faydalanan Perkmann (1998:491), sosyal entegrasyonun ortak-mevcudiyete işaret ettiğini ve sistem entegrasyonunun zaman ve mekan uzamındaki yayılımı açıkladığını belirtmektedir. Bu bakış açısı sosyal entegrasyon ve sistem entegrasyonu yaklaşımları sürecinde özellikle dilsel doğa olmak üzere kültürel yeteneklere sahip olmak şeklinde açıklamaktadır.

Chan (2014:5), kültürlenme kavramının öncül bileşeninin değişim olduğunu belirtmektedir. Bu değişim bir kişinin yaşıyor olduğu kaynak toplumdaki yeni bir topluma (hedef toplum) geçmesini içermektedir. Coğrafi değişimle ilişkili şekilde kültür ve psikoloji alanında da değişim söz konusudur. Bu ilişkilendirme göçmenlerin kültürlenme davranışlarını anlamak noktasında da aydınlatıcı bir role sahiptir.

Esser'in entegrasyonu ve göçmenleri misafir eden toplumun kültürünü öğrenmeyi, göçmenlerin kişisel sermayesini daha efektif şekilde kullanması noktasında önemli bir parametre olarak gördüğü açıktır. Esser'in farklı yazarların görüşlerinden de faydalanarak ortaya koymuş olduğu takip eden görüşleri bu durumu doğrular niteliktedir (2010:6,7):

“Göçmenler, göçmen kabul eden bir ülkeye girdiklerinde, halihazırda farklı sermayelerle (kültürel, ekonomik ve sosyal kapital) az veya çok donanmış haldedirler. Fakat, bu sermayelerin tümü kullanılamamakta ya da varılan noktadaki hayatta hedeflere ulaşmak için yeterince efektif olmamaktadır. Bunun arkasında yatan sebep, gündelik hayatı yürütmek için gerekli olan sermayenin belirli bağlamlara bağlı olmasıdır. Bu noktadan hareketle, sermaye önemli hedefleri başarabilmek için az veya çok spesifik kalmaktadır. Bu problemin bir çözümü hedef ülkede (ve hatta ötesinde) yüksek kullanılabilirliği olan bir sermayeye yatırım yapmaktır. Bu durum hedef ülkenin bağlamına uygun seçimlerle (ikinci bir dil öğrenmeye yönelik çaba göstermek, hedef ülkede eğitim alma arzusu) veya etnik gruplar arası ilişkiler kurma girişimleriyle kesişmektedir.”

Esser'in tanımlaması göçmenlerin mevcut sermayelerinin onları hedef ülkeye taşımak noktasında önemli bir role sahip olduğuna işaret etmektedir. Bu yönüyle sosyal ağ aracılığı ile göçü hatırlatan bu yapı bir göçmenin hedef ülkeye varmasında önemli bir role sahiptir.

2.5.2.2. Yerleşim/Konumlanma

Konumlanma bir bireyin gitmiş olduğu hedef ülkenin toplumunda eğitim veya ekonomi sistemi içerisinde bir yer edinmesidir. Birey toplum içerisinde bir meslekte ya da sadece bir vatandaş olarak da yer edindiğinde bu konumlanma altında ele alınır. Konumlanma spesifik konumla ilgili hakların elde edilmesiyle de ilgili bir konu ve

sosyal bağlar kurma şansı elde edip sosyal ve ekonomik sermaye kazanma fırsatı ile de ilintilidir. Kültürlenme ise konumlanmanın ön koşuludur (European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions,2006).

Bu bağlamda konumlanmanın göçmenin hedef toplumun kurumlarıyla (iş gücü piyasası, eğitim vb.) kurmuş olduğu başarılı ilişki sonucunda pozitif yönlü olarak gelişeceği yorumunda bulunmak mümkün olmaktadır. Bir göçmenin konumlanmasının ön şartı kültürlenme olduğu gibi iyi bir konuma sahip olan göçmenin toplumsal ölçekte diğer birey ve kurumlarla etkili bir etkileşim sürecine gireceği açıktır. Bu yönüyle konumlanma etkileşimin bir ön şartı olarak görülmelidir. Diğer yandan, bir göçmenin hedef ülkenin toplumu içerisindeki konumunun onun kültürel, sosyal ve ekonomik sermayelerini etkileyeceğini bu yönüyle etkileşim sürecinde erişebileceği çitayı belirlediğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Schunck (2014:32) konumlanmayı entegrasyonun yapısal boyutu bağlamında ele almaktadır. Bu boyut, göçmenlerin hedef ülke toplumundaki ilgili alanlara konumlanması ve katılımına işaret etmektedir. Ek olarak Batı toplumlarında iş gücü pazarı ve eğitime katılımın yapısal asimilasyonun temelleri olduğunun da altı çizilmektedir. Schunck her ne kadar konumlanmayı asimilasyonun temeli olarak tanımlıyor olsa da, bunun entegrasyon için de geçerli bir durum olduğunu söylemek mümkündür. Konumlanmanın yapısal bir boyutta ele alınıyor olmasını ise şöyle açıklamak mümkündür. Bir göçmen, kültürlenme aşamasında kendiyile ilgili bir süreci aşmaya çalışmaktadır. Gelmiş olduğu yeni ortamın geleneklerini ve gündelik hayatına dair nüanslar hakkındaki bilgisini bireysel bir ölçekte geliştirmeye çalışmaktadır. Konumlanmada ise göçmen gelmiş olduğu hedef ülkenin kurumlarıyla etkili bir etkileşime girmek durumundadır. Bu yönüyle konumlanma yapısal bir hal almaktadır. Çünkü bir toplumun eğitim kurumları ya da iş gücü piyasasına katılımı determine eden kurumlarıyla muhatap olmadan bu süreçlere dahil olmak güçtür. Etkileşim bu yönüyle yapısaldır. Başka bir tanımla anlatmak gerekirse etkileşim bireysellikten kurtulmuş, göçmenin kurumlarla yaşadığı bir etkileşime dönüşmüştür.

Amétépe ve Hartmann-Hirsch (2011:198), farklı konumlara sahip farklı yabancı gruplarının mevcudiyetin bahsetmektedir ve bu grupların farklı maaş, istihdam oranı,

kamu bütçelerine katkı ve tüketimlerinin söz konusu olduğunun altını çizmektedir. Yazarlar, çözümlmelerine göre bu konunun ekonomik sermaye (maaş ve diğer pazar girdileri) ve kültürel sermaye, eğitim seviyesi (gelişmiş, geçiş veya gelişmekte olan ülkelee kazanmış oldukları dereceler) tarafından belirlendiğinin altını çizmektedir. Yazarlar, Lüksemburg ve İsviçre bağlamında yürüttükleri araştırma çerçevesinde göçmenlerin toplumda vatandaşlara göre daha yüksek şekilde konumlandıklarını not etmişlerdir.

Amétépe ve Hartmann-Hirsch konumlanmanın farklı bir boyutuna ışık tutmakta ve Bourdieu'nun kavramlarının bu süreçteki önemine değinmişlerdir. Bu noktada elde edilen ekonomik güç ve eğitimin konumlanmada yüksek çatalara değmek noktasında önem taşıdığına altı çizilmiştir. Çünkü kültürel ve ekonomik sermayenin iki ayrı rolü vardır. Öncelikle bunlar birbirini besleyen kavramlardır. Dil, kültürel kodları bilmek ve gündelik hayata dair bilgi sahibi olmanın doğal sonucu ekonomik sermayenin elde edilmesinin kolaylaşmasıdır. Bu yönüyle kültürel sermayenin ekonomik sermayeyi besleyen bir yönü vardır. Ekonomik sermaye ise, toplumun katmanları arasındaki geçişleri göçmenler için kolaylaştırmaktadır. Bu durum etkileşime girilen insanların niteliğini ve elde edilecek olan sosyal sermayenin niteliğini belirleyen bir durumdur. Bu durumda bir sonraki süreçte ele alınacak olan etkileşimin niteliğini belirleyecektir.

2.5.2.3. Etkileşim

Etkileşim ortak yönelimlere sahip bireyler tarafından bağlantıların ve ağların formasyonu anlamına gelmektedir. Bu bağlantılar ve ağlar, arkadaşlıkları, romantik ilişkiler veya evlilikleri ve daha genel anlamda sosyal gruplara olan aidiyeti içermektedir (European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2006). Esser'in entegrasyon modelinde değinmiş olduğu etkileşim parametresinin göçmenlerin sosyal sermaye oluşturmasıyla ilintili olduğu görülmektedir. Bu noktada iki yönlü bir şekilde, yani hem göçmenler hemde hedef toplumun isteği ile, gerçekleştirilmiş bir etkileşimin sosyal gruplara olan aidiyeti de arttıracığını söylemek mümkündür.

Esser'in öncelikli iddialarından bir tanesi asimilasyonun çoğunluk ve azınlık grupları arasındaki bu niyetle gerçekleştirilmemiş, rastgele bir etkileşimin sonucu

olduğunu savunmaktadır (Mantovani & Sciortino, 2010). Esser'in etkileşime ve bu etkileşimin organik şekilde gerçekleşmiş olmasına önem atfettiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda etkileşimin göç politikası veya yasal zorunluluklar tarafından gerçekleştiriliyor olmasıyla, göçmenleri misafir eden toplumun ve göçmenlerin iyi niyet ve istekleri doğrultusunda gerçekleşiyor olması arasında fark bulunmaktadır. Esser'in bu iddiasından yola çıkarak organik şekilde gerçekleşen etkileşimin entegrasyon sürecine daha fazla katkıda bulunacağını söylemek mümkündür. Bu noktada Penninx (2005:149)'ün bulgularını da göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Penninx, daha büyük organizasyonel yapıların (Avrupa Birliği gibi) göçmen entegrasyonu ile ilgili genel çerçeveyi belirlemesi gerektiğini ve yerel aktörlere destek sağlaması gerektiğini fakat gerçek işin yaratıcı bir şekilde lokal aktörlerce konuyu ilgilendiren tüm ilgililerle çözülmesi gerektiğini belirtmektedir.

Castles ve arkadaşlarının fikirleri de bu durumu doğrular niteliktedir. Castles ve arkadaşları (2014:292) entegrasyon sürecinde sivil toplum etkileşiminin devlet kurumlarıyla olan etkileşimden daha önemli bir rol üstlenebileceğini belirtmektedir. Bu noktada eğitim fırsatlarının, iş gücü piyasasının, yaşam alanları ve komşuluk ilişkilerinin belirleyici olduğu düşünülmekte, devlet tarafından geliştirilmiş entegrasyon politikalarının kimi zaman esnek ve gerçekçi olmayan yönlerinin olduğunun altı çizilmektedir. Castles ve arkadaşlarının önermeleri etkileşimin sivil toplum çerçevesinde gerçekleşmesinin öneminden bahsetmektedir. Bu yönüyle göçmenleri misafir eden topluma entegrasyon sürecini başarılı bir sona erdirecek etkileşimi bahsetmek noktasında önemli bir görev düşmektedir.

Heckmann'ın fikirlerinden de faydalanan Nimmerfeldt ve arkadaşları (2011) oturma alanlarında ayrımcılığın yüksek olmaması ve etnik olarak karışık yapılandırılmış yaşam alanları ve bu yaşam alanları arasındaki etkileşimin, emlak sektöründeki entegrasyonun ölçüsü olduğunu belirtmektedir. Bu yönüyle, etkileşim entegrasyonun önemli bir ölçüsü olarak belirgin şekilde ortaya konmaktadır. Bu noktada Mägi'nin (2018) çalışmasına da değinmek önemlidir. Mägi'nin çalışmasının sonuçları etnik bir kimlik geliştirmek için bireylerin yaşamlarını çerçeveleyen etnik yerleşim bağlamının gerekliliğine işaret etmektedir. Çalışma sonucunda Estonya'da Rus arkaplanı olan veya Rusça konuşan bireylerin Eston ağırlıklı mahalle ve

bölgelerde oturduğunda etnik kimliğini azınlıkların oturduğu mahallelere kıyasla değiştirmeye daha yatkın olduğunun altı çizilmiştir.

Constant ve Zimmermann'ın (2009) ortaya koymuş olduğu entegrasyon yaklaşımında da etkileşime dayalı parametrelerin ön planda olduğu görülmektedir. Beş parametreye göre entegrasyon durumunu ölçen Zimmermann bu parametreleri dil, görülebilir kültürel bileşenler, etnik identifikasyon, yerellerle etnik etkileşim ve müstakbel vatandaşlık ve yerleşim planları olarak belirtmiştir. Görüldüğü üzere, yazarların ortaya koymuş olduğu entegrasyon parametrelerinin tümü etkileşim merkezli durumları içermektedir. Aynı zamanda misafir olunan toplumun sabit değerleriyle göçmenlerin ne ölçüde etkileşime girdiği ve ne ölçüde bu değerleri benimsediği de parametreler arasındadır.

Etkileşimin sağlanması noktasında dil öğreniminin yadsınamaz derecede önemli bir yeri olduğunun altını çizmek gerekmektedir. Göçmenlerin ağ oluşturması, arkadaşlık ilişkileri veya romantik ilişkiler kurması noktasında ve aynı zamanda iş piyasası ve toplumun diğer kurumlarıyla etkileşime girebilmesi noktasında dil önemli bir role sahiptir. Diğer yandan dil öğrenimi noktasında sosyal etkileşimin bir parametre olması durumu da söz konusudur. Verga ve Kotz'un (2013) gerçekleştirmiş oldukları araştırma sosyalliğin yetişkinlerin dil öğreniminde potansiyel etkileyici bir faktör olarak konumlandığını belirtmişlerdir. Bu bağlamda dil öğrenimi ve sosyal etkileşim birbirini pozitif yönde etkileyen parametreler olduğunu söylemek mümkündür.

Metinden anlaşılacağı üzere etkileşim kültürlenme ve konumlanmadan sonra entegrasyon sürecinin önemli yapıtaşlarından bir tanesini oluşturmaktadır. Etkileşim ise süreç içerisinde entegrasyon sürecini sonuca erdirecek olan kimliklenme sürecinin ön koşulu olarak sayılabilmektedir.

2.5.2.4. İdentifikasyon (Kimliklenme)

Kimliklenme bireyin sosyal sistemle kimliği ifade etme durumuna işaret eder. Kişinin kendisini kolektif bir bütünün parçası olarak görüp görmemesiyle ilgilidir. Kimliklemenin bilişsel ve duygusal yönleri mevcuttur (European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2006).

Latcheva ve Herzog-Punzenberger (2011), Esser'in de fikirlerini aktararak göç ve entegrasyon sürecinin final noktası olarak göç edilen toplumla kimliklenmeyi not etmişlerdir. Bu noktada yazarlar, kimliklenmenin konstrüktivist bir yapısı olduğunu ve etnisite veya etnik kimliğin durumsal, ilişkisel ve bağlam-bağımlı olduğunu savunmuşlardır. Latcheva ve Herzog-Punzenberger, kimliklenmenin üç farklı türü olduğundan bahsetmektedirler. Bu kategorizasyon şu şekilde yapılmıştır:

1. Kaynak ülke ile yoğun kimliklenme
2. Kimliksel dilemma – bu durum aidiyet konusunda birbiriyle çelişen duyguları ifade etmek için kullanılmaktadır.
3. Çoklu kimlikleme – bu durum hem kaynak ülkeye hem de göç edilmiş olan ülkeye güçlüduygusal bağı ifade etmek için kullanılmaktadır.

Fakat Latcheva ve Herzog-Punzenberger'in araştırması kimliklenmenin doğrudan doğruya kişiye bağlı bir durum olmadığını, bunun göçmenlerin göç ettiği hedef ülke toplumunun da katkısı olabilecek bir süreç olduğunu göstermektedir. Araştırmaya katılan deneklerin *“onların sizi sevmediği sürece siz onları sevemezsiniz”* ya da *“her yatırımımı buraya yaptım: arkadaşlar, iş, aile. Artık Avusturya kimliğim de var, bence ben bir Avusturyalıyım”* gibi anlatılar açık şekilde göç edilen toplumun ve toplumun kurumlarının kimliklenmenin, sivil toplum tarafından kimliklenmeye ne derece ortam sağlandığı ile ilgili olduğunu göstermektedir. Bu durum etkileşim noktasında sivil topluma daha büyük önem düştüğü savını doğrulamakla beraber, dolaylı olarak entegrasyon sürecinin tüm elementlerinde de sivil toplumun hayati bir rolü olduğunu doğrulamaktadır.

Kimliklenme noktasında Zimmermann ve arkadaşlarının da (2007), bir kategorizasyonu mevcuttur. Bu kategorizasyon asimilasyon ve entegrasyonu iki farklı terim olarak ele alması yönüyle de önem taşımaktadır. Araştırmacıların kategorizasyonu dört farklı alt kırılım içermektedir:

1. Göçmenler hem gelmiş oldukları hedef ülkeye hem de yola çıkmış oldukları kaynak ülkeye güçlü şekilde bağlılık hissedebilirler, bu duygular barışçıl şekilde birarada barınabilirler. Bu durumda bulunan göçmenler entegre olmuş şeklinde sınıflandırılabilir.

2. Göçmenler yola çıkmış oldukları kaynak ülkenin kültüründen bütünüyle ayrılır, göç etmiş oldukları hedef ülkenin kültürüne bütünüyle adapte olur ve bu ülkeyle kendilerini kimliklerlerse, bu duruma uygun düşen göçmenler asimile olmuş şeklinde sınıflandırılabilir.
3. Yola çıkmış oldukları kaynak ülkeye güçlü bağlılığını devam ettiren, gösteren ve geliştiren veya gelmiş olduğu hedef ülkeye karşı düşük bir bağ gösteren göçmenler ayrılmış olarak sınıflandırılabilirler.
4. Göçmenler uç durumlarla uzanabilirler, bu durum yola çıkmış oldukları kaynak ülkeye de varmış oldukları hedef ülkeye de bağlılık göstermeme durumudur. Bu durumdaki göçmenler marjinalize olmuş şekilde sınıflandırılırlar.

Görüldüğü üzere kimliklenmeyi farklı kategoriler altında farklı boyutlarıyla değerlendirmek mümkündür. Fakat her noktada kimliklenmeyi bir entegrasyon sürecinin başarı göstergesi olarak değerlendirmek mümkündür. Bu bağlamda, hedef ülkeyle yoğun kimliklenme önem taşımaktadır. Fakat bunun organik şekilde gelişmiş, toplumun ve devletin kurumlarınca dayatılmamış organik bir bağ olması çok önemlidir. Bu noktada sivil toplumun işlerliği, göçmenler ve hedef ülke toplumunun bireyleri arasındaki iki yönlü iletişim ve bu iletişimin eşitler arasında kurulan bir iletişim şeklinde kurgulanması ve teşvik edilmesi entegrasyon sürecinin başarıyla tamamlanması için önem arz etmektedir.

2.5.3. Heckmann ve Schnapper'in Entegrasyon Yaklaşımı

Heckmann ve Schnapper (2003, 10), entegrasyonu yeni nüfusun göç edilen ülkenin mevcut sosyal sistemine dahil edilmesi olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda ortaya dört farklı entegrasyon parametresi konmuştur. Bu parametreler yapısal entegrasyon, kültürel entegrasyon, sosyal entegrasyon ve kimliksel entegrasyon olarak belirtilmiştir. Bu bağlamda Heckmann ve Schnapper'in entegrasyon önermesinin çalışmanın perspektifiyle örtüşünü söylemek mümkün olduğu gibi önceki araştırmacıların fikirleriyle de örtüşen özellikler taşıdığını söylemek mümkündür.

2.5.3.1. Yapısal Entegrasyon

Heckmann ve Schnapper (2003), yapısal entegrasyonu hedef toplumun kurumlarına (eğitim sistemi, gelişim sistemleri, iş gücü piyasası, ikamet ve vatandaşlık) üyelik erişiminin ve haklarının elde edilmesi olarak tanımlamaktadır.

Yapısal entegrasyon süreci şehir seviyesinde geniş bir ölçekte devam etmektedir ve yukarıda bahsi geçen kurumlara katılım günümüz modern pazar toplumunda bir kişinin sosyo-ekonomik durumunu, karşılaşılabilecek fırsatları ve elde edilebileceği kaynakları belirlemektedir. Hedef toplumda konum kazanmak ve sosyo-ekonomik kurumları ve sistemlerinde rol sahibi olabilmek için, toplumun her üyesi bilişsel, kültürel ve sosyal yeterliliklere sahip olmalıdır (European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2006).

Diğer yandan yapısal, kültürel ve kimliksel entegrasyonun önünde amaçlara ulaşmayı yavaşlatan çeşitli engeller bulunmaktadır. Milliyet farkı paradigması, aile kaynakları veya etnisite paradigması, cinsiyet ve marjinalizasyon süreci açıklamak için kullanılabilir. Aile kaynakları paradigması ailenin ve bireyin sahip olduğu maddi, kültürel ve sosyal kaynaklara işaret etmektedir. Etnisite veya etnik farklılıklar göçmenler arasındaki etnik grup farklılıklarına ve bu gruplar arasındaki farklılıklara işaret etmektedir. Ayrımcılık paradigması entegrasyon sürecinin hedef ülke toplumu tarafından gerçekleştirilen ayrımcılık sonucunda engellenebileceğini iddia etmektedir. Klasik marjinalite paradigması ise uluslararası göçmenler ve onların gelecek kuşaklarının sosyal, kültürel ve kimliksel entegrasyondan kaynaklanan kimliklere kırılan şekilde aidiyet duymalarından kaynaklanan problemler deneyimlenmesini sebep olarak göstermektedir (Heckmann,2005:101).

Yapısal entegrasyon, paylaşılan literatürden de anlaşılacağı üzere, entegrasyonun kurumlarla ilgili olan kısmından bahsetmektedir. Bu yönüyle Lockwood'un sistem entegrasyonu yaklaşımının alt kırılımında ele alınabilecek bir doğaya sahiptir. Yapısal entegrasyon göçmenlerin hedef ülkenin kurumlarıyla olan etkileşimini ele almaktadır ve entegrasyonun başarısı karşılıklı olarak bu kişi ve kurumların etkileşimi sonucunda almış oldukları çıktının boyutuyla ölçümlenebilir. Yapısal entegrasyonu, bir önceki entegrasyon şemasındaki benzer şekilde, entegrasyon sürecinin ilk basamağı olarak

düşünmek mümkündür. Çünkü, göçmenlere kültürel entegrasyon ve etkileşimli entegrasyon aşamalarına geçip kendilerini hedef ülke toplumuyla kimliklendirebilmeleri için gerekli maddi ve entelektüel alt yapıyı sağlamaktadır. Diğer yandan, vatandaşlık hakkı vb. gibi durumların çerçevesini çizerek göçmenlere gelecekte atabilecekleri adımlar ve yeni hedefler için bir vizyon belirlemektedir. Bu vizyonun sınırlarının göçmenlerin hedef ülke toplumuna entegrasyon sürecinin başarısını belirleyeceğini belirtmek yanlış olmayacaktır.

2.5.3.2. Kültürel Entegrasyon

Kültürel entegrasyon katılımın ön koşuludur ve bir bireyin bilişsel, kültürel, davranışsal ve tutumsal değişim sürecine işaret etmektedir. Kültürel entegrasyon, öncelikli olarak göçmenleri ve onlardan sonra gelecek olan kuşakları göz önünde bulundurmaktadır. Fakat, kültürel entegrasyon iki yönlü bir süreçtir ve hedef ülkenin toplumunu değiştiren bir yapıya sahiptir (Heckmann & Schnapper, 2003). Bu yönüyle kültürel entegrasyonun yapısal entegrasyondan daha etkileşimli bir yapı gerektirdiğini söylemek gerekmektedir. Çünkü karşılıklı olarak toplumu ve o topluma göç etmiş bireyleri dönüştüren bir yapıya sahiptir. Bu yönüyle organik şekilde kurulan iletişime ve ortak anlam veya anlayış zeminin oluşturulmasını gerekli kılmaktadır.

Göçmenler, ancak varmış oldukları hedef ülkenin kültürü ve toplumu hakkındaki temel yeterlilikleri kazandıkları takdirde haklar ve konumlar elde ederler. Diğer yandan kültürel entegrasyon iki yönlü bir süreçtir ve hedef ülke de göçmenlerin ihtiyaçları doğrultusunda yeni adaptasyon yolları öğrenmelidir. Kültürel entegrasyon göçmenlerin gelmiş oldukları ülkenin kültüründen tamamen vazgeçmeleri anlamına gelmemektedir. İki kültürün bir aradalığı ve bu konudaki yeterlilikler kişiler ve hedef toplum için zenginliktir. Fakat, eğitim seviyesi düşük olan göçmenlerin iki kültürün bir arada idaresini veya iki dil öğrenimini gerçekleştirebilecekleri noktaya gelmeleri zor olmaktadır. Bu durum ortaya yarı-iki kültürlülük veya yarı-iki dillilik durumunu çıkarmakta ve bu da fırsat kayıplarına sebep olmaktadır (European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2006). Yapısal entegrasyonun kültürel entegrasyonu başarılı bir şekilde gerçekleştirmek zere bir zemin yarattığı açıkça anlaşılmaktadır. Ek olarak kültürel entegrasyonun karşılıklı bir hoşgörü ve anlayışı gerektirdiğinin altının çizilmesi gerekir. Diğer yandan kültürel entegrasyonda

entelektüel sermayenin öneminin altı da çizilmiştir. Bu yetkinlik, kültürel entegrasyonun başarıya ulaşması noktasında önem taşımaktadır.

Kültürel entegrasyon diğer entegrasyon boyutlarına göre daha heterojen heterojen bir bölgedir. Kültürel entegrasyon değerler ve inançlar, kültürel yerellikler, popüler kültür ve gündelik yaşam pratikleri ile ilgilidir (Heckmann, 2005:105). Heckmann'ın kültürel entegrasyonun heterojenliği konusundaki önermesi önem taşımaktadır. Bu yönüyle göçmen gruplar arasında ve kaynak bölgelerin kültürlerinde farklılık olduğu göz önünde bulundurulursa gerçekleştirilecek olan kültürel entegrasyon sürecinin de bu çeşitliliklere önem veren bir yapıda olması gerekmektedir.

2.5.3.3. Etkileşimli Entegrasyon

Heckmann (2006) geçmişte gerçekleştirmiş olduğu yayınlarda etkileşimli entegrasyonu sosyal entegrasyon terimi ile andığını da belirtmiştir. Bu bağlamda etkileşimli entegrasyonu – ya da diğer ismiyle sosyal entegrasyonu- Göçmenlerin özel anlarda yansımasını bulan kişisel ilişkiler veya grup üyelikleri (sosyal ilişki, arkadaşlıklar, evlilikler, gönüllülük ilişkileri) şeklinde tanımlamak mümkündür (Heckmann & Schnapper, 2003). Tanımdan da anlaşılacağı üzere etkileşimli entegrasyon yapısal entegrasyon kültürel entegrasyon aşamalarındaki kimi öğrenim ve entegrasyon süreçlerini tamamlamış göçmenleri ilgilendiren bir konudur. Aynı zamanda yapısal ve kültürel sisteme başarılı bir entegrasyon etkileşimli entegrasyon sürecinin başarısını da etkileyen faktörlerdir.

Heckmann (2006) göçmenlerin birincil ilişki alanlarına ve hedef toplumun ağlarına kabul edilmesi ve içerilmesini etkileşimli entegrasyon olarak tanımlamakta ve bu entegrasyon biçiminin bireylerin özel ilişkileri ve birincil grup üyelikleri ile tanımlandığının altını çizmektedir. Etkileşimli entegrasyonun göstergeleri sosyal ilişki, arkadaşlık, birliktelik, evlilik ve gönüllük organizasyonlarına dahil olma tutumlarıdır. Etkileşimli entegrasyon göç edilen ülkenin makro bağlamı yerine mikro bağlamındaki bileşenleriyle etkileşime girmeyi göz önünde bulundurmaktadır. Bu yönüyle arkadaşlık ilişkileri ve grup ilişkileri gibi göçmenlerin kültürlerarası ve kişilerarası iletişim yeteneklerinin de büyük rol oynadığı bir süreci ifade etmektedir.

Heckmann (2006) etkileşimli entegrasyon ile bir etnik koloninin sosyal sistemine entegre olmanın, yeni gelen göçmene destek sağladığını (bu destek aynı etnik gruba mensup göçmenler ve akrabalar tarafından verilmektedir) ve entegrasyon sürecinin ilk aşamasına katkı sağladığını belirtmektedir. Fakat aynı zamanda bu durumun göçmenin yerel halk ile bağ kurmasının önüne geçtiğine, kültürel sermaye ve sosyal sermaye elde etmesine ve göç edilen ülkenin çekirdek kurumlarında rekabetçi bir duruş sergilemesinin önüne geçtiğinin de altı çizilmektedir. Göçmenlerin mevcut ağları entegrasyon sürecini başarıya ulaştırmada önemli bir role sahiptir fakat diğer yandan bu yavaşlatıcı bir etmen de olabilmektedir, bu noktada kültürel entegrasyon başlığındaki önerme tekrar devreye girmektedir. Eğitim seviyesi etkileşimli entegrasyonun başarılması noktasında da önemli bir parametre olma ihtimalini taşımaktadır. Çünkü, bu bir bireyin göç edilen toplumun kurumlarına dahlini, kültürel öğrenme süreçlerini, dil yeteneğini ve doayısıyla yerel halkla olan etkileşimini etkilemektedir.

Etkileşimli entegrasyon sürecinin başarıyla tamamlanabilmesi için kültürel entegrasyon sürecindeki çeşitli çekirdek bileşenler, özellikle iletişim yetenekleri, bir önkoşul olarak görülmelidir (European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2006).

2.5.3.4. Kimliksel Entegrasyon

Kimliksel entegrasyon, yeni bir topluma öznel ölçekte dahil olmak olarak da tanımlanmakta olup aidiyet hissi, gruplarla kimliklenme –özellikle de etnik, bölgesel, lokal kimliklenmeyi ifade etmektedir (Heckmann, 2006; Heckmann & Schnapper, 2003). Bu noktadan hareketle kimliksel entegrasyonu, dört bileşenli entegrasyon sürecinin son aşaması olarak betimlemek mümkündür.

Kimliksel entegrasyon kabul edilme ve katılım sonucunda gerçekleşmektedir. Bilindiği üzere toplumlar homojen değildir, dikey katmanlı yapıdadırlar ve alt kültürleri içerirler. Göçmenler kimi zaman bu alt kültürlere entegre olabilirler, bu yapılar toplumun çekirde kurumlarının oluşturduğu yapılardan farklıdırlar ve bu yapılara entegrasyon segmente entegrasyon olarak tanımlanır (European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2006).

Diğer yandan bu gibi segmente entegrasyonun deneyimlenmediği noktalarda ve aynı zamanda kaynak ülkeyle bağlantı kesildiğinde göçmen marjinal bir durumda kalır ve kendini ne hedef ülke toplumuna ne de gelmiş olduğu kaynak ülkenin toplumuna ait hisseder (European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2006). Kimliksel entegrasyonun başarısının, entegrasyon sürecinin önceki aşamalarına bağlı olduğunun altını çizmek önemlidir. Sürecin parçalarında meydana gelecek olan aksamalar, kimliksel entegrasyon noktasında parçalı bir yapıya sebebiyet verebilir. Örneğin, doğru entegrasyon politikalarının yapısal olarak kurgulanamamış olması, göçmenin bu kurumlarla etkileşime geçmesinin önüne geçebilir ve sonuç olarak göçmen gelmiş olduğu hedef ülkenin toplumuyla entegre olmak yerine kültürel entegrasyon ve etkileşimli entegrasyon aşamalarını verimli şekilde edineyemeyeceği izole alanlarda hayatını devam ettirebilir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak kimliksel entegrasyon süreci gerçekleşemez ya da entegrasyon süreci başarılı bir şekilde tamamlanamaz. Bu nedenledir ki, Heckmann ve Schnapper'in sunmuş olduğu entegrasyon bileşenleri bütüncül olarak düşünülmeli ve entegrasyon süreci bu bütünsel perspektifle organize edilmelidir.

2.6. Entegrasyon Yöntemleri

Entegrasyon yöntemleri entegrasyona karşı farklı tanımlamaları ifade etmektedir. Kimi perspektifler entegrasyonu mevcut kültüre kendi kültüründen vazgeçerek dahil olmak olarak nitelerken, başka perspektifler ise kaynak ülke kültürlerinin korunduğu farklılıklarla bir arada yaşanan bir çok kültürlülük yaklaşımını benimsemektedir. Mültecilerin sosyal entegrasyonunda hedef ülke toplumunun tutumu hayati bir önem taşıdığından ve bu tutumun pozitif yönlü olması noktasında entegrasyon yöntemlerinin rolü olduğundan çalışma kapsamında bu yöntemlere değinmek önem taşımaktadır.

Bu bağlamda entegrasyon yöntemleri ele alınacak tek kültürlülük, çekirdeki kültür yaklaşımı, pota ve çok kültürlülük yaklaşımları üzerine bilgi aktarımı sağlanacaktır.

2.6.1. Tek Kültürlülük Yaklaşımı

Tek kültürlülüğün entegrasyon süreçlerine her ne kadar olumlu katkılar sağlamama ihtimali bulunsa da, çalışma bağlamında devam eden tanımlamaları yapabilmek için bir başlangıç noktası oluşturmak noktasında bir fonksiyona sahiptir. Tek kültürlülük

yaklaşımının, tek bir kültürün baskınlığını kanıksayan yapısı entegrasyonun temelinde bulunan iki yönlü iletişimin doğasına aykırı bir durumdur.

Ricento & Wiley (2009), Haas'tan aktararak, tek kültürlülüğü dominant veya ana akım bir kültür pratiğini tahsis etmek, bu kültüre dahil olmayan kimselere karşı ikinci sınıf davranışlar ve tanımlar gerçekleştirmek olarak tanımlamaktadır. Bu davranışların mikro, mezo ve makro ölçeklerde pratiğe dökülebildiğini söylemek mümkündür. Aynı zamanda, tek kültürlü davranış pratiklerinin kolonyal döneme ait çağrışımlarla geldiği bir gerçektir. Diğer yandan, tek kültürlü yaklaşımın iki yönlü iletişim süreçlerini, karşılıklı değişim, dönüşüm ve anlayış geliştirme perspektifini fonksiyonsuz hale getiren, daha çok asimilatif pratikleri bireysel ve kurumsal ölçekte uygulayan bir yapıya sahip olduğunu belirtmek mümkündür.

Tek kültürlülük yer yer etnosentrik bir yapıya bürünebilmektedir. Etnosentrik tek kültürlülük bir grubun kültürel mirasının diğerleri üzerinde bir değere sahip olduğunu bireysel, kurumsal ve toplumsal ölçekte ifade eden bir durumdur. Her durumda, baskın grup ve toplum inanç ve standartlarını daha az güçlü gruba dayatmaktadır. Etnosentrik tek kültürlülüğün beş farklı bileşeni mevcuttur: üstün olduğuna inanmak, niteliksizliğe inanmak, dayatma gücüne sahip olmak, tek kültürlü bakış açısını kurumlara iliştiirmek, kültürel değer ve inançlarıyla görünmez bir blokaj oluşturmak (Sue, 2014).

Calmore (1996) ise tek kültürlülüğü entelektüel bir ideoloji ve kurumsal pratikler bütünü olarak yorumlamakta ve güç ve siyasetin birleşerek bir kişiye merkezi baskın bir kültüre adapte olmayı zorunlu kılması olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda tek kültürlülüğün popülist siyaset pratikleri ve söyleminden etkilenebileceği veya ırkçı bir düzleme kayabileceği yorumunu yapmak mümkün hale gelmektedir. Bu bağlamda van Heerden ve arkadaşlarının gerçekleştirmiş olduğu çalışma olaya hem mülteciler ve göçmenler perspektifinden yaklaşmakta hem de iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Tek kültürlü yaklaşımın siyasal gündem bağlamında mültecilere ve göçmenlere yönelik şkilde arttığını ve azaldığını gözlemlemek mümkündür. Örneğin, Hollanda'da bulunan siyasal partiler arasında, göç konusundaki meselelere olan dikkat parti programlarında artmıyor olsa dahi, söylemsel anlamda belirgin bir artış gözlemlenmektedir. Araştırma kapsamında 1994 yılında %10,5 olan tek kültürlü

söylemin 2010 yılında %23,4'e çıktığı gözlemlenmektedir (van Heerden ve arkadaşları, 2014).

Sonuç olarak tek kültürlülüğün entegrasyon süreçleri bakımından verimli bir perspektif olmadığına altını çizmek gerekmektedir. Bunun sebebi ise entegrasyon sürecinin ihtiyaç duyduğu diyalog zeminini oluşturamaması, güç ilişkilerinin belirginliği ve toplumda “biz” ve “onlar” ayrımını belirgin şekilde ortaya koyan hiyerarşik bir yapıyı tetikleme potansiyelinin bulunmasıdır. Ayrıca, toplumsal diyalog, etkileşim ve hoşgörünün getireceği iletişim merkezli göçmen-hedef ülke toplumu biraradalığına tek kültürlü bakış açısı ile ulaşmak mümkün gözükmemektedir.

2.6.2. Çok Kültürlülük Yaklaşımı

Bu bölüm çok kültürlülük yaklaşımını sadece yeni bir ülkeye gelen göçmenlerin/mültecilerin yerel topluma entegrasyonu sürecinde açıklamayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, çok kültürlü bir entegrasyon yaklaşımını hedef ülkeye göçmüş olan göçmenlerin kendi kültürlerini korumalarını ve kendi istedikleri ölçekte hedef ülkenin kültürünü benimsemelerini fakat mutlak suretle hedef ülkenin yasalarına uymayı içeren bir süreç olarak tanımlamak mümkündür. Bu süreç içinde, hedef ülke toplumu da göçmenleri kültüründen etkilenme ihtimali taşımaktadır. Çok kültürlülük yaklaşımı entegrasyonun ihtiyaç duyduğu esneklik ortamını sağlamaktadır, bu esnekliğin uzun vadede iki yönlü iletişime ve hoşgörü kültürünün gelişmesine katkı sağlayacağını söylemek mümkündür. Çünkü, hedef ülke vatandaşları ve göçmenler arasında iletişim köprüsünün kurulması için en optimum zemini yaratmaktadır. Aynı zamanda göçmenler kendi kültürel pratiklerini rahatça yaşayabileceklerinden ve aynı zamanda etkili ve verimli bir entegrasyon politikasının etkisiyle hedef ülkenin kültürüne de sahip olacaklarından, göçmenlerin izolasyonu ile sonuçlanacak riskli durumları minimize etmektedir.

Castles ve arkadaşları (2014:67) çok kültürlü model çerçevesinde milliyetin bir anayasaya, hukuk ve vatandaşlığa dayanan siyasal bir topluluk olduğunu ve yeni gelecek kişileri kabul edebileceğini belirtmektedir. Fakat, yeni gelenler bu model kapsamında ebraberlerinde getirdikleri kültürü devam ettirebilir ve etnik topluluklar oluşturabilirler, bu bağlamda yasalara uyuyor olmalıdırlar. Bu çok kültürlü, diğer

adıyla oğulcu, yaklaşım 1970 ve 1980’li yıllarda İsveç, Hollanda, Avustralya ve Kanada’da baskın hale gelmiş ve çok kültürlülüğe karşı bir davranışlar dizisi olsa da başka bölgelerde de ilham verici olmuştur.

Castles ve arkadaşları da çok kültürlülüğü göç eden bireylerin kültürel değerlerinin tanınması bağlamında tartışırken yasalara uyuyor olmayı ortak bir temel olarak öne sürmektedir. Castles ve arkadaşları farklı kültürel değerlere sahip grupların topluluklar oluşturabileceğini belirtmektedir. Bu grupların göçmenler için kültürel varlıklarını devam ettirebildikleri ve aynı zamanda sosyal bir destek fonksiyonu gördüğü yadsınamaz bir gerçektir. Bu gibi toplulukların hedef ülkedeki sosyal ve ekonomik entegrasyon süreçlerinin ilk aşamalarına katılmada önemli bir rolü olduğu önceki bölümlerde tartışılmıştı. Böylece, çok kültürlülüğün yaratmış olduğu hoşgörü ortamının entegrasyon politikalarının uygulanmasında bir rol üstlenebileceğini söylemek mümkündür. Fakat, çok kültürlülüğü benimseyen entegrasyon süreçlerinde hedef ülke yasalarının göçmenlerce gözetilmesi ve benzer kültürden gelen toplulukların zamanla izole olarak entegrasyon süreçlerinden uzaklaşmasının engellenmesi noktasında doğru politikaların uygulanması elzemdir.

Bartram ve arkadaşlarına göre (2017) çok kültürlülük farklılığı ve çeşitliliği kucaklayan bir göç yönelimidir; belli açılardan göçmenlerin asimile olmaları ve olacakları beklentisinin karşıtıdır. Çok kültürlülük bir çeşit yönelim ve bir ideolojidir. Yani göçmenlerin hedef ülkede nasıl entegre olacaklarını ve onlardan nasıl entegre olmaları beklenmekte olduğunu tanımlayan bir yoldur.

Göçmenlerin kültürel asimilasyona yönlendirilmeleri yerine, kendi kültürlerini öğrenerek gelmiş oldukları toplumdaki temel kurallara ve mevcut yasaların tümüne uyuyor olmaları daha büyük bir önem taşımaktadır. Bu noktada göçmenlerin kültürlerini devam ettirebilmesine gösterilen hoşgörünün, yasalara uyma ve hedef toplumun değerlerine adaptasyon şekli,nde geri dönme potansiyelinin olduğunu söylemek mümkündür.

Çok kültürlülüğü entegrasyon yaklaşımları arasında en liberal perspektif olarak tanımlamak mümkündür. Çünkü çok kültürlülük göçmenlere kültürel varlıklarını devam ettirmelerine olanak tanır. Bu durumun farklı muhtemel avantajları olduğunu

söylemek mümkündür. Göçmenler kendi kültüründen diğer göçmenlerle topluluklar kurarak sosyal sermaye biriktirebilirler ve bu onların hedef ülkedeki entegrasyon politikalarından daha hızlı haberdar olmalarını sağlayabilir, hedef toplumun üyeleri kendi kültürleriyle göçmenlerin kültürü arasındaki benzerlikleri saptayabilir veya farklı bir kültürü keşfedebilir. Bu iki durum da iki yönlü iletişim ve kültürlerarası iletişim süreçlerini hızlandırarak entegrasyon sürecinin başarı potansiyelini artırır. Son olarak kendi kültürünü devam ettirme olanağına sahip olan bir göçmen, entegrasyonu asimilasyonla karıştırma ve entegrasyonu bir tehdit olarak görme düşüncesinden uzaklaşabilir.

2.6.3. Pota

Pota yaklaşımı genellikle Amerika Birleşik Devletleri ile birlikte anılmaktadır. Diğer yandan, göç akınları sonucunda kurulmuş olan ülkelerde de pota yaklaşımının benimsediği gözlenmektedir.

Pota metaforu farklı ırklar ve etnik kökenlerden gelen insanların gelenek ve göreneklerinin birbirine karışarak ayırdedici özelliklerinden sıyrılması, ortaya çıkan kültürel karışımın ise göçmenlerin kaynak ülkelerden getirmiş oldukları kültürden tamamen farklı olması durumu olarak tanımlanmıştır (Fuchs'tan aktaran Owen, 2005). Bu anlayışı bir yanıyla olumlu diğer yanıyla dezavantajlı olarak ele almak mümkündür. Çünkü yeni bir kültür oluşturarak buna dahil olma ve benimseme durumu yüksek anlamda entegrasyonu da beraberinde getirme potansiyeli taşımaktadır. Fakat, kaynak ülke kültüründen bütünüyle ayrılmak asimilatif çağrışımlar yaptığı gibi göçmenlerin oluşturulan yeni ülke kültürüne dahil olamadığı takdirde kültürel marjinalizasyona uğrama tehlikesini artıran bir etmen olma riski taşımaktadır.

Pota yaklaşımına yönelik bir diğer tanım ise Gleason'un görüşlerinden faydalanan Bisin ve Verdier (2000) tarafından yapılmıştır. Bisin ve Verdier pota yaklaşımını *“Bu asimilasyon yaklaşımı farklı etnik ve dini grupları ortak ve paylaşılan bir Amerikan kültürüne dönüştürmekte, ortak tutumlar, değerler ve hayat tarzları geliştirmektedir.”* şeklinde betimlemektedir. Bisin ve Verdier'in tanımı da pota yaklaşımının asimilatif bir yaklaşım olduğunun altını çizmektedir.

Farklı araştırmacıların fikirlerinden faydalanan Collins (2018) ise pota yaklaşımını farklı grupların bir araya gelerek uzun bir süre içinde amorf bir bütün oluşturması olarak tanımlamaktadır. Fakat yeni çalışmaların bu konuyu eleştirdiğini ve etnik toplulukların ortak kimliğini ve mekansal yakınlığını bir bilgi değişim ve destek aracı olarak kullanarak sosyal ve kültürel aktivitelere dahil olduğunu ve siyasal bir ses geliştirdiğinin altını çizmektedir.

Yukarıda belirtildiği üzere pota yaklaşımının fonksiyonelliğini yitirdiğine dair araştırmalar da mevcuttur. Bu araştırmalar, göçmen topluluklarının kendi kültürlerini sürdürmeye devam ettiğine, kendi kültürlerinin özelliklerini terk etmediğine ve bunların farklı parametrelerden etkilendiğine odaklanmaktadır. Pota yaklaşımı bir yönüyle verimli bir göçmen entegrasyonu sağlayabilir fakat göçmenlerin kendi kültürel kimliklerinden vazgeçiyor olmaları, yeni geldikleri bir ülkede baskı altında hissetmelerine sebep olarak entegrasyon sürecine tümden dahil olmama kararı almalarıyla sonuçlanabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HALKLA İLİŞKİLER, GÖÇ VE ENTEGRASYONU SURİYELİ MÜLTECİLER BAĞLAMINDA TARTIŞMAK

3.1. Suriye’deki İç Savaş ve Göç Üzerine Genel Bir Bakış

Wimmen (2016) ise Suriye’deki iç savaşın sebeplerine yoğunluklu olarak mezhep temelli bir savaş olarak yaklaşırken ortada ekonomik sebeplerin de olduğunu belirtmektedir. Wimmen’e göre 2011 yılı ortasında Beşar Esad’a karşı başlatılan gösterilerin sonuçlanmamış bir iç savaşa dönüşmesinde şiddetin yükselmesi noktasında fazlasıyla kullanılan mezhepçi retorik önemli bir rol oynamıştır ama bu savaş tüm yönleriyle bir mezhep savaşı olduğunu belirtmek de doğru olmayacaktır. Yanlış ekonomik hamleler sonucu Suriye nüfusunun önemli bir kısmının yoksulluk çekmesi de Esad karşıtı gösterilerin başlaması noktasında önemli bir tetikleyici olmuştur.

Fakat Esad Bu süreçte, silahlı güçlerin olayı bastırmak üzere sahneye çıkmasıyla çok boyutlu bir iç savaşa dönüşmüştür. Yükselen tansiyon muhaliflerin, şehirlerin kontrol edilmesine yönelik taburlar kurmasıyla şiddetin yükseldiği bir iç savaş halini almıştır. Mevcut iç savaş, hali hazırda sadece muhalifler ve Esad rejimi arasındaki bir savaştan çok daha fazlasıdır. Suriye’de devam etmekte olan savaş bir mezhep savaşına dönüşmüş olmakla birlikte bölgesel güçleri ve dünya güçlerini de doğrudan veya uzaktan olmak üzere bölgeye çekmiştir. Ayrıca DEAŞ gibi terör örgütlerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur (BBC, 2016).

Tüm bu çatışma ortamı, büyük boyutta bir insanlık dramına sebep olmuştur. Aynı zamanda çatışmanın çok boyutlu bir hale gelmesi, iç savaşın sonlanması noktasında engelleyici bir unsur olmuştur. Bu durum, kayıpların artmasına sebep olduğu gibi bireylerin yerlerinden edilmesine veya kuşatma altındaki tehlikeli bölgelerde yaşamak zorunda kalmasına sebep olmuştur. Aynı zamanda çatışmanın devam ediyor olması Suriye içindeki iç göç hareketlerini ve Suriye dışına gerçekleştirilen uluslararası göç hareketlerini de devamlı kılmaktadır.

Suriye'deki çatışmalar bölgesel güvenliği tehlikeye atan bir boyuta ulaşmıştır. Diğer yandan iç savaş sebebiyle hayatını kaybeden sivillerin sayısı korkunç bir boyuttadır. Birleşmiş Milletler Suriye Özel Diplomatı Steffan de Mistura, 2016 yılında basına verdiği demeçte Suriye'deki kayıp sayısının 400.000'e ulaştığını belirtmiştir (United Nations Secretary General, 2016). Bu sayının daha da arttığını öngörmek mümkündür. Montaigne Enstitüsü'nün raporu (2017) 400.000 Suriyeli'nin hayatını kaybettiğini, 6 milyon Suriyeli'nin yerinden olduğuna ve ülke içinde göç etmek zorunda kaldığına, 5 milyondan fazla Suriyeli'nin yurt dışına göç etmek zorunda kaldığına, 1 milyon Suriyeli'nin kuşatma altındaki bölgelerde yaşamını sürdürdüğüne ve en az 13.5 milyon Suriyeli'nin insani yardıma yoğun şekilde ihtiyaç duyacak biçimde yaşadığını belirtmektedir.

Diğer yandan, Suriye'de devam eden kriz sürecinde, Suriyelilerin %80'i açlık ve yoksulluk içinde yaşamakta, hastanelerin üçte biri, okulların ise dörtte biri artık fonksiyonlarını yerine getirememektedir. Sağlık hizmetleri çökmüş, aşılama oranları %99'dan %52'ye düşmüştür (Bu 2012 oranlarını yansıtmaktadır). Ülkedeki on bir yıllık yokluğunun ardından polyo 2013 yılında Suriye'de tekrar görülmüştür. Genç kuşak ve çocuklar Suriye'deki savaşta belki de en ağır bedellerden birisini ödeyen gruptur. Okuma yazma oranı %90 olan Suriye'de hali hazırda 2.8 milyon Suriyeli çocuk okula gidememektedir. UNICEF verileri eğitime ve sağlık hizmetlerine ulaşamamak ve yeterli beselenememekten kaynaklanan bir kayıp neslin oluştuğunun altını çizmektedir (Tyyskä ve arkadaşları, 2017).

Mevcut rakamlar Suriye'deki iç savaşın insani boyutunu ortaya koymaktadır. Tüm bu parametreler göz önünde bulundurulduğunda bir iç göç ve dış göç hareketinin başlaması kaçınılmaz gözükmektedir. Bu bağlamda, yakın geçmişte görülen en büyük göç hareketlerinden bir tanesinin de bu etmenlere, güvenliğe ve can kayıpları gibi sebeplere bağlı olarak ortaya çıktığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Suriye'deki iç savaş sonucunda medyada en geniş şekilde yankı bulan insanlık dramlarından bir tanesi yoğun şekilde yaşanan dış göçtür. Savaştan kaçan Suriye vatandaşları ağırlıklı olarak komşu ülkelere sığınmakla birlikte, bu insanlık dramının etkileri Avrupa ülkelerine kadar ulaşmıştır. Uluslararası Af Örgütü'nün (2015)

yayımlamış olduğu rapora göre Suriye dışına göç etmiş olan vatandaşların %95'i komşu ülkeler olan Türkiye, Lübnan, Irak, Mısır ve Ürdün'de yaşamlarını sürdürmektedirler. Bu bağlamda Türkiye, en yüksek sayıdaki (3 milyon 640 bin, 31 Ocak 2019) Suriyeli mülteciyi ağırlayan ülke konumundadır. Türkiye sadece komşu ülkeler ve Suriye'ye komşu ülkeler değil, tüm dünyada ve Avrupa'da en yüksek sayıda Suriyeli mülteciyi misafir eden ülke konumundadır. Türkiye'deki Suriyeli mülteciler yoğunluklu olarak Suriye'ye komşu olan Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa gibi iller ve büyük şehirlerde yoğunlaşmışlardır (UNHCR Turkey, 2019).

Diğer yandan, Suriyeli mülteciler Türkiye üzerinden Avrupa ülkelerine göç hareketlerini sürdürmüşlerdir. Özellikle 2015 yılının yaz ayında sayısal olarak tepe noktaya ulaşan bu göç hareketi Avrupa ülkelerindeki medya organları ve siyasetçiler tarafından "kriz" olarak nitelendirilmiştir. Bu durum Kale Avrupası terimini güçlendirmekle beraber, mültecileri uzun vadede ortaya çıkacak olan nefret söylemi, popülist politikalar ve dışlama süreçlerinin merkezi haline getirmiştir. Hedef haline dönüşme durumunun entegrasyon süreçlerine zarar vereceğini düşünmek de mümkündür. Avrupa Birliği bu süreçte bir sorun olarak gördüğü mülteci akışına kendi perspektifinden çözümler üretebilmek adına iç paydaşları ve dış paydaşlarıyla anlaşmalar ve görüşmeler gerçekleştirmiştir.

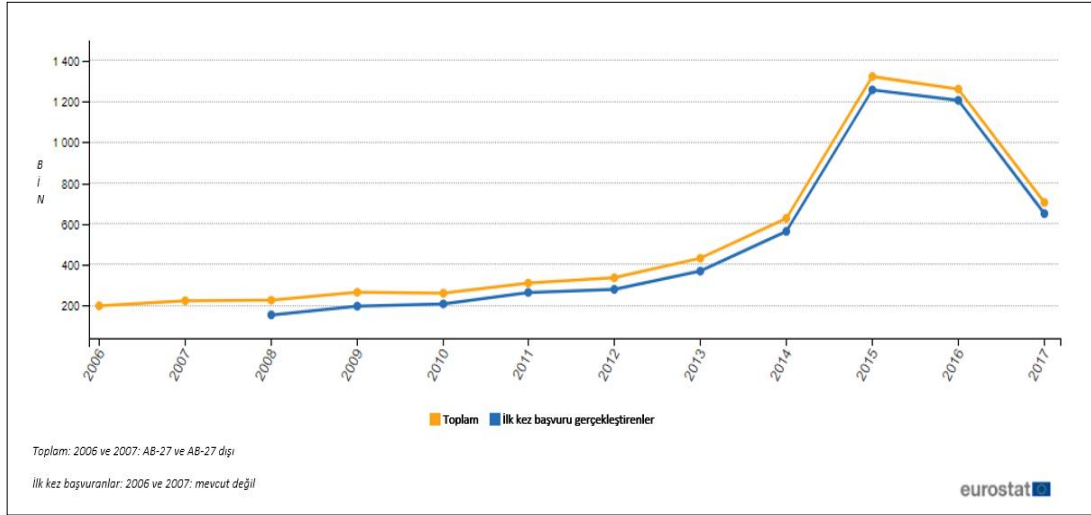
Bu anlaşmaların en önemlilerinden bir tanesi Türkiye ve Avrupa Birliği gerçekleştirilen Türkiye'den Avrupa Birliği ülkelerine (özellikle Yunanistan'a) olan göçü durdurmaya yönelik faaliyet planıdır. Mart 2016'da düzensiz göçü durdurmaya yönelik olarak beraber çalışmaya karar veren Türkiye ve Avrupa Birliği düzensiz göçü durdurmaya yönelik çeşitli konularda anlaşmaya varmışlardır. Bu anlaşmanın kimi maddelerini şu şekilde sıralamak mümkündür (Avrupa Parlamentosu, 2016):

1. Mart 2016'dan sonra Türkiye'den Yunanistan'a geçen tüm düzensiz göçmenler Türkiye'ye geri iade edilecektir.
2. Yunan adalarından Türkiye'ye gönderilen her Suriyeli için, Türkiye'deki Suriyeli mültecilerden biri Avrupa Birliği içerisinde yerleştirilecektir.
3. Türkiye, Türkiye'den Avrupa Birliği'ne giden düzensiz göç yollarının açılmasını engelleyecektir.

4. Türkiye ve Avrupa Birliği arasındaki düzensiz göç bittiğinde veya azaldığında Gönüllü İnsani Yardım Şeması yürürlüğe konulacaktır.
5. Türk vatandaşları için vize serbestisi yol haritasının yerine getirilmesi hızlandırılacaktır. Türkiye, kalan şartları yerine getirmek için gerekli adımları atacaktır.
6. Avrupa Birliği, Türkiye'yle yakın işbirliği içinde bulunarak, Türkiye'deki mülteci tesisleri için hali hazırda dağıtılmış olan 3 milyar euroluk harcamayı hızlandıracaktır. Bu kaynaklar tükenme aşamasına geldiğinde, Avrupa Birliği tesisler için 3 milyar euroluk ek bütçeyi 2018 sonuna kadar harekete geçirecektir.
7. Avrupa Birliği ve Türkiye Gümrük Birliği'ni geliştirmek noktasında devam eden çalışmalara olumlu bakmaktadır.
8. Türkiye'nin üyelik süreci tekrar canlandırılacaktır.
9. Avrupa Birliği ve Türkiye Suriye'deki insani şartları geliştirmek için çalışacaktır.

Bu bağlamda, Türkiye ve Avrupa Birliği arasında gerçekleştirilen bu anlaşmayı Avrupa Birliği'nin mülteci krizi olarak tanımladığı sürecin bitişi olarak görmek de mümkündür. Çünkü anlaşma, birçok farklı boyutta düzensiz göçün durdurulması ve Suriyeli mültecilerin Türkiye içindeki şartlarını düzeltebilmek için ekonomik ve politik adımları içermektedir. Anlaşmanın gerçekleştirilmesinin ardından gerçekleştirilen sığınma taleplerinde gözle görülür bir düşüş yaşanmıştır. Eurostat (2019) tarafından paylaşılan grafik de 2015-2017 yılları arasında Avrupa Birliği ülkelerine gerçekleştirilen sığınma başvurularının önemli oranda düştüğünü doğrulayan bir eğriye sahiptir.

Şekil 3: Avrupa Birliği dışından AB-28 Üye Ülkeleri'ne 2006-2017 yılları arasında gerçekleştirilen mültecilik başvuruları

Eurostat. (2019). Asylum statistics. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics

Diğer yandan Avrupa Birliği'nin lokomotif ülkeleri sayılacak Batı Avrupa ve Kuzey Avrupa ülkelerine giden rotaların üzerinde bulunan Avrupa Birliği üyesi ülkeler, mülteci rotalarını kapamak üzere çalışmalarda bulunmuşlardır. Ayrıca Dublin Anlaşması'nın etkili bir şekilde uygulanması, -ki burada mültecilerin ilk parmak izlerinin alındığı ülkeye geri gönderilmesi uzunca tartışılan bir uygulama olmuştur-tartışmaları da gündemde geniş yer kaplamıştır. Tüm bunlar gerçekleşirken mülteciler Avrupa medyasında ve politik bağlamda farklı şekillerde gündeme gelmişlerdir.

Bu bağlamda, ele alınması gereken ver Suriyeli mültecileri ilgilendiren önemli bir konu ise kendilerine yöneltilen söylemlerdir. Özellikle Avrupa'da yükselen popülizm biz ve onlar ayrımının genişlemesine sebebiyet verirken bu süreçte mülteciler çoğu zaman bu söylemlerin hedefine konulmuş. Özellikle sosyal ağlarda gerçekleştirilen tartışmalarda kimi zaman işgalci (Kuş, 2016) gibi ağır sözcüklerle dahi tanımlanmış ve yoğun şekilde negatif yorumların konusu haline gelmişlerdir. Diğer yandan, mültecilerin Müslüman kimlikleri de Avrupa'daki popülist söylemin biz ve onlar ayrımını kurgulamasını kolaylaştırmıştır. Bu söylemin mülteciler için kurgulanacak olan entegrasyon sürecine zarar vereceğini belirtmek yerinde olacaktır. Çünkü

entegrasyon kavramının iki yönlü iletişimi gerektiren bir süreç olduğunu ve kültürlerarası iletişim kanalıyla gerçekleştirilmesi gerektiği çok açık bir saptamadır.

Yukarıdaki metinden anlaşılacağı üzere Suriye'deki iç savaş etkilerini Avrupa'ya kadar ulaştırabilen bir krize dönüşmüştür. Bu krizin en ağır yükünü sivillerin taşıdığını açıklanan rakamlar açık şekilde ifade etmektedir. Bununla birlikte pek çok Suriye vatandaşı başka ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır. Türkiye bu göçün öncelikli hedeflerinden bir tanesi olmuştur. Bu yönüyle, Türkiye'ye olan göç sürecini tahlil etmek çalışmanın önemli basamaklarından bir tanesini oluşturmaktadır.

3.2. Suriye Vatandaşlarının Türkiye'ye Göçü ve Mültecilerin

Profili

Çalışma kapsamında mülteci, bürokratik anlamından bağımsız olarak, zorlayıcı sebeplerle yerinden olmuş ve başka bir ülkeye sığınmış kişileri tanımlamak için kullanılmaktadır. Suriye'deki kriz başladığından bu yana savaştan kaçan Suriye vatandaşları Türkiye'ye sığınmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'ye sığınan Suriye vatandaşları kademeli olarak her yıl artış göstermektedir. Birleşmiş Milletler Mülteci Ajansı'nın rakamları 7 Şubat itibarıyla Türkiye'de yaşayan Suriyeli mülteci sayısının 3 milyon 644 bin olduğuna işaret etmektedir. Türkiye'ye sığınan mültecilerin nüfusunun Hatay, Gaziantep ve Şanlıurfa gibi şehirlerin yanısıra İzmir, İstanbul, Ankara, Bursa ve Konya gibi büyük şehirlerde yoğunlaştığı gözlemlenmektedir (UNHCR Turkey, 2019). Türkiye içindeki bu dağılımda sınıra yakınlık, iş fırsatları ve mevcut sosyal sermaye gibi faktörlerin rol oynadığını belirtmek mümkündür.

Diğer yandan, Türkiye en yüksek Suriyeli mülteci nüfusuna sahip ülke konumundadır. Sayısal olarak diğer komşu ülkeler Türkiye'yi takip etmekle birlikte, bu ülkelerdeki Suriyeli mülteci nüfusu Türkiye'yle kıyaslandığında çok düşük kalmaktadır.

Birleşmiş Milletler Mülteci Ajansı'nın (2019) verileri Türkiye'deki Suriyeli mülteci nüfusunun 2014 yılı sonunda 1 milyon 622 bin iken, 2016 yılı sonunda 2 milyon 814 bin, Şubat 2019 itibarıyla da 3 milyon 644 bine ulaştığı gözlemlenmektedir. Bu sayının büyüklüğünü görmek adına komşu ülkelerde misafir edilen Suriyeli mültecilerin sayılarına bakmak önem taşımaktadır. Irak'ta 2014 yılı

sonunda 232 bin 317, 2016 yılı sonunda 229 bin 774 ve Ocak 2019 itibarıyla da 252 bin 451 bulunduğunu gözlemlenmektedir. Lübnan'da 2014 yılı sonunda 1 milyon 145 bin olan Suriyeli mülteci nüfusunun, 2016 yılı sonunda 1 milyon 69 bin, Ocak 2019 itibarıyla da 947 bine gerilediği gözlemlenmektedir. Mısır'da 2014 yılı sonunda 138 bin 212 olan mülteci nüfusu 2016 yılı sonunda 116 bin, Ocak 2019 itibarıyla da 133 bine gerilediği gözlemlenmektedir.

Konu bu rakamlar çerçevesinde ele alındığında Türkiye'de yaşayan mültecilerin entegrasyonu konusunda toplumun iletişime açık bir tutum sergilemesi daha da fazla önem arz eden bir hal almaktadır. Seefar (2018), gerçekleştirmiş olduğu araştırmaya katılan Suriyeli mültecilerin üçte ikisinin Türkiye'de uzun süreli kalmak istediğini ve yerel entegrasyon süreçlerine dahil olmak için güçlü bir arzu gösterdiğini dile getirmiştir. Rapor, araştırmaya katılanların çoğunun uzun süreli kalma kavramını vatandaşlık almakla eş değer gördüğünü ve erkek katılımcıların kadın katılımcılara oranla Türkiye'de kalmak için daha az istek gösterdiğini ifade etmektedir. Bu durum, Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin Türkiye'de uzun süre kalmak istediğine işaret etmekle beraber, etkili bir entegrasyon sürecinin geliştirilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu noktada, iki yönlü bir iletişim süreci geliştirebilmek adına toplumun bu iletişime açık hale getirilmesi de önem taşımaktadır.

Diğer yandan, Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin profilini göç tipolojileri bağlamında tartışmak önem taşımaktadır. İlk etapta Suriyeli mültecilerin savaş sebebiyle zorunlu şekilde uluslararası göç gerçekleştirmek zorunda kalan bireyler olduğunu belirtmek mümkündür. Bu göç savaşın durumu ve yaşanan bölgeye göre reaktif veya proaktif bir şekilde gerçekleştirilmiş olabilir. Araştırma çerçevesinde mülteci kavramı yasal tanımlama olarak değil, sosyolojik bir bağlamda yerinden olmuş ve başka bir ülkeye sığınmış kişiyi tanımlamak üzere kullanılmıştır. Yasal bağlamda Türkiye'deki Suriyeli vatandaşlarının durumunu açıklamak gerektiğinde Özdemir'in (2017) önermesini göz önünde bulundurmak mümkündür. Özdemir, Türkiye'nin "açık kapı" politikası çerçevesinde din, dil ve ırk ayrımı yapmadan sınırdan giriş yapan hiçbir Suriyeliyi geri göndermediğini ve kendilerine "geçici koruma statüsü" verilerek misafir edildiğinin altını çizmiştir. Türkiye'deki Suriyeli mülteci profilini tanımlarken göçün zamansal yönelimine de değinmek önem taşımaktadır. Yukarıda

bahsedilen rapor ve 2011 yılından beri devam eden süreç ışığında, Türkiye’de Suriyeli mültecilerin uzun süreli bir göç gerçekleştirdiklerini söylemek mümkündür.

Türkiye gerçekleştirmiş olduğu açık kapı politikasıyla 2011 yılından beri mültecileri kabul etmektedir. Türkiye’nin uygulamış olduğu açık kapı politikasını ve geçici koruma yasasını Akbaş ve arkadaşları (2016, 98, 99) şu şekilde açıklamaktadır:

“Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 7. maddesinde Geçici Koruma ‘ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma’ olarak ifade edilmektedir. Böylelikle Türkiye uluslararası hukuki sınırlar içinde Suriyeli mültecilere geçici koruma statüsü vererek, maruz kaldığı göç dalgası karşısında açık kapı politikası uygulayarak, mültecileri koşulsuz kabul etmiş, geri göndermemiş hatta son derece modern yöntemlerle mültecilerin sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmıştır. [...] bu süreçte; savaş ve çatışma ortamının başladığı ilk günden itibaren pasaportu olsun ya da olmasın, mezhebi, cinsiyeti ve ırkı ne olursa olsun yardıma ihtiyacı olan herkesi kabul etmesi ve temel ihtiyaçlarını gidermesi açık kapı politikası olarak adlandırılmaktadır.”

Bu noktada Türkiye’nin Suriyeli mültecilere karşı cömert ve kabul edici bir tutum içerisinde olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum başarılı bir entegrasyon sürecinin sağlanabilmesi için kurumsal bir temelin de varlığına işaret etmektedir. Diğer yandan, bu entegrasyon sürecinin başarıya ulaşabilmesi noktasında yerel halkın iletişime açık davranması, tolerans ve kabul edici olması önem taşımaktadır. Bu noktada, Avrupa’dakine benzer şekilde, Türkiye’de de mültecilere karşı çeşitli önyargıların mevcudiyetinden ve yanlış haberlerin sirkülasyonundan bahsetmek mümkündür. Bu durumu, entegrasyon sürecinin başarıya ulaşmasını ve kültürlerarası iletişim kanallarının kurulmasını zedeleyecek birer parametre olarak kabul etmek mümkündür.

Teyit.org isimli, haberlerin doğruluğunu ve yanlışlığını tespit eden kuruluş, Suriyeli mültecilerle ilgili sosyal medyada dolaşıma sokulan haberleri tahlil etmiş ve aşağıdaki yanlış haberlerin varlığını tespit etmiştir (2017):

1. Suriyeli bir sığınmacının doktor dövdüğü iddiası
2. Suriyelilere alışverişlerde yüzde 50 indirim sağlayan Ak Kart verildi iddiası
3. Suriyeliler ile ilgili paylaşım yapanlara üç yıla kadar hapis cezası verileceği iddiası
4. Konya Büyükşehir Belediyesi Suriyelilere maaş bağladı iddiası
5. 131 bin 746 Suriyeli'nin üniversiteye yerleştirildiği iddiası
6. Suriyelilerin tüp bebek tedavisinden ücretsiz yararlandığı iddiası
7. Suriyeliler, Türkiye halkının dinden kopuk yaşadığını söyleyerek yürüyüş düzenledi iddiası
8. Suriyeliler istedikleri üniversiteye hiçbir koşul olmadan girebiliyor iddiası
9. Bursa'da yaşayan Suriyelilerin bir atı kafasına vurarak öldürdüğü iddiası
10. Suriyeliler maaşlarını almak için PTT önünde kuyruğa giriyor iddiası
11. İki Suriyelinin Bursa'da bir kadını kaçırap tecavüz ettiği iddiası
12. Gaziantep'te Suriyeliler vatandaşlık için kuyruğa girdi iddiası
13. Suriye'de organ mafyasının çocukları kaçırdığını gösteren video iddiası
14. Fotoğrafın Suriyelilerin Türkiye'ye gelen Afganları protesto ettiğini gösterdiği iddiası
15. Suriyeli mültecilere içinde 930 TL bulunan yardım kartı verildiği iddiası (Meblağ 930 TL değil 120 TL)
16. Faturanın Konya'da yaşayan Suriyelinin sudan bedava yararlandığını gösterdiği iddiası
17. Adıyaman'da Atatürk heykeline saldırdığı belirtilen kişinin Suriyeli olduğu iddiası
18. Rachid Yusuf isimli Suriyeli mültecinin Türkiye hakkında söylediği sözlere ilişkin iddialar
19. Türkiye'de son 6 ayda 225 bin Suriyelinin doğum yaptığı iddiası
20. Ahmed-i Şerif isimli kişinin Türkler ve Suriyeliler hakkında söylediği iddia edilen sözler

21. Suriye kökenli Muhammed Erdoğan'ın Bursa'dan milletvekili seçildiği iddiası
22. Videonun Sapanca'da bacakları kesilen köpeğin Suriyeli çocuklar tarafından işkenceye uğradığını gösterdiği iddiası
23. Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin telefon görüşmelerinde para ödemeyeceği iddiası
24. Suriyeli mültecilerin hastanelerde 'yasal öncelikli hasta' sayıldığı iddiası

Yukarıdaki listeden de anlaşılacağı üzere Suriyeli mültecilerle ilgili olarak ortaya atılmış olan yanlış haberlerin tematik olarak kesiştiği noktalar mevcuttur. Bunlar ekonomik yönelimli, toplumsal güvenlik yönelimli ve Suriyeli mültecilere farklı sosyal alanlarda ayrıcalık tanındığı ile ilgili mesajlar içeren sosyal medya içeriklerinden oluşmaktadır. Yanlış haber sirkülasyonunun Suriyeli mültecilere yönelik toplumsal algıyı yönlendirmesi ve entegrasyon sürecine zarar verme ihtimali bulunmaktadır. Daha da önemlisi, kullanıcı kaynaklı içerik üretilen platformlarda bu içeriklerin kullanıcılar tarafından üretilmiş olması ve diğer kullanıcılarca tekrar paylaşarak yaygınlaştırılması ve tartışma alanının genişletilmesi entegrasyon sürecinde mültecileri misafir eden toplumun üyelerinin kültürlerarası iletişim sürecine dahil olması noktasında çeşitli sorunlara yol açması mümkündür.

Çünkü bu durum mültecilere yönelik imajı zedelemekte, onların yardıma ihtiyaç duyan dezavantajlı bir grup olarak değerlendirilmesinin önüne geçmekte ve nefret söyleminin gündelik hayat ve dijital platformlarda dolaşıma girmesini kolaylaştırmaktadır. Böylece, problemin çözümünde önemli bir rol oynayacak olan yerel halkın sürece dahilinin ortadan kalkması durumu belirginleşmeye başlamaktadır.

Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye göçü her ne kadar zorunlu göç bağlamında değerlendirilebilecek bir nüfus hareketi olarak tanımlanabilecek olsa da bu hareketin göç teorileri bağlamında yorumlanması, hareketin doğasını ve sürekliliğini sağlayan başkaca nedenleri anlamak için önem taşımaktadır. Bu nüfus hareketini göç teorileri kapsamında yorumlamak, entegrasyon bakış açısını ve halkla ilişkiler faaliyetlerinin hedef ülke toplumunu bu faaliyetlere destek vermek üzere teşvik etmek noktasında nasıl işe yarayabileceğini belirlemek noktasında yeni bir perspektif açacaktır. Bu

sebeple takip eden bölümde Suriyeli mültecilerin gerçekleştirmiş olduğu göç hareketi göç teorileri perspektifinde değerlendirilecektir.

3.3. Suriyeli Mültecileri Göç Tipolojileri Bağlamında Tartışmak

Göç tipolojileri Suriyeli mülteciler bakımında tekrar yorumlandığında ortaya büyük gruplar halinde, ulusal ve uluslararası göç gerçekleştiren insan grupları çıkmaktadır. Suriyeli mülteci krizi her ne kadar savaş sonucunda gerçekleşen göçün uluslararası boyutuna dikkat çekiyor olsa da Suriye içerisinde yerinden olan ve ülke sınırları içinde bulunan daha güvenli bölgelere göç eden göçmenler de bulunmaktadır. Bu bağlamda göç akış yapıları arasındaki bağlantının teorik bağlamda sıkça değinilen ekonomik ve kültürel bağlantılar üzerinden değil, güvenlik üzerinden kurulduğunu belirtmek mümkün hale gelmektedir.

Lucas (1997)'nin iç göçü etkileyen parametreler noktasında öne sürdüğü ve önceki bölümde değinilen önermeleri göz önünde bulundurulduğunda Suriyeli mültecilerin Suriye içinde gerçekleştirmiş olduğu göçte ekonomik kaygıdan çok güvenlik kaygısı ön plana çıkmaktadır. Fakat, bu tip göçte sahip olunan ağ ve bilginin, göçün hedefi noktasında etkiye sahip olması ihtimal dahilindedir. Ayrıca, göçün geçici veya kalıcı olması durumu da savaş ve güvenlik durumu bağlamında farklılık göstermesi mümkündür.

Suriyeli mülteciler ve uluslararası göç yaklaşımının beraber değerlendirilmesi çalışmanın bağlamı dahilinde daha ilgili bir konumdur. Bu bağlamda Suriyeli mülteciler göç ederken ortaya birçok farklı parametre çıkmaktadır. Göç etmek için gereken paranın toplanması, göç edilecek hedef ülkedeki yardım olanakları, göç uzun süreli bir göçe dönüştüğü anda hedef ülkede kalmak için gereken yasal zeminin mevcudiyeti bu parametrelerden sadece bir kısmını oluşturmaktadır.

Bartram'ın (2017) öne sürmüş olduğu tanımlama Türkiye ve Avrupa'nın farklı ülkelerine göç eden Suriyeli mültecilerin durumunu tanımlaması ve çalışmanın temel yaklaşımıyla uyuşması açısından önem taşımaktadır. Çünkü Bartram, uluslararası göçü uyrukla ilgili farklılıklarla ilişkilendirse de bu farklılığın aslında kültürel, sosyal ve ekonomik farklılıklara karşılık geldiğini belirtmektedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde Suriyeli mülteciler uluslararası göç sonucunda gitmiş oldukları hedef

ülkelerde kültürel, sosyal ve ekonomik entegrasyon süreçleriyle muhatap olma durumunda kalmaktadır. Çünkü gerçekleştirmiş oldukları uluslararası göç onları, alışkın oldukları kültürel, sosyal ve ekonomik bağlamdan koparmaktadır.

Suriyeli mültecilerin göç sürecinde, uluslararası göçü gerçekleştirirken karşılaşılan engellerin bir kısmının etkilerini görmek mümkündür. Örneğin, Türkiye'nin Açık Kapı Politikası Suriyeli mültecilerin yoğun şekilde Türkiye'ye göç etmesinde bir etken olabilir, diğer yandan Almanya'nın belli bir tarihe kadar Suriyeli mültecileri kabul edeceğini açıklaması Avrupa'da en çok Suriyeli mültecinin neden Almanya'da olduğunu açıklamak noktasında yardımcı olabilir ya da Macaristan, Makedonya gibi ülkelerde Suriyeli mülteciler için geçişin engellenmesi Avrupa'ya olan göçün neden yavaşladığını açıklarken kullanışlı olabilmektedir. Bu bağlamda, uluslararası göç sürecinde etkin bir teşvik edici veya engelleyici olarak yasal düzenin Suriyeli mülteciler için de geçerli olduğunu söylemek mümkündür.

Diğer yandan göç kararını vermek, yolculuğu gerçekleştirmek ve hedef ülkeye varmak şeklinde özetlenebilecek olan Suriyeli mültecilerin göçünde, zorunlu göç bağlamı geçerli olsa dahi ekonomik, sosyal ve entelektüel sermayenin göçün gidişatını etkileyen faktörler olarak düşünülmesi mümkündür. Çünkü bu durum entegrasyona süreçlerine dahil olmak noktasında göçmenlerin girişkenliğini etkileyen faktörler olduğu gibi gidilen ülkelerdeki işgücü piyasasına katılmak ve göç uzun süreli bir hal aldığı anda hayatta kalabilmek için önem taşıyan parametrelerdir.

Suriyeli mülteciler göç etmiş oldukları farklı ülkelerde hali hazırda yasal durumlarına göre düzenli veya düzensiz göçmen konumundadırlar. Ayrıca yasal bağlamda düşünüldüğünde Van Hear'ın modeline göre (1998) Suriyeli mülteciler dışa doğru hareket gerçekleştiren zorunlu göçmenler olarak değerlendirilebilmektedir. Dönüş hareketleri ise yasal zemine göre gönüllü veya zorunlu göç olarak kategorize edilebilmektedir. Parmak izi Yunanistan'da alınan bir Suriyeli mülteci Almanya'da yakalandığında anlaşma gereği Yunanistan'a gönderilebilir. Bu durum zorunlu şekilde iade edilmeye gerçekleşen dönüş hareketine örnektir. Diğer yandan, Türkiye'den Suriye'nin güvenliği sağlanmış bölgelerine dönüş hareketi gerçekleştirilmektedir. Bu

durum gönüllü şekilde dönüş yapan göçmenler ve mülteciler kategorisinde ele alınabilecek mobilitelere örnektir.

Suriyeli mültecilerin Türkiye bağlamında düşünüldüğünde uzun süreli göçmen niteliğine sahip olduğunu belirtmek mümkündür. Türkiye'ye ilk Suriyeli mülteci kafilasının 2011 yılında vardığı göz önünde bulundurulduğunda bu göçün Birleşmiş Milletler Ekonomi ve Sosyal İlişkiler Bölümü'nün hazırlamış olduğu rapord belirtilen 12 aylık süreyi aştı açıktır. 2011 yılından beri devam eden göç sonucunda, büyük miktarda Suriyeli mültecinin Türkiye'de kalmak istediği de raporlarda belirtilmiştir. Bu durum Türkiye bağlamında Suriyeli mülteciler için entegrasyon süreçlerinin işletilmesi gerekliliğini belirgin bir şekilde gözler önüne sermektedir.

Son olarak Suriyeli mültecilerin reaktif ve proaktif göçmen özelliği taşıdığını belirtmek mümkündür. Güvenlik kaygısı veya ani gelişen bir güvenlik sorunu sebebiyle yaşamış olduğu ülkeden başka bir ülkeye gelmiş olan Suriyeli mültecileri reaktif göçmen kategorisinde değerlendirmek mümkündür.

Diğer yandan, güvenliğini sağlamak üzere gelmiş olduğu ülkeyi transit bir ülke olarak kullanıp, daha uzaktaki bir hedef ülkeye gitmek üzere mobilize olan Suriyeli mültecileri ise proaktif göçmen kategorisi altında değerlendirmek mümkün hale gelmektedir. Çünkü Richmond'un (1993) ayrımı göz önünde bulundurulduğunda bu durum bir krizi durumu sonucunda panik halinde verilmiş bir karardan ziyade tüm bilgiyi gözden geçirip maddi ve sembolik avantaj durumunu maksimize etmek üzere rasyonel şekilde hesaplanıp gerçekleştirilen bir göç hareketi konumundadır. Bu bağlamda, Suriyeli mültecilerin ilk yola çıkış amaçları reaktif bir göç olarak tanımlanabilir olsa da, can güvenliklerini sağladıktan sonra gerçekleştirdikleri ikinci göç hareketini proaktif göç olarak nitelemek mümkündür.

3.4. Göç Teorileri Bağlamında Suriyeli Mülteciler

Suriyeli mültecilerin farklı ülkelere olan göçünü zorunlu göç kavramı bağlamında değerlendirmek mümkündür. Bu süreçte özellikle ekonomik oryantasyonlu görüşleri temelinde barındıran makro ve mikro göç kuramlarını göz önünde bulundurarak bu süreci bütünüyle açıklamak güçtür. Diğer yandan, sürecin farklı aşamalarını açıklamak üzere bu bakış açılarından yararlanmak mümkündür.

Suriyeli mültecilerin gerçekleştirmiş olduğu zorunlu göç sürecinde makro ve mikro ölçekteki etkilerin önemli bir rol oynadığının altı çizilmelidir. Ülkede sürmekte olan çok boyutlu savaş en büyük tetikleyici olmakla birlikte gerçekleştirilecek olan göçün hedefi noktasında makro ve mikro etkiler eş güdümlü olarak rol oynamaktadır. Örneğin gidilebilecek olan ülkeler arasındaki hayat koşulları ekonomik ve sosyal farklılıklar kararı etkileyebilmektedir. Bu durum hedef ülkelerdeki makro koşullardır. Diğer yandan, gidilebilecek olan ülke ve bulunulan nokta arasındaki coğrafi yakınlık ve savaş durumu sebebiyle ulaşım imkanı mikro etkenler arasındadır.

Diğer yandan Suriyeli mültecilerin Türkiye ve farklı ülkelerdeki ekonomik faaliyet süreçlerine ikili iş gücü piyasası bağlamında sınırlı bir yorum getirmek mümkündür. Yıldız ve Yıldız (2017), Suriyeli mültecilerin Türkiye’de dahil oldukları kayıt dışı ekonomi faaliyetleriyle ilgili olarak şu ifadelerde bulunmuştur:

“Türkiye’de yaşayan Suriyeli mültecilerin çalışma hakları hususunda bir düzenlemeye sahip olunmaması kayıt dışı ekonomi ve kayıt dışı istihdamın Türkiye’de yoğun olarak yaşanmasına sebep olmaktadır. Özellikle mevsimlik işçilik olmak üzere tarımda, inşaat, tekstil ve endüstri sektörlerinde bir yoğunluk söz konusudur. Hatta Türkiye’nin uzun süre gayret sarf ederek büyük ölçüde ortadan kaldırdığı ‘çocuk işçilik’ mevzusu da yeni baştan gündeme gelmiştir.”

Diğer yandan Kaymaz ve Kadkoy (2016) Türkiye’deki AFAD raporundan faydalanarak verdiği raporlarda Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin ayda 236\$ kazandığını ve bunun 2013 yılı asgari ücretinin yarısına denk geldiğini belirtmektedir. Kaymaz ve Kadkoy mevcut yasa çerçevesinde Suriyeli mültecileri çalıştırmak için asgari ücret ve sağlık sigortası gerekliliklerinin yerine getirilmesini zorunlu kıldığını bu durumun ise iş verenleri dil ve yetenek merkezli sebeplerle yerel işçileri yasal olarak veya Suriyelileri gayri resmi şekilde istihdam etmeye yönlendirdiğini belirtmektedir.

Böyle bir bağlamda işleri sosyal dinamiklerden etkilenen, sembolik bir kavram olarak ele alan Piore’nin perspektifi ve ikili iş gücü piyasası göz önünde bulundurulabilmektedir. Bu noktada yerli işçilerin doldurmayı reddettiği iş pozisyonlarını yabancı işçilerle doldurma gibi bir durum söz konusu olmasa da yerli

işçilerin çalışmak istemeyeceği şartlarda Suriyeli mültecilerin çalışması gibi bir durum ortaya çıkmaktadır.

Bu durumsa iş gücü piyasasında yeni bir alt katman oluşmasına sebep olma ihtimali taşımaktadır. Suriyeli mültecilerin bu alt katmanı oluşturması entegrasyon açısından iki farklı sorun yaratmaktadır. Bu sorunlardan ilki uzun süreli kalınacak bir ülkede yeterli ekonomik gelirin yaratılamaması ve güvencesiz iş ortamlarında çalışmanın getirdiği stresin ortaya çıkarabileceği muhtemel adaptasyon sorunlarıdır. Diğer ise yerel halkın işgücü piyasasının daralacağını düşünmesidir. Bunun sebebi, kayıtdışı çalışma/ucuza çalışma gibi sebeplerle yerel halkın işlerini kaybetme korkusu yaşaması sebebiyle mültecilere yönelik negatif tutum takınma ihtimalleridir.

Pınar, Sivrekli ve Demir (2016:32) Şanlıurfa’da gerçekleştirmiş oldukları Suriyelilerin genellikle mevcut bilgi eksikliği ve yetersizliği sebebiyle imalat ve hizmet sektöründe çalıştığını ortaya koyan araştırmaları bir noktada yukarıdaki önermeleri fikirsel olarak doğrular niteliktedir:

“Ankete katılanların yüzde 90’ına yakın önemli oranda bir bölümünün, Suriyeli çalışanların kayıtdışı istihdamı arttırdığını, Suriyeli çalışanlardan dolayı Türklerin gelir düzeyinin düştüğünü ve Suriyeli çalışanların Türklerin işsiz kalmasına neden olduğunu ifade etmesi, Suriyelilerin işgücü piyasalarında olumsuz etkiler yarattığına dair üzerinde önemle durulması gereken bulgulardır.”

Castles ve arkadaşlarının ikili işgücü piyasası bağlamında ortaya koymuş oldukları fikirler (2014) bağlamında okumak da önem taşımaktadır. Çünkü, yüksek işsizlik durumunda ve düzensiz göçmen konumunda dahi göçün devam etmesi ve kırılgan bir grup oluşturarak işverenlere hizmet etmesi noktasında segmente olmuş iş gücü piyasası teorisinin işe yarar olabileceğinin altını çizmektedir. Ayrıca nefret söylemi ve yabancı düşmanlığının göçmenlerin iş gücü piyasasında sömürülmesinin de önünü açtığını belirtilmektedir.

Bu durumda birbirini besleyen bir durumun ortaya çıkabileceğinden söz etmek mümkündür. Bu demek oluyor ki Suriyeli mültecilerin mobilitesi sürekli kırılgan olan bir grup yaratma potansiyeli taşıırken, oluşması muhtemel yabancı düşmanlığının bu eksende kırılganlığı daha da artırmaktadır. Bahsi geçen bu olumsuz atmosferin

entegrasyonun ihtiyacı olan iki yönlü iletişim zemininin oluşmasının önüne geçeceğini ve bunun mültecilere zarar vereceğini belirtmek ise yanlış olmayacaktır.

Suriyeli mülteciler göç hareketini gerçekleştirmek noktasında zorunluluk ve güvenlik kaygısıyla hareket etmektedir. Bu yönüyle, Suriyeli mültecilerin göç hareketini göçün yeni ekonomisi bağlamında bütünüyle tartışmak mümkün değildir. Fakat, zorunlu göç sonucunda başka ülkelere göç etmiş olan mültecilerin göçün yeni ekonomisindekiyle örtüşecek şekilde özgeci tutumlar sergilediğine de rastlanmaktadır. Bu yönüyle, Suriyeli mültecilerin gerçekleştirmiş oldukları göç hareketi bağlamında göçün yeni ekonomisine kısaca değinmek önem taşımaktadır.

Göçün yeni ekonomisi yaklaşımı göç hareketini mezo seviyede incelemekte ve hanehalkını göç hareketinin başlangıcı olan karar ve sonucu olan ekonomik dönüt noktasında çekirdek unsur olarak ele almaktadır. Grüne (2017) ekonomik dönütü göç eden kişinin hedef ülkeden kaynak ülkedeki akrabalarına gönderdiği para veya hediyelerin toplamı olarak değerlendirmektedir. Bir diğer konu ise göç eden kişinin hanehalkı için sergilemiş olduğu özgeci tavır ve onlar için bir sigorta unsuru haline gelmesi durumudur.

Vargas-Silva (2016) zorunlu göç noktasında özgeciliğin çok muhtemel bir motif olduğunun altını çizmektedir. Van Hear ve Cohen'in düşüncelerini aktaran Vargas-Silva, zorunlu göç edenlerin ekonomik göçmenlere nazaran çatışmaya daha müsait bölge ve ülkelere geldiğinin altını çizmekte, bunun bir sonucu olarak zorunlu göç eden bireylerin ailelerinin tehlikede olma durumunun daha muhtemel olduğunu belirtmektedir. Bu durumun ise zorunlu göçü gerçekleştiren kişiyi elde ettiği ekonomik girdiyi çatışma bölgesini terk edemeyen yakınlarına (bir çözüm mekanizması olarak) veya bölgeden ayrılmak isteyen diğer kişilere göndermeye yönlendirdiğinin altını çizmektedir.

Mülteci durumundayken elde edilen ekonomik girdinin, ülkeyi terk etmemiş olan yakınlarına gönderilmesi durumu Suriyeli mülteciler çerçevesinde de ele alınmıştır. Ürdün'de bulunan Zaatarı'da bulunan katılımcılar ve hedef ülke topluluğu Suriye'deki aileleri, çocukları ve eşlerine yani yakın akrabalarına para gönderdiklerini belirtmişlerdir. Bu paralar genellikle ailenin bir üyesine gönderilmekte ve onun

üzerinden farklı aile üyelerine dağıtılmaktadır. Diğer yandan Suriye'ye Avrupa'da ve Kuzey Amerika'da yaşayan akrabalarından da para aktarıldığı belirtilmiştir. Suriye'ye gönderilen ekonomik kaynak ise yiyecek satın alımında, tıbbi yardım giderlerinde ve kira ödemelerinde kullanılmaktadır (Reach, 2017).

Suriyeli mültecilerin gitmiş oldukları ülkelerden Suriye'ye para göndermesi konusu haberlerde de göze çarpmaktadır. Bu bağlamda Avrupa ve Orta Doğu ülkelerine mülteci olarak gitmiş olan Suriyelilerin, Suriye'ye para gönderdiği görülmektedir. Suriyeli mülteciler arasında Suriye'ye para göndermek noktasında artan bir talep olduğunu belirten Western Union'ın 300 Euro'ya kadar olan meblağlardan komisyon almadan para transferi sağlandığı ise aktarılan bilgiler arasında. (Gidda, 2016)

Bu bağlamda zorunlu göç ve Suriyeli mülteciler bağlamında da göçün yeni ekonomisinden kısmen bahsetmek mümkündür. Çünkü, Suriyeli mülteciler iş gücü piyasasına katılarak ya da elde ettikleri ekonomik girdileri geride bıraktıkları aile üyeleriyle çeşitli ihtiyaçlarının giderilmesi için paylaşmaktadırlar. Bu durumu geride bırakılan hane halkının hayatta kalması için bir gereklilik olarak düşünmek mümkündür.

Bu noktada, hedef ülkede iş gücü piyasasına katılarak elde edilen ekonomik girdinin geride bırakılanlara hatta savaş halindeki ülkede savaş bittikten sonra kalkınmaya etkide bulunabileceği yorumunu yapmak mümkündür. Bu durum aynı zamanda düşük ücretle zor şartlarda çalışmaya razı olmalarının nedenini anlamak bağlamında Suriyeli mültecilerin durumuna ışık tutmaktadır.

Suriyeli mültecilerin mobilitesinin dünya sistemleri teorisinin temel mantığı olan merkez-çevre ülke bağlamında açıklanması güçtür. Fakat, mültecilerin daha iyi hayat şartları sebebiyle Batı ve Kuzey Avrupa'da bulunan belli ülkelere gitme gayreti içerisinde olduğu açıktır. Bu yönüyle, dünya sistemleri teorisinin Suriyeli mültecilerin mobilitesini açıklamak noktasında getirebileceği açıklım sınırlıdır.

Suriyeli mültecilerin göç hareketini açıklarken devamlılık teorilerinden etkin bir şekilde faydalanmak mümkündür. Devamlılık teorilerinden ağ teorisi mülteciler arasındaki insani ilişkilerin göç hareketinin gerçekleştirilmesini, göçün hedefini tayin etmek, hedef ülkede hayatta kalabilmek noktasındaki etkisini açıklamak için

kullanışlıdır. Diğer yandan kurumsal teori ise bu hareketin devamlılığının sağlanması, Suriyeli mültecilerin belirli ülkeleri tercih etmesinin sebeplerini anlamak noktasında önemli bakış açıları sunmaktadır.

Ağ teorisindeki temel mantığın sosyal sermaye kavramıyla açıklanabileceğini belirtilmiş bu durumun bireysel ilişkiler aracılığı ile göçün masrafını ve riskini düşürdüğünün, dolayısıyla göçün devamlılığını sağladığını altı çizilmiştir. Cummings ve arkadaşları (2015) ağların göç sürecini güçlendirdiğini, göçün devamlılığını teşvik ettiğini, hayati bilgi kaynaklarını ve yolculuk için gereken diğer kaynakları temin ettiğini belirtmektedir.

Suriyeli mülteciler bağlamında ağların dijital bir şekilde yaratıldığını belirtmek ve bu ağların göçmen ağları gibi bir işlev taşıdığını gözlemlemek mümkündür. Dekker ve Engbersen (2013) gerçekleştirmiş oldukları çalışmada göç kararlarının verilmesinde sosyal medya bilgisinin nasıl kullanıldığı ele alınmıştır. Bu araştırma Suriyeli mültecilerin farklı boyutlarda geleneksel ve dijital olarak dönüşmüş sosyal ağa sahip olduğuna işaret etmektedir. Gerçekleştirilen görüşmelerde Avrupa’da bulunan mültecilerden iki tanesi göç sürecindeki bilgi akışının nasıl sağlandığına ve işlevine yönelik şunları ifade etmektedir (Dekker ve arkadaşları 2018, 6):

“Bizde 2 saat önce yola çıkmış bir grupla Viber aracılığı ile iletişimimizi sürdürdük. Bize çok güncel bilgiler verdiler. Yola çıktınızda yüzlerce farklı insanın telefon numarasını alıyorsunuz ve vardığınızda kim olduklarını bilmiyorsunuz.”

“Avrupa’daki arkadaşlarım ve ailemle iletişim kurmak için WhatsApp’i kullandım. Hollanda hakkında bilgi bulmak için Facebook’u kullandım. Hollanda hakkında Google’dan da pek çok bilgi buldum. Bunları ek bilgiler olarak kullandım, kararımı kardeşim ve arkadaşlarımdan aldığım bilgiler doğrultusunda gerçekleştirdim.”

Bu iki anlatı Suriyeli mültecilerin dijital araçlar aracılığı ile bağlı ağların göç sürecini kolaylaştırmaya yönelik bilgi ihtiyacını karşılamakta kullanıldığına işaret etmektedir. Bu durumun göç hareketini başarıyla sonlandırmak noktasındaki şansı arttırabileceğini belirtmek mümkün olduğu gibi geçmişteki göçmen ağlarına yönelik daha hızlı bir bilgi akışı söylediğini de belirtmek mümkündür.

Mevcut raporlar ışığında görülmüştür ki Avrupa’da aile ve arkadaşlara sahip olmak Suriyeli mültecilerin Avrupa’ya gitmesinde etkileyici bir faktör olmuştur, çünkü göç başarılı olarak algılanmaktadır. Bu bulgu, aile ve sosyal ağlar üzerinden oluşturulan bir göç kültürüne işaret etmektedir. Diğer yandan göç edilmek istenen hedef ülke de aile ve arkadaşların mevcudiyeti bağlamında farklılık göstermektedir. (Mixed Migration Center, 2018).

Birleşmiş Milletler Mülteci Ajansı (2016) yayımlanmış olduğu raporda, hedef ülkenin saptanmasına yönelik verilen kararda %43 oranında aile birleşimi amacı güdüldüğü görülmüştür. Aynı raporda Suriyeli mültecilerin göç hareketini gerçekleştirmek üzere ihtiyaç duyulan ekonomik yardımı %41 oranında arkadaşlarından, %18 oranında ailelerinden temin ettiği belirtilmiştir. Kimi noktalarda ise yardımların Avrupa’ya seyahat etmeyi planlayan kişilere yola çıkmadan gönderildiği bildirilmiştir (Mixed Migration Center, 2018).

Varılmış olan hedef ülkede aynı bölgeden, aynı şartlarda göç etmiş olan bir göçmen ağının bulunması göç kararında ve göçün gerçekleştirilmesi için gereken ekonomik çerçevede aktif rol oynadığı gibi hedef ülkedeki entegrasyon faaliyetlerine katılım bağlamında da önemli bir rol üstlenebilir. Danimarka Mülteci Konseyi’nin (2017) Sürdürülebilir Çözümler için Diaspora Desteği – Avrupa’daki Suriyeliler isimli konferansının çıktılarında bu konuya yönelik şu şekilde bir saptamada bulunmuştur:

“Hedef ülkede, Suriye diasporası üyeleri Suriye’den yeni gelenlerle ilgili hükümet ajanslarının, sivil toplum aktörlerinin sunmuş olduğu destek yapıları arasında kültürlerarası ve dilsel yetenekleri sonucunda köprü kurabilirler”

Bu bağlamda Suriyeli mültecilerin entegrasyonu sürecinde hedef ülkeye önceden gitmiş olan göçmen ve mültecilerin, yani göçmen ağlarının, yardımıyla entegrasyon süreçlerinin güçlendirilebilmesi mümkündür. Çünkü bu ağlara mensup bireyler, kültürlerarası ve dilsel yeteneklerinin yanısıra göç sürecinde aynı fiziki ve psikolojik şartları deneyimlemişlerdir. Bu durum, yeni gelenlerin entegrasyon sürecine hızlıca dahil olması noktasında gerekli bakış açısı esnekliğini sağlamaktadır.

Görülmektedir ki Suriyeli mültecilerin farklı destinasyonlara göçünde bir göç kültürü oluşmuştur. Bu göç kültürünü oluşturan göçmen ağları sosyal ve ekonomik

olarak göçün devamlılığını sağlamaktadır. Göçün gerçekleşmesi sürecinde mevcut olan rotada, göç ağlarının farklı roller üstlenerek bu göç kültürüne, dolayısıyla göçün devamlılığına katkı sağladığını belirtmek mümkündür.

Bu noktada Goss ve Lindquist'in (1995) önermesini hatırlamak önemlidir. Yazarlar, göçün kurumsallaşmasından bahsederken karmaşık kurumlardan bahseder ve bunları bilgi sahibi kişiler, organizasyonel temsilciler (göçmen dernekleri, çok uluslu şirketler) ve akrabalar kadar çeşitli bileşenlerle açıklamaktadır. Bu bağlamda, göçmen ağlarının ve diasporanın Suriyeli mültecilerin göç hareketinde ekonomik ve sosyal yönden önemli bir konumu olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır.

Göçün kurumsallaşması noktasında önceki bölümde De Haas'ın (2013) görüşlerinden de faydalanılmıştır. De Haas, göç ağlarının kurumsallaşmasının aynı yere olan göç ihtimalini artıracığının altını çizmektedir. Bu kurumsallaşmanın da, önceki bölümde bahsedildiği üzere, "*Hangi göçmenler, ne zaman ve nereye göç ederek, ne kazanacaklar?*" sorularının yanıtını bulmayı kolaylaştırmaktadır.

Bu örüntüyü Suriyeli mültecilerin göçünde de gözlemlemek muhtemeldir. Çünkü, aile, arkadaş ve diaspora gibi oluşumların göç sürecinde önemli bir rolü olduğu açıktır. Göçü kurumsallaştıran bu örüntü muhtemel göçün nereye yöneleceği noktasında ipuçları sağlamaktadır. Kurumsallaşan göçün hedefinde bulunan ülkeler ve şehirler entegrasyon politikalarını daha güçlü şekilde kurgulamak için çeşitli avantajlara sahiptir.

Bu avantajlar Suriyeli mülteciler bağlamında değerlendirildiğinde savaş devam ettiği sürece Suriyeli mültecilerin başka ülkelere göç edeceğini ve bu göçün hedefinin ekonomik destek ve bilgi sağlayan göçmen ağları üzerinden şekillenerek devam edeceğini belirtmek mümkündür. Kurumsallaşmış bir göç hedefindeki ülkelere entegrasyon politikalarını güçlendirmek için hazırlık yapma ve öngörülerde şansını vermektedir.

Diğer bir avantaj ise ülkede hali hazırda bulunan ve uzun zaman önce ülkeye gelerek sosyal ve ekonomik yönden entegre olmuş Suriyeli mülteci nüfustur. Entegre olmayı başarmış olan bu grup entegrasyon politikalarının uygulanması ve hedef ülkenin yerel halkına mültecilerin durumunu anlatılması için önem arz etmektedir.

Önceden gelerek sosyal ve ekonomik entegrasyon sağlamış Suriyeli mültecilerin, yeni gelen mültecilerin entegrasyon süreçlerini güçlendirmek adına hedef ülke toplumunun mültecilere daha toleranslı ve diyalog merkezli olmasını sağlamak noktasında rol alması mümkündür.

Yerel halk ve kültürel olarak entegre olmuş mülteciler arasında dialog kanalları kurularak ve bu dialogun çıktıları yeni gelen Suriyeli mültecilere yansıtılarak, bilgi ve açıklık zemini üzerine kurulu, sivil toplum tarafından desteklenen bir entegrasyon sürecinin kurgulanması mümkündür. Sonuç olarak göçmen ağırları üzerinden oluşan göç kültürünün kurumsallaşmasının belirli hedef ülkelere olan göçü devamlı kılarken, aynı zamanda entegrasyon noktasında çeşitli fırsatlar da yaratacağının da mümkün olduğu belirtilebilir.

3.5. Entegrasyon Yaklaşımları Suriyeli Mülteciler Bağlamında Yorumu

Çalışmanın çekirdeğini oluşturan Suriyeli mültecilerin sosyal entegrasyonunda halkla ilişkilerin rolünü anlamak noktasında entegrasyon yaklaşımlarını Suriyeli mülteciler bağlamında değerlendirmek önemli bir temel oluşturmak üzere gerekliliktir. Önceki bölümlerde Lockwood ve Esser'in entegrasyon yaklaşımları değerlendirilmiştir. Bu yaklaşımlar çerçevesinde Suriyeli mültecileri durumlarını değerlendirdikten sonra entegrasyon yöntemleri göz önünde bulundurularak kavramsal bir tartışma gerçekleştirilecektir. Bu kavramsal tartışmanın çıktıları, kültürler arası iletişim ve iki yönlü iletişim anlayışını çekirdeğinde bulunan halkla ilişkiler uygulamalarının sağlayabileceği katkıyı anlamak için kullanılacaktır. Ayrıca bu iki kavramsal çerçeve araştırma bölümünde de temel sütunları oluşturacaktır.

Lockwood'un yaklaşımı entegrasyon süreci için bir temel oluşturmaktadır. Bu entegrasyon yaklaşımı sistem entegrasyonu ve sosyal entegrasyon olmak üzere iki temel üzerinde yükselmektedir. Lockwood'a göre, sistem entegrasyonu anonim şekilde işleyen kurum, organizasyon ve mekanizmaların bir sonucudur ve bu yapılar devlet, hukuk sistemi, pazarlar, ticari aktörler veya finansı içermektedir (European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2006). Bu bağlamda Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin bu yapılarla olan etkileşimi ve elde etmiş

oldukları haklar sistem entegrasyonu açısından ne aşamada olduklarını belirlemeye yardımcı olacaktır. Sistem entegrasyonu ve sosyal entegrasyonun birbirini besleyen bir döngü olduğunu unutmamak gerekmektedir. Ayrıca sistem entegrasyonu süreçlerinin politika yapım süreçleriyle doğrudan alakalı olduğunu hatırlatmak da önem taşımaktadır.

Uluslararası Kriz Grubu (2016) yayımlanmış olduğu Avrupa Raporu'nda sistem entegrasyonu perspektifinden yaklaşıldığında eğitim ve işgücü piyasasına erişim bağlamında çeşitli sorunlara dikkat çekmektedir. Raporda 2015 ve 2016 yılları arasında Suriyeli çocukların okula kayıt oranlarında %50 artış olduğunu belirtilmiştir. Diğer yandan okul çağındaki 900.000 çocuktan 400.000'inin hala eğitim kurumlarına kayıtlı olmadığını bunun bir sonucu olarak da çocuk işçilik, çocuk dilencilik, erken evlilik ve radikalleşme gibi potansiyel sorunların ortaya çıktığının altı çizilmektedir. Raporda Suriye müfredatını uygulayan, Suriyeli öğretmenlerin Arapça dilinde ders verdiği ve eğitim ihtiyacına acil cevap vermek için kurulmuş GEM'lerin daha fazla tercih edildiğini fakat eşzamanlı eğitim sistemlerinin uzun vadede ötekileşen bir topluluk yaratacağı öngörülmesi ve GEM'lerin kademeli olarak kapatılması öngörülmüştür. Raporda aktarılan bilgilerden hareketle sistem entegrasyonu sürecinin bir parçası olan eğitim kurumuna entegrasyonun sağlanmasında kademeli bir artış olmasına rağmen sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunlardan bir tanesi okullara kayıtlı öğrenci sayısının tatmin edici seviyede olmamasıdır. Diğer bir sorun ise eğitim ihtiyacına acil cevap vermek üzere kurulmuş olan Geçici Eğitim Merkezlerinin uzun vadede ötekileşmiş hisseden bir topluluk yaratma riskidir. Bu durum, sistem entegrasyonu sürecinin sosyal entegrasyon süreçlerini etkileme potansiyeline doğrudan bir örnektir. Fakat, Geçici Eğitim Merkezleri'nde okuyan öğrencilerin kademeli şekilde devlet okullarına yönlendirilecektir (Hürriyet, 2017)

Suriye'den en yoğun şekilde göç alan Türkiye'de hızlıca kurulmasının sistem entegrasyonu için gereken alt yapıyı hızlıca sağlamaya yönelik olumlu bir adım olduğunu belirtmek gerekmektedir. Diğer yandan Aydın, Gündoğdu ve Akgül (2019), mülteci çocukların eğitim sistemine entegrasyonun hayati olduğuna fakat bu konuda eğitim, eğitim sistemi ve mültecilere, entegrasyona ve çok kültürlülüğe yönelik felsefe yoksunluğunun mevcudiyetine dikkat çekmektedir.

Bu durum eğitim ölçeğinde sistem entegrasyonunun sağlanmasına yönelik olumlu bir eğilimin varlığını gösteriyor olsa da gelişim sağlanacak alanların mevcudiyetine de işaret etmektedir. Türkiye tarih boyunca göç alan bir ülke olmuştur ama ilk kez bu hacimde uzun süreli bir göç dalgasıyla karşı karşıya kalmıştır. Suriyeli mültecilerin gelmiş oldukları ülkede eğitime katılım sürecinde potansiyel sorun olarak görülen çeşitli noktaları bu durumla gerekçelendirmek mümkündür.

Ocak 2016 yılında geçici koruma rejimi dahilindeki Suriyelilere çalışma izni hakkı tanındığını Uluslararası Kriz Grubu Avrupa Raporu'nda (2016) Suriyelilerin işgücü piyasasına katılımına ve kayıt dışı çalışma durumuna yönelik şu bilgiler aktarılmaktadır:

“Ocak-Kasım 2016 arasında yaklaşık 10,000 kişi bahsi geçen bu izni alabildi. Kayıt dışı çalıştığı tahmin edilen 300,000-500,000 Suriyeli var. Sebeplerden bir tanesi, sürecin oldukça külfetli olması. Buna ilaveten, Suriyeliler resmi çalışma sistemine girmelerinin şimdiki işlerini kaybetmelerine sebep olacağı inancı yaygın. Daha önce kayıt dışı istihdam eden işveren için bir Suriyeliyi resmi olarak işe almak her ay asgari ücret, SGK ve vergi ödemek anlamına geliyor. Suriyeliler için kayıt dışı çalışma Türkiye vatandaşlarından daha düşük ücret almalarından dolayı iş bulabilmenin yanı sıra sosyal sigorta ödemek zorunda olmama gibi avantajları barındırıyor.”

Bu noktada, daha önce de tartışıldığı üzere, kayıt dışı istihdamın sistem entegrasyonunda önemli bir sorun olduğu görülmektedir. Suriyeli mültecilere çalışma izni vermek üzere gerekli bürokratik zemin yaratılmış olsa dahi işveren tarafında kayıt dışı istihdam belirli giderlerin ödenmemesi, dolayısıyla kâr etmek, demek anlamına gelmektedir. Bu durum kayıt dışı istihdamın devam etmesine neden olmaktadır. Ayrıca Suriyeli mültecilerin işlerini kaybetme korkusunun veya başka iş bulamama korkusunun da bu süreçte etkisi olduğunun altını çizmek gerekmektedir.

Ayrıca kayıt dışı çalışmanın sosyal entegrasyon süreçlerinde ve mültecileri misafir eden hedef toplum üyelerinin mültecilere yönelik bakışaçılarında haksız rekabet algısı sebebiyle olumsuzluklar yaratması muhtemeldir. Özpınar, Çilingir ve Düşündere (2016), Türkiye'deki mevcut rekabetin henüz alarm seviyesine ulaşmamış olduğunu

belirtse de; Suriyelilerin yoğun oldukları bölgelerde buna benzer senaryoların oluşmaması için şimdiden önlem almak gerektiğinin altını çizmektedir.

Yukarıda da değinildiği üzere sistem entegrasyonu ve sosyal entegrasyon süreçleri arasında birbirini etkileyen bir sürecin mevcudiyeti söz konusudur. Lockwood'un entegrasyon yaklaşımlarını açıklarken sosyal entegrasyon bireylerin sisteme entegrasyonu, bireyler arasında yaratılan ilişkiler ve bunların topluma karşı tutumlarını ifade ettiğinin altı çizilmiştir (European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2006).

Sosyal entegrasyon kavramına Suriyeli mülteciler perspektifinden bakıldığında bu durumun Suriyeli mültecilerin Türk toplumuna yaşam biçimi, değerler, kültür ve gündelik insan ilişkileri bağlamından entegre olma durumunu ifade ettiğini belirtmek mümkündür.

Şimşek (2018) Ager ve Strang'ın fikirlerini aktararak mültecilerin kendi toplumları ve göç ettikleri toplumun üyeleri ile kurdukları sosyal ilişkiler, dil ve kültürel bilgi, güvenli statü ve istikrar ve vatandaşlık hakkı gibi konuların mültecilerin entegrasyonunda önemli etmenler olduğunu belirtmiştir. İsmi anılan bu parametrelerin çoğu sosyal entegrasyon süreçleriyle ilişkili olduğu gibi kalanlar da sistem entegrasyonunun sosyal entegrasyonu en çok etkilediği noktalar olarak nitelenebilmektedir.

Haklara erişim noktasında Suriyeli mülteciler de göz önünde bulundurularak geliştirilen yasalar bürokratik olarak sosyal entegrasyonu güçlendirici, eğitim ve dil öğrenme gibi süreçlere katılımı ve iş gücü piyasasına dahil geliştirmek üzere olumlu adımlardır. Yıldırımalp, İslamoğlu ve İyem de (2017) Suriyeli mültecilerin yasal konularda uyum konusunda sorun yaşamadığının fakat geçici misafir olmaktan çıkıp kalıcı duruma geçmeleri nedeniyle, ekonomik ve sosyo-kültürel uyumla ilgili birçok sorunla karşılaştıklarının altını çizmişlerdir. Suriyeli mültecilerin ayrımcılık deneyimledikleri göze çarpmaktadır.

Şimşek (2018)'in gerçekleştirmiş olduğu araştırmada Suriyeli mülteciler, Türkiye'de ev kiralama noktasında sorun yaşadıklarını ve "işimizi elimizden aldınız" gibi ayrımcı tavırlarla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Diğer yandan iş yeri sahibi

olan Suriyeli mülteciler Türk müşterilerle etkileşim halinde olduklarını ve ayrımcılık görmediklerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda Şimşek, ekonomik kaynaklara erişimin yerel halkla sosyal köprüler kurulması noktasında yardımcı olduğunu belirtmektedir.

Sonuç olarak sistem entegrasyonun sağlanabilmesi için gerekli bürokratik adımların atıldığını ve bu adımların iyileştirilmesi noktasında çaba sarfedildiğini belirtmek mümkündür. Diğer yandan özellikle kayıt dışı istihdam yarattığı ve Suriyeli mültecilerin sistem entegrasyonuna ket vuran bir durumun olduğu yorumunu yapmak mümkündür. Ayrıca kayıt dışı istihdamın yerel halkla olan iletişim noktasında ve Suriyeli mültecilerin yerel halk tarafından kabulü noktasında çeşitli sorunlar yarattığı gözlemlenmektedir. Suriyeli mültecilere yapılan yardımlar noktasında yayılan yanlış bilgilerin de bu duruma negatif yönde etki etmesi muhtemeldir. Yukarıda değinilmiş olan literatürden hareketle yerel halkta Suriyeli mültecilere yönelik ön yargıların çeşitli sebepler sonucu bütünüyle ortadan kalkmadığının altını çizmek mümkündür.

Bu sorunların çözümü noktasında halkla ilişkilerin önemli bir çözüm potansiyeli barındırdığını ileri sürmek mümkündür. Uzlaşmayı teşvik eden ve iki yönlü iletişimi gerekli kılan yapısı sayesinde halkla ilişkiler, yerel topluma mülteciler hakkındaki gerçeklerin anlatılması, Suriyeli mültecilere ise yerel toplumla iletişim kurma zeminini yaratması açısından önemli bir enstrüman olabilir.

Bu başlık bağlamında, entegrasyonun çatısını oluşturan Lockwood'un görüşleri bağlamında Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki durumuna bir çerçeve çizilmesi hedeflenmiştir. Mevcut durumda sosyal entegrasyon noktasında çeşitli sorunların olduğunu belirtmek mümkün hale gelmiştir. Metnin devam eden başlıklarında kültürlerarası iletişim kuramlarıyla sorun çok boyutlu şekilde tanımlanacak, işler bir kültürlerarası iletişimi teşvik etmeyi hedefleyen halkla ilişkiler faaliyetlerinin Suriyeli mültecilerin sosyal entegrasyonuna hangi derecede katkı sağlayabileceği Esser, Heckmann ve Schnapper'in görüşleri doğrultusunda değerlendirilecektir.

Bu teorik zemin, araştırma sürecinde saptanan sorunlu parametrelerin çözümü noktasında bir çerçeve görevi görecektir. Böylece, Suriyeli mülteciler ve yerel halk arasında gerçekleşmesi gereken sosyal entegrasyon sürecinde halkla ilişkiler perspektifinin katkısı daha net şekilde anlaşılacaktır.

3.6. Sosyal Entegrasyon Sürecinin Kültürlerarası İletişim Perspektifiyle Değerlendirilmesi

Çalışma bağlamında kültürlerarası iletişimin temel kavramları ve kültürlerarası iletişim teorileri perspektifinden Suriyeli mülteciler ve yerel halk arasındaki iletişimi yorumlamak önem taşımaktadır. Bu süreç, sorunların saptanması noktasında önemli bir açılım sağlayacağı gibi halkla ilişkilerin Suriyeli mültecilerin sosyal entegrasyonuna hangi ölçüde katkı sağlayabileceğini anlayabilmek adına da önem arz etmektedir. Kültürlerarası iletişim en basit haliyle iki kültür arasındaki iletişim sürecine odaklanmakta ve kültürden stereotipe uzanan farklı kavramları barındırmaktadır.

Kültürlerarası iletişim çalışmaları genel olarak sözlü veya sözsüz olarak mesajı gönderen ve mesajı açımlayan kişi arasındaki kültürel farktan doğacak anlaşmazlıkları çözmek veya en aza indirmek amacıyla taşımaktadır. Bu noktada Suriyeli mültecilerin yakın bir coğrafyadan gelmesi bu farklılıkların çok yüksek düzeyde olmamasına olanak tanımaktadır. Savaş öncesinde mevcut olan vizesiz seyahat durumu iki kültürün temel değerleri noktasında bilgi sahibi olunmasına ön ayak olmuştur.

Issa ve arkadaşları (2016:2), kültürün hiçbir ögesinin iletişim süreci olmadan öğrenebilecek bir yapıda olmadığını belirtmekte ve kültür öğreniminin kaynağı olarak aile, okul, medya ve daha geniş topluluk yapılarına işaret etmektedir. Suriyeli mülteciler bağlamında düşünüldüğünde kültür öğrenimi küçük yaştaki çocuklar için eğitim ile mümkün olan bir süreçtir. Fakat yetişkin Suriyeli mültecilerin çocuklarına aktarmış olduğu kültür de sosyal entegrasyonun önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Yetişkin Suriyeli mültecilerin sosyal entegrasyonu bir noktada gelecek kuşağın kültürel öğrenimini de etkileyen bir yapıya sahiptir. Bu bağlamda yerel halkın farklı bir kültürden gelen kişilere karşı kabul edici davranma durumu önem kazanmaktadır. Bu durum da mülteciler ve yerel halk arasındaki kültürlerarası iletişimi teşvik eden halkla ilişkiler çalışmalarının önemine işaret etmektedir.

Novinger (2001:23) ise kültürün iki ana bileşeni olduğunu öne sürmektedir. Bu bileşenler algı ve davranıştır. Bu iki bileşenin Suriyeli mültecilerin sosyal

entegrasyonunda önemli bir role sahip olduğu yorumunu yapmak mümkündür. Yerel halk tarafından yaklaşıldığında Suriyeli mültecilerin geçirmiş olduğu zorlukların, terk etmek zorunda oldukları bir ülkelerinin olduğunun ve onların hakkında pek çok yanlış bilginin sirkülasyonda olduğunun farkına varılmış olması önemlidir. Bu durum yerel halkın gözünde Suriyeli mülteci imajını değiştirecek bir faktördür. Bu yönüyle halkla ilişkiler güvenlik ve ekonomi etrafında şekillenen yanlış algıyı düzeltmek ve yerel halkı Suriyeli mültecilerin entegrasyon sürecine katkı sağlayan bir aşamaya taşımak için önemli bir rol üstlenebilir.

Algı parametresi Suriyeli mülteciler perspektifinden de ele alınmalıdır. Sosyal entegrasyonun hayatlarını ekonomik ve kültürel entegrasyon noktasında düzelterek bir gereklilik olduğunu kavramak ve bu konuda istek göstermek, yerel halkın kültürü hakkında bilgi sahibi olmak yerel halka bakış açısını olumlu yönde değiştirecek algısal referans noktaları oluşturacaktır. Olayın her iki grubunun yanlış bilgileri genellemeler ve basmakalıp fikirlere sorgulayarak yaklaşması ise belki birbirlerine karşı olan algının değişmesi noktasında en önemli etkidir. Hali hazırda iki grubun da birbirlerini algılamak noktasında gündelik hayat deneyimlerinin genellenmesinin ve yanlış bilgilerin aktarılmasının etkin rol oynadığını belirtmek mümkündür.

Suriyeli mültecilerin sosyal entegrasyonunda yerel halkın daha kabul edici ve teşvik edici olması noktasında belli başlı kültürel öğelerin farklılıkları da rol oynamaktadır. Bu bağlamda Schwartz'ın 11 kültürel değerinin altı çizilmelidir: bireysel yönelim (bağımsız düşünce ve aksiyon), dürtü (aktivite ve çeşitlilik), hedonizm (haz), başarı (başarı ve prestij), gelenek (geçmiş davranışlar), ruhanilik (hayatın kişisel anlamı), iyilik (başkalarıyla olumlu yönde etkileşim) ve küresellik ve anlayış (tüm insanlardan hoşnut olma durumu). Schwartz bu değerlerin her toplumda olduğunu fakat önem sırasının farklılık gösterdiğini düşünmektedir.

Parametrelerin öncelik sırasındaki değişimi Suriyeli mülteciler ve yerel toplum arasında da gözlemlemek mümkündür. Bu durumu normal bir bağlamda dahi gözlemlemek mümkünken, savaşın mevcut kültürü etkilemesi durumuyla parametrelerin daha kaygan bir zeminde yer değiştirdiği yorumunda bulunmak gerekliliktir. Hofstede'nin geliştirmiş olduğu kültürel boyutlardan bireysellik ve

Schwartz'ın bireysel yönelim parametresinin benzer özellikler taşıdığını belirtmek mümkündür.

Bu parametre üzerinden hareketle bir örnek verildiğinde Suriyelilerin daha kolektif bir yönelimi olduğunu belirtmek mümkündür. Buna benzer farklılıkları her parametrede öngörmek gerekmektedir. Bu farklılıklarla yaşamayı öğretmek ve öğrenmek bağlamında halkla ilişkiler çalışmaları sürecin iki farklı kanadı olan yerel halk ve Suriyeli mültecilere mesaj iletmek noktasında işlevsel olabilir.

Kim (2001), kültürü öğrenilen bir kavram olarak nitelemektedir. Kültür kavramına işlevsel bir perspektiften yaklaşan Kim, kültürün toplum üyelerine mesajları, gerçeği, doğruyu, haklıyı ve güzeli öğrettiğini savunmaktadır. Bu bağlamda kültürün içeriğe ruh katan mesajların anlaşılmasında önemli bir işlevi olduğu ve bunun kültürlere göre aktarımının farklılık gösterdiği sonucuna varılabilmektedir. Bu mesajın içeriğe aktarımı, doğru ve haklı algısı ise kültürel bağlam ekseninde farklılıklar göstermektedir. Kültürün Suriyeli mültecilere doğru anlatılması ve Suriyeli mültecilerin kültürel arka planının doğru şekilde anlaşılması yerel toplum ve mülteciler arasındaki diyalogun verimliliğini artıracaktır. Bu bağlamda halkla ilişkiler bu kültürel çekirdeklerin iki tarafa da öğretilmesi noktasında konsensüsü sağlamak üzere etkin bir araç olabilir.

Küresel felaketlerde farklı ülkelerin elini taşın altına koyarak, kültürlerarası iletişimi temel alan çok kültürlü ve çok uluslu çözümler üretmesi göç bağlamında da önem arz etmektedir. Yerel halkın canını kurtarmak için göç etmiş olan mültecilere anlayış odaklı bir bakış açısı geliştirmesi sosyal entegrasyon sürecindeki en önemli bileşenlerden bir tanesi olacaktır.

Novinger (2003:23), başarılı bir kültürlerarası iletişim sürecinin iki tarafın da takındığı iyi niyetlilik davranışıyla başladığını belirtmektedir. Fakat anlatılar göstermektedir ki sosyal entegrasyonun önünde çeşitli bariyerler söz konusudur. Suriyeli mültecilerin anlatıları sosyal bağlamda karşılaştıkları ayrımcılıklara işaret ederken, yerel halk ise yanlış bilgiler ve ekonomik kaygılar ekseninde önyargılar geliştirmektedir. Yanlış bilgilerden etkilenmenin düşürülmesi, ayrımcılığın mültecilerin gündelik yaşamını olumsuz etkilemesinin durdurulması ve sosyal

entegrasyona katkı sağlayan etkin bir kültürlerarası iletişim sürecinin başlatılabilmesi için halkla ilişkilerin anlaşma inşa eden tarafsız perspektifi önemli bir katkı sunma potansiyeli taşımaktadır.

Göç tipolojisi bağlamında yaklaşıldığında Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye olan zorunlu göçü iki kültürün etkileşimini içermektedir. Bu durum, geçmiş örneklerle kıyaslandığından farklı bir yapıya sahiptir. Örneğin Almanya'ya yaşanan işçi göçünden hem biçim olarak hem de göç eden kitlenin kültürel çeşitliliği olarak farklılık göstermektedir. Her ne kadar mülteciler arasında kültürel bir çeşitlilik gözlemlense de göç eden mültecilerin tek kaynak ülkeden geliyor olması kültürel çeşitliliğin görece daha az olmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla kültürler arası iletişim süreçleri kurgulanırken daha az karmaşık olan bir yol haritasının kurgulanması ve halkla ilişkilerin bu sürece etkin şekilde entegre edilmesi olası hale gelmektedir. Bu noktada Bennet'in (1998) belirtmiş olduğu kültür spesifik yaklaşımı kullanmak mümkün hale gelmektedir.

Kültürlerarası iletişimi sağlamak ve bu yolla sosyal entegrasyonu güçlendirmek noktasında karşılaşılan bir başka engel ise stereotiplerdir. Geçmiş bölümlerde algıların farklı kültürlerden insanlarla kurulan iletişimde stereotipler veya önyargıları oluşturması sebebiyle önemli bir rolü olduğunu, aynı zamanda davranışsal sürecin bir parçası olan sözel ve sözel olmayan davranışları da etkilediğini belirtmenin mümkün olduğunun altı çizilmiştir. Dolayısıyla, bu algıların Lippmann'ın öne sunmuş olduğu sözde çevreleri ve bu çevrelerdeki önyargıları oluşturması muhtemeldir.

Günümüzde algıların çoğunun medyadan dağıtılan mesajlarla inşa edildiğini belirtmek mümkündür. Önceki bölümlerde pozitif önyargıların mevcudiyetinin mümkünlüğünden söz edilirken, stereotiplerin öncelikli olarak negatif eğilimli olduğunun altı çizilmiştir. Bu durumda Suriyeli mülteciler hakkında sosyal ağlarda dağıtılan yanlış bilgilerin önemli bir sorun teşkil ettiğini söylemek mümkündür. Diğer yandan ekonomik anlamlı kaygılar önyargılara dönüşmesi veya milliyetçi yaklaşımların keskinleşerek ırkçı söylemlerin üretimi, dağıtımı ve yaygınlaştırılmasına dönüşmesi sosyal entegrasyon önünde ciddi sorunlara sebep olmaktadır. Çünkü güçlenen ön yargıların bu bağlamda yerel halk ve Suriyeli

mülteciler arasındaki iletişimin niteliğini düşüreceğini veya bu iletişimi bütünüyle ortadan kaldıracağını belirtmek mümkündür.

Wolfe ve arkadaşları (1996:178) farklı yazarların çalışmalarından faydalanarak stereotiplerin bilgi işleme süreçlerinde etkin bir rolü olduğunu ileri sürmüşlerdir. Stereotipler karmaşık sosyal dünyaların anlaşılmasındaki bilişsel süreci kolaylaştırmakta ve daha etkili hale getirmektedir. Günümüzde veri ve bilgi çok hızlı akmaktadır. Aynı zamanda, bu veri ve bilginin yaygınlaşması da kısa bir süre içerisinde gerçekleşmektedir. Buna eş zamanlı olarak insanların dikkat aralığı her geçen gün daha da düşmektedir. Bu durum karmaşık sosyal dünyanın anlaşılmasında farklı sorunlar yaratmaktadır. Fakat en önemlisi stereotiplerin ortaya çıkmasını kolaylaştırmaktadır.

Çünkü, stereotipler karmaşık süreçleri basitleştirme ve sonuç olarak bir algı oluşturma sürecinin parçasıdır. Fakat dikkat aralığının düşük bilgi akışının yoğun olduğu bir bağlamda yanlış bilgilerin sorgulanması pek mümkün olmamaktadır. Çoğu zaman olumsuz stereotiplerin ortaya çıkmasında bu durumun etkin olduğunu belirtmek mümkündür. Bu durum, Suriyeli mültecilerin sosyal entegrasyon süreci bağlamında düşünüldüğünde yerel halkta stereotiplerin oluşması kolaylaşmakta ve kültürlerarası iletişim süreci zora girmektedir ya da mevcut stereotipler kısa zaman ve dikkat aralığı çerçevesinde kimi bilgilerin doğru şekilde işlenmesinin önüne geçmektedir. Sağlıklı bir bilgi işleme sürecinin olmadığı bir bağlamda ise iki yönlü iletişim, anlaşma oryantasyonu ve kültürlerarası iletişim tehlikeye düşmektedir. Birbirine entegre olması gereken gruplar birbirlerinden uzaklaşmakta bu durum da ortaya izole ve eşzamanlı toplulukları çıkarmaktadır. Sağlıklı bilgi işleme ve stereotiplerin engellenmesi noktasında iki yönlü iletişimi merkez alan halkla ilişkiler çalışmaları fazlasıyla önem arz etmektedir.

Böylece Stroessner ve arkadaşlarının (t.y.:2,3) öne sürmüş oldukları stereotip tehdidinin etkileri en aza indirilmiş olacaktır. Stereotip tehdidinin düşürülmesi ise Suriyeli mültecilerin sosyal entegrasyonuna doğrudan katkı sağlayacağı gibi mültecilerin ekonomik kazanç sağlamayarak hayatlarını daha öngörülebilir bir zemine oturtmalarını ve bulunmuş oldukları topluma katkı sağlamalarını sağlayacaktır.

Stereotip tehdidinin ortadan kalkması için ise yerel halkın mültecilere karşı olan algılarını gözden geçirmesi, bilgi kaynaklarını farklılaştırması ve sorgulaması, göçün insani yönüne odaklanması önem taşımaktadır.

Kültürlerarası iletişimin temel kavramları açısından mevcut süreç yorumlandıktan sonra Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye göçünü ve yerel halkla aralarındaki iletişimi kültürlerarası iletişim teorileri bağlamında değerlendirmek sosyal entegrasyon noktasında halkla ilişkilerin rolünü anlamak için yeni kapılar aralayacaktır.

Çalışma bağlamında mevcut durumu tanımlamak adına kaygı ve belirsizlik yönetimi teorisi önemli bir noktadadır. Kaygı ve belirsizlik yönetimi teorisi bağlamında Gudykunst ve Nishida'nın görüşleri önemli bir zemin oluşturmaktadır. Önceki bölümlerde Gudykunst ve Nishida'nın görüşlerine değinilmiş ve fikrin çerçevesi çizilmiştir. Gudykunst ve arkadaşları (2001,55-56) teorisinin etkili kişilerarası ve gruplar arası iletişimi açıklamak için tasarlandığını belirtmekte ve teorisinin ana aksiyomlarından birisinin belirsizlik ve kaygının kişilerarası ve gruplararası karşılaşmalarda iletişimin etkililiğini nasıl etkilediğini anlamak olduğunu altını çizmektedir. Buna göre bireyler kaygılarını kontrol edebildiği ve karşılarındakinin tutum, duygu ve davranışlarını kesinlikle öngörüp açıklayabildiği müddetçe etkili şekilde iletişim kurabilirler.

Suriyeli mülteciler ve yerel halk savaş başlamadan önce etkileşim halinde olan insan toplulukları olsa da hala pek çok kültürel farklılık ve değer farklılıkları barındırmaktadır. Bunlara ek olarak bu topluluklar daha önce beraber yaşama deneyimine sahip olmayan topluluklardır.

Bunların üzerine medyada dolaşıma giren yanlış haberler, ekonomik ve toplumsal kaygılar, bireysel ve toplumsal süreçler sonucunda oluşan stereotipler de dahil edildiğinde yerel halkın kaygı durumunun potansiyel bir artış göstereceği yorumunu öne sürmek mümkün hale gelmektedir. Konuya Suriyeli mülteciler ekseninde yaklaşıldığında ise geleceğe dönük plan yapamama, mevcut stereotipler sonucunda yerel halkın üyeleriyle iletişim kurarken bariyerlerle karşılaşma ve yabancı bir kültürel bağlam dahilinde bulunma durumu belirsizliği artırmaktadır. Bu durum sosyal entegrasyon sürecinin başarıyla sonuçlanması noktasında önemli riskler ortaya

çıkarmaktadır. Çünkü Gudykunst ve arkadaşları kaygı yükseldiğinde bireylerin basit düşünceler ve stereotiplerle dayanarak hareket ettiğini ve bu durumun etkili iletişim sürecine zarar verdiğini belirtmektedir. Suriyeli mültecilerin anlatılarında da rastlandığı üzere mültecilerin çeşitli ayrımcı durumlara maruz kalması, mülteciler hakkında duyulan muhtemel bir kaygı ve belirsizlik durumuna işaret etmektedir.

Bu noktada mültecileri misafir eden Türk toplumunun Suriyeli mültecilerle iletişim kurmak üzere kaygı ve belirsizlik düzeyinin azaltılması önem taşımaktadır. Çünkü entegrasyon sürecinde her ne kadar iki tarafın isteği de önem arz etse de bir kültürü ve toplumsal düzeni misafir edilen bir topluluğa yerel halkın öncelikli olarak öğretmek istemesi önem taşımaktadır. Bu iletişim sürecinin başlatılması ve stratejik bir bakış açısıyla kaygı ve belirsizliğin yönetilmesi noktasında halkla ilişkilerin tarafsız, stratejik ve çift yönlü iletişimi özümseyen uygulamaları sosyal entegrasyon sürecine katkı sunacaktır.

Kaygı belirsizlik sonucunda ortaya çıkan bir dinamik olarak yorumlanmaktadır. Gudykunst ve arkadaşları kaygının kişilerarası iletişimden ziyade gruplararası iletişimde daha belirgin olduğunun altını çizmektedir. Yazarlar ayrıca kaygının kaynağında davranışsal negatif çıktılar, başkaları tarafından negatif şekilde değerlendirilmek ve kendi grubundaki kişiler tarafından negatif değerlendirilmenin bulunduğunu belirtmiştir. Suriyeli mültecilerin sosyal entegrasyonu sürecinde yukarıda bahsi geçen dinamiklerin mevcut olma ihtimalinin var olduğunu ileri sürmek mümkündür.

Suriyeli mülteciler bu perspektifin sunmuş olduğu yönelim doğrultusunda ele alındığında, mültecilere karşı davranışsal negatif çıktılarının mevcut olduğunu belirtmek mümkündür. Çeşitli ayrımcı söylemler bu durumu doğrular niteliktedir. Yerel halkın özellikle sosyal medyada dolaşıma girmiş olan yanlış bilgilere maruz kalması sonucu Suriyeli mültecilere olan perspektifi her zaman çok olumlu değildir. Bu durum ortaya başkaları tarafından negatif değerlendirilme ile ilgili bir kaygıyı muhtemel şekilde çıkarmaktadır. Son olarak, göç edilmiş bir toplumla doğrudan kaynaşmanın mevcut göç ağlarına zarar vermesi her göçmen için muhtemel bir risktir. Entegrasyon kimi

zaman kültürel değerleri yitirmek ve bağlı bulunulan kültürel ağdan kopmak gibi yorumlanabilmektedir.

Mültecileri misafir eden yerel toplum perspektifinden değerlendirildiğinde ise kültürel arkaplan ve davranış örüntüleri hakkında tam olarak bilgi sahibi olmadığı bir toplulukla karşılaştığından dolayı iletişim kurulduğunda ne olacağına dair hissedilen belirsizlik duygusu ve kaygı belirgindir. Diğer yandan, Suriyeli mülteciler yer yer siyasi tartışmaların da konusu olduğundan bu grupla iletişime geçme/geçmeme durumunun siyasi bir görüş deklarasyonu şeklinde yorumlanması ihtimal dahilindedir. Bu sebeple, bireylerin dahil olduğu topluluklar tarafından eleştirilmesi söz konusu olabilir.

Geçmiş bölümlerde Samochowiec ve arkadaşlarının (2010) fikirlerine de yer verilmiş kimi kültürlerarası karşılaşmalarda bazı bireyler belirsizliği ilginç ve heyecan verici bulduğu, kimilerinin ise kültürlerarası karşılaşmaları bir tehdit olarak gördüğüne değinilmiştir. Ayrıca bu konuda Lippmann'ın fikirlerine de yer verilmiş medya yoluyla oluşturulan stereotipleri bu tutum ve davranışın oluşumunda etkili olabileceği yorumu yapılmıştır.

Bu bağlamda sosyal entegrasyona karşı olumlu bir yaklaşımı yerel halk arasında yaygınlaştırmaya çalışırken iki farklı grubun mevcudiyeti söz konusudur. Bu noktada, öncelikli olarak yerel halk arasında Suriyeli mültecilerle iletişim kurmayı yeni bir kültürü tanımak için bir fırsat olarak algılayan ve Suriyeli mültecilerle iletişim kurmak noktasında kaygı duyan gruplar bir araya getirilmelidir.

Bu durum, bu grupların birbirlerini anlamasını, toplumsal diyalog ve tartışma yoluyla kaygıları ve fırsatları anlamalarını, ortak çözüm yolları oluşturmalarını sağlayacaktır. Bu noktada Suriyeli mülteciler hakkında yerel halk arasında mevcut olan stereotiplerin, yanlış bilgilerin ve kaygıların neler olduğu da açık şekilde anlaşılacaktır. Bu gibi bir faaliyet, belirsizlik ve kaygının düşürülmesi noktasında faydalı olabileceği gibi, yerel halkın mültecilere karşı daha açık görüşlü davranarak sosyal entegrasyon sürecine katılmaları için verimli bir zemin oluşturacaktır.

Ayrıca halkla ilişkilerin sürece konstrüktif bir bakış açısıyla dahil olması kültürlerarası karşılaşmalarda kaygı duyan bgruplara bilgi aktarmak ve onları sosyal

entegrasyon sürecine daha olumlu ve kucaklayıcı bir bileşen olarak dahil etmek için önem taşımaktadır. Bu noktada yerel halktan bireylerin mültecilere karşı olan kaygı düzeyleri şeffaf bir bilgi aktarımı süreci ile düşürülerek mültecilerin sosyal entegrasyonu için daha açık görüşlü bir yerel topluluk ve iletişim kanalı yaratılması mümkündür.

Samochowiec ve arkadaşları (2010) dahili kaygı ve rastlantısal kaygıdan da söz etmektedirler. Bu durumların da belirsizlik ve kaygı durumunu etkileyen etmenler arasında değerlendirilmesi mümkündür. Rastlantısal kaygı hali hazırda var olan bir kaygının kültürlerarası bağlamda da etkisini göstermesidir. Bu yönüyle dünyadaki ekonomik daralma göz önünde bulundurularak, mültecileri misafir eden hedef ülke toplumlarının mültecilerle ilgili olarak genellikle ekonomik bağlamda kaygılarını dile getiriyor olmaları Samochowiec ve arkadaşlarının (2010) ortaya koymuş oldukları rastlantısal kaygı durumuyla örtüştüğünü belirtmek mümkün hale gelmektedir. Rastlantısal kaygı durumunun ortaya çıkmamasını sağlamak üzere doğru bilgilendirme ve topluluklar arasında (yerel halk ve mülteciler) iletişim kanalları kurmak önem taşımaktadır. Bu süreçte ise halkla ilişkilerin kültürlerarası iletişim ve anlaşma oryantasyonlu bir bakış açısını barındıracak şekilde konstrüktif ve stratejik biçimde kullanılmasının sosyal etkileşim sürecine katkı sağlama potansiyelinin bulunduğu belirtilmektedir.

İkilili kültürlerarasılık teorisi de entegrasyon açısından önem arz eden bir bakış açıdır. Önceki bölümlerde Kim'in fikirleri merkeze konmuş ve göçmenlerin ev sahibi ülkenin üyeleriyle etkileşime geçme potansiyeli, ev sahibi ülkenin dilinde yetkinlik ve kitle medyasının varlığı sosyal ve kültürel uyum noktasında önemli parametreler olarak belirlenmişti. Buna ek olarak iletişim ön yargı ve stereotip sürecini ortadan kaldıran ve kültürü öğrenme ve aktarma sürecini güçlendiren önemli bir değişken olarak yorumlanmıştı. Bu bağlamda, halkla ilişkilerin entegrasyon sürecine olan potansiyel katkısı kültürel karşılaşmaları sağlamak üzere kurgulanabilir. Çünkü, halkla ilişkiler anlaşma oryantasyonlu bir bakış açısına sahiptir ve bu gibi karşılaşmaları sağlamak üzere halkla ilişkiler enstrümanları kullanıldığında bu perspektifin farklı kültürlere sahip kitlelere de yansması muhtemeldir.

Ayrıca sosyal ve kültürel uyum noktasında hedef ülkenin dilinde yetkinlik noktasında da halkla ilişkiler enstrümanları teşvik edici bir araç olarak kullanılabilir. Bu noktada mültecilere hedef ülkenin kültürüne uyum noktasında dilin önemini ve dil yeteneğinin kültürel karşılaştırmaları kolaylaştırmak ve stereotiplerin azalmasına ne derecede yardımcı olacağını anlatmak halkla ilişkiler süreçleriyle gerçekleştirilebilir.

Önceki bölümlerde ikili kültürlerarasılık teorisi şu bakış açısıyla açıklanmıştır. Birey öncelikle kendi kültürel konseptleri dışında bir gerçeklik veya durumla karşılaşmaktadır. Bu sürecin ardından, içsel bir çatışma yaşamakta ve iletişimsel aktivitenin yoğunluğu oranında yeni kültürle etkileşime geçmektedir. Kim (2015) tarafından tartışmanın stresi doğurduğu bunun uyum için fırsatlara yol açtığı ve sonuç olarak psikolojik gelişimin önünün açıldığı tartışılmaktadır. Bu bağlamda içsel çatışma ve bu durumun yaratmış olduğu stresin üzerinde durulması gerekmektedir.

Çünkü, içsel çatışma ve stresin yönetilmesi entegrasyon sürecinin başarıya ulaşması ile doğrudan ilgilidir. Bu noktada kültürlerarası bağlamda stresin hangi noktalarda oluştuğunu tespit etmek, hem hedef toplumda hem de mülteciler ölçeğinde bu sorunların çözümüne katkı sağlayacak süreçleri sunmak noktasında halkla ilişkiler anlaşma oryantasyonlu bir perspektif sunma potansiyeli taşımaktadır. Böylece doğru yönetilemeyen stres sonucunda kültürlerarası iletişim ve entegrasyon süreci kesintiye uğramayacak, bu noktada oluşan içsel çatışma durumu daha verimli şekilde kullanılarak entegrasyon için motive edici bir faktör olarak kullanılabilir. Halkla ilişkiler özellikle hedef toplum ve mülteciler arasındaki kültürel karşılaşmalar noktasında oluşan stres ve içsel çatışmaların çözümü noktasında iki yönlü iletişimi aşılaman ve anlaşma oryantasyonlu faaliyetler bütünüyle yeni perspektifler inşa etmek noktasında çözümler yaratabilir.

Kim'in teorisi bağlamında yaklaşıldığında ikili kültürlerarasılık teorisi bir kültürden vazgeçiş ve başka bir kültüre adapte olmayı içermektedir. Bu vazgeçiş sürecinde birey ilk olarak stres yaşamaktadır. Bu sebeple yukarıda bahsedilen şekilde stresin iki yönlü iletişimi ekerek kültürlerarası iletişimi teşvik eden halkla ilişkiler uygulamalarıyla yönetilmesi entegrasyon sürecini başarıya ulaştırmak noktasında fayda sağlayacaktır.

Doğru yönetilen stres uyum sürecine geçişi ve bu uyumun niteliğini artıran bir faktör olacaktır. Kim'in uyum süreci kültürel bir vazgeçişi ifade etse de bu sürece iki yönlü iletişimi merkeze alan gözlüklerle yaklaşmak entegrasyonun başarisını arttıracaktır. Çünkü, öz kültürden vazgeçiş fikri stres sürecinin sonlanmasını veya doğru yönetilmesini engelleyebileceği gibi uyum ve entegrasyon safhalarına hiç geçilememesine de neden olabilir. Bu sebeple, bu noktada uyumu mültecilerin öz kültürünü bir zenginlik olarak tutarak hedef ülkenin kültürü ve sosyal dinamiklerine uyum sağlaması ve yaşamını bu yeteneklerle sosyal ve ekonomik açıdan yeni bir ülkede inşa edebilme yetisi kazanması olarak –halkla ilişkilerin anlaşma oryantasyonlu bakış açısını içerecek bir şekilde- yeniden tanımlamak yerinde olacaktır. Bu yönüyle Croucher ve Kramer'in (2017) “*iki kültüre aidiyeti sürdürmek*” fikrine de katkı sağlayan bir anlayış ve halkla ilişkiler pratiği gözlemlenmektedir.

Uyum sürecinin elde etmiş olduğu başarı durumu ise mültecinin yeni gelmiş olduğu bir ülkedeki gelişim dinamiğinin belirleyicilerinden bir tanesi olacaktır. Başarılı bir gelişim grafiği psikolojik sağlığı yükseltecektir. Bu durum sosyal entegrasyon sürecinin başarıyla sonuçlanması şeklinde yorumlanabilir.

Görüldüğu üzere ikili kültürlerarasılık yaklaşımı ve mültecilerin entegrasyonu süreci bir arada ele alınabilecek konulardır. Ayrıca stresin yönetilmesi ve kültürlerarası karşılaşmalar noktasında halkla ilişkiler enstrümanlarının ve halkla ilişkiler bakış açısının etkin bir şekilde kullanılabilmesi görülmektedir. Mültecileri misafir eden toplum üyelerinin daha kabul edici davranmasını teşvik etmek üzere gerçekleştirilebilecek halkla ilişkiler faaliyetleri kültürlerarası karşılaşmalardaki stresi düşürme potansiyeline sahip olabileceği gibi uyum ve başarı grafiği noktalarına da dolaylı şekilde pozitif etkide bulunabilir.

Entegrasyon sürecini geçmiş bölümlerde değinilen Hall'in görüşleri perspektifinde yorumlamak da önem taşımaktadır. Kültürel eleştirel teori ve kimlik bakış açılarının belirgin bir rol oynadığı düşüncelerde kültür ve kimliğin etkin şekilde inşa edilen olgular olduğunu ve medyanın bu noktada önemli bir rol üstlendiğini savunmaktadır. Bu bağlamda halkla ilişkilerin mültecilerin imajını inşa etmek noktasında önemli bir rol oynayacağı yorumunu yapmak önemlidir. Bu halkla ilişkilerin kabiliyetleri

noktasında konstrüktivist halkla ilişkiler perspektifiyle örtüştüğü gibi anlaşma oryantasyonlu bir bakış açısıyla mültecilere karşı olan fikirlerin pozitif şekilde inşa edilebileceğine de işaret eder.

Halkla ilişkiler mültecileri misafir eden topluluğun fikirlerinin entegrasyonu teşvik eden ve destekleyen bir hal alması noktasında iki farklı boyuttan yaklaşarak sürece hizmet eder. Bunlardan ilki göçle ilgili farklı ev sahibi paydaşların hedef toplumdaki kamularla doğrudan iletişime geçen halkla ilişkiler faaliyetleri üretmesi olarak vuku bulur. İkincisi ise medya kanalıyla iletilen mesajların mültecilerin durumları hakkında farkındalık yaratarak ev sahibi topluluğun bilgilendirilmesi ve daha kabul edici olmaya teşvik ve ikna edilmesini içerir. İkinci durumun konstrüktivist halkla ilişkiler perspektifi, kültürel eleştirel teori ve kimlik konularıyla da ilintili olduğunu belirtmek mümkündür.

Hall kültürün sürekli inşa sürecinde olan bir olgu olduğunun altını çizmektedir. Geçmiş bölümlerde fikirlerine değinilen Hall'e göre (1990:222), kimlik sonu olmayan bir üretim sürecidir, her daim süreç devam etmektedir ve daima temsiliyetle ilişkilidir. Bu bağlamda düşünüldüğünde Hall'in fikirlerinin kültürlerarası karşılaşmalar, özellikle de çalışmanın konusunu oluşturan Suriyeli mülteciler ve Türk toplumu arasındaki kültürel karşılaşmalar, noktasında yeni açılımlar sağlayacağı açıktır. Bu perspektifin kültürü inşa edilebilir bir yapı olarak görmesi sebebiyle sosyal entegrasyon noktasında hem fayda sağlayacağı hem de muhtemel halkla ilişkiler pratiklerine düşünsel bir zemin yaratacağını söylemek imkan dahilindedir.

Konstrüktivist öğrenme ve yorumlama biçimleri düşünüldüğünde bireylerin mevcut deneyimleri sonucunda geliştirmiş olduğu şablonlar aracılığı ile yeni deneyim ve fenomenlerin yorumlanması fikrinin ön plana çıktığı göze çarpmaktadır. Bu şablonların çoğu zaman basın yoluyla oluşturulduğunun geçmiş bölümlerde altı çizilmiştir. Kimlik ve kültür sürekli olarak inşa edilen süreçler olsa da geçmiş deneyimler ve medyadan iletilen kalıplar kültürün inşa ve öğrenim sürecinde az veya çok şekilde referans noktası olacaktır. Halkla ilişkilerin etik değerleri çerçevesinde gerçekleştirilen konstrüktivist bir çalışma ise medyadan iletilen mesajların düzenlenerek mültecileri misafir eden toplumun daha kabul edici olmasını sağlayabilir

bu da mültecilere karşı geliştirilen tutumların entegrasyonu teşvik eden bir biçime bürünmesine katkı sağlayabilir. Diğer yandan, mültecilere iletilen mesajlar da bu perspektifle kurgulanabilir. Sonuç olarak sosyal entegrasyonun temel taşlarından olan hedef toplum üyelerinin mültecilerin entegrasyonunu teşvik etmesi ve mültecilerin de yeni bir kültürü içselleştirirken kendi önyargılarından kurtulması, halkla ilişkiler enstrümanlarının sağladığı kültürlerarası iletişim bağlamıyla sağlanabilir.

Çalışma kapsamında metin ağırlıklı olarak hedef toplumun mültecilerin entegrasyonuna nasıl katkı sağlayabileceğini içeriyor olsa da halkla ilişkiler enstrümanlarının mültecileri entegre olmak üzere teşvik etmek noktasında sunabileceği çeşitli çözümler mevcuttur. Hall (1990), kültürel kimliklerin ortak tarihi deneyimler ve paylaşılan kültürel kodlar içerdiğinin altını çizmektedir. Hedef toplum ve mültecilerin karşılıklı etkileşimiyle oluşturulan değerler ideal olarak sosyal entegrasyon sürecinde tercih edilen bir durum olsa da bu noktaya erişmek şartlar dahilinde her zaman mümkün olmamaktadır.

Hedef ülke toplumunun kültürel kodlarını öğrenmek çoğu zaman mülteciler için bir gerekliliktir. Bu noktada kültürünün öğrenilmesini talep eden hedef toplum ve bu taleple karşı karşıya gelen mülteciler arasında anlaşma oryantasyonlu bir halkla ilişkiler pratiğini çözüm yaratan bir pencere olarak görmek mümkündür. Çünkü anlaşma oryantasyonlu halkla ilişkiler Tench ve Yeomans'ın da altını çizdiği üzere (2009), Grunig ve Hunt'ın öne sürdüğü iki yönlü simetrik sistemde açıklandığı gibi mesajın alıcı ve gönderici arasında gidip gelmesiyle ortak bir anlaşma durumu yaratmayı amaçlar. Böylece, yerel halkın kültürel kodlarının öğrenilmesi kendi kültüründen bir vazgeçiş ya da bir zorunluluk olarak görülmeyecek daha ziyade bir ortak zeminde bulunma hali olarak algılanacaktır.

Önceki bölümlerde Hall'in fikirlerinin kültürel kimliği bireyler için bir referans noktası olarak varsaydığı belirtilmişti. Bu noktadan hareketle, entegrasyon sürecinde dahil etme ve hoşgörü kültürünün yükseltilebilmesi için kültürel kimliğin oluşturduğu referans noktalarının belirlenmesi, iki kültürde birbiriyle uyuşan bu noktaların öne çıkarılması ve çatışma potansiyeli bulunan referans noktalarının yeniden yapılandırılması önerisi sunulmuştur. Bu bağlamda, ortak yönlerin saptanması, çatışan

kültürel referans noktalarının yeniden yapılandırılması noktasında halkla ilişkiler işlevsel bir enstrümandır. Çünkü anlaşma oryantasyonlu bir perspektif ve etik bir konstrüktivist yaklaşım kültürlerarası iletişimi teşvik etmek ve sosyal entegrasyonu güçlendirmek için önemli fırsatlar sunma potansiyeli taşımaktadır.

Halkla ilişkilerin sosyal entegrasyonu nasıl güçlendirebileceği noktasında Burkart'ın anlaşma oryantasyonlu halkla ilişkilerden bahsederken ortaya koymuş olduğu üç bileşenli anlama sürecini hatırlamak önemlidir. Bu bileşenler, objektivite, subjektivite ve sosyal boyuttur. Bu noktada, sosyal entegrasyon konusuna objektif bir gözlükle yaklaşarak, kültürel referans noktalarının bireyler tarafından (hem yerel toplum hem de mülteciler tarafından) nasıl yorumlandığına dikkat edilerek sosyal entegrasyon talebinin konunun iki tarafı tarafından haklılığı ortak zemin yaratmak üzere tartışılmalıdır. Bu süreçte halkla ilişkiler faaliyetlerini sahada kullanan ilgili kurum veya kuruluşlar iki yönden de akan bilginin değerlendirilmesi ve iki yöne akacak mesajların tasarımı konusunda faaliyet göstermeli ve anlaşma zeminini oluşturmak üzere kültürlerarası iletişimi ve entegrasyonu halkla ilişkilerle teşvik eden tarafsız bileşen olmalıdırlar.

Halk'ın perspektifinden bakıldığında ulusal kültürün sahip olduğu tarihsel mitler bir bireyin kimliğindeki önyargı içeren referans noktalarının oluşmasına neden olabilir. Sosyal entegrasyon bağlamında düşünüldüğünde hem hedef toplumun sosyal entegrasyonu teşvik edici olmasında bir engeldir, hem de mültecilerin kendi kimliklerinden vazgeçiyor olduklarını düşünerek sosyal entegrasyon sürecine dahil olmaları noktasında çekince yaratan bir parametredir. Bu yönüyle ulus kimliğinin doğru anlaşılması ve anlatılması noktasında da halkla ilişkiler pratiğinin sağladığı bilgi akışı sosyal entegrasyon sürecinin başarıya erişmesinde olumlu bir rol alacaktır.

Sosyal entegrasyon bağlamında kültür makro boyutlarıyla ele alınmış ve halkla ilişkiler disiplininin sunabileceği katkılar anlaşılmaya çalışılmıştır. Fakat kültür aynı zamanda mikro ölçekte de ele alınabilecek bir yapıdır ve zincirleme göç ve göçmen ağları kapsamında ele alındığında yeni bir ülkeye giden göçmen veya mültecilerin durumunu anlamak için mikro ölçekte irdelemek işlevsel olabilir. Çünkü göçmen ağları, kendi mikro kültürünü yaratma eğiliminde olduğu gibi bu ağa dahil olan

bireylerin birbirileri arasındaki ve gitmiş oldukları hedef ülke toplumundaki bireylerle kültürel etkileşim boyutunu ifade etmek için kullanılması mümkündür. Bu yönüyle görüş açısı teorisine değinmek önemlidir. Görüş açısı teorisi iletişim davranışının bağlı bulunan sosyal grup tarafından belirlendiği görüşünü savunmaktadır.

Çalışmanın konusu çerçevesinde bu teorik zemini mülteciler ve yerel halktan bireylerin kültürel karşılaşmalarında bağlı bulunulan grubun değerlerinin sosyal entegrasyonu ve etkileşimi ne ölçüde teşvik ettiğini anlamak için kullanmak mümkündür. Bu noktada halkla ilişkiler ise grupların değerlerini birbirlerine anlatabilmesi noktasında ve çatışma yaratma ihtimali bulunan noktalardaki pürüzün giderilmesi noktasında bir iletişim başlatıcı olma potansiyeli taşıyan enstrümanlar sunmaktadır.

Sosyal entegrasyon sürecini Hofstede'nin ortaya koymuş olduğu kültürel boyutlar perspektifinden tartışmak önem taşımaktadır. Çünkü sosyal entegrasyon bağlamında kültürel parametrelerdeki farklılık ve bu farklılıkların aşılmasında nasıl yolların izleneceği sosyal entegrasyonun ileriki aşamalarını da etkileyen bir durumdur. Hofstede'nin (2011) kültürü, aklın bir grupta veya sınıfta bulunan insanı diğerlerinden ayıracak şekilde kolektif olarak programlanması olarak tanımladığının altı çizilmişti. Mültecilerin hedef topluma sosyal uyumunda kolektif bir işletim sistemi olarak görülen kültürün, entegrasyon sürecine dahil olan iki taraf için de uyumlu hale getirilmesi söz konusudur.

Hofstede bu programlama sürecini zihinsel, evrensel ve bireysel programlama olarak kategorize etmektedir. Bireysel programlama ve kolektif programlama boyutu, sosyal entegrasyon sürecini yakından ilgilendiren parametredir. Çünkü sosyal entegrasyona katılım noktasında bireyin hedef ülke kültürüne, sosyal yapısına ve kurumlarına entegre olmak noktasında geliştireceği bireysel tutum önem taşımaktadır. Kolektif programlama aşamasının ise göçmen ağları veya bir ülkedeki göçmen diasporası ile ilgili bir kavram olduğunu belirtmek mümkündür. Dolayısıyla, bireysel ve kolektif ölçekte geliştirilen kültür hedef ülke kültürüne uyum sağlamak noktasında önem taşımaktadır.

Hofstede kültürü makro, mikro ve mezo ölçekteki toplumsal yapıların sahip olabileceği bir kolektif davranış olarak yorumlamaktadır. Etnik gruplar, organizasyonlar, bir meslek grubu belirli bir kültüre veya kültürel alt kırılıma sahip olabileceği gibi göçmen ağları, mülteciler veya belirli bir hedef ülkedeki mültecilerin de özgün bir kültürünün olması muhtemeldir. Bu konu mülteciler çerçevesinde düşünüldüğünde ortaya iki önemli bileşeni barındıran bir olgu çıkmaktadır. İlk olarak mülteciler, bağlı buldukları etnik kökene göre farklılık gösteren ve kaynak ülkelerinden getirdikleri makro bir kültüre sahiptirler. İkinci bileşen ise mültecilerin dahil oldukları göçmen ağları ve varmış oldukları hedef ülkedeki mülteci grupları sebebiyle makro kültürlerinin yanında özgün bir mikro kültür yaratmış olmalarıdır. Bu noktadan hareketle sosyal entegrasyon sürecinde bu iki kültürün özellikleri de göz önünde bulundurulmalıdır. Yerel halk ve mülteciler arasında iki yönlü iletişimi canlandırarak sosyal entegrasyon sürecine katkı sağlamak üzere kullanılan halkla ilişkiler enstrümanları da bu kültürel farklılık detayını göz önünde bulundurmalıdır.

Hofstede'nin kültürleri tanımlarken onları ölçümlemeye yönelik bir perspektifi olduğunun ve bu kıstaslara bağlı kalarak kültüre yönelik farklı boyutların söz konusu olduğundan önceki bölümlerde bahsedilmişti. Bu boyutlardan güç mesafesi, belirsizlikten kaçınma durumu, bireysellik/kolektiflik ve dişilik erillik gibi kavramların sosyal entegrasyon noktasında önemli olabileceği üzerinde durulmuştu.

Hofstede her ne kadar geliştirmiş olduğu kurumsal yapılar içindeki kültürel farklılıkları saptamaya yönelik kurgulamış olsa da bu farklılıklar bir kültürün genel yönelimi üzerine bir anlayış geliştirmek noktasında ipuçları vermektedir. Hofstede tarafından geliştirilmiş olan Hofstede Insight (2019) isimli araç farklı ülkelerin sahip olduğu kültürel boyutları parametrik olarak kıyaslamak noktasında işlevseldir. Hofstede Insights aracı kullanılarak Türkiye ve Suriye'nin kültürel boyutları karşılaştırılmıştır.

Tablo 10: Hofstede Insights kültürel boyutlar karşılaştırması

Ülke	Güç Mesafesi	Bireysellik	Erillik	Belirsizlikten Kaçınma
Türkiye	66	37	45	85
Suriye	80	35	52	60

Hofstede Insights. (2019). *Compare Countries*. <https://www.hofstede-insights.com/product/compare-countries/>

Tabloda belirtilen verilerden hareketle iki ülkede de güç mesafesinin yüksek olduğunu belirtmekte fayda vardır. Fakat, Türk kültüründeki güç mesafesinin Suriye kültüründeki güç mesafesine kıyasla daha düşük olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Suriye kültüründe daha hiyerarşik bir yapının mevcut olduğunu belirtmek mümkün hale gelmektedir. Bu farklılık sosyal entegrasyon süreci çerçevesinde değerlendirilebilir.

Örneğin yüksek güç mesafesinin mevcut olduğu kültürlerde astların kendilerine ne yapılması gerektiğinin söylenmesinin beklendiği belirtilmektedir. Bu bağlamda, topluma sosyal ve ekonomik olarak entegre olmaya çalışan mültecilerin dahil olduğu kurumlarda ast-üst ilişkileri bağlamında muhtemel yanlış anlaşılmanın yaşanması söz konusu olabilir.

Diğer yandan, yaşlılara karşı saygı ve çekince veya koşulsuz şartsız hiyerarşiyi kabul etmek noktasında Türk toplumuna göre daha fazla eğilimli olabilirler. Bu durumda sosyal entegrasyona teşvik etmek üzere kurgulanan mesajların bu değerleri göz önünde bulundurarak kurgulanması gerekmektedir. Ayrıca, sosyal entegrasyon sürecinde büyük rolü olan hedef ülke toplumunun, çalışma bağlamında Türk toplumunun, güç mesafesi boyutundaki farklılığa yönelik bilgilendirilmesi kültürel farklılık kaynaklı anlaşmazlıkların giderilmesine ve mülteciler tarafından iletilen mesajların yerel halk anlaşılmasına muhtemel bir katkı sağlayabilir. Bu durum da dolaylı olarak yerel halkın mültecileri sosyal entegrasyona teşvik etmesine katkı sunabilir.

Türk kültürü ve Suriye kültürü arasında belirgin şekilde farklılık gösteren kültürel boyutlardan bir tanesi de belirsizlikten kaçınma yönelimleridir. Belirsizlikten kaçınma seviyesi yükseldiğinde en basit haliyle belirsizliğin bir tehdit olarak görülmesi, bunun sonucu olarak duygusal dengesizlik ve yüksek stres yaratması, farklılığa karşı temkinli yaklaşma gibi parametreler ortaya çıkmaktadır.

Türk kültüründe belirsizlikten kaçınma durumunun daha yüksek olduğu gözlemlenmekle birlikte Suriye kültüründe belirsizlikten kaçınma eğiliminin 20 puan daha düşük olduğu görülmektedir. Suriye kültüründeki belirsizlikten kaçınma durumunun Türk kültürüne kıyasla daha düşük olması sosyal entegrasyon bağlamında ele alındığında bu durumun sosyal entegrasyona pozitif yönlü muhtemel bir katkı sağlayacağını belirtmek mümkün görülmektedir. Çünkü belirsizlikten kaçınma durumunun düşüklüğü yeni gelinmiş bir ortama uyum sağlamak noktasında öne sürülen fikirlerin bir fırsat olarak algılanmasına da katkı sağlayabilir. Bu durum sosyal entegrasyonun teşvik edilmesi, yaygınlaştırılması ve içselleştirilmesi noktasında önemli fırsatlar sunabilir.

Çünkü yeni girilen bir sosyal atmosferde belirsizlikten kaçınma durumunun görece düşük olması sakinlik, düşük stres, kendini kontrol etme, farklı birey ve fikirlere hoşgörü ve belirsizlikten sıkıntı duymama gibi davranış örüntülerini beraberinde getirmektedir. Bu durum, göç gibi uzun yönelimli ve sonucu pek de belirgin olmayan durumlarda daha da önem kazanmaktadır. Çünkü yeni girilen sosyal ve kültürel bağlamın yorumlanması noktasında farklı kültürel bileşenlerle karşılaşma durumu yoğun şekilde yaşanacağından farklı birey ve fikirlere hoşgörü, belirsizlikten sıkıntı duymama gibi parametreler sosyal entegrasyon açısından önem taşımaktadır.

Diğer yandan kültürel boyutlar bağlamında benzerlik gösteren boyutların sosyal entegrasyonu teşvik eden mesaj ve stratejiler kullanılırken göz önünde bulundurulması önem taşımaktadır. Halkla ilişkiler kullanarak yerel halk ve mülteciler arasında köprü kurmak üzere kullanılmak istendiği takdirde kültürel boyutların bu benzerliğini göz önünde bulundurmak mesajların ikna edici olması, sosyal entegrasyonu teşvik edici bir rol oynaması, yerel halk ve mülteciler arasında konsensus oluşturmak açısından olası bir fayda sağlayabilir. Bu yönleriyle Hofstede'nin ortaya koymuş olduğu kültürel

boyutlar, sosyal entegrasyon süreci ve bu sürece katkı sağlayacak olan halkla ilişkiler çalışmalarının kültürlerarası iletişim boyutunu yakından ilgilendirmektedir.

3.7. Suriyeli Mültecilerin Sosyal Entegrasyonunda Halkla İlişkiler ve Entegrasyon Yaklaşımlarını Birlikte Tartışmak

Önceki bölümlerde Suriyeli mültecilerin durumu, sosyal entegrasyon sürecinin kültürlerarası iletişim yönelimli süreçlerle ne şekilde geliştirilebileceği ve kısmen halkla ilişkilerin bu süreçteki rolü tartışılmıştır. Önceki metinler halkla ilişkilerin sosyal entegrasyon sürecinde rolünü belirleyebilmek adına bir girizgah olma özelliği taşımakta ve sosyal entegrasyon sürecinde kullanılacak halkla ilişkiler tekniklerinin düşünsel boyutuna bir zemin hazırlamaktadır. Bu başlık kapsamında mevcut entegrasyon yaklaşımları ve tekniklerinin halkla ilişkiler disiplini ile doğrudan nasıl geliştirilebileceğine yönelik bir tartışma gerçekleştirilmektedir.

Bu bağlamda Esser'in öne sürmüştüğü entegrasyon bileşenleriyle Heckmann ve Schnapper'in öne sürmüştüğü entegrasyon bileşenleri temel zemin olarak kabul edilmiş olup halkla ilişkilerin bu parametrelere ne gibi geliştirici katkılar sağlayacağı çok yönlü olarak tartışılmaktadır. Heckmann ve Schnapper'in öne sürmüştüğü entegrasyon kavramları ile Esser'in öne sürmüştüğü kavramlar arasında benzerlikler bulunmaktadır. Örneğin kültürlenme ve kültürel entegrasyon; konumlanma ve yapısal entegrasyon; etkileşim ve etkileşimli entegrasyon; kimliklenme ve kimliksel entegrasyon benzerlik göstermekte ve birbirlerini tamamlamaktadır. Bu yönüyle her ne kadar Esser'in öne sürmüştüğü kavramlar halkla ilişkiler ile tekrar okunuyor gibi gözükse de Heckmann ve Schnapper'in entegrasyon kavramlarına yönelik de katkılar sunulmuş olmaktadır.

Esser sosyal entegrasyon sürecinin dört temel bileşeni olduğundan söz etmektedir. Bu bileşenler kültürlenme, konumlanma, etkileşim ve kimliklenmedir. Kültürlenme kültüre yönelik bir boyut olup bilgi, yetenek, yaşam tarzı gibi alt elementleri barındıran bir süreçtir. Konumlanma, sosyal entegrasyonun yapısal boyutunu ilgilendirmektedir. Bu yapısal boyut Lockwood'un sistem entegrasyonu yaklaşımı çerçevesinde tartışılan önermelere benzerlik gösteren parametreler içermektedir. Bunlar haklar, eğitim ve gelir gibi yapısal ölçekteki entegrasyon süreçlerini içermektedir. Etkileşim sosyal

entegrasyonun sosyal boyutunu içeren bir süreçtir. Bu süreçte arkadaşlık, aile ve evlilik gibi bireyler arası iletişim süreçlerini kapsayan faaliyetler söz konusudur. Kimliklenme ise entegrasyonun duygusal boyutuyla ilgilidir. Kimlik, dayanışma ve değerleri benimseme gibi alt faaliyetler içermektedir.

Bir mültecinin yeni gelmiş olduğu bir toplumun düzenine ayak uydurmak noktasında bahsi geçen dört bileşeni entegrasyon basamakları olarak da tanımlamak mümkündür. Bir mültecinin yeni gelmiş olduğu toplumun yaşam tarzına dair bilgiye veya dilsel yetkinliğine sahip olmadan o toplumla kimliklenmesine ve o toplumun değerlerini benimsemesine olanak olduğunu düşünmek belirgin şekilde mümkün değildir. Her bir aşaması birbirini tamamlayan bu sürecin önemli bir stratejik iletişim perspektifi içermesi gerektiği ve stratejik bir araştırma, mesaj kurgulama ve değerlendirme sürecine ihtiyaç duyduğu açıktır. Bu bağlamda halkla ilişkilerin süreçten optimum faydayı sağlamak için önemli bir araç olabileceğinin altını çizmek mümkün hale gelmektedir.

European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions'ın (2006) öne sürmüş olduğu tanıma bakıldığında kültürlenme bir bireyin toplumsal etkileşimi gerçekleştirebilmek için bilgi, kültürel standartlar ve gereklilikleri elde etmesi durumu olarak tanımlanmıştır. Bu süreçte ilgili kuruluşlar bu yetkinliklerin kazandırılması ve toplumsal etkileşim ortamının yaratılması için önemli çabalar sarfetmektedirler. Bu çabalara halkla ilişkilerin dahil edilmesi bir mültecinin hedef toplumun kültürel standartları hakkında bilgi sahibi olma sürecine olumlu yönde katkı sağlayabilir.

Şöyle ki, halkla ilişkiler tarihsel süreçte ele alındığında bilgi verme ve iletme amacıyla ve bir bilginin hedef kitleye en iyi şekilde nasıl iletilebileceğini anlayarak iletme amacıyla kullanılmıştır. Kültürlenme sürecinde halkla ilişkiler disiplini, bir mültecinin gelmiş olduğu topluma göre sahip olduğu kültürel farkları göz önünde bulundurarak, yerel halk ve hedef topluma yönelik sosyal ve kültürel bilgileri en iyi şekilde iletme üzere kullanılabilir. Ayrıca Hutton'ın (1999) tanımı göz önünde bulundurulduğunda halkla ilişkilerin stratejik iletişim yönetimi olarak görüldüğü ve

bilgi sağlayıcı, savunucu, eğitimci, ikna edici, anlaşma sağlayıcı ve imaj inşaa edici olarak tanımladığı görülmüştür.

Bu parametreler hem mülteciler ve yerel halk arasındaki ilişkileri düzenleyen ve iletişim akışını sağlayan faaliyetlerin kültürlenme noktasında işlevsel bir yönünün olabileceği öne sürülebilir. Sosyal entegrasyonun en önemli teşvik edicilerinden bir tanesi yerel halkın mültecilere karşı tutumu olduğundan kültürlenme sürecine katkı sağlamak noktasında da yerel halkın rolünün büyük olduğunu belirtmek mümkündür. Nitelikli bir kültürlenme süreci efektif bir kimliklenme durumuna kapı aralayacağından bu durum önem taşımaktadır.

Halkla ilişkiler, mültecilerin yaşamış oldukları durumun izahını sağlamak, yanlış bilgileri elimine etmek ve mültecilere nasıl yardımcı olunabileceği noktasında yerel halkı eğitmek ve sosyal entegrasyona katkı sağlamak noktasında önemli bir araç olabilir. Yine bilgi sağlayıcı olma, eğitimci olma ve ikna edici olma özellikleriyle halkla ilişkileri kullanan ilgili kurumlar mültecilere dahil oldukları toplumun kültürel standartları, değerleri ve iletişim pratikleri için gerekli olan bilgileri iletebilirler. Yerel halk ve mülteciler olmak üzere iki tarafı olan bu süreci halkla ilişkiler disiplinini kullanan ilgili kurumlar tarafsız bir bileşen olarak halkla ilişkilerin stratejik iletişim perspektifiyle yönetebilir. Halkla ilişkilerin imaj inşaa işlevi sayesinde hem mültecilerin gözünde yerel halkın, hem yer halkın gözünde mültecilerin imajını inşa etmek mümkün olacaktır. Bu durum bir anlaşma zemininin oluşmasına ve kültürlenme sürecinin efektif bir şekilde ilerlemesine olanak tanıyacaktır.

Kültürlenme sürecinde ilgili kurumlar çift yönlü simetrik halkla ilişkiler teknikleri kullanarak sosyal entegrasyonun iki tarafı arasında iletişim kurmalıdırlar. Çünkü kültürlenmenin öncül bileşeni, önceki bölümde altı çizildiği üzere Chan (2014) tarafından öne sürüldüğü üzere, değişimdir. Bu değişim mülteciler bağlamında hem mekansal hem kültürel bir değişimi içermektedir. Bir değişimin üstesinden gelmek içinse yeni çevre hakkında olabildiğince fazla bilgiyi olabildiğince kısa sürede elde etmek elzemdir. Bu sebeple ilgili kurumların çift yönlü simetrik iletişimi benimseyen ve kültürlerarası farkları gözetken bir halkla ilişkiler anlayışını kullanarak yerel halkın

mültecileri kabul edici davranmasını ve mültecileri de kültürel öğrenme noktasında teşvik etmeleri önem taşımaktadır.

Esser kişisel sermayenin (kültürel, ekonomik ve sosyal) kullanımı noktasında yeni girilen ortamla ilişki kurmanın ve o ortamın gerektirdiği yetkinliklere sahip olmanın altını çizmektedir. Bu mültecilerin sahip oldukları bilginin hedef topluma katkı sağlayabileceği anlamına gelmektedir. Fakat bunun ön koşulu hedef ülke toplumunun gerektirdiği yetkinlikleri taşımasıdır (Örneğin, dil yetkinliği). Bu bağlamda anlaşma oryantasyonlu bir halkla ilişkiler yaklaşımı kültürlenme aşamasının başlatılması için önem arz etmektedir. Yerel halka, mültecilerin sosyal entegrasyonuna destek oldukları takdirde toplumun kazanabileceği avantajların anlatılması sosyal entegrasyon sürecine olumlu yönde bir ivme kazandırma potansiyeli taşımaktadır. Bu noktada ilgili kuruluşların halkla ilişkileri kullanması bilgi akışını ve anlaşma oryantasyonunu sağlayacak bir role sahip olacaktır.

Halkla ilişkiler pratiklerinin mültecilerin yerel halkın kültürüne ait bilgi, yetenek ve yaşam tarzını öğrenmesi noktasında oynayabileceği rol tartışıldıktan sonra konumlanma noktasında nasıl bir rol oynayacağı tartışılması da elzemdir. Konumlanma bir mültecinin hedef toplumun kurumlarıyla kurmuş olduğu ilişkiyi ifade etmek için kullanılmaktadır. Konumlanma entegrasyonun yapısal boyutuyla ilintili bir süreçtir ve kültürlenme aşamasını tamamlamış olan mültecilerin gelmiş oldukları toplumun kurumlarıyla iletişime geçmelerini ifade etmektedir.

Sosyal entegrasyonun konumlanma boyutunun muhataplar mültecileri bu yönde yönlendirecek olan ilgili kurumlar ve mültecilerdir. Bu noktada yerel halk ve mülteciler arasındaki bilgi akışı ikincil derecede önem durumuna sahiptir. Bu bağlamda kültürlerarası iletişim parametrelerini göz önünde bulunduran bir halkla ilişkiler sürecinin kurgulanması ve mesajların doğrudan mültecilere hitap edecek şekilde yapılandırılması önem taşımaktadır. Mükemmel halkla ilişkiler perspektifi bu bağlamda işlevsellik kazanmaktadır. Ayrıca konumlanma sürecinde mültecilerin içinde bulunan farklı kamuların tanımlanarak CPRS'in (2017) önermiş olduğu tanımdan hareketle karşılıklı anlayışın başarılması yönünde ilişkinin iletişim ile stratejik şekilde yönetilmesi gerekmektedir.

Bu yönüyle mültecilerin konumlanmasını teşvik etmek üzere sahada halkla ilişkiler disiplininde yararlanan ilgili kuruluşlar mükemmel halkla ilişkiler farklı parametrelerinden faydalanabilirler. Bu noktada süreç stratejik bir ilişki yönetimi olarak görülmeli, kurumun hedeflerini ve kamuların durumunu doğru tahlil edebilen bağımsız bir halkla ilişkiler departmanı olmalıdır. Çift yönlü simetrik iletişimden faydalanılmalı ve süreçteki ilerlemeyi takip edebilmek adına rapor verebiliyor olmalıdır. Ayrıca sahada reaktif şekilde ortaya çıkan güçlüklerin üstesinden gelebilmek adına iç iletişimde de çift yönlü simetrik bir bilgi akışı mevcut olmalıdır.

Bu bağlamda düşünüldüğünde konumlanma faaliyetleri teşvik edilen mültecilerin kaygılarını anlamak ve bu kaygıları gidermek üzere etkin halkla ilişkiler faaliyetleri kurgulamak mümkün hale gelmektedir. Çünkü Mükemmellik Teorisinin demokratik ve kamuları göz önünde bulunduran bakış açısı sahaya yansımaktadır. Daha önce bahsedildiği üzere Mükemmellik Teorisi halkla ilişkileri hiyerarşik bir iletişimden ziyade dairesel bir bilgi akışı süreci olarak görmektedir. Çalışma bağlamında halkla ilişkiler bu dairesel iletişim sürecinde mülteciler ve sosyal entegrasyonu teşvik eden ilgili kuruluşlar arasındaki bilginin en doğru ve etkin şekilde akmasını sağlamaktadır. Bu bilgi akışı ise konumlanma noktasında mevcut soru işaretlerini gidermekle beraber, etkin dinleme ve iletişimin mevcut olduğu bir entegrasyon sürecini teşvik etmektedir.

Halkla ilişkilerin güçlendirdiği bir konumlanma süreci mültecilerin misafir oldukları toplumun kurumlarıyla etkileşim halinde olma durumunu teşvik edecektir. Böylece mültecilerin misafir oldukları ülkede sunulan haklardan daha iyi faydalanması, eğitim kurumlarıyla etkileşime geçmesi ve sürdürülebilir ekonomik çözümlere kavuşması daha mümkün hale gelecektir. Optimum düzeyde gerçekleştirilmiş bir konumlanma sosyal entegrasyon sürecine olumlu katkı sağlayacağı gibi bir sonraki aşama olan etkileşimin daha etkin şekilde gerçekleştirilmesinde rol oynayacaktır. Etkileşim sürecinde de, kültürlenme ve konumlanma olduğu gibi, halkla ilişkiler disiplini iletişim stratejik olarak yönetebilme ve bilgi akışını sağlama özelliğiyle önemli roller üstlenme potansiyeli taşımaktadır.

Kültürlenme ve konumlanma süreçlerini takip eden aşama etkileşimdir. Etkileşim sosyal entegrasyonun en önemli aşaması olarak tanımlanabilir ve arkadaşlık, aile ve

evlilik gibi kavramları içerir. Esser etkileşimin organik şekilde gerçekleşiyor olmasına önem atfetmektedir. Bu noktada Suriyeli mültecileri misafir eden Türk toplumunun bu etkileşimin başlamasına zemin hazırlayacak şekilde bilgilendirilmesi ve toplumun sosyal entegrasyonu destekleyici bir perspektif geliştirmesi önem taşımaktadır. Önceki bölümlerde bahsi geçen, Castles ve arkadaşlarının (2014) öne sürmüş olduğu ve önem atfettiği sivil toplum etkileşiminin bu noktada tekrar hatırlanmasında fayda bulunmaktadır. Etkileşim sürecinin organik ve etki yaratan bir şekilde gerçekleşmesi noktasında mültecilerin buna istek göstermeleri önem taşımakla birlikte asıl görev yerel halkın bu etkileşime açık bir ortam ve düşünce sistemini yaratmasıdır. Bu bağlamda ilgili kuruluşlar, halkla ilişkiler disiplini anlayış ve araçlarıyla yerel halkı sosyal entegrasyonun önemli parametrelerinden birisi olan etkileşimi teşvik etmeleri için kullanabilir.

Bu noktada konstrüktivist halkla ilişkiler perspektifiyle yaklaşmak önem taşımaktadır. Fakat altı çizilmesi gereken en önemli husus, bu perspektifin çözüme ulaşmak için her yol mübahtır anlayışıyla gerçekleştirilmemesi, halkla ilişkilerin etik değerlerine bağlı kalınarak ve en üst düzeyde şeffaflıkla uygulanma gerekliliğidir. Böylece yerel halkın mültecilere yönelik bakış açısı tekrar inşa edilebilir ve yanlış bilgilerin oluşturmuş olduğu önyargılar ortadan kaldırılabilir. Bu bağlamda kullanılacak konstrüktivist halkla ilişkiler doğru bilgiler sunarak mültecilere karşı mevcut olan önyargıları ortadan kaldırmak ve yerel halkı mültecilerle etkileşime teşvik ve ikna etmek amaçlı olmalıdır.

Konstrüktivizmin temelinde öğrenme olduğundan ve bu öğrenme sürecinde elde olan bilgiye dayanarak düşünceler inşa edildiğinden konstrüktivist bir mantığa sahip olan halkla ilişkiler uygulamalarıyla mültecilerin durumunun gerçekçi bir şekilde aktarılması önyargıları yıkmak noktasında önem taşımaktadır. İlgili kurumlar halkla ilişkileri kullanarak mülteci konusu etrafında oluşmuş farklı kamuların sorunlarını etkin bir dinleme ve konstrüktivist bir bakış açısıyla tekrar şekillendirebilir, kamulara doğru bilgi akışını sağlayarak yerel halkı etkileşimi teşvik eden bir bakış açısına sahip olmak üzere ikna edebilirler. Konstrüktivist halkla ilişkiler aracılığı ile gerçekliğe dayanılan hikayeler sunulması, negatif şablonların ortadan kaldırılması yerel halkın empati yapabilmesine olanak tanıyacaktır. Yerel halkın empati yapabilmesi ise sosyal

entegrasyonun önemli parametrelerinden birisi olan etkileşimi güçlendirme potansiyeli taşımaktadır.

Kimliklenme Esser'in belirtmiş olduğu entegrasyon aşamalarının sonuncusudur. Bu gidilmiş olan ülkenin kimliğini ve değerlerini kabullenmeyi ve o topluma yönelik dayanışma gösterme durumunu ifade etmektedir. Kimliklenme düzeyi doğrudan mültecilerin karar vereceği fakat yerel halkın da katkı sağlayabileceği bir durumdur. Şöyle ki, kaynak ülke ile yoğun şekilde özdeşleşme veya çoklu kimliklenme yaşama noktasında karar verebilecek tek kişi bireyin kendisidir. Halkla ilişkiler mültecilerin kimliklenmesi noktasında iki göreve sahiptir. Bunlardan ilki yoğun şekilde özdeşleşme veya çoklu kimliklenmenin çift yönlü simetrik iletişim ve anlaşma oryantasyolu bir yaklaşımla teşvik edilmesini sağlamaktır. Halkla ilişkilerin diğer görevi ise kültürlerarası iletişim, kültürlenme, yapısal entegrasyon süreçlerini destekleyerek doğru bilgi akışını sağlamak, mültecilerin aklındaki soru işaretlerini gidermek ve mültecileri Latcheva ve Herzog-Punzenberger'in (2011) öne sürmüş olduğu kimliksel dilemma durumunda bırakmamaktır. Diğer yandan yerel halkın kimliklenme noktasındaki düşünceleri tespit edilmelidir. Bu noktada, kimliklenmenin önüne geçecek ön yargılar (ekonomik, sosyal veya kültürel temelde) daha önce bahsedilen halkla ilişkiler perspektifiyle giderilmelidir.

Görüldüğü üzere halkla ilişkiler sosyal entegrasyonun pek çok aşamasına katkı sunmaktadır. Türk toplumu ve Suriyeli mültecilerin sosyal entegrasyonu tartışılırken kurumlar iki yönlü simetrik iletişim, anlaşma oryantasyonlu halkla ilişkiler ve konstrüktivist halkla ilişkiler perspektiflerinden ağırlıklı olarak faydalanabilmektedir. Stratejik bir iletişim süreci gerçekleştirileceğinden dolayı araştırma, uygulama ve başarıyı ölçümlenme tüm sosyal entegrasyon süreçlerinde uygulanmalı ve Mükemmel Halkla İlişkiler bakış açısı temel zemini oluşturmalıdır. Bunun yanı sıra halkla ilişkilerin kültürlerarası iletişim ve farklılıkları tüm sosyal entegrasyonu destekleme süreci boyunca göz önünde bulundurması gerekliliği bulunmaktadır. Aynı zamanda halkla ilişkilerin stratejik bir iletişim yönetimi olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Entegrasyonun farklı aşamalarında farklı tarafların (yerel halk ve Suriyeli mülteciler) hedeflenmesi bu sebeptir.

Sosyal entegrasyonu gerçekleştirirken halkla ilişkilerin çok kültürlülük perspektifine sahip olması, aynı zamanda bu durumu destekleme ve dengeleme rolü bulunmaktadır. Çünkü yerel kültürün öğretilip, bu kültürle çeşitli aşamalarda kimliklenmeyi sağlama, aynı zamanda göçmenlerin kendi kültürlerinden vazgeçme gerginliği yaşayıp sosyal entegrasyon sürecinden vazgeçme riskini engelleme gibi görevleri bulunmaktadır. Entegrasyon yöntemlerinden çok kültürlülük ise bu yönüyle halkla ilişkilere önemli bir bakış açısı kazandırmaktadır. Halkla ilişkiler yerel halkı entegrasyon sürecine katkı sağlamaya teşvik ettiği gibi göçmenleri de entegre olmaya teşvik etmek için kullanılacak bir araçtır. Bu noktada göçmenlere entegrasyonun asimilasyon değil, yeni yaşanan bölgeye adapte olma ve onun sunacağı imkanlardan en üst düzeyde faydalanma fırsatı olduğu çift yönlü simetrik iletişim ve anlaşma oryantasyonu halkla ilişkilerle açıklanmalıdır.

Çalışma kapsamında çift önlü simetrik iletişim ve anlaşma oryantasyonlu halkla ilişkiler bir üst çatı olarak göz önünde bulunduruluyor olsa da kimi durumlarda farklı halkla ilişkiler perspektiflerine ihtiyaç duyulacaktır. Örneğin kimi durumlarda şeffaflık sağlamak, en üst düzeyde bilgi vermek ve yanlış haberlerin önüne geçmek, dijital dünyada ortaya çıkan söylentilerin önüne geçmek için, özetle sosyal entegrasyon sürecine zarar verecek önyargıların oluşmaması için, kamuoyunu bilgilendirme modeli gibi bakış açıları da benimsenebilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA

Çalışmanın bu bölümünde Suriyeli mültecilerle ilgili dijital ortamda yapılan paylaşımlar mercek altına alınmış ve sosyal entegrasyonun gerçekleştirilmesi bağlamında sorun yaratan noktaların tespiti ve oluşturulan kamuların saptanmıştır. Tespit edilen sorunsalların çözümünde rol oynayabilecek aktörler ve halkla ilişkilerin rolü önceki bölümlerde değinilen halkla ilişkiler, göç ve entegrasyon literatürü ışığında tartışılmıştır. Toplumun Suriyeli mültecilere yönelik bakış açısı farklı boyutlarıyla tespit edilmek üzere araştırma soruları oluşturulmuş ve bu soruların bulguları tartışılarak toplumu mültecilerin entegrasyonu fikrine yakınlaştırarak mültecilerin sosyal entegrasyonu sürecine katkı sağlayabilecek bir halkla ilişkiler stratejisi geliştirilmiştir.

Bu noktadan hareketle araştırma bölümü çalışmanın problemini detaylı bir şekilde ortaya koyan bir problem bölümünü içermektedir. Ortaya konan problem aynı zamanda çalışmanın önem ve amacını açıklamak üzere bir zemin olarak kullanılmaktadır.

Araştırma bölümünde araştırmanın sınırlılıklarından da bahsedilmektedir. Dijital medya çok geniş bir mecra, dolayısıyla evren, olduğundan veri toplama sürecini gerçekleştirirken temsiliyeti düşürmeyecek çeşitli sınırlılıklar gözetilmiştir. Bu sınırlılıklar efektif bir veri seti oluşturmayı ve bu veri setini optimum düzeyde bilgiyi elde edebilecek şekilde analiz etmeye olanak tanımıştır.

Çalışmanın araştırma bölümü gerçekleştirilirken uygulanan araştırma yöntemi ve bu yöntemin geliştirilmesinde etki sahibi olan teorik perspektif de bu başlık altında sunulmaktadır. Bu bölüm aynı zamanda verilerin toplanma sürecinde kullanılan teknik ve verilerin analizinde kullanılan algoritmalar hakkında da bilgi içermektedir. Bu bölüm araştırma yöntemine yönelik teorik zemin ve araştırma yönteminin uygulanmasına yönelik bilgi olmak üzere iki ana sütun üzerinde yükselmektedir.

Bu bölümün ardından bulgular ve bulguların yorumlanmasını içeren başlık gelmektedir. Bu bölümde mevcut araştırma sorularını cevaplamaya yönelik toplanan

verilerin analizi sonucu elde edilen bulgular ortaya konmakta ve özgün bilgiye dönüştürülmektedir. Bu bölüm çalışmanın tartışma ve sonuç başlıklarının şekillenmesinde önemli bir bileşen olarak konumlanmaktadır. Tartışma bölümü ise literatürde bahsedilen referans noktaları ile elde edilen bulguların göç teorileri, entegrasyon, halkla ilişkiler ve Suriyeli mülteciler konusu perspektifinden yorumlanmasını içermektedir.

Araştırma bölümündeki başlıkların tümü okuyucuya, sonuçta sunulan çözümlerin daha iyi anlaşılması için ve literatür taramasında ortaya konan perspektifin elde edilen bilgilerle bağlanabilmesi için bir perspektif sunmaktadır.

4.1. Problem

Suriye'deki iç karışıklık ortamı tüm özellikleriyle geleneksel yöntemlerin kullanıldığı bir savaşa dönüşmüştür. Aynı zamanda birçok farklı ulusal ve uluslararası aktör savaşa doğrudan veya dolaylı olarak dahil olmuştur. Tüm bu güvensizlik ortamı Suriye vatandaşlarının farklı ülkelere zorunlu şekilde göç etmesine neden olmuştur. Savaşa dahil olmuş aktörlerin halihazırda çatışma ortamını devam ettiriyor olmaları ve farklı uluslararası aktörlerin bu çatışma ortamına dahil savaşı sonlandıracak çözümün üretilmesi noktasında engel teşkil etmektedir. Bu durum Suriye vatandaşlarının artan şekilde başka ülkelere göç etmek zorunda kalacağına işaret etmektedir.

Halihazırda, sayısal olarak, Türkiye en fazla Suriyeli mülteciyi ağırlayan ülke konumundadır. İç karışıklığın ilk yıllarından itibaren pek çok Suriyeli mülteci Türkiye'ye göç etmiş ve geçici korumaya alınmıştır. Bu süreçte Türkiye'nin uygulamış olduğu açık kapı politikasının da rol oynadığını belirtmek mümkündür. Başlangıçta Suriye sınırındaki şehirlerde ikamet eden Suriyeli mülteciler savaşın devam ettiği süre içerisinde Türkiye'nin farklı bölgelerine ve üçüncü ülkelere göç etmiştir.

Türkiye'nin farklı bölgelerine göç etmiş olan göçmenlerin göçmen ağları olarak nitelenen sosyal ağların üyeleri olduğunu belirtmek mümkündür. Diğer yandan, Kızılay'ın toplum merkezlerindeki görüşmelerde alınan veriler sonucunda Türkiye'deki Suriyelilerin yarısının ülkelerine geri dönmeyeceği öne sürülmektedir

(T24, 2018). Bu durum açık şekilde Türkiye’de kalan Suriyeli mültecilerle ilgili bir entegrasyon politikasının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Diğer yandan, Türkiye’de yaşayan Suriyeli mülteciler gündelik yaşamın pek çok farklı bağlamında tartışılan bir konu haline almaktadır. Kayıt dışı istihdam, dezenformasyon ve bunun yayılması, yerel halkın endişeleri, popülist siyasal söylemlerin hedefi haline gelmek Suriyeli mültecilerle ilgili tartışılan konulara örnek olabilmektedir. Bu konular uzun bir süre Türkiye’de ikamet etmiş ve ikamet etmesi muhtemel Suriyeli mültecilerin entegrasyon sürecinde çeşitli çatlaklar oluşturmaktadır.

Bilinmektedir ki efektif bir entegrasyon politikasının oluşturulması yerel halkın hoşgörü kültürü geliştirmesi ve göçmenlerin de entegre olmaya istekli olmasından geçmektedir. Fakat mültecilerle ilgili tartışılan konular bağlamında yerel halkı entegrasyon sürecinde hoşgörülü olmaya motive edecek faktörlerin bulunmadığı aşikardır. Bu noktada entegrasyonun ihtiyaç duyduğu iletişim bileşeni mevcut değildir. İletişimin mevcut olmaması ise entegrasyon sürecinin gerçekleştirilmesi önünde engel teşkil etmektedir ve çalışmanın en önemli problem noktası da bu iletişimin nasıl sağlanacağını keşfetmek olarak ortaya çıkmaktadır. Bu problem yerel halkın mülteciler hakkındaki görüşlerinin tespiti ve iletişim sürecinin nasıl geliştirilebileceği olmak üzere iki ana sütun üzerinde yükselmektedir.

Mültecileri misafir eden toplumun, diğer bir deyişle hedef ülke vatandaşlarının, entegrasyonu teşvik etmesi başarılı bir entegrasyon sürecinin temelini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, mültecileri misafir eden toplumun Suriyeli mültecilerle ilgili hangi konularda tedirginlik yaşadığının ve nasıl kamular oluşturduğunun saptanması, merkezinde iletişim olan etklili bir entegrasyon politikasının geliştirilebilmesi için önem taşımaktadır.

Günümüzde geleneksel yöntemlerle gerçekleştirilen ve kamuoyunun bu konuda neler düşündüğünü saptayan çalışmalar olsa da göç gibi gündemde hızlı form değiştiren konular için geleneksel yöntemlerle araştırmalar gerçekleştirmek bulguların güncelliğini hızlıca yitirmesiyle sonuçlanmaktadır. Ayrıca, dijital mecralar sebebiyle hızlı akan bilgi ve düşen dikkat aralığı da bulguların güncelliğini yitirmesi noktasında

önemli bir rol üstlenmektedir. Bu sebeple yerel halkın Suriyeli mülteciler hakkında hangi konulara yoğunlaşarak kamular oluşturduğunun tespit edilmesi noktasında sağlıklı bir veri toplama, analiz ve raporlama sürecinin kurgulanması önemli bir problematiktir.

Hedef toplumun Suriyeli mülteciler hakkındaki görüşlerinin saptanmasının ardından bu kaygıların giderilmesi noktasında nasıl bir yol izleneceği de önem taşımaktadır. Çalışma kapsamında hedef toplumun mültecilere karşı toleransının nasıl arttırılacağı ve sosyal entegrasyonu teşvik eden bir bakış açısının geliştirileceği bir sorunsal olarak ele alınmaktadır. Çalışma çerçevesinde sosyal entegrasyon kültürün ve sosyal normların öğrenilmesiyle ilgili bir kavram olarak benimsenmektedir.

Kim (2001), kültürü öğrenilen bir kavram olarak nitelemektedir. Kültür kavramına işlevsel bir perspektiften yaklaşan Kim, kültürün toplum üyelerine mesajları, gerçeği, doğruyu, haklıyı ve güzeli öğrettiğini savunmaktadır. Bu sebeple halihazırda bu kültürel ve sosyal bilgiye sahip olanların, yani yerel halkın, bu bilgiyi yeni gelen mültecilere aktarmak noktasında istekli olmaları entegrasyon sürecinin başarıya ulaşması noktasında önem arz etmektedir. Fakat, halkla ilişkiler, kültürlerarası iletişim, göç, ve entegrasyon teorilerinin bulunduğu bir anlayışın eksikliği göze çarpmaktadır.

Kültürlerarası iletişimi benimseyen bir halkla ilişkiler yaklaşımının bu noktada sürecin iki tarafı arasında iletişimi sağlamak noktasında nasıl fayda sağlayabileceğini tartışmak bir diğer önemli noktadır. Açıktır ki bu iletişimin yerel halk tarafından başlatılması ve entegrasyonun teşvik edilmesi önem taşımaktadır. Bu sebeple, yukarıda da değinildiği üzere, yerel halkın Suriyeli mültecilere karşı olan düşüncelerinin belirlenmesi ve yerel halkın halkla ilişkilerin desteği ile bu iletişimi teşvik etmelerinin nasıl sağlanacağı bir diğer sorunsalı oluşturmaktadır.

Yukarıdaki bahsedilen konsepte dayanak oluşturan bir diğer nokta ise önceki bölümde Bartram'ın fikirlerinden faydalanılarak öne sürülen yaklaşımdır. Bartram (2017), uluslararası göçü uyrukla ilgili farklılıklarla ilişkilendirse de bu farklılığın aslında kültürel, sosyal ve ekonomik farklılıklara karşılık geldiği üzerinde durmaktadır. Bu önerme bir referans noktası olarak alınarak Suriyeli mültecilerin

uluslararası göç sonucunda gitmiş oldukları hedef ülkelerde kültürel, sosyal ve ekonomik entegrasyon süreçleriyle muhatap olma durumunda kaldığı, çünkü gerçekleştirmiş oldukları uluslararası göçün onları, alışkın oldukları kültürel, sosyal ve ekonomik bağlamdan kopardığı önermesinde bulunmaktadır.

Bu yönüyle dahil olunan yeni toplumsal düzene adaptasyon noktasında bu toplumu inşa eden bireylerle ilişkinin kurulması ancak iletişim ile mümkün olmaktadır. Bu iletişimin kültürlerarası iletişimi çekirdeğinde barındıran bir halkla ilişkiler konsepti ile başlatılabileceği çalışma bağlamında düşünülmektedir.

Mültecilerin gelmiş oldukları yeni toplumla sosyal, kültürel ve ekonomik bir bağ oluşturmaya olanak tanıyan entegrasyonu, hedef ülke toplumundaki toleransı ve entegrasyona teşvik duygusunu halkla ilişkilerle harekete geçirmeye yönelik bir anlayışı benimseyen bilimsel çalışmaların azlığı ise çalışmanın göz önünde bulundurduğu bir diğer önemli noktadır.

Yukarıda bahsedilen ana problem noktalarının bir alt kırılımı olarak güncel araştırma yöntemlerinin halkla ilişkiler, göç ve entegrasyon temelinde yükselen bir konuda daha önce kullanılmamış olması da çalışmanın göz önünde bulundurduğu problemlerden bir tanesidir. Bu sebeple çalışma kapsamında, çalışmanın ele aldığı konu sınırlılıkları içerisinde, büyük ölçekli veri kümelerinden veri madenciliğinin bir alt kırılımı olan metin madenciliği ile bilgi elde etme ve sosyal ağ analizleri gerçekleştirmek noktasında yöntem oryantasyonlu çözümler üretilmesi hedeflenmektedir.

Sonuç olarak çalışmanın problemi halkla ilişkilerin Suriyeli mültecilerin göç ve entegrasyonu sürecindeki rolünü, hedef ülke toplumunun mültecilere karşı toleransı yükseltmek ve onları entegre olmaya telvik etmek noktasındaki davranışlara olan katkısının neler olabileceğini gözetmektedir.

Diğer yandan, göç, entegrasyon ve halkla ilişkiler perspektifini bir potada eriten anlayışı geliştirerek güncel ve derin içgörüler oluşturmaya olanak tanıyan yöntemsel bir yaklaşımın eksikliği de çalışmanın çözmeyi hedeflediği ikincil problem noktalarından bir tanesidir.

4.2. Önem

Çalışma halkla ilişkiler, göç ve entegrasyon çalışmalarını Suriyeli mülteciler konusu bağlamında ortak bir potada eritmeyi hedeflemektedir. Bunu gerçekleştirirken büyük ölçekli sosyal ağ verilerinin analizini merkezine alan bir yaklaşımı benimsemekte, veri madenciliğinin bir alt kolu olarak tanımlanabilecek metin madenciliği tekniğinden ve bu çerçevedeki algoritmalarından faydalanmaktadır. Bu yönüyle çalışma, alan için özgün bir nitelik taşımakla birlikte, veri toplama, analiz etme ve göç konusunu halkla ilişkiler perspektifiyle ele almak açısından öncü bir niteliğe sahiptir.

Çalışmanın birinci ve ikinci bölümleri kapsamında halkla ilişkiler, göç ve entegrasyon üzerine geniş ve nitelikli bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Üçüncü bölümde ise bu konular Suriyeli mülteciler bağlamında tartışılmıştır.

Bu bağlamda ilk bölümde konstrüktivist halkla ilişkiler yaklaşımı, anlaşma oryantasyonlu halkla ilişkiler, kültürlerarası iletişimin farklı boyutları ve bunların halkla ilişkiler sürecine dahil gibi teorik dayanak noktaları oluşturulmuştur. İkinci bölümde, göç tipolojileri ele alınmış, göçün sebeplerine ışık tutan göç teorileri irdelenmiş ve entegrasyon teorileri hakkında bilgi aktarılmıştır. Üçüncü bölümde ise ilk iki bölümde taranan literatürün Suriyeli mülteciler konusu kapsamında değerlendirilmesi ve potansiyel katkı noktaları tartışılmıştır. Bu yönüyle çalışma halkla ilişkiler ve göç konularını çalışmak isteyen araştırmacılar için özgün bir kaynak olma niteliği taşımakla birlikte ve halkla ilişkiler ve göç konusunu çalışmak isteyen diğer araştırmacılar ve gelecek araştırmalar için bir tartışma zemini sunmaktadır.

Araştırma içerdiği araştırma yöntemi açısından da özgün bir nitelik taşımaktadır. Problem bölümünde de bahsedildiği üzere hızlıca düşen dikkat aralığı ve bilgi akışının teknoloji aracılığı ile hızlıca yükselmesi sebebiyle kamuoyunun belirli konulardaki fikrini saptamak gün geçtikçe güç bir hal almaktadır. Bu noktadan hareketle çalışma kapsamında sosyal ağlardan veri toplamak tercih edilmiştir. Açık kaynak kodlu yazılımlar tercih edilerek toplanan veri, paket programlar aracılığı ile oluşturulan algoritmaların da dahil olduğu yarı-otomatik içerik analizi perspektifi kullanılarak analiz edilmiştir.

Verinin sosyal ağlardan toplanmış olması kamuoyunun Suriyeli mülteciler hakkındaki samimi görüşünü doğrudan elde etmek adına, bu durum anket ve derinlemesine mülakat gibi yöntemlerde tartışma konusu olagelmıştır, yeni bir açılım sağlarken yarı-otomatik içerik analizi ile bu metnin hızlı şekilde analiz edilmesi geleneksel yöntemlerin en önemli problemlerinden bir tanesi olan bilginin analiz sürecinde güncelliğini yitirmesi sorununa bir çözüm sunmaktadır.

Ayrıca veri madenciliğinin bir alt kırılımı olan metin madenciliğinin ve bu süreçte kullanılacak makinelerin öğrenmesi yaklaşımının yoğun şekilde kullanmış olduğu algoritmik yaklaşımların sosyal bilimlere çalışmalarına entegre edilmesi açısından sosyal bilimlere alanına katkı sunmaktadır.

Disiplinlerarası bir perspektifi benimsemeyen bu çalışma büyük veri setlerinin toplumsal bir olguyu çok boyutlu bir şekilde irdelemek noktasında sunabileceği faydayı anlamak, yapılandırılmamış verilerden oluşan bu setlerin hangi yöntemler kullanılarak oluşturulabileceğine ve düzenli bir forma kavuşturulabileceğine ışık tutmak ve bu verilerden bilgi elde etmek üzere kullanılacak veri kümeleme, güdümlü metin sınıflandırma, Türkçe sınıflandırma algoritması eğitim setleri hazırlamak, sosyal ağ analizi, coğrafi bazda veri görselleştirme teknikleri anlamak bağlamında sosyal bilimlere ve iletişim disiplini ölçüğünde önem taşımaktadır.

Çalışma akademinin yanısıra konuyla ilgili çalışmalar yürüten kurumlar, sivil toplum kuruluşları ve düşünce merkezleri için de büyük veri setlerinin analizi ile elde edilmiş değerli ve özgün içgörüler sunmaktadır.

Sosyal ağlardan toplanmış olan büyük veri setlerinin metin madenciliği perspektifiyle incelenmesi sonucu elde edilen bu içgörüler göç, entegrasyon ve yerel halkla göçmenler arasında bağ kurmak üzere gerçekleştirilecek çalışmalar ve politika inşa etme süreçlerinde önemli katkılar sunma potansiyeli taşımaktadır. Çünkü konuya yönelik güncel ve konuya farklı boyutlarıyla yaklaşan geniş bir perspektif sunmakta; toplumun Suriyeli mültecilere karşı düşüncelerini ilk elden toplayıp analiz etmektedir.

Çalışma mültecileri misafir eden Türk toplumunun mültecilere yönelik görüşlerini anlamak noktasında gerçekleştirilmiş geçmiş çalışmalara kıyasla daha büyük bir veri setinden faydalanmaktadır. Ayrıca metinler arasındaki ortak noktaları aydınlatmak

için içerik analizini makinelerin öğrenmesi destekli gerçekleştirmekte ve sosyal ağ analizlerinden faydalanmaktadır.

Bu teknikler metinlerden bilginin elde edilmesi noktasında ve metinlerin ardında saklı örüntülerin efektif bir şekilde belirlenmesi noktasında önemli faydalar sağlamaktadır. Bu yönüyle düşünüldüğünde Türk toplumunun Suriyeli mülteciler hakkında ne düşündüğüne daha geniş bir perspektifte ışık tutmakta, entegrasyon sürecinde sorun yaratabilecek potansiyel olumsuz yaklaşımların belirlenmesini kolaylaştırmakta, ayrıca araştırma tekniği bakımından özgün bir yaklaşımı çalışmaya entegre etmektedir.

Sosyal ağlardan elde edilmiş olan büyük veri setinin metin madenciliği teknikleri ile analiz edilmesi sonucunda Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye olan göçüne yönelik olarak Türk toplumunun sahip olduğu ve dijital atmosferde ifade ettiği görüşleri anlaşılmiş olmakla birlikte bu görüşlerin alt kırılımlarına ışık tutması açısından çalışma özgün ve öncü olma niteliği taşımaktadır.

Teorik alt yapısını halkla ilişkiler, göç çalışmaları ve onların beslendiği zeminden alan bu çalışma kapsamında Türk toplumunun Suriyeli mülteciler hakkında ne düşündüğü şehirler bazında görselleştirilebilmiştir. Sosyal ağlardan toplanan büyük verinin analizi sonucunda elde edilen bu bilgi bölgesel anlamda özgün entegrasyon hamleleri gerçekleştirebilmek ve doğru halkla ilişkiler yaklaşımlarından faydalanabilmek noktasında sürece katkı sunma potansiyeli taşımaktadır.

Diğer yandan sosyal medyanın etkileşimli doğası Suriyeli mültecilerin göçü bağlamında görüşlerini dile getiren veya muhatap kabul edilen pek çok farklı aktörü veri setinin tümüne bakarak veya şehirler alt kırılımında tespit etmeye olanak tanımaktadır. Bu durum entegrasyon sürecini teşvik etmek üzere halkla ilişkilerden daha efektif şekilde faydalanma potansiyeli yaratmaktadır.

Çünkü mültecileri misafir eden Türk toplumunun mülteci entegrasyonuna olumlu yaklaşması için bu konudaki soru işaretlerinin giderilmesi gerekmektedir ve kamuoyu önderleri aracılığı ile bu söylemin aktarılması veya sorunları daha iyi dinlemek için kamuoyu önderlerinin dinlenmesi bu noktada önemlidir. Çalışma kapsamında büyük veri setleri ve interdisipliner araştırma yaklaşımlarından faydalanılarak bu bulgular

elde edilmiş, halkla ilişkiler ve entegrasyon perspektifi çerçevesinde irdelenmiştir. Böylece geleneksel yöntemlerle uzun sürede elde edilebilecek veya veri analizleri sonucunda saptanması mümkün olmayan özgün içgörüler elde edilmiştir.

Sosyal ağlardan toplanmış olan büyük veri setinin metin madenciliği teknikleriyle analizi sonucunda elde edilen en önemli bulgu ise Suriyeli mültecileri misafir eden Türk toplumunun mülteciler hakkında ne düşündüğünün olumlu-olumsuz şekilde kategorize edilmesi, olumsuz görüşlerin irdelenerek toplumun Suriyeli mülteciler konusunda nasıl kamular oluşturduğunu ve bu kamuların alt kırılımlarında entegrasyon için nasıl engeller oluşturabileceğinin anlaşılmasıdır. Bu bağlamda çalışma halkla ilişkiler ile her bir kamu ve sorun teması için nasıl çözümler geliştirilebileceğine ışık tutabileceği gibi mülteciler hakkındaki yanlış bilgilerin sosyal ağlardaki yayılımını anlamak noktasında da önemli ve özgün bulguları sunmakta, bunların önüne geçebilmek için nasıl bir yol izleneceği konusunda yeni bir akademik tartışma noktası başlatmaktadır.

4.3. Araştırma Amacı

Yukarıdaki bölümlerde de değinildiği üzere Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin sayısının gün geçtikçe artması, yüksek miktardaki mültecinin geri dönmeyeceğinin projeksiyonunun yapılmasından yola çıkılarak Suriyeli mültecilerin Türk toplumuna entegrasyonu konusu önem arz etmeye başlamıştır. Araştırma kapsamında sosyal entegrasyon iki tarafın da, hem Suriyeli mültecileri misafir eden Türk toplumunun hem de Türkiye'ye zorunlu göç etmek zorunda kalmış Suriyeli mültecilerin, aktif şekilde dahil olması gereken bir süreç olarak nitelenmiş olsa da ev sahibi toplumda entegrasyonu teşvik eden bir yaklaşım nasıl oluşturulabileceğine odaklanmıştır.

Çünkü entegrasyon iki yönlü iletişimi ve anlayışı gerektiren kırılmalı bir süreçtir. En genel hattıyla çalışma bu sürecin yönetimini halkla ilişkiler ve halkla ilişkilerin disiplininin entegrasyon konusu ile ilgili olarak beslenebileceği ilintili yaklaşımları ve teorik göz önünde bulundurarak irdelenecektir.

Çalışma kapsamında entegrasyon sürecinin başlayabilmesi için ev sahibi ülke vatandaşlarının bu süreci arzuluyor olmasının altı çizilmiştir. Bu durumda ev sahibi ülke vatandaşları olan Türk vatandaşlarının da bu entegrasyon sürecindeki rolleri

büyüktür. Çalışma kapsamındaki ana amaçlardan bir tanesi Suriyeli mültecileri misafir eden Türk toplumunun halkla ilişkilerin yardımı ile entegrasyonu teşvik eden bir yaklaşıma sıcak bakmasının nasıl sağlanabileceğini anlamaktır. Böylece çalışmanın Suriyeli mültecilerin entegrasyonu noktasında sadece Türk toplumunun entegrasyondaki rolünü ele aldığını ve bu bağlamdaki önemli noktalara odaklandığını belirtmek mümkün hale gelmektedir. Bu sebeple Türk toplumunu entegrasyon fikrine uzaklaştıran noktaların saptanması ve bunların halkla ilişkiler ile nasıl düzeltilebileceğinin tartışılması hedeflenmektedir.

Bu yönüyle bu çalışma bir ana amaç ve o amacı gerçekleştirmek için öne sürülen bir alt amaçtan oluşmaktadır. Çalışmanın ana amacı mültecileri misafir eden Türk toplumu ve Suriyeli mülteciler arasındaki iletişim ve entegrasyon sürecinin nasıl geliştirileceğini, muhtemel nefret söylemi veya entegrasyon sürecini sekteye uğratabilecek yaklaşımların nasıl düzeltilebileceği konusundaki çözümleri halkla ilişkiler, iletişim ve entegrasyon perspektifinden yaklaşılarak üretmektir.

Çalışmanın ana amacını gerçekleştirmeye yönelik kurgulanan ikincil amacı ise Türk vatandaşlarının Suriyeli mülteciler hakkında hangi temalarda kamular oluşturduğunun saptanmasına yönelik bir çalışmayı içermektedir. Çünkü bu sorun noktalarını entegrasyon sürecinin önündeki bariyerler olarak tanımlamak mümkündür. Sorun noktalarını saptanması için sosyal ağlardan büyük veri setleri toplanması hedeflenmiş ve bu veri setlerinin olabildiğince geniş zamanı kapsamı sağlanmıştır.

Diğer yandan kamuların sahip olduğu tematik özelliklerinin yanısıra, hangi şehirlerde Suriyeli mültecilere karşı sosyal ağlarda nasıl bir yaklaşım sergilendiğinin tespit edilmesi ve kamuların konuya muhatap gördükleri üçüncü parti birey ve kuruluşların tespit edilmesi hedeflenmektedir. Böylece Suriyeli mülteciler konusunda oluşan kamuların çok boyutlu bir betimlemesini gerçekleştirmek mümkün hale gelmekte ve halkla ilişkilerin bu süreçte kamuları entegrasyonu teşvik etmeye ikna etmek noktasında efektif bir şekilde nasıl kullanılabileceğini anlamak kolaylaşmaktadır.

Çalışmanın belirtmiş olduğu ana amacı gerçekleştirmek üzere üç farklı araştırma sorusu öne sürülmüştür. Bu sorular Suriyeli mülteci konusu etrafında şekillenen

kamuları çok boyutlu bir biçimde anlamayı kolaylaştırmaktadır. Bu sorulara dair elde edilen bulguların halkla ilişkiler, iletişim ve entegrasyon literatürü çerçevesinde tartışılması ile çalışmanın ana amacına ulaşıp, Suriyeli mülteciler konusu etrafında şekillenen kamuların entegrasyon sürecine olumlu yaklaşmasını sağlamaya yönelik çözüm önerileri üretilmesi ve efektif bir entegrasyon süreci geliştirilmesine yönelik katkı sunulması hedeflenmektedir.

Bu hedefi gerçekleştirmek üzere öne sürülen araştırma soruları şu şekildedir:

- 1. Suriyeli mülteciler hakkında dijital ortamda gerçekleştirilen tartışmalarda sorun olarak görülen konular nelerdir ve dağılımı nedir?*
- 2. Suriyeli mülteciler hakkında dijital ortamda gerçekleştirilen çalışmalarda muhatap olarak görülen kişiler ve etkileyiciler kimdir?*
- 3. Suriyeli mülteciler hakkında dijital ortamda sorun olarak belirtilen konuların şehirler bazındaki etkileşim yoğunluğu nedir?*

4.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın altı adet sınırlılığı söz konusudur. Aşağıda sunulmuş olan sınırlılıklar genel hatlarıyla büyük veri setleriyle çalışıyor olmaktan, Twitter'dan veri toplarken mevcut olan çeşitli limitlerden ve kullanıcıların profillerinde sınırlı bilgi paylaşıyor olmalarından kaynaklanmaktadır.

- Çalışma entegrasyon sürecinin geliştirilmesini Suriyeli mültecileri misafir eden Türk toplumu perspektifinden ele almakta, Türk toplumunun entegrasyonu teşvik etme konusuna sıcak bakmasında halkla ilişkiler ve iletişim disiplininin oynayabileceği role odaklanmaktadır.
- Çalışmaya ait olan veri seti sosyal ağlardan Twitter üzerinde “Suriyeli” anahtar kelimesini içeren tweetler toplanarak oluşturulmuştur.
- Çalışmaya ait olan veri setine sadece Türkçe olarak yazılan ve gönderilen tweetler dahil edilmiştir.
- Suriyeli mülteci gündemine yönelik Twitter'da fikirlerini ifade eden ve kamu oluşturan kullanıcılar 31 Mayıs 2019 – 3 Haziran 2019 tarihleri arasında tweet gönderen Twitter kullanıcıları arasından seçilmiştir.

- 31 Mayıs 2019 – 3 Haziran 2019 tarihleri arasında 9836 farklı kişi tarafından gönderildiği tespit edilmiştir. Bu tweetleri gönderen ilk 5000 kişiden 4765'inin tüm tweetlerine bakılarak "Suriyeli" kelimesini içeren tweetleri taranmıştır. Bu şekilde Suriyeli mülteciler hakkında gönderilen tweetlerin zaman aralığı genişletilmeye çalışılmıştır. Kullanıcı adlarından çalışma içerisinde bahsedilmemiştir.
- Suriyeli mültecilere yönelik kamuları açıklamaya yönelik analizlerin şehirlerle ilgili aşamasına sadece Twitter profilinde şehir isimlerini belirten kullanıcıların gönderdiği tweetler dahil edilmiştir.

4.5. Araştırma Yöntemi

Sosyal ağlardan toplanan verilerin analizi doğası gereği nitel ve nicel perspektife sahip yöntemsel süreçlerin kesişim noktasında durmaktadır. Bu sebeple esnek bir bakış açısı ve yenilikçi bir yaklaşımı gerektirmektedir. Elde edilen verinin boyutu, türü ve üretilme hızı göz önünde bulundurulduğunda çalışmanın bir büyük veri seti içerdiğini belirtmek mümkündür. Bu sebeple araştırma bağlamında büyük veriden değer yaratmak noktasında sıkça başvurulan veri madenciliğinin bir alt kırılımı olan metin madenciliği yaklaşımı benimsenmiştir. Diğer yandan, araştırma sürecinde açık kaynak kodlu ve çoğunlukla Avrupa'daki farklı üniversitelerde geliştirilmiş araçlar kullanılarak veri toplama işlemi gerçekleştirilmiştir. Analiz sürecinde ise içerik analizi tekniği göz önünde bulundurularak Rapidminer Studio¹ ve Gephi² gibi yazılımların dahil olduğu bir yaklaşım benimsenerek, toplanan veri analiz edilmiştir.

4.5.1. Araştırma Yaklaşımını Oluşturan Teorik Perspektif: Büyük Veri, Veri Madenciliği ve Metin Madenciliği

Çalışma kapsamında birincil ve ikincil veri kaynaklarından faydalanmıştır. Birincil kaynaklar çalışmanın araştırma bölümünde ve kamuların belirlenmesi noktasından kullanılırken, ikincil kaynaklar ise literatür bölümünü sayısal açıdan güçlendirmek ve Suriyeli mülteciler konusundaki halihazırda var olan durumu daha etkili bir şekilde

¹ Metin madenciliği, öngörülse testler ve makinelerin öğrenmesi konularında kullanılacak bir veri bilimi yazılımı.

² Açık kaynak kodlu sosyal ağ analizi ve görselleştirme yazılımı.

ifade edebilmek amacıyla kullanılmıştır. Araştırma gerçekleştirilirken veri toplama, analiz, görselleştirme ve raporlama süreçleri takip edilmiştir. Bu süreçler araştırmanın yöntem bölümü altında ayrı ayrı açıklanacaktır fakat bu süreçlerin veri toplama ve analiz kısmının daha iyi anlaşılabilmesi için büyük veri, veri madenciliği ve metin madenciliğine çalışma kapsamında sosyal bilimler perspektifinden nasıl yaklaşıldığının açıklanması gereklidir.

4.5.1.1. Büyük Veri

Büyük veri kavramını ilk olarak NASA araştırmacıları Cox ve Ellsworth (1997) ortaya atmışlardır:

“Görselleştirme bilgisayar sistemleri için ilginç bir zorluk yaratmaktadır: veri setleri genellikle çok büyü boyuttadır, ana hafızanın, yerel diskin ve hatta uzak diskin işleme kapasitesini aşmaktadır. Bu sorunu büyük veri olarak tanımlamaktayız.”

Cox ve Ellsworth'ün büyük veri terimini kullandıkları ilk tanım göz önünde bulundurulduğunda, araştırmacıların büyük veriyi üstesinden gelinmesi gereken bir sorun olarak tanımladıkları göze çarpmaktadır.

Eaton ve arkadaşları (2012, 5), büyük veriyi tanımlayan üç ana bileşenin söz konusu olduğunun altını çizmişlerdir. Bu bileşenler hacim, çeşitlilik ve hızdır. Fowdur ve arkadaşlarının (2018, 50) öne sürmüş olduğu tanım da bu üç değişkeni büyük verinin bileşenleri olarak kabul etmektedir.

“Hacim, çeşitlilik ve hız, büyük verinin üç ana özelliğidir ve verinin alınımını, barındırılmasını ve geleneksel sistemlerle işlenmesi konusundaki yeterlilikleri aşmasına sebep olduğunu belirtmişlerdir. Bu yönüyle büyük veri, yapılandırılmış ve yapılandırılmamış verileri içeren, farklı kaynaklardan hızlı şekilde akan, çok büyük ölçekli veri setleri anlamına gelmektedir.”

Bu noktadan, büyük veri setlerinin analizi için yeni araştırma yaklaşımlarının geliştirilmesi gerekmektedir.

Diğer yandan, büyük veri setlerinin yenilikçi yöntemlerle analizi sonucu elde edilen bilginin sosyal bilimlerde ve iletişim çalışmalarında yeni kırılımlara yol açacağı ve

olguların daha derinlikli bir şekilde açıklanmasında önemli bir rol oynayabileceğinin altını çizmek mümkün hale gelmektedir.

Bu sebeple büyük verinin düşünsel konseptini anlamak da önem arz etmektedir. Stephens-Davidowitz (2017) büyük verinin düşünsel konseptinin büyük verinin dört güçlü yönünü ortaya koyarak açıklamaktadır:

1. Büyük veri eşi benzeri görülmemiş bir şekilde çeşitliliği bulunan ve yeni türde veriler içerir.
2. İnsanların ifade etmedikleri fikir ve soruları olmasına rağmen, bunları dijital dünya ile paylaşmaktan çekinmemektedirler (örneğin internet aramaları). Bu yönüyle, büyük verinin ikinci güvenilir özelliği ortaya konmaktadır; büyük veri samimi bir veri sunmaktadır.
3. Büyük veri alt kümelere odaklanmak için fırsatlar sunmaktadır.
4. Büyük veri farklı neden sonuç ilişkisi kurma denemeleri gerçekleştirmeye izin vermektedir.

Stephens-Davidowitz'in öne sürmüş olduğu dört bileşen göz önünde bulundurulduğunda büyük verinin Suriyeli mülteci olgusu etrafında farklı temalarla oluşmuş kamuları anlayabilmek için önemli fırsatlar sunduğu çıkarımını yapmak mümkündür. Yüksek çeşitliliğe sahip olan veri konuyu farklı boyutlarıyla ele almaya olanak tanımaktadır.

Örneğin, çalışma kapsamında Twitter'dan toplanmış olan veri setindeki tweetlerde kullanıcılar tarafından hashtag'ler ve mention'lar kullanılmıştır. Bu parametreler, kamuların hangi konular veya sorunlar etrafında şekillendiğini anlamaya olanak tanıdığı gibi doğrudan doğruya kimleri ilgili gördüğünü aydınlatmaya da olanak tanımaktadır.

Diğer yandan geleneksel yöntemlerle betimlenmesi çok güç olan olgular büyük veri analizleri sonucunda aydınlatılabilmektedir. Çünkü, büyük veriyi oluşturan en önemli etmenlerden bir tanesi olan sosyal ağ platformlarında bireyler fikirlerini ifade ederken çok daha samimi ve güvenilir bilgiler sunmaktadır. Ayrıca bu ifadelerin favorilere alınma sayısı ya da tekrardan paylaşılması ya da bu ifadelere verilen cevaplar

kullanıcının sosyal ağında veya webosferde bu fikrin ne oranda yayıldığına veya ne derecede onaylandığına ışık tutmaktadır.

Büyük veri bir olguyu anlamak üzere toplanmış bir veri setinde veri hacminin yüksek olması sebebiyle pek çok farklı alt kümeye ve konu kırılımına ışık tutmak mümkün hale gelmektedir. Örneğin Twitter'daki bir kullanıcının sadece güncel bir tarihte Suriyeli mülteciler hakkında göndermiş olduğu bir tweet'i referans noktası olarak kullanıp bu konuda geçmişten günümüze attığı tüm tweetleri toplamak ve bu konudaki fikrinin değişimini analiz etmek mümkündür. Bu durum pek çok farklı kullanıcı ve tweet seti için gerçekleştirildiğinde metinlerin içerdiği düşünsel örüntülere ulaşmak kolaylaşmaktadır.

Sonuç olarak günümüz toplumundaki hızlı bilgi akışı farklı gündemler bağlamında kamular oluşturan bireyleri dahi daha alt konular etrafında toplanmaya ve atomize olmaya zorlamaktadır. Bu perspektiften bakıldığında Suriyeli mülteciler konusu bağlamında kamular oluşturan bireylerin odaklandıkların noktaları ve bu noktaların alt kırılımlarını açıklayabilmek için büyük veri önemli bir fırsat sunmaktadır. Böylece, Suriyeli mülteci konusuna ekonomik bir sorun olarak bakan ve entegrasyon noktasında fazla teşvik edici olmayan bir grubun sosyal güvenlik harcamalarını mı yoksa vergilerin kullanımını mı asıl sorun olarak gördüğünü tespit etmek kolaylaşmaktadır.

Yukarıda bahsedilen teknik ve düşünsel sebeplerle çalışmanın veri setinin büyük veri özelliklerini taşıyan bir yapıda olması düşünülmüştür. Çünkü çalışmanın odaklandığı konu doğası gereği fazla alt kırılıma sahip olan, karmaşık bir konudur ve entegrasyon sürecine katkı sağlayacak önerilerin elde edilebilmesi için yüksek miktarda veri setinin işlenmesi gerekliliği açıktır. Böylece, çok boyutlu bir durum betimlemesi yapılarak kamuları şekillendiren konular tespit edilebilir hale gelmekte ve halkla ilişkilerin entegrasyon sürecine sunabileceği potansiyel çözüm önerilerinde bulunmak kolaylaşmaktadır.

Fakat büyük veriyi barajın arkasında bekleyen bir suyun sahip olduğu potansiyel enerji gibi tanımlamak gerekmektedir. Büyük veriden enerji elde edebilmek için verinin düzenlenmesi ve veri madenciliği teknikleriyle analiz edilmesi büyük önem taşımaktadır. Büyük veri algoritma destekli veri madenciliği yöntemleriyle

işlendiğinde sosyal bilimler bağlamında değerli sonuçlar üretilmesine olanak tanımaktadır. Veri madenciliği büyük verinin analiz edilerek betimlemeler gerçekleştirmeye, neden sonuç ilişkileri kurabilmeye ve elde edilen bu ilişkilerin bir sonucu olarak önerilerde bulunmaya olanak tanımaktadır.

4.5.1.2. Bilgi Keşfi ve Veri Madenciliği

Çalışma bağlamında veri madenciliği sosyal ağlardan toplanmış olan büyük veri setlerinin analiz edilmesine olanak tanımaktadır. Veri madenciliğinden faydalanılarak mülteci karşıtı söylemlerin şehirler bazındaki dağılımı, Suriyeli mültecilerle ilgili hangi konular bağlamında kamular oluştuğu, hangi şehrin kimleri Suriyeli mülteciler konusunda muhatap olarak kabul ettiği gibi sonuçlar elde edilmiştir. Veri madenciliğinin pek çok farklı alt kategorisi olmakla birlikte, çalışmanın analiz adımı metin madenciliği ve sosyal ağ analizi teknikleri tercih edilmiştir.

Çalışma kapsamında Fayyad ve arkadaşlarının (1996) veri madenciliğine yönelik öne sürmüş oldukları açıklama göz önünde bulundurulmuştur. Bu noktada çalışma kapsamında gerçekleştirilen tüm analiz sürecini bilgi keşfi olarak nitelemek mümkünken, bu bilgiyi keşfetmek için kullanılan spesifik adım veri madenciliğidir. Fayyad ve arkadaşları'nın (1996:39) süreci tanımlama şekli şu şekildedir:

“Bizim bakış açımıza göre veri tabanlarında bilgi keşfi, veriden kullanışlı bilgileri keşfedebilmek adına yürütülen sürecin tümünü ifade etmektedir, veri madenciliği ise bu süreçteki belirli bir adıma işaret etmektedir. Veri madenciliği verideki örüntüleri tespit edebilmek için uygulanan spesifik algoritmalarlardır. Veri tabanlarında bilgi keşfi ve veri madenciliği arasındaki fark makalenin ana noktasıdır. Veri tabanlarında bilgi keşfi sürecinde veri hazırlama, veri seçme, veri temizleme, önceden bilinen uygun bilgilerin birleştirilmesi, madencilik süreci sonuçlarının uygun şekilde yorumlanmasıdır ve bunları gerçekleştirmek veriden kullanışlı bilgiler elde etmek noktasında sağlanması gereken şartlardır.”

Fayyad ve arkadaşlarının ortaya koymuş oldukları önermede bilgi keşfinin veri madenciliği sürecini kapsadığı ve fazladan adımlar içerdiği gözlemlenmektedir. Bu durum büyük veri setinden elde edilecek bilginin kalitesini arttırmak noktasında da önem taşımaktadır. Bu sebeple Fayyad ve arkadaşlarının öne sürmüş oldukları bilgi

keşfi anlayışı ve onun alt kümesinde yer alan bir teknik olarak veri madenciliği tekniğine çalışma kapsamında sıkça başvurulmuştur. Ayrıca, veri madenciliği sürecine geçmeden önce bilgi keşfi yaklaşımının gerektirdiği ve yukarıda bahsi geçen çeşitli adımlar uygulanmıştır.

Veri madenciliği tekniği ile veriden bilgi etme süreçleri göz önünde bulundurulduğunda iki farklı yaklaşım göze çarpmaktadır. Bu yaklaşımlar betimleme ve öngörmeye yönelik veri madenciliği anlayışını içermektedir. Kantardzic (2011:2) veri madenciliğinin bu iki ayrı ana amacına şu şekilde yaklaşır:

“Pratikte veri madenciliği öngörme ve betimleme olmak üzere iki öncelikli amacı gerçekleştirmeye eğilimlidir. Öngörme veri setindeki bazı bilinen değişkenlerin veya alanların bilinmeyen değerlerin veya gelecekteki ilgili değişkenlerin değerlerinin öngörülmesi için kullanılmasıdır. Diğer yandan betimleme ise verideki örüntülere yoğunlaşmaktadır ve veriyi insanlar tarafından yorumlanabilecek şekilde betimlemektedir. Böylece, veri madenciliği faaliyetlerini bu iki kategoriden birisi altında konumlandırmak mümkündür:

- 1. Öngörüşel veri madenciliği, bu türdeki veri madenciliği halihazırda var olan veri seti tarafından tanımlanan model sistemleri üretir.*
- 2. Betimsel veri madenciliği ise mevcut veri setinden yeni ve elde edilmesi güç olan bilgiler üretir.”*

Bu anlayışları gerçekleştirmeye yönelik üç model bulunduğunu belirtmek mümkündür. Akpınar’ın görüşlerini aktaran Köktürk ve Dirsehan (2012) sınıflama ve regresyon modelleri, kümeleme, birliktelik kuralları ve ardışık zamanlı örüntülerden bahsetmektedir:

“Sınıflama ve regresyon modelleri: *Mevcut verilerden hareketle, geleceğin tahmin edilmesine yönelik en yaygın modellerdendir. Örneğin, geçmiş dönemlerdeki krizlerin satışlara etkisi modellenerek, bir sonraki krizin satışlara olası etkisini tahmin etmek mümkündür.*

Kümeleme modelleri: *Veri tabanındaki kayıtlarda farklı kümelerin bulunmasıdır. Örneğin, bir uçak firmasının müşteri veri tabanı analiz edilerek, yolculuk*

sıklıklarına göre müşteriler çeşitli kümeler oluşturabilir, böylece firma her bir küme için farklı kampanya oluşturabilir.

Birliktelik kuralları ve ardışık zamanlı örüntüler: Bir alışverişte müşterinin hangi ürünleri birlikte satın aldığını belirtirler. Örneğin, bir perakende mağazası birliktelik analiziyle hangi ürünlerin birlikte satın alındığını saptayabilir, böylece daha etkin promosyonlar oluşturabilir.”

Diğer yandan Kantardzic (2011:3) de öngörme ve betimleme ve öngörme görevlerini veri madenciliği ile gerçekleştirirken kullanılan veri madenciliği tekniklerini altı kategori altında sıralamıştır.

“Sınıflandırma: Veri setindeki bir ögeyi daha önce tanımlanmış çeşitli sınıflardan birisine göre sınıflandıran öngürüsel öğrenme fonksiyonunun keşfidir.

Regresyon: Veri setindeki bir ögeyi daha önce tanımlanmış çeşitli sınıflardan birisine göre gerçek değer ile haritalandıran öngürüsel öğrenme fonksiyonunun keşfidir.

Kümeleme: Veriyi betimlemek üzere sınırlı sayıda kategori veya küme oluşturan en bilinen betimsel görevlerden bir tanesidir.

Özetleme: Kompakt bir tanım bulabilmek adına veri seti ve veri alt setinde gerçekleştirilen ek bir betimsel görevdir.

Bağımlılık Modelleri: Veri setinde veya veri setinin bir bölümünde değerler arasında belirgin bağımlılıklar bulmak üzere kullanılan yerel bir modeldir.

Değişim ve Sapma Saptama: Veri setindeki en belirgin değişiklikleri ortaya çıkarmaktır.”

Yukarıdaki modeller açıklanırken pazarlama disiplini dahilinde örnekler veriliyor olsa da modellerin sosyal bilimlerin farklı alanlarında kullanılabileceği açıktır. Çalışma kapsamında sınıflama modelleri ve kümeleme modellerinin kullanıldığı iki aşamalı bir analiz süreci gerçekleştirilmiştir. Hashtag, konum belirleme ve tweet’lerde kimlerden bahsedildiğini tespit etmek noktasında ise kısmen özetlemeye başvurulmuştur.

Diğer yandan Kantardzic'in (2011:7,8) öne sürmüş olduğu veri madenciliği sürecinin adımlar çalışma kapsamında benimsenmiştir. Sürecin adımları problemi belirtmek ve hipotezi formüle etmek, veri toplamak, veriyi ön işlemden geçirmek, ağırlıklandırma-kodlama-özellik seçimleme, model hesaplama, modeli yorumlama ve sonuçları ortaya koymaktan oluşan altı aşamadan oluşmaktadır.

Kantardzic'in (2011:7), (1) üzerinde çalışılan konuya yönelik önceden elde edilmiş bilgilerin varlığını anlamlı bir sorun belirleme aşamasında gerekli görmektedir. Bu aşamada problem belirlendikten sonra tek bir problem için birden fazla hipotezler geliştirilebileceğini belirtmektedir. (2) Araştırmacı veri madenciliği sürecinin, veri toplama aşamasında iki farklı yaklaşımdan bahsetmektedir. Bu yaklaşımlarından ilki araştırmacının veri üretim sürecini kontrol altında tutabildiği tasarlanmış deney yaklaşımıdır. Bir diğeri ise gözlemsel yaklaşımdır. Gözlemsel yaklaşım sürecinde araştırmacının veri üretim süreci üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Gözlemsel şartlar, bir diğer adıyla rastgele veri üretimi, birçok veri madenciliği uygulamasını üstlenmektedir. Verinin ön işleme alınması aykırı değerlerin belirlenmesini veya ağırlıklandırma-kodlama-özellik seçimleme süreçlerinin uygulanmasını içermektedir. Veri ön işleme süreci veri madenciliği sürecinden tamamen bağımsız bir süreç olarak değerlendirilmemelidir. Her veri madenciliği tekrarı sonradan gelen yinelemeler için yeni ve gelişmiş veri setleri tanımlayabilir. Model hesaplama sürecinde ise uygun veri madenciliği tekniğinin seçimi ana görevi oluşturmaktadır. Model hesaplama doğrudan ilerleyen bir süreç değildir, genellikle uygulama farklı modeller üzerine kuruludur ve en uygun ek görevi seçmek ek bir görevidir. Finalde modelin yorumlanması ve sonuçların çıkarımı safhasına ulaşılmaktadır. Ele alınan konuların çoğunda veri madenciliği modelleri karar verme süreçlerine yardım etmektedir. Bu sebeple, modeller kullanışlı olabilmek adına yorumlanabilir olmalıdır.

Öne sürülen veri madenciliği yaklaşımları ve safhaları göz önünde bulundurulduğunda çalışmanın araştırma perspektifini etkileyen teorik bir alt yapı ortaya çıkmaktadır. Veri madenciliği yaklaşımının bir alt kırılımı olarak nitelenebilecek veri madenciliği tekniği bu perspektif ışığında kurgulanmaktadır.

4.5.1.3. Metin Madenciliği ve Yarı-Otomatik İçerik Analizi

Web'in katılımcı yapısı ve metin formatındaki veri setlerinin geçmişten daha hızlı şekilde artıyor olması sosyal bilimler perspektifinden bakıldığında büyük veri kavramındakine benzer bir dilemma ortaya koymaktadır. Metin formatındaki verinin akış hızının ve boyutunun artması hem bir fırsat hem de üstesinden gelinmesi gereken zor bir görev olarak tanımlamak mümkündür. Büyük boyutlu ve hızlı üretilen metin setleri sosyal olgular karşısında daha detaylı ve gerçekçi iç görüler elde etmek üzere bir fırsat olmakla birlikte bu metinlerin yapılandırılmamış biçimi sebebiyle yapılandırma süreçlerine tabi tutulması, dillere göre farklılık gösteren işleme biçimleri ve daha birçok farklı konu sebebiyle üstesinden gelinmesi gereken bir zorluk halini almaktadır.

Bu noktadan hareketle metin madenciliği kavramını tanımlamak, kavramsal olarak analiz sürecinde kullanılan tekniğe nasıl yaklaşıldığının sınırlarını belirlemek açısından önem ifade etmektedir. Araştırma kapsamında kullanılan metin madenciliği yaklaşımının temelini Witten'in (2005:314) öne sürmüş olduğu metin madenciliği tanımı oluşturmaktadır. Witten metin madenciliğini şu şekilde tanımlamaktadır:

“Metin madenciliği doğal dil metinlerinden anlamlı bilgiler elde etmeyi deneyen yeni bir alandır. En geniş haliyle belli bir amaç doğrultusunda metinleri analiz etme ve bilgi elde etme süreci olarak karakterize edilebilir. Veritabanında depolanmış, yapılanmamış, amorf ve algoritmayla çözümlenmesi zor olan metinlere rağmen modern dünyada metin bilgi değiş-tokuşunun en yaygın aracıdır. Metin madenciliği genellikle fonksiyonu gerçekleri ve fikirleri iletmek olan metinlerle muhataptır ve motivasyonunu otomatik olarak anlam elde etmesi zor olan metinlerden bilgi elde etmeye çalışmaktan alır – başarı kısmi olsa bile!”

Diğer yandan Feldman ve Sanger'in (2006) metin madenciliği konusundaki önermeleri de çalışma kapsamında önem taşımaktadır. Çünkü Feldman ve Sanger metin madenciliğini bir doğal dil işleme süreci olarak tanımlamakta, veri madenciliğiyle ortak yönleri olduğu gibi veri madenciliğine göre çeşitli farkları olduğunu öne sürmektedir. Feldman ve Sanger'in (2006:1) Metin madenciliğinin bilgi ağırlıklı bir süreç olduğunun ve bu süreçte kullanıcının bir belge koleksiyonuyla analiz

araçları seti kullanarak etkileşim halinde olduğunu belirtmektedir. Yazarlar metin madenciliğinin saptama ve keşif aracılığı ile ilginç örüntüleri açığa çıkarma amacı taşıdığını belirtmektedirler. Bu bağlamda, metin madenciliğinin bu ilginç örüntüleri yapılandırılmış veri tabanlarında değil yapılandırılmamış metin belgelerinde aradığının altı çizilmektedir. Diğer yandan metin madenciliği ve veri madenciliğinin mimari olarak yüksek derecede benzerlikleri bulunduğu belirtilmektedir. Örneğin, iki teknik de veri ön işleme, örüntü-keşfi algoritmaları ve görselleştirme süreçlerini kullanmaktadır. Fakat farklılıklar da söz konusudur. Veri madenciliği verilerin yapılandırılmış olduğu bir süreci kullandığından veri ön işleme süreçlerinde metin madenciliğine kıyasla farklı öncelikler söz konusudur.

Feldman ve Sanger'in öne sürmüştüğü tanım göz önünde bulundurulduğunda metin madenciliğinin bilgi keşfinde önemli bir rol sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yandan bu tanım veri madenciliği ve metin madenciliği arasında çeşitli farklılıklar olduğunu belirtmektedir. Bu farklılıkların temel kaynağı olarak ise veri madenciliğinin yapılandırılmış verilere yönelik bir teknik olduğu öne sürülürken metin madenciliğinin yapılandırılmamış metinlerle ilgilendiğini öne sürmesi ve bu farklılık sebebiyle veri ön işleme süreçlerinde farklılıklar bulunmasıdır.

Metinlerden bilgi elde etmekle ilgili zorlukların üstesinden gelirken otomatize yöntemler ve metin madenciliği sıklıkla başvurulan tekniklerden bir tanesidir. Metin madenciliğinin sosyal bilimlerin farklı alanlarında farklı amaçlarla kullanıldığı ve verimli sonuçlar alındığı da gözlemlenmektedir. Çalışma kapsamında yukarıda bahsi geçen ve çalışmaya adapte edilen veri madenciliği perspektifi bağlamında bir metin madenciliği süreci benimsenmiştir. Sınıflandırma, kümeleme ve özetleme gibi betimsel yaklaşımların kullanıldığı ve her yinelemede gelişmesi hedeflenen algoritmaların bulunduğu, Türkçe'nin yapısı sebebiyle yarı-otomatik bir içerik analizi sürecinin önemli bir parçası olan bir metin madenciliği süreci kurgulanmıştır.

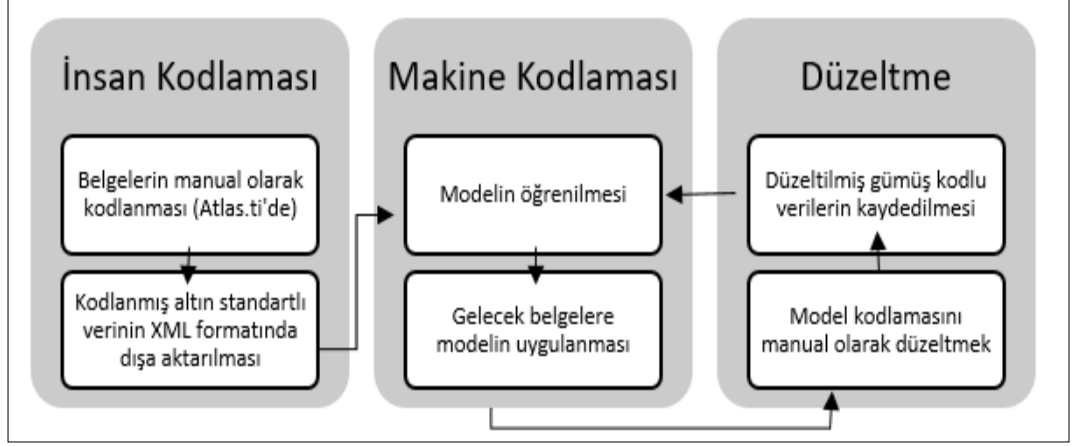
Bu sebeple yarı-otomatik içerik analizi yaklaşımının çerçevesinin çizilmesi ve metin madenciliğinin bu sürecin hangi aşamasına konumlandırılabilceğinin tartışılması önem taşımaktadır. Özellikle nitel araştırmalarda ön plana çıkan yarı-otomatik içerik analizinde doğal dil işleme, makinelerin öğrenmesi ve araştırmacının

sürece farklı oranlarda dahli söz konusu olmaktadır. Bu süreçte araştırmacının sürece dahli eğilimleri ve gizli örüntüleri bulma amacıyla gerçekleştirilen metin madenciliği faaliyetlerinin daha kesin sonuçlar vermesini sağlamak için kullanılmaktadır.

Bu bağlamda çalışma kapsamında Yan, McCracken ve Crowston'un (2014) fikirleri benimsenmiştir. Yazarlar içerik analizini metindeki kavramsal olarak belirgin özellikleri belirleme ve etiketleme işlemi, yani kodlama, olarak tanımlamaktadır. Bunun fazla iş gücü tüketen bir iş olduğunun altını çizmekte ve bunun bir sonucu olarak kalitatif araştırmaların tatmin edici olmayan veri setlerine dayandığını veya tümüyle başarısızlığa uğradığının altını çizmektedir. Diğer yandan bilgisayarların metinlerdeki sistematik örüntülerle baş etmede büyük ölçekli işleme kapasiteleri olduğunun fakat kalitatif bir içerik analizinin metinlerdeki gizli anlamları anlamadığından henüz tümüyle mümkün olmadığı belirtilmektedir. Ayrıca, doğal dil işleme ve makinelerin öğrenmesi uygulamalarının da büyük ölçekli eğitim setleri (kodlanmış veri) gerektirdiğinin ve bunun da zaman gerektiren bir prosedür olduğunun altı çizilmektedir. Yazarlar bu sebeple, küçük ölçekli bir eğitim setinin araştırmacılar tarafından oluşturulmasını, bununla algoritmaların eğitilmesini ve analizin ilk fazının gerçekleştirilmesini, ardından çıktıların araştırmacılar tarafından kontrolünü ve kontrol edilen çıktıların da eğitim setine eklenmesini ön gören bir model öne sürmektedirler. Bu yaklaşım üç aşamadan oluşmaktadır:

1. İnsan kodlaması
2. Makine kodlaması (çıktılar)
3. Çıktıların araştırmacılarca düzeltilmesi

Şekil 4: Yan, McCracken ve Crowston'un yarı-otomatik içerik analizi şeması

Yan, J. L. S., McCracken, N., & Crowston, K. (2014). Semi-Automatic Content Analysis of Qualitative Data. In iConference 2014 Proceedings (p. 1128–1132).

Yukarıda bahsedilen kavramlar ve yaklaşımlar göz önüne bulundurulduğunda çalışmanın araştırma bölümü için toplanan veri setinin bir büyük veri seti özelliği gösterdiği açıktır. Bu sebeple çalışılan konu hakkında detaylı iç görüler elde etme olanağı sunmaktadır.

Diğer yandan, bu veri setinin veri madenciliği gibi otomatize yöntemlerle analiz edilmesi bir gerekliliktir. Çünkü veri setinin büyüklüğü ve karmaşıklığı algoritmaların sürece dahil olmadığı bir analiz sürecini zorlaştırmaktadır. Bu sebeple sınıflandırma, kümeleme ve özetleme gibi betimleyici veri madenciliği yaklaşımları kullanılmıştır.

Oluşturulan veri seti sadece metinlerden oluştuğundan metin madenciliği yaklaşımı benimsenmiş ve metinlerdeki örüntüler açığa çıkarılarak araştırma sorularının cevaplanması hedeflenmiştir. Bu süreçte sınıflandırma ve kümeleme algoritmaları doğal dil işleme sürecinin bir parçası olarak kullanılmıştır.

Yarı-otomatik içerik analizi yaklaşımı ise araştırmanın gerektirdiği kimi değişikliklerle uygulanmıştır. Öncelikle araştırma doğası gereği nitel ve nicel bir yaklaşımın kesişiminde bulunmaktadır. Algoritmalar kelimelerin tekrar etme sayısına göre çalıştığından nicel bir süreç işlerken araştırmacının eğitim seti oluşturmaya yönelik dahli nitel bir bakış açısı gerektirmektedir.

Yarı-otomatik içerik analizi adapte edilirken araştırmanın doğası gereği gerçekleştirilen değişiklikler ise şu şekildedir: İnsan kodlaması safhasında Atlas.ti değil, Google Spreadsheet kullanılmıştır. Bu veriler Rapidminer Studio'nun gerektirdiği formatta algoritmayı eğitmek üzere dışa aktarılmıştır. Makine kodlaması kısmında veri setinin büyüklüğü ve verilerin doğru kodlanmasının taşıdığı önemi göz önünde bulundurarak algoritmalar ile eş zamanlı olarak manuel içerik analiz etme süreci sürdürülmüştür. Düzeltme kısmında ise algoritmalarından elde edilen çıktılar düzeltilmiş ve optimum seviyede kesinlik sağlanana dek eğitim setine dahil edilmiştir. Çıktıları eğitim setine dahil etme süreci kesinliğe katkı sunmadığı noktada durdurulmuştur.

4.5.2. Araştırma İşlemi

Çalışmanın yönteminin teorik perspektifini oluşturan üç ana sütuna yukarıda değinilmiştir. Gelecek bölümler veri toplama, ön işleme ve analiz sürecinin nasıl gerçekleştirildiğine yönelik detaylı bilgi sunmakla birlikte veri setinin sahip olduğu özelliklere yönelik detaylı bilgiler sunacaktır. Böylece yukarıda bahsi geçen teorik perspektifin sürecin teknik ve işlem boyutunda araştırmaya ne şekilde katkı sağladığı çok boyutlu bir şekilde anlaşılabilir. Çalışmanın araştırma bölümünün işlem boyutu yukarıdaki perspektif ışığında veri toplama, verilerin ön işlemden geçirilmesi, analiz, görselleştirme olmak üzere dört fazdan oluşmaktadır.

4.5.2.1. Veri Toplama

Büyük veri setleri oluşturulurken geleneksel anlamda evren-örneklem kavramından faydalanmayı güçleştiren parametreler söz konusudur. Bunlardan en önemlisi kullanıcılar tarafından verilerin sürekli olarak üretilmeye devam edilmesidir. Fakat yine de evren-örneklem kavramının sosyal bilimler araştırmaları bağlamında çerçevesinin çizilmesi önem arz etmektedir. Çalışma kapsamında metin formatındaki veriler, Twitter'dan toplanmıştır. Bunun sebebi bireylerin görüşlerini Twitter'dan kısa ve etkili bir biçimde ifade etmesi, Türkiye'de büyük bir kullanıcı sayısına ulaşması ve güncel konuların diğer sosyal ağlara göre Twitter'da daha hızlı yayılmasından kaynaklanmaktadır.

Araştırmanın veri setini oluşturabilmek için 31 Mayıs 2019 – 3 Haziran 2019 tarihleri arasında “Suriyeli” anahtar kelimesini içeren tweetler Jünger ve Keyling (2018) Wolverhampton Üniversitesi Statistical Cybermetrics Research Group’un (2019) geliştirmiş olduğu platform aracılığı ile toplanmıştır. Bu bağlamda bu çalışmanın evrenini sosyal ağlarda Suriyeli mülteciler ile ilgili gönderilen gönderiler oluştururken, örneklemini ise Twitter’da “Suriyeli” anahtar kelimesini içeren tweetlerin oluşturduğunu belirtmek mümkündür.

Veri toplama süreci iki aşamadan oluşmaktadır. Bunlardan ilki 31 Mayıs 2019 – 3 Haziran 2019 tarihleri arasında “Suriyeli” anahtar kelimesini içeren tweetlerin Wolverhampton Üniversitesi Statistical Cybermetrics Research Group’un (2019) tarafından geliştirilmiş olan platform ile rastgele şekilde toplanmasıdır. Bu aşamada Suriyeli mülteci konusu ile ilgilenen Twitter kullanıcılarının belirlenmesi hedeflenmiştir. Belirtilen tarihler arasında 9836 farklı kullanıcının göndermiş konu hakkında tweet gönderdiği tespit edilmiştir. Bu aşamadaki asıl amaç Suriyeli mülteci gündemiyle ilgilenen kullanıcıların tespit edilmesi olduğundan, bu aşamada toplanan tweetler analiz sürecine dahil edilmemiştir.

Tweet toplama sürecinin ilk aşamasında araştırmacı, veri toplama platformu ve uygulama programlama arayüzünün dahil olduğu üç bileşenli bir süreç mevcuttur. Bu süreçte araştırmacı veri toplama platformuna takip edilmesi gereken terimleri sunmaktadır. Ardından veri toplama platformunun ilgili sosyal ağ ile bağlantısını kurmak üzere bir uygulama programlama ara yüzü kodu almakta ve bunu veri toplama platformuna tanıtmaktadır. Bu kodun girilmesini ilgili sosyal ağa verinin kim tarafından toplandığını tanıtan ve sistemin kötüye kullanımını engellemek üzere kullanılabilir (örneğin gereğinden çok fazla ve sık şekilde platformdan veri toplamak) bir yapının kurulmasına olanak tanıyan bir çözüm olarak düşünmek mümkündür.

Twitter üzerinde Suriyeli mültecilere yönelik görüşlerini ifade eden 9836 adet kullanıcıdan ilk 5000 tanesi içerisinde bulunan 4765’inin³ göndermiş olduğu tweetler

³ Bazı kullanıcılardan veri toplanırken teknik kısıtlar yaşanmış, bu sebeple 4765 kullanıcının tweetleri değerlendirilmiştir.

ikinci aşamada kullanılmak üzere araştırma sürecine dahil edilmiştir. Çünkü 4765 kullanıcıdan elde edilecek olan veri setinin büyüklüğü ve temsil yeteneğinin tatmin edici bir seviyededir.

Veri toplama sürecinin ikinci aşaması da teknik olarak ilk aşamasıyla aynıdır. Uygulama programlama arayüzüne alınan kodun tanıtılması ve veri toplama platformlarının kullanımında farklılık bulunmamaktadır. Fakat, ikinci aşamada tweetleri takip etmek üzere terimlerin girilmesi işlemi yerine 4765 adet kullanıcı isminin girilmesi söz konusudur. Bu kullanıcı isimleri hepsi bir anda değil, sistem kapasitesi göz önünde bulundurularak maksimum 100 adet olmak üzere girilmiş ve tekrar edilerek toplanmıştır.

Veri toplama sürecinin ikinci aşamasında 4765 kullanıcının göndermiş olduğu tweetler geçmiş tarihe dönük olarak toplanmıştır. Twitter'ın en güncel uygulama programlama arayüzü sürümü kullanıcı zaman akışlarından maksimum 3200 tweet toplanmasına olanak tanımaktadır. Bu sebeple kullanıcıların tweet gönderme sıklığına göre farklı oranlarda geçmişe dönük tweet toplanmıştır. 4765 kullanıcıdan geriye dönük tweetlerin toplanmasının sebebi sadece belirlenen tarihte Suriyeli mültecilerle ilgili attıkları tweetlerin değil (çünkü bu noktada gündemdeki gelişmelerden etkilenme gibi önyargıların oluşması söz konusu olabilir), geçmişten günümüze göndermiş oldukları tweetlerde neler düşündüğünü anlamak ve konuya yönelik iç görüyü arttırmaktır.

4765 kullanıcının zaman akışlarından toplamda 2 milyon 400 bin adet üzerinde tweet toplanmıştır. Tweetlerin tümü halka açık olmakla birlikte Twitter'ın uygulama programlama arayüzünün izin verdiği ölçüde ve Mozdeh Big Data & Text Analysis Tool kullanılarak toplanmıştır. Diğer yandan, toplanan veriler yorumlanırken kullanıcı adının açık şekilde kullanıldığı herhangi bir süreç gerçekleştirilmemiştir.

Kullanıcılara ait tweetler, bu tweetlere ait retweet sayıları, tweetlerin atıldığı tarihler, tweetlerin atıldığı cihaz türü, kullanıcı adı, kullanıcı takipçi sayısı, kullanıcının toplamda göndermiş olduğu tweet sayısı toplanmıştır. Jünger ve Keyling'in geliştirmiş oldukları platform aracılığı ise kullanıcılara ait profil bilgileri toplanmıştır. İleriki süreçte bu bilgiler tweetlerin hangi şehirden atıldığının

saptanmasında kullanılmıştır. Bu süreçte users/show ve screen_name sorgularının yanısıra id, name, screen_name, created_at, description, location ve lang sütunları eklenmiştir.

4.5.2.2. Verilerin Ön İşlemden Geçirilmesi

Verilerin ön işlemden geçirilmesi sadece Suriyeli mültecilerle ilgili atılan tweetlerin saptanmasına yönelik bir süreçtir. Bu süreçte kullanıcıların zaman akışlarından toplanan tweetler filtrelenmiş ve bu veri setinden Suriyeli mültecilerle ilgili gönderilmiş 13595 adet tweet elde edilmiştir.

Bu bağlamda maksimum yüzer kullanıcılık listeler halinde toplanan zaman akışı verilerinin her biri .xls formatına dönüştürülmüş ve içerisinde “Suriyeli” kelimesini barındıran tweetler tespit edilmiştir.

İçerisinde Suriyeli kelimesini barındıran bu tweetler Google Spreadsheet’te oluşturulan tabloya kaydedilmiştir. Bu tablodaki farklı sekmeler ileriki süreçlerde verilerin kategorik sınıflandırması ve sınıflandırma algoritmalarını çıktılarının denetimi için bir arayüz olarak kullanılmıştır.

Verileri analiz sürecinde de ön işlemden geçirilmiştir. Bunlar sınıflandırma algoritmasının verimliliğinin artırılması için gerçekleştirilen adımlar olarak tanımlamak mümkündür. Bu süreç iki adımdan oluşmaktadır. Bu adımlar, büyük küçük harf standardizasyonunun sağlanması ve cümlelerin kelimelere bölünmesidir. Bu işlemi gerçekleştirmek için Rapidminer Studio’da bulunan metin analizleri ve doğal dil işleme görevleri gerçekleştirmek için kullanılan Text Processing 8.2.0⁴ ek paketi sürece dahil edilmiştir. Süreç çerçevesinde harf büyüklüklerini değiştirme (transform cases) ve tokenization (belirtkeleme, cümleyi kelimelere bölme) operatörleri kullanılmıştır.

Diğer yandan, tweetlerin şehir bazında görselleştirmelerini gerçekleştirebilmek adına yaşadıkları yeri Twitter profillerinde açık şekilde belirten kullanıcıların şehirleri belirlenmiş ve görselleştirme için ayrı bir veri seti oluşturulmuştur. Görselleştirme

⁴ Metin formatındaki verilerin hazırlanması ve analizi için gerekli olan araçları içeren bir Rapidminer Studio eklentisi.

sürecine sadece şehir isimlerini belirtmiş olan kullanıcıların göndermiş oldukları tweetler dahil edilmiştir. Bu süreçte elde edilen şehir etiketi içeren veri seti maksimum 4193 adet tweetten oluşmaktadır.

Kesinliğin artırılması amacıyla şehir isimlerinin belirtilmediği tweetler veri setinin dışında bırakılmıştır. Farklı araştırma sorularını cevaplayabilmek adına farklı .xls ve .csv dosyaları oluşturulmuş ve kaydedilmiştir. Bu noktada, verilerin farklı formattaki dosyalarda depolanıyor olmasının sebebi farklı yazılımların analiz sürecine dahil ediliyor olmasından kaynaklanmaktadır.

4.5.2.3. Analiz Süreci

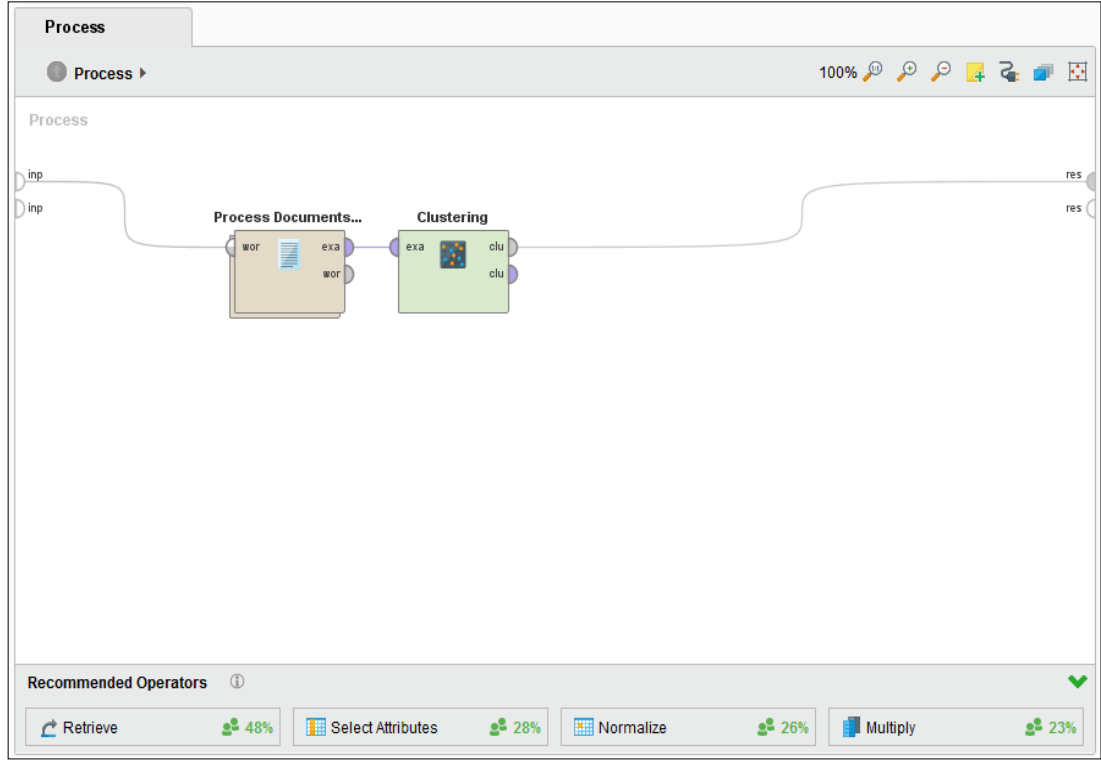
Analiz gerçekleştirilirken, yukarıda da değinildiği üzere, yarı-otomatik içerik analizi yaklaşımı kullanılmıştır. Çalışma kapsamında gönderilmiş olan tweetlerin tematik sınıflandırmasını gerçekleştirmek üzere manuel analiz süreci ve Rapidminer Studio ile oluşturulan kümeleme ve sınıflandırma algoritmaları birlikte kullanılmıştır. Şehir bazlı görselleştirmeler yapma üzere ise Gephi kullanılmıştır. Ayrıca hangi temanın daha fazla etkileşim ağırlığı olduğunu ve çeşitli filtreleme görevlerini gerçekleştirmek üzere Google Spreadsheet ve Microsoft Excel bir arada kullanılmıştır.

Daha önce de belirtildiği üzere analiz safhası hem manuel bir içerik analizi süreciyle gönderilen tweetlerin tek tek içeriklerinin okunup sınıflandırılmasıyla hem de bir sınıflandırma algoritması kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Algoritma ile gerçekleştirilen içerik analizinin çıktıları ise tekrar gözden geçirilmiştir. Bu şekildeki bir analiz süreci yüksek miktarda veri barındıran bir veri setini hızlı ve kesinliği yüksek bir şekilde sınıflandırmak için kurgulanmıştır. Bu süreç yukarıda belirtilen yarı-otomatik içerik analizi süreci mantığını taşımakla birlikte değinildiği üzere çeşitli teknik farklılıklar içermektedir. Bu sebeple veri setini etiketlerken kullanılan sınıflandırma algoritmasının detaylı şekilde anlatılması elzemdir.

Sınıflandırma algoritması iki aşamalı bir süreç ile işlemektedir. Makinelerin öğrenmesi mantığını taşıyan bu süreçte öncelikle küçük bir veri seti manuel olarak tematik olarak sınıflandırılmakta sonrasında bu setle kalan veriler analiz edilmektedir. Bu sürece eğitim seti geliştirme adı verilmektedir. Eğitim seti geliştirirken ilk aşamada bir kümeleme algoritması kurgulanmıştır (Şekil 5). Bu kümeleme algoritmasına 1000

adet tweet dahil edilmiş ve işlem sonucunda birbirine benzer metinlere sahip tweetlerin kümelendiği 4 adet farklı küme elde edilmiştir.

Şekil 5: Kümeleme algoritması

Metinlerin benzerliği, metin madenciliği perspektifinden yola çıkılarak, temaların anlamsal benzerliğine de olanak tanımaktadır. Elde edilen bu kümelerden metinlerin sahip olduğu temalar elde edilmiştir. Bu temaları aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür. Bu temaların altında farklı alt kategoriler bulunmakla birlikte bunlardan bulgular kısmında bahsedilecektir. Algoritmanın sınıflandırma süreci bu temalarla sınırlandırılmıştır. Çünkü, tema sayısı artış gösterdikçe sınıflandırma algoritmasının elle kategorize edilmeyen tweetlerdeki öngörü kesinliği düşüş göstermektedir. Eğitim setini oluşturmak üzere aşağıdaki temalarla metinlerin etiketlenmesi gerçekleştirilmiştir.

- **Toplumsal Konular:** Bu kategoride Suriyeli mültecilerin toplumsal güvenliğe tehdit oluşturduğunu, ekonomi ve sosyal/kültürel bağlamlarda topluma zarar verdiğini ifade eden tweetler bulunmaktadır.

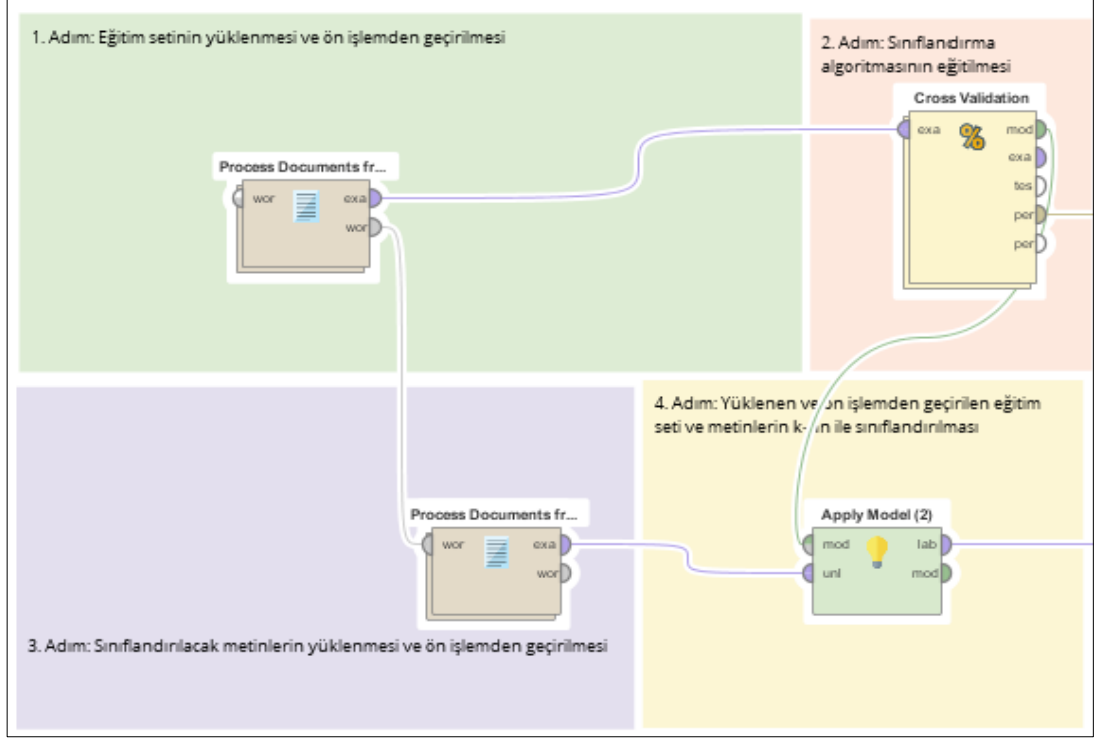
- **Eşitsizlik Hissi:** Bu kategoride Türk toplumundaki bireyler Suriyeli mültecilere kıyasla kendilerine adaletsiz davranıldığını ifade etmektedir.
- **Negatif Söylem/Nefret Söylemi:** Bu kategori toplumsal veya adaletsizlik hissi kategorilerinin altında sınıflanamayacak tweetler barındırmaktadır. Bununla birlikte tweetler nefret söylemi, hakaretimiz ifadeler, benzetmeler gibi olumsuz ifadeler içermektedir.
- **İlgisiz/Pozitif:** Bu kategoride mültecilere yönelik pozitif tweetler veya içerisinde Suriyeli kelimesi bulunmasına rağmen alakasız konularda görüş bildiren tweetler bulunmaktadır. Bu iki kategorinin birleştirilmesinin sebebi çalışma kapsamında Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz düşüncelerin tespitinin yapılmasının önceliğinin bulunmasıdır.

1000 adet tweet eğitim seti olarak kullanılmak üzere yukarıda oluşturulmuş olan kategoriler bağlamında içerik yönünden değerlendirilmiştir. Değerlendirilen bu tweetler k-nearest neighbor (en yakın komşu) mantığı ile çalışan sınıflandırma algoritmasını eğitmek üzere kullanılmıştır.

Rapidminer Studio'daki açıklamaya göre k-nearest neighbor algoritması bilinmeyen bir veri setini algoritmayı eğiten örnek veri seti ile kıyaslama ve bu kıyaslama sürecinde en yakın olan komşuyla etiketleme mantığına dayanmaktadır. Buradaki yakınlık n-boyutsal düzendeki uzaklık ve yakınlığı ifade etmektedir.

Bu noktadan hareketle sınıflandırma algoritmasının eğitim seti ve etiketlenmemiş metni birbiriyle karşılaştırdığını ve buradaki metinlerin benzerliklerine göre kodlama işlemini gerçekleştirdiğini belirtmek mümkündür. Fakat, k-nearest neighbor algoritmasına metinsel girdi sağlanana kadar hem eğitim setinin hem de kodlanacak olan metin setinin işlemden geçmesi gerekmektedir.

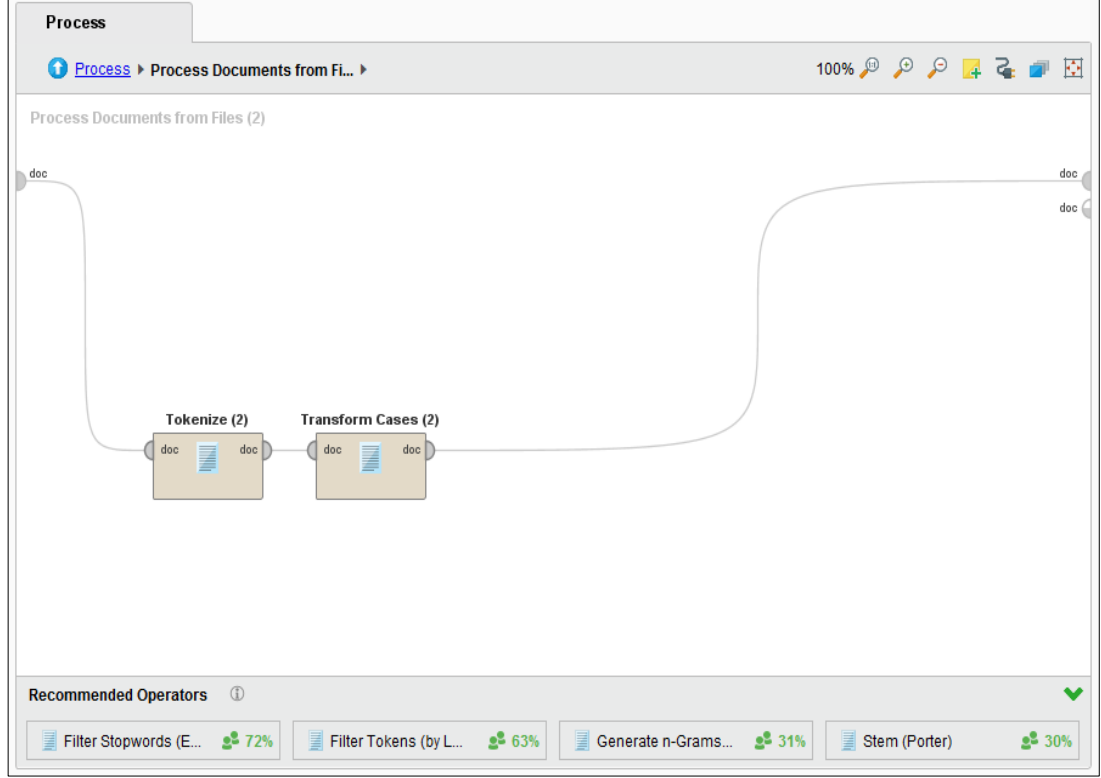
Şekil 6: Sınıflandırma algoritması

Şekil 6’teki görsel, Rapidminer Studio ile kurgulanan sınıflandırma algoritmasının bütünsel yapısını ortaya koymaktadır. Algoritma genel hatlarıyla eğitim setinin ön işlemden geçirilip sınıflandırma algoritmasını eğittiği, buradan çıkan modelin ve veri setinin girdi sağladığı bir operatörün yeni verileri sınıflandırdığı bir süreci içermektedir.

Algoritmanın birinci ve üçüncü adımını eğitim setinin ve veri setinin ön işlemden geçirilmesine olanak tanımaktadır, sınıflandırma algoritmasının eğitildiği safha da alt prosesler içermekte olup detaylıca ele alınması gerekliliktir.

Şekil 7: Eğitim seti ve veri seti ön işleme prosesi

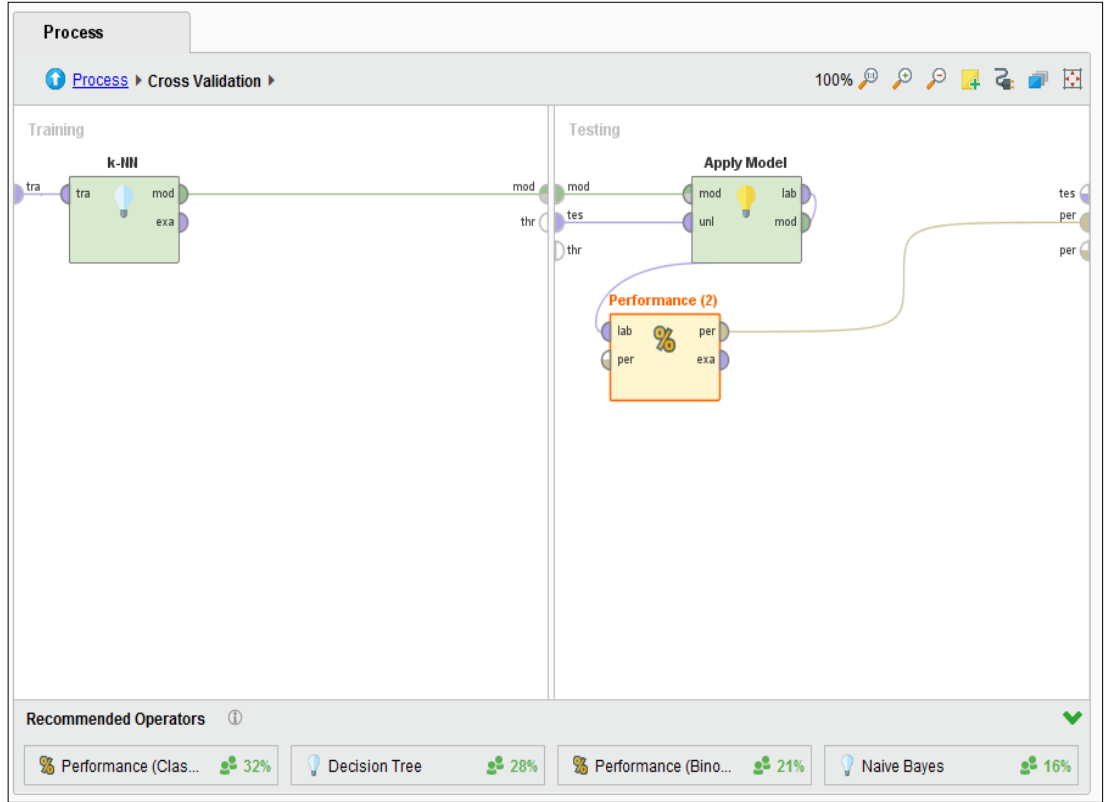

Daha önce de belirtildiği üzere tokenize operatörü cümleleri kelimelere ayırmak için, transform cases operatörü ise harflerin büyüklük küçüklük standardizasyonunu sağlamada (harflerin hepsinin küçük harfe dönüştürülmesi) kullanılmıştır. Cümlelerin kelimelere ayrılması ve büyük harf-küçük harf standardizasyonunun sağlanması eğitim seti ve veri seti arasındaki benzerliğin daha iyi şekilde karşılaştırılmasına olanak tanımaktadır. Türkçe sondan eklemeli bir dil olduğundan sonunda ek olan bir isim veya fiil farklı bir kelimeymiş gibi değerlendirilebilmektedir lakin bu sorun eğitim setindeki veriler çoğaltılarak giderilmeye çalışılmıştır.

Diğer yandan, sınıflandırma algoritmasının eğitilmesi sürecinde de iki aşamalı bir uygulama adapte edilmiştir. Bu uygulamanın ilk aşamasında k-nearest neighbor algoritmasının sürece dahil edilmesi söz konusuysen ikinci aşamasında ise sınıflandırma algoritmasının verimliliğini ölçmek üzere bir performans değerlendirme operatörü kullanılmıştır. Algoritma verimliliğini ölçmek üzere kullanılan performans değerlendirme operatörü sınıflandırma algoritmasının eğitim setinden öğrenerek model geliştirme sürecini otomatik şekilde tespit etmekte ve bunun üzerinden en ortak

kriterleri hesap etmektedir. Bu tipteki bir algoritma verimliliği ölçme operatörü uzun vadede herhangi bir hatayla karşılaşma olanağını en aza indirmekte ve farklı sınıflandırma operatörleriyle çalışabilmektedir.

Şekil 8: Cross Validation – k-NN sınıflandırma algoritması ve algoritma verimliliği ölçme operatörleri

İlk aşamada eğitim seti olarak 1000 tweet kullanılmıştır ve bu eğitim setinin 1000 tweetin analiz edildiği bir veri setindeki sınıflandırma tahmin kesinliği %50 dolaylarındadır. İnişli çıkışlı bir grafik çizen algoritma kesinliği eğitim seti genişletildikçe maksimum %57'lik bir kesinlik oranına kadar ulaşmıştır. Bu değerlendirmelerin sonuçları manuel olarak da kontrol edilmiş ve kesinlik artırılmıştır. Yarı-otomatik içerik analizi ve sınıflandırma algoritması yüksek oranda metin barındıran büyük veri setlerinin analizini gerçekleştirmek noktasında analiz sürecinin hız kazanmasına olanak tanımaktadır.

Diğer yandan, şehir bazlı sosyal ağ analizleri gerçekleştirilirken Gephi yazılımından faydalanılmıştır. Sosyal ağ analizlerini gerçekleştirebilmek üzere

Gephi'nin sahip olduğu eklenti kütüphanesinden “Convert excel and csv files to network⁵” eklentisi sürece dahil edilmiştir.

Bu bağlamda, sosyal ağ analizi gerektiren araştırma soruları cevaplanırken şehirler “kaynak” düğüm ikincil parametreler ise (hashtag, mention gibi) “hedef” düğüm olarak tanımlanmıştır. “Convert excel and csv files to network” kaynak-hedef arasındaki bu tanımlamanın kolayca gerçekleştirilmesini ve sosyal ağ görselleştirmelerinin tasarlanmasına olanak tanımıştır. Bu süreçte her araştırma sorusu için filtrelenmiş veri setlerinden oluşan .csv veri setleri oluşturulmuş ve Gephi'ye aktarılmıştır. Son olarak ortaya çıkan sosyal ağ grafiği görsel olarak düzenlenmiş, bulguların belirginliği ve okuyucu tarafından anlaşılabilirliği artırılmıştır.

Son olarak, olumsuz tweetlerin dağılımını hesaplama ve haritadaki renk dağılımının gerçekleştirilmesi için gereken koşullu biçimlendirme işlemlerinin uygulanabilmesi için Microsoft Excel yazılımı kullanılmıştır. Tweetlerin etkilerinin nasıl hesaplandığına yönelik kesin bir formül bulunmadığından böyle bir formül oluşturulmuş ve hesaplaması Microsoft Excel ile gerçekleştirilmiştir.

Olumsuz tweetlerin etki oranlarının hesaplanmasında ((Gönderilen Tweet'in Almış Olduğu Retweet Sayısı / Kullanıcının Göndermiş Olduğu Toplam Tweet Sayısı) x Takipçi Sayısı) formülü kullanılmıştır. Gönderilen tweetin almış olduğu retweet sayısının toplam tweet sayısına bölünmesi kullanıcının göndermiş olduğu tüm tweetler arasında spesifik olarak bir tanesinin ne kadar ağırlığı olduğunu ifade ederken bu sayının kullanıcının takipçi sayısıyla çarpılması yayılımına işaret etmektedir. Böylece gönderilen bir tweet'in diğerlerine kıyasla sahip olduğu ağırlık ortaya çıkmıştır. Bu da farklı araştırma sorularını cevaplarırken ve harita üzerinde görselleştirme gerçekleştirirken kullanılmıştır.

Diğer yandan, Suriyeli mülteciler hakkında gönderilen tweetlerdeki etki oranının hesaplanmasının ardından bu oranların dizilmesi ve koşullu şekilde biçimlendirilerek haritanın görselleştirilmesi noktasında da Microsoft Excel'den faydalanılmıştır.

⁵ .xls ve .csv formatındaki verileri Gephi'ye aktarmaya ve yardımcı olan bir eklenti.

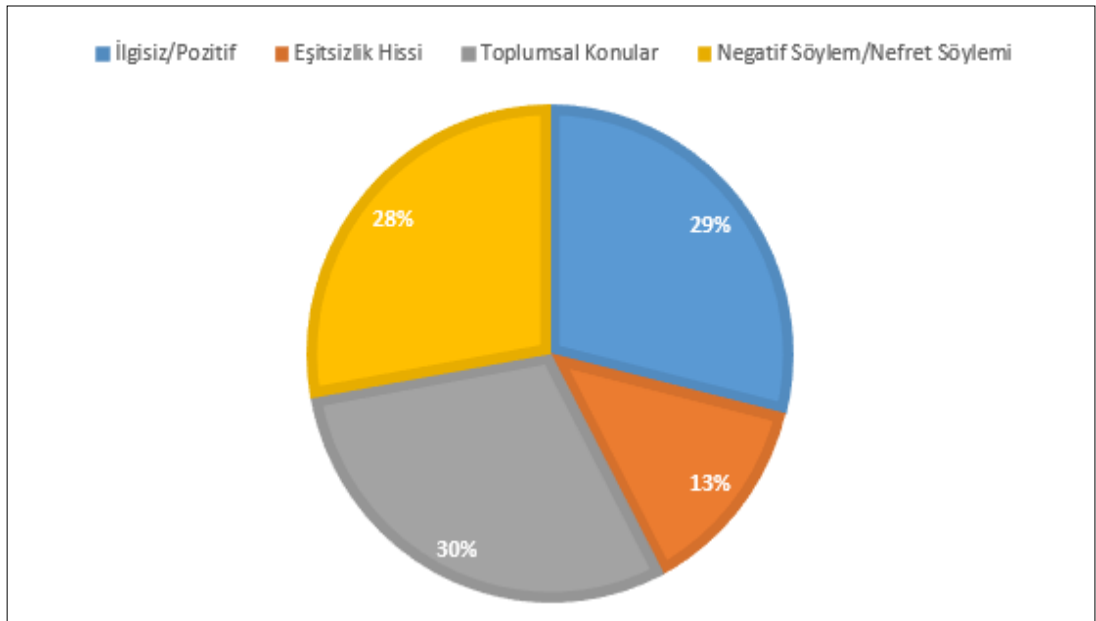
Bu yönüyle çalışma kapsamında farklı analiz ve belge işleme yazılımlarının bir arada kullanıldığını belirtmek mümkündür. Farklı yazılımlar kullanıyor olmak analiz sürecindeki farklı görevleri (verinin filtrelenmesi, ön işlemden geçirilmesi, analiz edilmesi sosyal ağ analizinin gerçekleştirilmesi ve görselleştirilmesi) noktasında kolaylık sağlamaktadır. Çünkü çalışmanın araştırma bölümü kapsamında kullanılan her farklı yazılım, farklı bir noktada güçlü özelliklere sahiptir.

4.6. Verilerin Yorumlanması ve Bulgular

Twitter'dan toplanan veri seti 13595 satır tweet ve bunlara ait meta veriyi içermektedir. Şehirle ilgili araştırma soruları cevaplanırken daha az sayıda tweet kullanılıyor olsa da Suriyeli mültecilere yönelik sorunların saptanmasında 13595 satırlık bir veri seti kullanılmıştır. Analiz sürecinde büyük veri, veri madenciliği ve metin madenciliği teorik perspektifini göz önünde bulunduran metin madenciliği uygulaması yarı-otomatik içerik analizi sürecine yukarıda değinildiği şekilde entegre edilmiştir. Araştırma sorularına ait bulgular bu bakış açısıyla elde edilmiş ve yorumlanmıştır.

1. *Suriyeli mülteciler hakkında dijital ortamda gerçekleştirilen tartışmalarda sorun olarak görülen konular nelerdir ve dağılımı nedir?*

Şekil 9: Tweetlerin tematik dağılımı

Tweetlerin tematik dağılımı göz önünde bulundurulduğunda Suriyeli mülteci konusu ile ilgisiz veya Suriyeli mültecilere yönelik pozitif mesaj taşıyan tweetlerin oranı %29, eşitsizlik hissi taşıyan tweetlerin oranı %13, Suriyeli mültecilerin toplumsal sorunlar yarattığını dile getiren tweetlerin sayısı %30 ve hiçbir konuya değinmeden Suriyeli mülteciler hakkında negatif söylem/nefret söylemi barındıran tweetlerin oranı %28'dir. Yarı-otomatik içerik analizi sonucunda elde edilen dağılım göstermektedir ki Suriyeli mültecilere yönelik gönderilen tweetlerde toplumsal konulara yönelik ve Suriyeli mültecilere yönelik nefret söylemi içeren yüksek sayıda tweet bulunmaktadır. Diğer yandan, Suriyeli mülteci konusuyla ilgisiz veya Suriyeli mültecilere yönelik pozitif mesajlar taşıyan tweetlerin sayısının da yüksek olduğu gözlemlenmektedir.

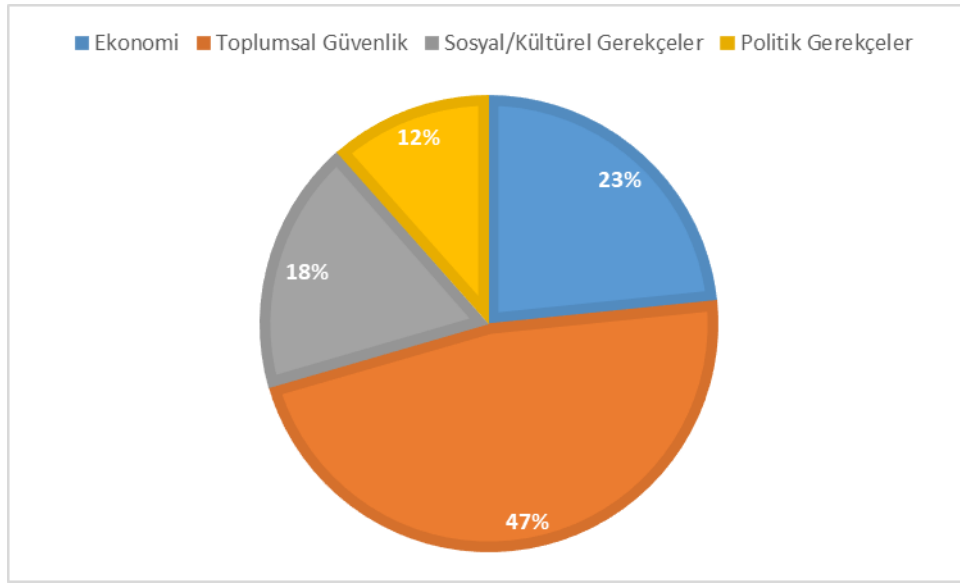
Yarı-otomatik içerik analizi sürecinde yukarıda bahsi geçen ve dağılımları gösterilen temalara ek olarak bu temaların alt kırılımlarının olduğu da gözlemlenmiştir. Bu alt kırılımların en fazla toplumsal konularda gözlemlendiği görülmüştür. Suriyeli mülteciler konusunda tweet gönderirken toplumsal konuların sorun yaratabileceğine dair mesajlar taşıyan tweetlerin tematik alt kırılımı aşağıdaki tabloda ortaya konmuştur.

Tablo 11: Mültecilerin toplumsal sorunlar yarattığını dile getiren tweetlerin tematik alt kırılımı

Ekonomi	Bu kategorideki tweetler Suriyeli mültecilerin ülke ekonomisine zarar verdiğini ifade etmektedir. Bu zararın gerekçeleri farklı şekillerde ifade edilmektedir.
Toplumsal Güvenlik	Bu kategori altındaki tweetler Suriyeli mültecilerin toplumsal güvenliği tehdit ettiğini ifade etmektedir.
Sosyal/Kültürel Gerekçeler	Bu kategori altındaki tweetler Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki toplumsal normlar, kültürel alışkanlıklarla uyum sağlayamayacağını veya kimi bölgelerde nüfusça fazla olduklarını bir sorun olarak gördüklerini ifade etmektedir.
Politik Gerekçeler	Bu kategori altındaki tweetler Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki politik iklimi etkileyebileceğini veya etkilemeye yönelik hak sahibi olabileceklerini ifade etmektedir.

En yüksek orana sahip olan kategori Toplumsal Konular kategorisi olduğundan bu temaya ait alt kategorilerin de yüzdeler dağılımı çıkartılarak bu bağlamda Türk toplumunu Suriyeli mülteciler hakkında hangi konularda kaygı duyduğu ve entegrasyon sürecini toplumsal konular çerçevesinde yavaşlatabilecek muhtemel konuların dağılımı aşağıdaki grafikte görselleştirilmiştir.

Şekil 10: Toplumsal konular kategorisinin alt kırılımlarının yüzdeler dağılımları

Yukarıdaki tablolara ek olarak bu konuda gönderilmiş tweetleri örneklemek önem taşımaktadır. Böylece sosyal ağlar üzerinde mültecilerle ilgili gerçekleştirilen tartışmalara yönelik fikir sahibi olmak mümkün hale gelecektir.

Tablo 12: Tematik alt kırılımlara göre tweet örnekleri

Ekonomi	<ul style="list-style-type: none">• 3.5 Milyon Suriyeli mülteci için her yıl yapılan sağlık harcaması tutarı 2.2 Milyar lira, kişi başı 628 lira eder. 80 Milyon Türk vatandaşı için ayrılan Sağlık Bakanlığı bütçesi 37.5 Milyar lira, kişi başı 468 lira! Asıl "mülteci" olan biziz; Farkında mısınız #SuriyelilerSuriyeye• #KılıçdaroğlunaSoruyorum ülkemiz göçmen kampına dönüştürüldü. İşsizlik aldı başını gitti kiralar uçtu ve hazinemiz den 30 milyar dolar harcandığı söyleniyor. Irkçı değilim fakat ırkımı da korumak istiyorum suriyeli afgan özbek bu vatandaşların ülkemizden ihracını istiyorum• 30 Milyar Dolar Harcandı [küfür] Kimin Parası Kime Harcanıyor Niçin Biz Türk HaLki Herşeye Susuyoruz#SuriyelilerEvineDönsün• #SuriyelilerSuriyeye 40 milyarı üretime ayırsaydın işsiz gençlerimiz olmazdı.• #SuriyelilerEvineDönsün [küfür]. Bu fakir milletin parasını hakkını yedirdiler bunlara
Toplumsal Güvenlik	<ul style="list-style-type: none">• Türk çocuğu uyanık olmak zorundasın Türk milliyetçisi olmak zorundasın yoksa 10 sene sonra utanmaz Suriyeli vatan hainleri senin tepene çıkacaklar bunlara hiç acımayacaksın• Hah bir Suriyeli mafya bozuntularımız eksikti, o da oldu, artık "sırtımız yere gelmez"! Sigara ve bisikletini vermeyince dişlerini döktüler. Çelikok, Suriyeli olduklarını iddia ettiği saldırganların bir an önce yakalanmasını istedi.• SabırBitti SuriyelilerGitsin Günlük gerçekleşen çocuk doğum oranının %90 yet Suriyelilere ait. Bu çocuklar ileriki yıllarda potansiyel suçlu yönelme ihtimali olan ve risk grubundaki çocuklar.• Türkiye'nin en büyük Milli Güvenlik meselesi Suriyeli sığınmacılar meselesidir. Bu yorum değil tespittir. Devlet tedbir almazsa, 20 sene içinde Türkiye'de en az 25 milyon Suriyeli olacak (şimdi 4-7 milyon). Böyle bir rakamı hiçbir devlet kaldıramaz. İşte BEKA.• Başımız belaya girmeden gitsinler #suriyelilerehayır
Sosyal/Kültürel Gereksinimler	<ul style="list-style-type: none">• Her zaman söylüyoruz; Suriyeli meselesi demografik yapıyı bozma odaklı organize edilmek istenen sorunların çatışmaların tohumlarıdır. Masum bir göç hareketinden ziyade bir proje istilayı ifade etmektedir.• Bugün; büyük ada, kınalı ada, heybeli ada, burgaz adasında dahil araplardan geçilmiyor. Adaların sahilleri hep Suriyelilerle dolu ve sanki yabancı memlekete ayak basmışsınız hissi veriyor. Sadece Suriyeliler değil adalardaki konutların çoğu arapların! YAZIK!..• Aziz İstanbul sayenizde kalmadı Heryer afgan suriyeli dolu İstanbul'un kıymetini sadece İstanbullular bilir Ben yere İzmir Atmaya kıyamazken Suriyeliler ve diğer vahşiler Pet şişeleri tekmeleyerek yürüyor• [küfür] Suriyelileri Çarşamba da bağımsızlıklarını ilan etmiş• Arkadaşlar burası Türkiye bu ülkenin resmi dili Türkçedir. Suriyeliler için arapça öğrenmek yerine onlar Türkçe öğrenmeli. Yozlaşmayın ..
Politik Gereksinimler	<ul style="list-style-type: none">• Ekmek ve sofrayı paylaşmak evet ancak vatandaşlık hayır #suriyelilerehayır O kadar türk vatandaşı olmak isteyen mazlum var ki haksızlık !• Suriyelilere vatandaşlık verilecekmiş neden acaba mantıklı bir tane açıklaması olan var mı• Ankara'da 60.000 Suriyeli Oy kullanacakmış !• Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği için sadece Türk vatandaşları oy kullanmalı. Suriyeli mülteciler KİM..?• Suriyeliler evine dönsün diyorsak #BirSebebiVar Hatay'ın bir ilçesinde 2 muhtar aday Suriyeli. 5 yıl sonra belediye başkanı, millet vekili, bakan olacak, 10-15 yıl sonra öğretmen, hakim, savcı olacaklar... Tehlikenin farkında mısın Türkiye...???

Suriyeli mültecilere karşı negatif söylem veya nefret söylemi de çalışmanın veri setinde yaygın karşılaşılan içeriklerdendir. Bu kategoriye uygun düşen tweetler, diğer kategorilerle eşleşmeyen içeriklere sahip olmakla birlikte hala olumsuz görüş taşımaktadırlar. Diğer bir deyişle olumsuz bir tutum mevcuttur fakat neden olduğu

saptanamamaktadır. Nefret söylemi içeren tweetler de bir grubu hedef haline getirme, küçümseyici ifadeler ve benzetmelerde bulunma, bunları halka açık bir biçimde gerçekleştirme ve bu söylemin yayılmasına uygun ortamlarda bunu dile getirme gibi bir nefret söyleminin tüm özelliklerini taşımaktadır. Fakat bu tweetlerde de nefret söyleminin kaynağı tespit edilememektedir.

Tablo 13: Negatif söylem/nefret söylemi kategorisindeki tweetlerden örnekler

Negatif Söylem/Nefret Söylemi	<ul style="list-style-type: none">• SURİYELİ VE SURİYELİ DİYENLER GİTSİN• Sene 1918 Osmanlı ya karşı savaşan suriyeliler. Helal olsun bize bunları alarak Atalarımızı ne kadar sevdiğimizi gösterdik.Bravo bize. #SuriyelilerSuriyeye• Yine 100 bin suriyeli türkiyeye giriş yapmış biz çıkalım onlar rahat rahat takılsınlar [küfür]• Çok büyük bir kampanya yapalım Suriyeliler sınırışı edilsin hepsi• 1 tane örnek göstereyim dışımı kıracam, bugüne kadar Arap dünyasından (Osmanlı Dönemi dahil)kim bizimle yan yana savaşmış, savaşı bırak düşmanımızla anlaşıp arkadan bıçaklamış Suriyeli falan istemiyorum ülkemde defolsunlar• Bayram için suriyeye gidebiliyorlarsa bayramdan sonra da orada yaşayabilirler artık ülkemde suriyeli görmek istemiyorum !!!!• #ÜlkemdeSuriyeliistemiyorum Osmaniye'yi ele geçirdi Suriyeliler Osmaniye de jöle bulamıyoruz hepsini almış [küfür]• Suriyeli görünce oluşan mide bulantısı sal beni• #suriyeliler ve #suriyelisevicileri ben bu ülkede istemiyorum bu kadar netim #Ülkemdesuriyeliistemiyorum• Ülkede savaş çıkacak deyin, kaçarlar zaten. Başka türlü gitmezler #Suriyelilersınırdışıedilsin
--	--

Eşitsizlik hissi içeren tweetlerin de sosyal güvenlikten elde edilen haklara yönelik bireysel sitemlere uzanan farklı alt kategorilere ayrıldığı gözlemlenmektedir. Eşitsizlik hissi mültecilere yönelik olumsuz mesajların verildiği tweet kategorilerinden en küçük paya sahip olan kategoridir.

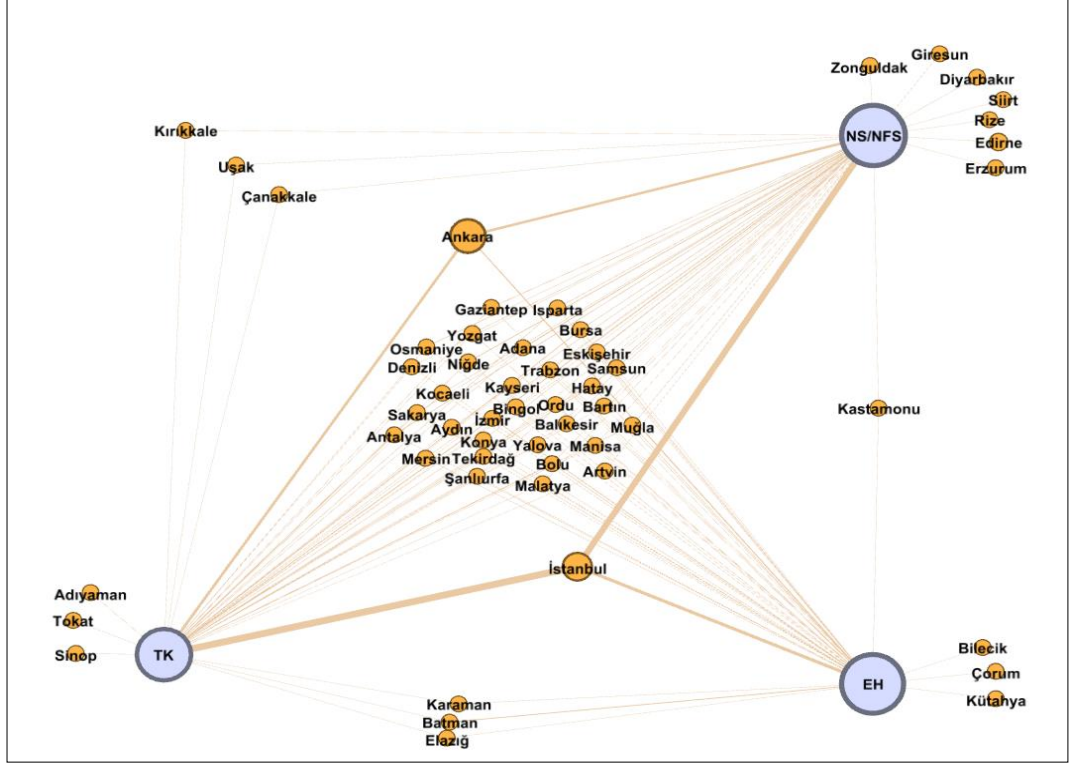
Tablo 14: Eşitsizlik hissi içeren tweetlerin tematik alt kırılımları

Emeklilik	<ul style="list-style-type: none">• #BuVatanınÖzEvladıEYT Bize bizden başka dost olmaz bırakın suriyelileri kendi öz evladına bakın #EYT li olan öz evlatların emeklilik hakkını verin• Yaş 50 – 30 yıl prim ödedim, sonuç: sağlık hizmeti alamıyorum, suriyeliler kadar vatandaş olmadık demek!!!! Yazıklar olsun.,#EYTMağdurBırakılamaz• #EmeklilikteYasaTakılanlar da vatandaşlarımız da bu Vatanın evladı ama bir suriyeli kadar değerleri yok çünkü sorunlarını çözmüyorsunuz yardımcı olmuyorsunuz. #BizHerkesiSevıyoruz• Arkadas bunlar neden anlamıyor. Ben bedava emeklilikmi istiyorum. Ben primimi yatırdım vergimi verdim. Artık alacağımı tahsil etmek istiyorum. Suriyelileri yük gormuyorda beni ekonomiye yük goruyor. #EmeklilikteYaşaTakılanlar• SURIYELİLERE KARŞI DEĞİLİM AMA ARTIK YETER BU KADAR AYRICALIK OLMAZ ÇOK SEVEN VARSA BUYURSUNLAR KENDİ EVLERİNE ALSINLAR SURIYELİLERİ HODRİ MEYDAN .HALK YOKLUK İCİNDE BİZ YET LİLERİN HAKKINI YEDİRTMEYİZ.ÖNCE CAN SONRA CANAN.#EmeklilikteYaşaTakılanlar #EYTBuradaAdaletNerede
Sağlık	<ul style="list-style-type: none">• Muayene için hastaneye gittim gelenlerin çoğu Suriyeliydi bunların masraflarını halen devletmi karşılıyor. #EmeklilikteYaşaTakılanlar• #ÜlkemdeSuriyeliİstemiyorum askere gitmez, vergi vermez, hastanelerde bunlardan geçilmez, asgari ücretlinin işini elinden alır.....• Yanlış yapmışım. Bölümü Bulup Suriyeli gibi girmelisiniz Hastaneye. Şimdi yakınlarınız Ameliyat sonrası geçmiş olsun ziyaretine geliyorlardı. Allah Sabır versin.• #Kocaeli'de insanlar hastane için randevu alamazken, hastaneye gidebilmek için GSS prim borçlarını ödeyemezken Suriyelilere elini kolunu sallayarak sırasız gittikleri hastaneler az gelmiş, kendilerine özel sağlık ocağı açılmış.• Babam rahatsızken hastanelerde yer bulamadı. Nedeni ise baş belası, geleceğin teroristi SURIYELİLER. #ülkemesuriyeliistemiyorum #ProtestoEdiyorum
Eğitim	<ul style="list-style-type: none">• Suriyeliler'e karşılıksız 1200 tl burs veriliyor. Bunun %80 inin Avrupa tarafından verildiği söyleniyor. Ben inanmıyorum. Doğru olsa bile 240 tl si bizden kesiliyor neden 240 tl fazladan veriliyor 960 tl yetmiyor mu? Türkler öksüz Türkler Yetim.. #OkumakİçinAldıkÖdeyemiyorzKYK• #SuriyelilerDefolsun okula kayıt için gelen Suriyeli ye devletten maaş alıyormusunuz diye sordum. 1000 lira maaş alıyorum her ay dedi. Sonra okula kayıt yaptırdığı 3 çocuğu için öğrenci belgesi aldı ve bunlar için de çocuk parasına başvuracağım dedi...• niye ağlıyorsun devlet imkan vermiş suriyelilere onlar okur senin yerine. Sende üniversite okumak istiyorsan Suriye vatandaşı ol ozaman bedava sınavsız tam burslu okursun• suriyelilerden de nefret ediyorum işyeri açar vergi vermezler, üniversite sınavına girmeden istediği üniversiteye giren, üstüne 1200 tl karşılıksız burs alan her türlü pislği yapan suriyelilerden nefret ediyorum ırkçı diyeceklere cevaben evet• Bu arada Suriyelilerin üniversitelere sınavsız alındığını da hatırlatalım...
İstihdam	<ul style="list-style-type: none">• 1 Milyon Suriyeli piyasaya girdi. Sigortasız, kayıt dışı çalışıyorlar artık #işyok• Tek hekimler olarak bunlara eğitim verenlerin utanması lazım. Benim vatandaşım iş bulamazken suriyeli gelsin kıyırık bir eğitim ile sınava girmeden bedavadan doktor olsun• #GaziantepKazanacak mış..(!) İşsizlikten kendini yakan varken, şehrine sığınmacı(!) adı altında getirilmiş, iş yeri açmış, vergi bile ödemeyen Suriyeliler Türk Milletinin gençlerine “yabancıya iş vermiyoruz” diyorlarken, bütün maçları kazansanız ne olur..?• Ülke afkanli afrikalı ermenistan suriyeli ile doldu kendi vatandaşlarımız gençlerimiz işsiz yol geçen hani turkiye yakında kendi ülkemizde kendimizi yabancı gibi hisedeceğiz• Türkiyede suriyeli istemiyoruz dediğimiz zaman bize kızanlar oldu benim aslan gibi aile babası vatandaşım işsizken neden yabancıya iş veriyoruz bir gün gelir bizide kovmaya kalkarlar kendi vatanımızdan

Yukarıdaki grafik ve tablolardan hareketle, entegrasyon sürecinde sorun olabilecek noktaların tematik tespitinin yapıldığını belirtmek mümkündür. Genel anlamıyla makro ölçekte tedirginliklerin dile getirildiği ekonomi, toplumsal güvenlik, sosyal kültürel gerekçeler ve ekonomik gerekçeler noktasında Suriyeli mültecilere karşı olumsuz ve yer yer sert ifadeler barındıran tweetler gözlemlenmiştir.

Diğer yandan veri seti bağlamında incelenen tweetlerde istihdam, sağlık, eğitim, emeklilik gibi konularda bireyler deneyimlemiş oldukları sorunlarda Suriyeli mültecilere daha fazla hak verildiğini düşünmekte veya sorunun kaynağı olarak Suriyeli mültecileri görmektedir. Bu kategorinin yukarıdakilere göre en önemli farkı tweetlerin yoğun şekilde kıyas ve sitem içeriyor olmasıdır. Ayrıca, bu kateogirdeki tweetler çoğunlukla siyasal partilere yönelik mention'lar da içermektedir. Bu tematik dağılım gerçekleştirilirken göze çarpan bir diğer konu ise Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz görüş bildiren tweetleri içeren kategorilerde yanlış haberlerin etkisinin kolayca gözlemlenmesidir. Suriyeli mültecilere karşı Twitter'da dile getirilen ve sorun olarak görülen noktaların şehirler bazında dağılımı ele alındığında büyük şehirlerdeki kullanıcıların toplumsal konular, eşitsizlik hissi ve negatif söylem/nefret söylemi konularının her üçüyle doğrudan ilgilendiği gözlemlenmektedir.

Şekil 11: Twitter’da dile getirilen ve sorun olarak görülen noktaların şehirler bazında dağılımı

Özellikle İstanbul ve Ankara’da Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz görüş bildiren tweetlerin sıklığının fazla olduğu gözlemlenmektedir. İstanbul ve Ankara’da toplumsal konular ve negatif söylem/nefret söylemine yönelik daha fazla tweet atılırken eşitsizlik hissi içeren tweetlerin yoğunluğu daha azdır.

Görece daha küçük şehirler spesifik bir veya iki konu üzerinde görüş bildirmektedirler. Ayrıca her sorun noktasına yönelik tweet gönderen şehirler de bulunmaktadır fakat bu gönderilerin sıklığı İstanbul ve Ankara gibi büyükşehirlerdekine kıyasla çok daha düşüktür. Bunun sebebi Twitter kullanan kişi sayısındaki azlık olabileceği gibi Twitter profilini tam doldurmayarak şehir tespitinin gerçekleştirilememesine de bağlıdır.

Suriyeli mülteciler hakkında kamuoyunun fikri şekillenirken Twitter’daki etkili kullanıcılardan etkilendikleri veya bir sorun olarak gördükleri Suriyeli göçüne yönelik muhatap kabul ettikleri kullanıcılar söz konusudur. Bu noktada, sorunun çözümüne muhatap olarak kabul edilen veya konu hakkında etkileyici olduğu düşünülen kişilerin

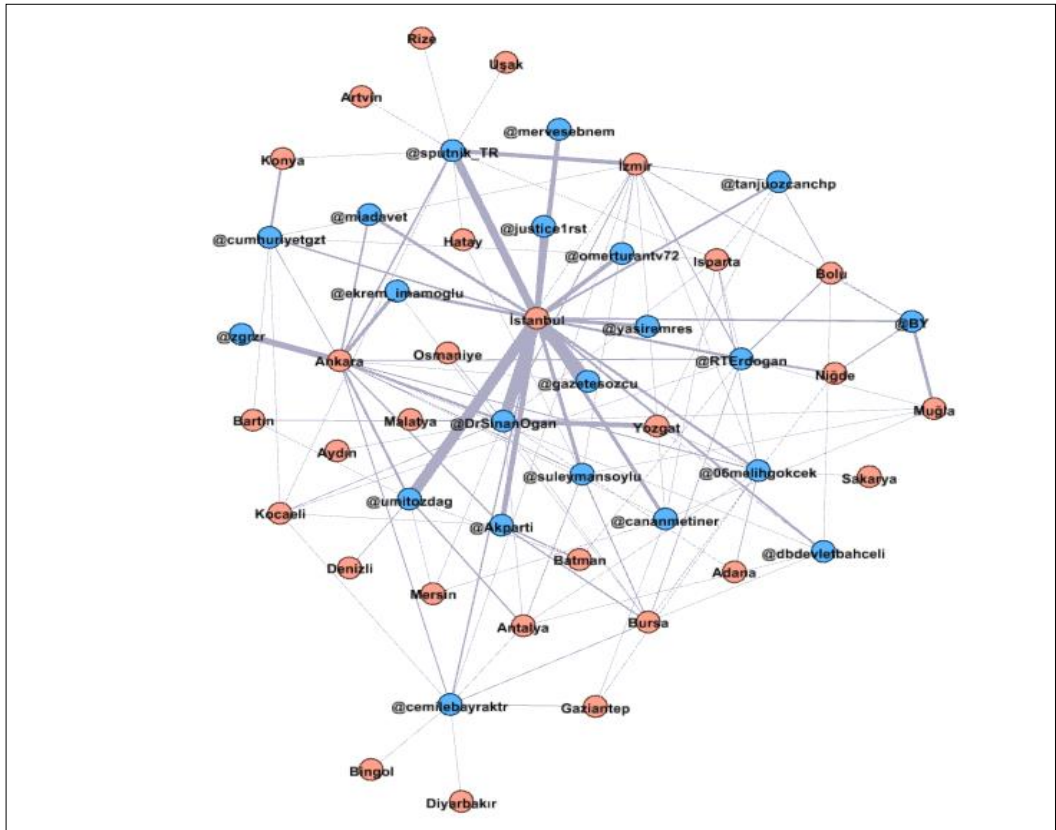
tespiti önem arz etmektedir. Bu etkileycilerin veya soruna muhatap kabul edilen kişiler aynı zamanda entegrasyon sürecinin geliştirilmesinde de rol oynayabilir.

2. *Suriyeli mülteciler hakkında dijital ortamda öne sürülen ifadelerde muhatap olarak görülen kişiler ve etkileyciler kimdir?*

Araştırma sorusu kapsamında tweetlerin etki oranını belirlemek ve sonrasında etkili kullanıcıları belirleyebilmek için yukarıda bahsedilen ((Gönderilen Tweet'in Almış Olduğu Retweet Sayısı / Kullanıcının Göndermiş Olduğu Toplam Tweet Sayısı) x Takipçi Sayısı) formülü kullanılmıştır.

Diğer yandan, dijital ortamda öne sürülen ifadelerde muhatap olarak görülen kişilerin belirlenmesi için her tweet'te "@" işareti kullanılarak adından ilk bahsedilen kişi tespit edilmiştir. Sonrasında adı en az on defa tekrar eden kullanıcılar tespit edilmiş ve sosyal ağ analizi gerçekleştirilmiştir. Sosyal ağ Gephi 0.9.2 yazılımı kullanılarak görselleştirilmiştir.

Şekil 12: Şehirlere göre tweetlerde ismi en sık anılan kullanıcılar

Gerçekleştirilen sosyal ağ analizi göz önünde bulundurulduğunda büyük şehirlerdeki kullanıcıların politikacıdan köşe yazarlarına uzanan geniş bir spektrumda rollere sahip olan kişileri veya bu kişilerin dile getirdiklerini dikkate aldığını göstermektedir. Fakat büyük şehirlerden tweet gönderen Twitter'daki kimi kullanıcıların adını diğerlerine göre daha sık andığını belirtmek gerekmektedir.

Örneğin, İstanbul'daki kullanıcılar pek çok farklı hesaptan bahsederek tweet gönderiyor olsalar dahi, İstanbul'da @umitozdag, @DrSinanOgan, @gazetesozcu, @sputnik_TR gibi hesaplar mültecilerle ilgili ifadeler dile getirilirken diğer hesaplara kıyasla daha fazla anılmaktadır. Bu noktadan hareketle bu hesapların mülteci sorununa yönelik daha fazla muhatap kabul edildiği yorumunda bulunmak mümkün hale gelmektedir. Bu noktadan hareketle, İstanbul'daki kullanıcıların politikacıları ve gazeteleri mülteci sorununu dile getirirken bir muhatap kabul ettiğini belirtmek mümkündür. Çünkü mention içeren tweetler bir tweete retweet ederken, mention verilmiş kişinin bir tweetine cevap verirken veya ifade edilen görüşte mention verilen kullanıcıyı da haberdar etmek amaçlandığında kullanılmaktadır.

Ankara'dan gönderilen tweetlerin sosyal ağ analizi göz önünde bulundurulduğunda @zgrzr isimli kullanıcı, @ekrem_imamoglu ve @DrSinanOgan'ın diğer kullanıcılara oranla isimlerinin daha yoğun şekilde anıldığı gözlemlenmektedir. Bu yönüyle Ankara'daki kullanıcıların mülteci ve göç konusu ile ilgili yoğun tweet atan bir kullanıcı ve politikacıları Suriyeli mülteciler konusunda muhatap kabul ettikleri yorumunda bulunmak mümkündür.

İzmir'deki kullanıcılar Suriyeli mülteciler hakkındaki görüşlerini ifade ederlerken @sputnik_TR hesabından çok yoğun şekilde bahsetmişlerdir. @sputnik_TR hesabının yanısıra @DrSinanOgan ve @RTErdogan hesaplarından da bahsedilmiştir. Veri setinin analizi sonucu ortaya çıkan bu noktadan hareketle İzmir'deki Twitter kullanıcılarının Suriyeli mülteciler hakkındaki görüşlerini ifade ederlerken gazete ve politikacıları muhatap olarak kabul etmekte oldukları yorumunda bulunmak mümkündür.

Diğer yandan, tweet gönderme yoğunluğu büyük şehirlerdeki kadar olmasa da veri setinde mevcut olan diğer şehirlerin Suriyeli mültecilerle ilgili görüşlerini ifade

ederken muhatap kabul ettiği kullanıcıları saptamak adına aşağıdaki tablo tasarlanmıştır.

Tablo 15: Diğer illerin Twitter’da andığı kullanıcıları gösteren tablo

şehir	Anılan Kullanıcı	Anılan Kullanıcının Rolü
Rize	@sputnik_TR	Gazete
Artvin	@sputnik_TR	Gazete
Konya	@cumhuriyetgzt, @sputnik_TR	Gazete
Bartın	@cumhuriyetgzt, @DrSinanOgan, @umitozdag	Gazete, Politikacı
Kocaeli	@cumhuriyetgzt, @sputnik_TR, @DrSinanOgan, @RTErdogan, @Akparti, @cemilebayraktr	Gazete, Politikacı, Siyasi Parti, Gazeteci
Denizli	@umitozdag	Politikacı
Bingl	@cemilebayraktr	Gazeteci
Diyarbakır	@cemilebayraktr	Gazeteci
Gaziantep	@cemilebayraktr, @cananmetiner, @06melihgokcek	Gazeteci, Politikacı
Bursa	@Akparti, @cemilebayraktr, @DrSinanOgan, @suleymansoylu, @ekrem_imamoglu, @RTErdogan, @06melihgokcek, @dbdevletbahceli	Siyasal Parti, Gazeteci, Politikacı
Adana	@06melihgokcek, @DrSinanOgan	Politikacı
Sakarya	@06melihgokcek,	Politikacı
Muğla	@BY, @RTErdogan, @suleymansoylu, @DrSinanOgan, @cananmetiner	Politikacı
Bolu	@BY, @RTErdogan, @dbdevletbahceli, @tanjuozcanchp	Politikacı
Isparta	@RTErdogan, @06melihgokcek, @DrSinanOgan, @cananmetiner, @tanjuozcanchp, @cumhuriyetgzt, @sputnik_TR	Politikacı, Gazete
Uçak	@sputnik_TR	Gazete
Hatay	@sputnik_TR, @suleymansoylu	Gazete, Politikacı
Osmaniye	@DrSinanOgan	Politikacı
Malatya	@DrSinanOgan	Politikacı
Mersin	@DrSinanOgan, @cananmetiner, @umitozdag	Politikacı
Antalya	@cemilebayraktr, @umitozdag, @DrSinanOgan, @06melihgokcek, @suleymansoylu	Gazeteci, Politikacı
Batman	@umitozdag, @Akparti, @RTErdogan,	Politikacı, Siyasal Parti
Yozgat	@DrSinanOgan, @06melihgokcek, @dbdevletbahceli, @tanjuozcanchp	Politikacı
Niğde	@BY, @RTErdogan, @06melihgokcek,	Politikacı

Diğer yandan göndemiş oldukları tweetlerle Suriyeli mülteciler konusunda birçok kişinin dikkatini çeken, yüksek etkileşim oranlarına ulaşan ve kamuoyunun fikrini etkileme potansiyeli taşıyan kullanıcılar da çalışma çerçevesinde önem arz etmektedir. Bu analiz gerçekleştirilirken veri setinde ilgisiz/pozitif söylem kategorisine denk düşen tweetler filtrelenerek analiz dışında bırakılmıştır. Bu noktada Suriyeli mülteciler hakkında olumsuz görüş bildirilirken en etkili tweetlerin hangi roldeki kullanıcılar tarafından yazıldığı tespit edilmiştir. Tweetlerin etki oranı yukarıda tasarlanmış olan formül ile elde edilmiş ve en etkili otuz kullanıcı aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

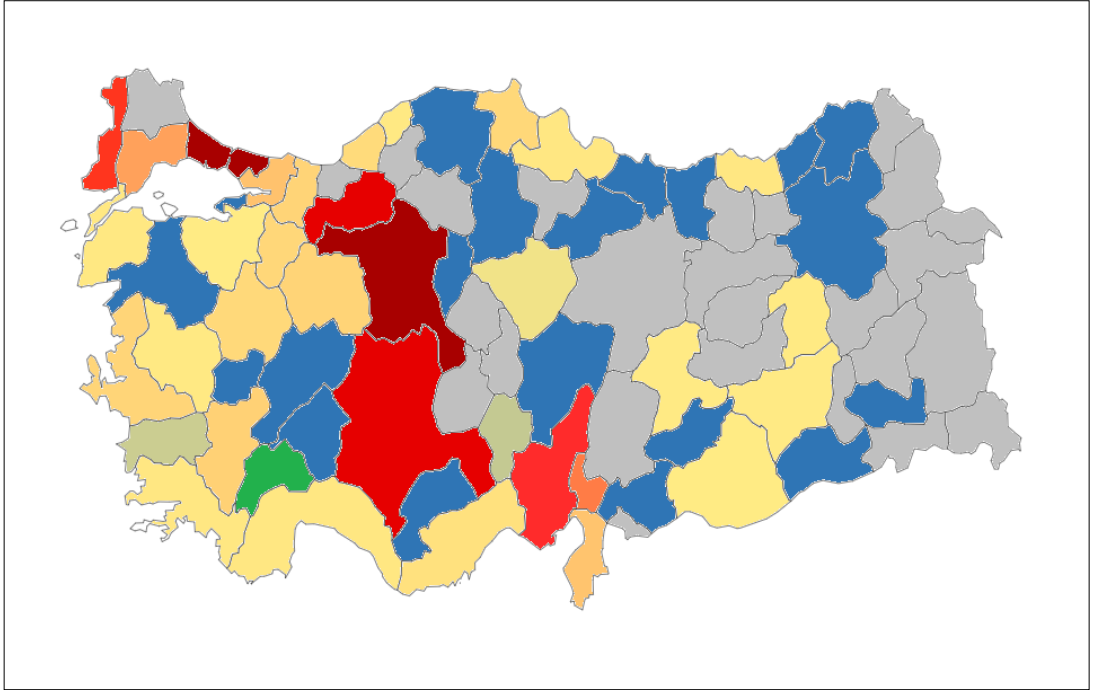
Tablo 16: Tweetleri etki yaratan kullanıcıların rolleri

	Kullanıcının Rolü		Kullanıcının Rolü
1	HUKUKÇU	16	GAZETE
2	POLİTİKACI	17	GAZETE
3	YÜKSEK TAKİPÇİLİ HESAP (POLİTİK)	18	YÜKSEK TAKİPÇİLİ HESAP (POLİTİK)
4	YÜKSEK TAKİPÇİLİ HESAP (POLİTİK)	19	ŞAHIS (YET)
5	YÜKSEK TAKİPÇİLİ HESAP (POLİTİK)	20	GAZETECİ
6	HESAP ASKIDA	21	ŞAHIS
7	GAZETECİ	22	YÜKSEK TAKİPÇİLİ HESAP (POLİTİK)
8	SİYASET YORUMCUSU	23	GAZETE
9	FİNANŞÇI	24	HESAP ASKIDA
10	EKONOMİ YAZARI	25	GAZETE
11	AKADEMİSYEN	26	ŞAHIS (YET)
12	HESAP ASKINDA	27	ŞAHIS (YET)
13	YÜKSEK TAKİPÇİLİ HESAP (GÜVENLİK)	28	YÜKSEK TAKİPÇİLİ HESAP (POLİTİK)
14	SİYASETÇİ	29	GAZETE
15	HESAP ASKIDA	30	ŞAHIS (YET)

3. *Suriyeli mülteciler hakkında dijital ortamda sorun olarak belirtilen konuların şehirler bazındaki etkileşim yoğunluğu nedir?*

Suriyeli mültecilerle ilgili olarak gönderilen olumsuz tweetlerin etkileşim oranlarının hesaplanması ve bunun iller ölçeğinde sıralanarak gönderilmesi de önem taşımaktadır. Böylece, veri setindeki tweetlerin analizinden yola çıkarak Türkiye ölçeğinde bir genel bakış elde etmek mümkün hale gelmektedir.

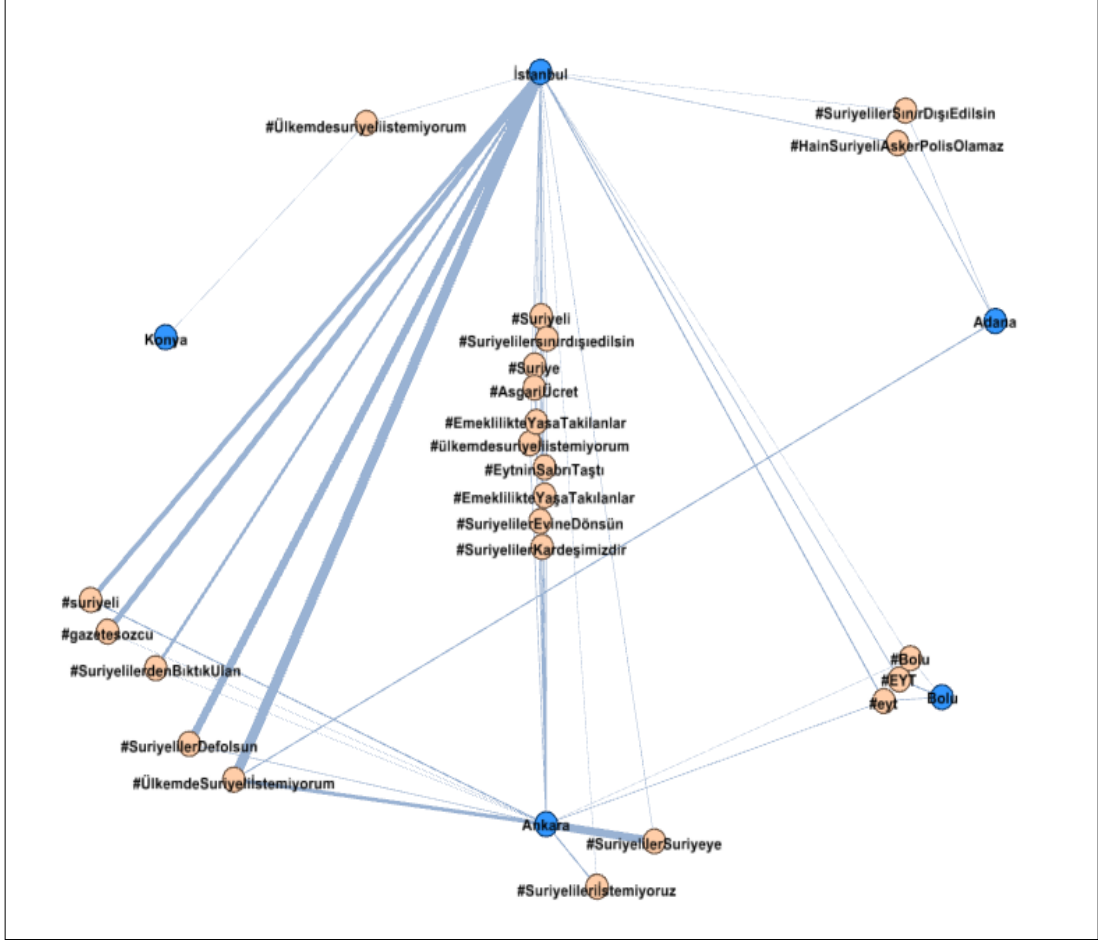
Şekil 13: İllere göre olumsuz söylem etkileşim yoğunluğu

Suriyeli mültecilere yönelik farklı temalarda sorun ifade eden ve en yüksek etkileşim oranına sahip olan tweetlerin İstanbul, Ankara, Adana, Konya, Bolu ve Edirne'den atıldığı gözlemlenmektedir. Bu şehirleri Osmaniye, Hatay gibi Suriye'ye yakın iller ve olumsuz tweetlerin yüksek etkileşim oranına eriştiği şehirlere (İstanbul, Ankara, Konya, Bolu, Edirne) komşu Eskişehir, Bilecik, Kütahya, Kocaeli, Sakarya, İzmir, Denizli gibi şehirler takip etmektedir.

Bu noktadan hareketle şehirlerdeki mülteci yoğunluğu, mültecilerin medya gündeminde ele alınış şekli, Suriyeli mültecilere yönelik verilmiş yönetsel kararlar ve siyasi iklimin Twitter'da dile getirilen söylemi ve bu söylemin almış olduğu etkileşim oranını etkilediğini belirtmek mümkündür.

Şekil 14: En fazla etkileşimi alan olumsuz tweetlerin hangi şehirden gönderildiğini ve hangi hashtagleri içerdiğini gösteren grafik

Gephi 0.9.2. ile tasarlanmış olan grafik en fazla etkileşimi alan olumsuz tweetlerin hangi şehirlerden gönderildiğini ve hangi hashtagleri içerdiğini göstermektedir. Bu yönüyle yukarıdaki haritada olumsuz Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz söylemlerin en yoğun yaşandığı şehirlerin hangi hashtagleri kullandığı belirlenmiştir. Hashtagler toplanırken mention'ların toplanma sürecine benzer bir yol izlenmiştir. Kimi zaman tweetlerde pek çok farklı hashtag bir arada kullanılmasına rağmen ilk kullanılan hashtag en önemli olan kabul edilerek araştırmanın veri setine dahil edilmiştir.

Bu şehirlerden gönderilen ve Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz ifadeler içeren tweetlerde kullanılan hashtagler yukarıdaki grafikte görselleştirilenlerden daha fazla

olmakla birlikte grafikteki karışıklığı engellemek üzere düğümler arasındaki “arasındalık merkeziliği” sayısı göz önünde bulundurulmuştur. Arasındalık merkeziliği 0’dan büyük olan tüm değişkenler veri setinden çıkartılarak görsel sadeleştirilmiştir.

4.7. Genel Değerlendirme ve Tartışma

Çalışma kapsamında Twitter’den toplanmış olan ve büyük veri özelliği taşıyan veri setinin incelenmesi sonucunda Suriyeli mültecileri misafir eden Türk toplumunun Suriyeli mültecilere yönelik düşüncelerine, bu süreçteki önemli aktörlere ve şehir bazında Suriyeli mültecilere yönelik görüşlerin neler olduğu noktasında önemli ve alana katkı sunacak özgün bulgular elde edilmiştir.

Araştırmanın ilk sorusu Suriyeli mülteciler hakkında dijital ortamda gerçekleştirilen tartışmalarda Türk toplumu tarafından sorun olarak görülen konuların neler olduğu ve bu sorunların yüzdesel olarak dağıldığında ortaya nasıl bir tablo çıkardığı saptanmıştır. Bu noktada toplumsal konular, sebebi belli olmaksızın olumsuz söylemlerde bulunma veya nefret söylemi bu dağılımda en dikkat çeken başlıklar olmuştur.

Bu iki ayrı temanın üzerinde durmak, göç yaklaşımları ve halkla ilişkilerin bu konuya sunabilecekleri katkıyı irdelemek önem taşımaktadır. Toplumsal konular üzerine dile getirilen hoşnutsuzlukların başında toplumsal güvenlik ve ekonomi konuları gelmektedir. Bu noktada Twitter’da ifade edilen görüşlerin analiz edilmesinden yola çıkarak Türkiye’deki kullanıcıların Suriyeli mülteciler hakkında Avrupa’dakine benzer söylemlerde bulunduğunu belirtmek mümkün hale gelmektedir.

Diğer yandan, Teyit.org’un çalışmasından (2017) yola çıkarak Suriyeli mülteciler hakkında dolaşıma giren yanlış haberlerin varlığının çoğunlukla ekonomik konularda dile getirildiği, aynı zamanda toplumsal güvenliğe yönelik de haberlerin var olduğu görülmektedir. Bu durumda yanlış haberlerin de kamuoyu üzerinde etkisinin olduğunu ve dijital söylemlere yön verdiğini belirtmek mümkün hale gelmektedir.

Bu başlıkları ayrı ayrı ele almak gerekirse toplumsal konular başlığının bir alt başlığı olarak Suriyeli mültecilerin toplumsal güvenliğe dair sorun oluşturduğunu ifade eden tweetler %47 orana sahiptir. Bu demek oluyor ki toplumsal konular

başlığının yaklaşık olarak yarısı toplumsal güvenlik ve mülteci konusunu bir arada dile getiren tweetler içermektedir. Bu konuda takınılan tutumun nedenini Türkiye'nin gündemi, tarihsel süreçte oluşan kolektif düşünceler ve kültürel sebeplerle açıklamak muhtemeldir.

Hofstede'nin kültürel boyutları perspektifinden yaklaşıldığında bunu yüksek belirsizlikten kaçınma tutumuyla açıklamak mümkündür. Çünkü, Türk toplumu Hofstede Insight (2019) rakamlarına göre belirsizlikten kaçınmada yüksek bir skora (85/100) sahiptir. Diğer yandan, Gudynkunst ve arkadaşlarının (2001:55,56) kaygı ve belirsizlik yönetimi teorisine bu noktada atıfta bulunmak gerekmektedir. Çünkü bu döngüde belirsizlik kaygıyı, kaygı ise iki grup arasındaki iletişimin kalitesini etkilemektedir. Belirsizlikten kaçınma hali ise, belirsiz olduğu düşünülen konu veya grup hakkında bilgi edinme fırsatlarını azalttığından entegrasyon süreci bir kısır döngüye girmektedir. Farklı parametrelerin (dil, coğrafi izolasyon, gündem vb) belirsizliğe veya başka bir deyişle grupların birbirleri hakkında bilgi edinmemesine sebep olması dolayısıyla Suriyeli mültecilerin toplumsal güvenlik konularıyla anılıyor olması muhtemeldir.

Diğer yandan %23 ile ekonomi noktasında mültecilere yönelik pek çok olumsuz ifade kullanılmıştır. Bu gibi ifadelerin dile getirilmesinde ekonomik olarak sıkıntıların deneyimlendiği bir periyoddan geçiliyor olmasının etkisinin bulunduğunu belirtmek mümkündür. Diğer yandan, Suriyeli mültecilerin ekonomideki etkisine değinen tweetlerde pek çok farklı rakamın gözlemlendiği, Suriyeli mültecilere yönelik yardım fonlarının kaynağına ve miktarına yönelik doğru bilgilerin bilinmediği gözlemlenmektedir. Bu durum göçle ilgilenen kurumsal aktörlerin, verimli bir entegrasyon zemini yaratırken Türk toplumunun daha teşvik edici olmasını sağlamak noktasında stratejik ve aktif bilgilendirme süreçlerini gerçekleştirmesi ile çözülebilir.

Ekonomik perspektifteki sorunu tanımlarken Lockwood'un (1976) önermesini hatırlamakta fayda bulunmaktadır. Yazar, çıkar çatışmalarının bir toplumda güç ilişkilerini kurumsallaştıran önemli kavramlardan birisi olduğunun ve başkaları üzerinde iddia edilen gücün ise toplumda çatışan grupların oluşmasında belirgin bir özelliği olduğunun altını çizmektedir. Suriyeli mülteciler ise durumu uzun süreli göçe

dönüşmüş, zorunlu ve reaktif bir şekilde uluslararası göç gerçekleştirmiş bireylerdir ve ekonomi bağlamında Twitter’da ifade edilen söylemlerin onların misafir oldukları toplumda çatışmanın taraflarından birisi gibi görüldüğü yorumunun yapılmasına olanak tanımaktadır. Fakat bu durum yine Lockwood’un öne sürmüş olduğu sistem entegrasyonunun gerçekleşmesini zorlaştırmakta, dolayısıyla sosyal entegrasyon da zorlaşmakta veya gerçekleşmemektedir.

Mülteciler Esser’in entegrasyon şemasına göre kültürlenme aşamasını sağlayıp bilgi, yetenek, yaşam tarzı hakkında bilgi sahibi olsalar dahi konumlanma sürecine yani hak, eğitim ve gelir elde etme aşamasına geçememesi muhtemeldir. Veri setinde bulunan vatandaşlık, eğitim bursu veya istihdam konularında toplumun Suriyeli mültecilere ekonomik konuların yanında bu konularda da fazlasıyla tepki gösterdiği gözlemlenmektedir. Bu durum Esser’in şemasındaki etkileşim, yani sosyal boyuttaki entegrasyon sürecine geçişi zorlaştırmaktadır. Bu durumun Suriyeli mültecileri misafir eden Türk toplumu ve Suriyeli mülteciler arasındaki iletişim boşluğunu genişletmekte, uzun vadede toplumu olumsuz etkileyecek sorunlara potansiyel oluşturmaktadır.

Suriyeli mülteciler hakkında dijital ortamda gerçekleştirilen tartışmalarda Türk toplumu tarafından sorun olarak görülen konuların neler olduğu ve bu sorunların yüzdesel olarak dağıldığına bakıldığında toplumsal konuların hemen ardından negatif söylem/nefret söylemi kategorisi %28’lik bir oran ile gelmektedir.

Bu durumu da belirsizlikten kaçınma hali ve kaygı ve belirsizlik yönetimi teorisiyle açıklamak mümkün olmakla birlikte Novinger’in (2011) kültürü algı ve davranış olarak ikiye ayırdığı yaklaşımla açıklamak mümkündür. Bilindiği üzere engatif bir söylemin veya nefret söyleminin dile getirilmesinde ön yargıların davranışa, yani nefretin kamuya açık bir alanda, tekrar üretilebilecek şekilde, bir grubu hedef göstererek ifade edilmesine, dönüştüğü bir süreç söz konusudur.

Çalışmanın ilk bölümünde Gould (2003) ve Slavova’nın (2006) fikirlerinden faydalanılarak dile getirildiği gibi bu durum algıların farklı kültürlerden insanlarla kurulan iletişimde stereotipler veya önyargıları oluşturması sebebiyle önemli bir rolü olduğunu, aynı zamanda davranışsal sürecin bir parçası olan sözel ve sözel olmayan davranışları da etkilediğini söylemek mümkündür. Diğer yandan, Lippmann’ın (1998)

öne sürdüğü “sözde çevreler” terimini hatırlamak da önemlidir. Bu sözde çevreler günümüzde dijital medyanın pek güvenilir olmayan bilgi akışıyla dahi oluşmuş olabilir. Bu durum önyargı, stereotip ve ayrımcılık gibi kavramların oluşmasını da tetiklemektedir. Bu sebeple nefret söyleminin oluşmasına zemin hazırlayan sebepleri tespit etmek önemlidir.

Çalışma kapsamında bu tespit sosyal ağ analizi gerçekleştirilerek yapılmıştır. Bu noktada, şehirler bazında gönderilen tweetler tematik olarak görselleştirilmiştir. Negatif söylem/nefret söylemi düğümünün yanısıra en fazla toplumsal konular düğümü ile bağlantı kurulmuştur. Bu da nefret söyleminin temelinde toplumsal konuların alt kırılımları olabileceğine işaret etmektedir. Bu durum da toplumsal konular bağlamında üretilen bir çözümün, nefret söylemini azaltacağına yönelik bir işarettir.

Çalışma kapsamında şehirler bazında Suriyeli mültecilere yönelik söylemin nasıl dağıldığını saptamak üzere gerçekleştirilen sosyal ağ analizinin sonuçları İstanbul’un mültecilere yönelik olumsuz ifadeler noktasında ilk sırada geldiğine işaret etmektedir. İstanbul’da mültecilere yönelik oluşmuş olan her kamuda yüksek miktarda tweet gönderilmiştir. Toplumsal konular, negatif söylem/nefret söylemi ve eşitsizlik hissi temalarının her biriyle yoğun bağlantılar yaşayan İstanbul’u Ankara takip etmektedir. Ankara’dan gönderilen tweetlerde toplumsal konular ve negatif söylem/nefret söylemi temaları ile daha yoğun bir bağ varken eşitsizlik hissi temasıyla bir öncekilere nazaran daha zayıf bir bağ bulunmaktadır. Büyük şehirlerin her bir temayla ilişkilmesinde mülteci sayısının veya Twitter kullanıcı sayısının daha fazla olmasının katkısı olduğunu belirtmek mümkündür.

Suriyeli mülteciler hakkında dijital ortamda öne sürülen ifadelerde muhatap olarak görülen kişiler ve etkileyicileri tespit etmek üzere tasarlanmış ikinci araştırma sorusu cevaplanırken de sosyal ağ analizi kullanılmıştır. Bu bağlamda İstanbul ve Ankara bir öncekine benzer şekilde en yoğun bağlantıların gözlemlendiği şehirler olmuşlardır. İstanbul’da mülteci konusu dile getirilirken en fazla siyasetçiler ve gazeteler, Ankara’da mülteci konusu dile getirilirken en fazla mülteci konusunda tweet gönderen bir kullanıcı ve siyasetçilerin isimleri anılmıştır. İzmir de ise gazeteler ve siyasetçiler

ile etkileşim söz konusudur. Araştırma kapsamında kalan şehirlerde gazete ve politikacıların isimlerinin anıldığı gözlemlenmektedir.

Bu durum Suriyeli mülteciler konusunda gazetelerde yayımlanmış olan haberlerin dikkat çektiğine ve belirleyici olduğuna işaret etmektedir. Bu nedenle yukarıda bahsedilen sözde-çevrelerin veya düşüncelerin oluşumunda çevrimiçi gazetelerin önemli bir yeri olduğunu ifade etmek mümkündür. Diğer yandan, politikacıların bu konuda söylediklerine toplumun önem verdiği ve toplumun da görüşlerini ifade etmek veya bu konuda bir sorun bildiriyorsa çözüme kavuşturmak noktasında politikacıları muhatap kabul ettiğine işaret etmektedir.

Kullanıcıların etkileşime girdikleri etkili kullanıcıların rolleri de önemlidir. Twitter’da paylaştıkları gönderilerin etkileşim oranına bakıldığında kamuoyunun dikkatini çeken kullanıcılar mevcuttur. Bu noktada politika ile ilgili görüşler bildiren yüksek takipçili hesapların ve “Emeklilikte Yaşa Takılanlar” temasını gündemine almış şahısların göndermiş oldukları tweetlerin fazlasıyla etkileşim aldığı gözlemlenmektedir. Bu da yeni medyanın, halkla ilişkiler pratiğinin entegrasyon sürecinde muhatap olması gereken yeni aktörlerin bulunduğunu ve göç olayıyla ilgili değilmiş gibi gözükken farklı kamuları da gözlem altında tutması gerektiğini ortaya çıkarmaktadır.

Suriyeli mülteciler hakkında dijital ortamda sorun olarak belirtilen konuların şehirler bazındaki etkileşim yoğunluğunu ölçmeyi amaçlayan araştırma sorusuna cevap olarak İstanbul, Ankara, Adana, Konya, Bolu ve Edirne gibi şehirlerden atılan tweetler göz önünde bulundurulduğunda mültecilerle ilgili yoğun bir dijital etkileşimin söz konusu olduğu gözlemlenmektedir. Bu başlık altında değinilen dijital etkileşimi aynı zamanda sorunun ne kadar derinleştiğine ilişkin bir işaret olarak yorumlamak mümkündür. Bu durumun bu şehirlerde mültecilerle karşılaşma ihtimallerinin yüksek olması ve gündelik hayatın doğrudan etkilenmesi ile ilintili olması muhtemeldir.

İstanbul ve Ankara’nın Türkiye’nin ekonomik ve siyasi merkezi olması mülteciler bakımından hayatta kalma, hatta seyahatlerine devam edebilmek adına fırsatları arttırmaktadır. Bu şehirlerden İstanbul, Türkiye’de hali hazırda en fazla Suriyeli mülteciyi barındıran şehirdir. Bir önceki araştırma sorusu ise İstanbul’dan atılan

tweetlerde mültecilerin toplumsal konulara yönelik bir sorun oluşturduğu belirgin şekilde gözlemlenmiştir. İstanbul'dan gönderilen tweetlerde toplumsal konularda en baskın gelen alt başlıklar Suriyeli mültecilerin güvenlik ve ekonomi noktasında sorun oluşturduğunu ifade edilmesidir. Suriyeli mültecilere yönelik tweetlerde ifade edilen olumsuzluklar Ankara'da toplumsal güvenlik ve sosyal/kültürel konularda hissedilen sıkıntı alt başlıkları etrafında yoğunlaşmaktadır.

Bu bağlamda İstanbul'da ekonomik konularda mültecilere yönelik olumsuz ifadelerin kullanılmasınır sürpriz değildir. Çünkü İstanbul, sahip olduğu ekonomik sirkülasyon sebebiyle pek çok farklı iş fırsatı sunmaktadır. Bu sebeple, mültecilerin bu şehre olan yönelimini iki farklı yaklaşımla açıklamak mümkündür. Bunlardan ilki göçün yeni ekonomisidir. İstanbul'a göç kararı alırken topluluğun karşılaşılabileceği ekonomik riskleri dağıtarak azaltmak istemesi muhtemeldir. Böylece hayatta kalma, yeni bir ülkede tutunma ve iyi yaşam şartları sağlama veya göçe devam etme gibi olumlu durumlar ortaya çıkmaktadır. İkincisi ise ağ teorisidir. Göçmen ağları hedef ülkeye daha önce gitmiş üyeler tarafından oluşturulan ve yeni gelen üyeler için optimum yaşam seviyesinin yaratılmaya çalışıldığı yapılardır. İstanbul, sayıca en fazla Suriyeli mülteciyi barındıran şehir olduğundan buraya gelen Suriyeli mültecilerin yaşam standartlarını yükseltmesi ve yeni fırsatlarla tanışması kolay olmaktadır.

Veri setindeki içerikler mevcut durumda Suriyeli mülteciler ve onları misafir eden Türk toplumu arasında bir iletişim boşluğu olduğuna işaret etmektedir. Mültecilerin oluşturmuş olduğu sosyal ağlar göz önünde bulundurulduğunda böyle bir iletişim boşluğu mevcutken yerel halk ve mülteci komünitesi arasında iletişim kurulamamakta, kültür ve bilgi alışverişi gerçekleştirilememektedir. Bu durumun İstanbul ve Ankara ölçeğinde gönderilen tweetler göz önünde bulundurulduğunda toplumsal güvenlik sosyal/kültürel kırımlarda olumsuz ifadeler içeren içeriklere sebep olması muhtemeldir. Çünkü birbirine kültürel olarak yabancı ve iletişimin sınırlı olduğu bir yapı belirsizliğe sebep olmakta, dolayısıyla tedirginliği arttırmakta ve sonuç olarak gruplararası iletişimin kalitesine zarar vermektedir. Toplumsal konulara yönelik sorun ifade eden tweetlerin yanısıra sayıca yoğun şekilde negatif söylem ve nefret söylemi içeren tweetlerin gönderiliyor olması ve bu şehirlerde en sık kullanılan hashtaglerin de bu duruma yönelik bir işaret olarak yorumlanabilir. Çünkü İstanbul'da

#ÜlkemdeSuriyeliİstemiyorum hashtag'i yoğun şekilde twwt içeriklerinde kullanılırken Ankara'da ise #SuriyelilerSuriyeye hashtag'i kullanıcılardan yoğun bir etkileşim elde etmektedir.

Adana, Konya, Edirne ve Bolu illerinde Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz tweetlerin sahip olduğu etkileşim oranı birbirine yakındır. Bolu'da ismi önceden anılan Adana ve Konya'ya yakın oranlar çıkıyor olmasını bu şehirdeki Twitter kullanıcı sayısı ya da profilinde şehir ismi belirten kullanıcı sayıları ile açıklamak mümkündür. Çünkü en yalın haliyle bu şehirlerdeki mülteci sayıları karşılaştırıldığında Bolu'dan daha fazla mülteciye ev sahipliği yaptığı belirgin şekilde gözlemlenmektedir. Ayrıca tartışma gündemindeki beraber yaşanmak istemediğine yönelik katı söylem de bu duruma işaret etmektedir.

Adana ve Konya'da en çok kullanılan hashtag #ÜlkemdeSuriyeliİstemiyorum hashtag'idir. Bu durum yukarıda ifade edildiği gibi göçmen ağları ve bu ağlar ile yerel halk arasında bulunan iletişim kopukluğunun belirsizliğe dolayısıyla tedirginliğin artmasına yol açmasıdır. Bu döngü doğal olarak gruplar arasındaki iletişimin niteliğinin düşmesine sebep olmaktadır. Bolu'da ise #EYT hashtaginin yoğun şekilde kullanıldığı gözlemlenmektedir. Bu noktada Bolu'dan gönderilen tweetlerde Suriyeli mülteclere yönelik gönderilen tweetlerin gündeminin daha çok eşitsizlik hissi ve ekonomik konular çerçevesinde şekillendiğini belirtmek mümkün hale gelmektedir. Edirne'den gönderilen tweetlerin hacmi rahatsızlık duyulan konunun saptanmasına olanak tanımamakla birlikte negatif söylem veya nefret söylemi içeren bir tweetin yoğun etkileşim aldığı gözlemlenmektedir.

Yukarıda değerlendirilen bulgulardan yola çıkarak yerel halkın mültecilerin entegrasyonunu destekleyen bir düşünce yapısına nasıl teşvik edileceğine yönelik Turton (2003)'ün görüşlerini hatırlamakta fayda bulunmaktadır. Turton (2003) zorunlu göç noktasında göçmenlere odaklanmaktansa kendimize odaklanmayı tavsiye eder. Çünkü, bir noktada zorunlu göçmenlerin gitmiş oldukları toplumların bireylerinden bir talepleri söz konusudur. Bu toplumun bireylerinden üyelik, vatandaşlık ve demokratik liberalizm gibi konuların gözden geçirilmesini ve kendisi

ve çocukları için iyi bir hayat arayan ihtiyaç halindeki insanlara karşı ne derece sorumluluk hissedildiğini düşünmesini talep eder.

Bu bağlamda Türk toplumunun en doğru şekilde bilgilendirilmesi empatiyi geliştirerek, entegrasyon sürecine katkı sunacaktır. Diğer yandan, mültecilerin de kendilerini uzun süre misafir eden Türk toplumuyla güçlü bir kimliklenme yaşamak noktasında istekli olması ve uyum sürecine olumlu yaklaşması önem taşımaktadır.

Bu sebeple, daha önce de belirtildiği gibi, sivil toplumun işlerliği, göçmenler ve hedef ülke toplumunun bireyleri arasındaki iki yönlü iletişim ve bu iletişimin eşitler arasında kurulan bir iletişim şeklinde kurgulanması ve teşvik edilmesi entegrasyon sürecinin başarıyla tamamlanması için önem arz etmektedir. Bu da belirtilen aktörlerin halkla ilişkileri ve iki yönlü simetrik iletişimi efektif şekilde kullanması, kamuların ihtiyaçlarına cevap vermesi ile doğrudan ilişkilidir.

Ayrıca Kim'in (2015) düşünceleri de strateji kurarken tekrar hatırlanmalıdır. Kim'in (2015) teorisi bağlamında yaklaşıldığında ikili kültürlerarasılık teorisi bir kültürden vazgeçiş ve başka bir kültüre adapte olmayı içermektedir. Bu vazgeçiş sürecinde birey ilk olarak stres yaşamaktadır. Bu stresin, yeni kültüre adapte olmayı teşvik eden bir toplumsal destek olmadığında artacağı ve yerel halkla mülteciler arasındaki kültürel ve iletişimsel boşluğun genişleyeceği açıktır.

Bu bağlamda yerel halkın mültecilerin entegrasyon sürecini fikirsel ve pratik olarak destekliyor olması sürecin kolaylaşması ve etkisinin artması bakımından bir gerekliliktir. Halkla ilişkiler disiplini entegrasyon sürecinde yerel halkı mültecilere daha olumlu ve temelinde empati yatan bir perspektifle yaklaşmaya teşvik etmek üzere yeni açılımlar sağlayabilir. Bu bağlamda halkla ilişkilerin yukarıdaki sorun noktaları gözetilerek temelinde empati yatan, Suriyeli mültecilerin gelmiş oldukları toplumun kültürüyle tam etkileşimini teşvik eden ve kimliklenmeye olanak tanıyan, tedirginliği azaltarak gruplararası iletişimin niteliğini organik bir şekilde arttıran bir bakış açısını mültecileri misafir eden Türk toplumunda nasıl oluşturabileceğinin tartışılması gerekmektedir.

Literatürde bahsedildiği üzere Jefkins (1998) halkla ilişkilerin bilgilendirme rolüne değinmektedir. Hutton (1999) ise halkla ilişkiler için stratejik ilişki yönetimi rolüne

dikkat çekmekte ve disiplini ikna edici, savunucu, eğitimci, bilgi sağlayıcı gibi bileşenlerle tanımlamaktadır. Bu yönüyle halkla ilişkilerin entegrasyon sürecinde toplumda mültecilere yönelik ön yargılarını ortadan kaldırmak, yanlış haberlerin etkisini azaltmak ve doğru bilgiyi sağlayarak gruplar (Türk toplumu ve mülteciler) arasındaki belirsizliği azaltmak gibi bir işlevi olacağını belirtmek mümkündür. Bu disiplinin entegrasyon sürecini güçlendirmek noktasında konuyla ilgilenen kurumsal aktörler tarafından uygulanması mümkündür.

Ayrıca Grunig ve Hunt (1984), iletişimde önemli bir yeri bulunan Bernays ve Robinson gibi araştırmacıların halkla ilişkileri sosyal bilimler altında konumlandığını sosyal bilimlerin ise iletişim bilimleri, psikoloji, ekonomi, sosyoloji, sosyal antropoloji, siyaset bilimi, coğrafya gibi alt disiplinleri içerdiğini belirtmektedir. Bu yönüyle halkla ilişkiler sosyal bilimlerin bir alt dalı olarak, sosyal bilimlere ilgilendiren mülteci ve göç konusuna yeni bir perspektif sağlamak ve bu konuda tanımlanmış sorunlara çözümler üretmek noktasında fayda sağlama potansiyeli bulunan bir disiplindir.

Görüldüğü üzere Suriyeli mültecileri misafir eden Türk toplumunda mültecilere yönelik olarak farklı kamuların oluştuğu gözlemlenmektedir. Veri setindeki tweetlerin Suriyeli mültecilerle ilgili olarak %71'i olumsuz ifadeler içermekle birlikte en büyük payın %30 ile "Toplumsal Konular" başlığında toplandığını belirtmek mümkündür. Bu başlığın alt başlıklarındaki dağılım gözlemlendiğinde ise %47 ile toplumsal güvenliğe yönelik kaygıların ve %23 ile ekonomik kaygıların önemli bir etkisi olduğu gözlemlenmektedir. Bu noktada iki farklı konu etrafında öbeklenmiş kamuların bulunduğu gözlemlenmektedir. Kamuların oluşumuna yanlış haberler, gündemdeki haberler ve bazı münferit olayların etki ettiğini belirtmek mümkündür. Bu durum ise kamuları bilgilendirirken esnek, dinamik, araştırma aşamasını doğru gerçekleştiren ve kendini sık sık güncelleyerek bu bilgiyi kamulara aktaran bir halkla ilişkiler stratejisini gerektirmektedir.

Konstrüktivist ve anlaşma oryantasyonlu bir halkla ilişkiler perspektifi bu süreçte fonksiyonel bir yaklaşım olması muhtemeldir. Fakat bu süreçte normatif doğasıyla Mükemmel Halkla İlişkiler perspektifi bir rehber ve sonuçları ölçmek için bir referans

noktası olmalıdır. Mükemmel Halkla İlişkiler perspektifinin temelinde ise iki yönlü bilgi akışının önemsendiği, etik kodları ve idealleri olan, kamuların sorunlarını anlamayı amaçlayan ve tarafsız bir noktada bulunan bir halkla ilişkiler anlayışı söz konusudur.

Bu bağlamda halkla ilişkilerin dört safhası göz önünde bulundurularak takip eden şekilde bir yol haritası çıkarmak mümkündür. Belirtildiği üzere sürecin tümüne konstrüktivist ve anlaşma oryantasyonlu bir yaklaşıma sahip, normatif olarak mükemmel halkla ilişkiler anlayışını benimsemiş bir bakış açısı hakim olmalı, halkla ilişkiler uygulaması süreçte aktif rol oynayabilecek kurumsal aktörler tarafından gerçekleştirilmelidir.

Sürecin araştırma aşamasında sosyal medyanın pek çok farklı konuda kamuların hangi temalar etrafında öbekelediği anlaşılmakta, kamuların gündemle değişen akışkan yapısını ve ana sorun noktalarını belirlemek kolaylaşmaktadır. Bu yönüyle toplumun mültecilerin entegrasyonunu destekleyen bir bakış açısına sahip olması üzere çalışmalar gerçekleştirilirken sosyal ağlardan toplanan veriler kamuoyunun bakış açısını anlamada ana veri kaynaklarından bir tanesi olmalıdır. Bulgular, toplumun toplumsal güvenliğe yönelik ve ekonomik konulara yönelik hassas bir yapıya sahip olduğunu ve bunun mülteci entegrasyonunu desteklemek noktasında bir fren mekanizması yarattığına işaret etmektedir. Aynı temalardaki ön yargılara Avrupa'daki sosyal ağ platformlarında da rastlamak mümkündür.

Diğer yandan, araştırma safhasında sorunu konum olarak saptamak öncelik belirleme sürecinde önem taşımaktadır. Araştırma safhasında sosyal ağlardaki etkileşim in yoğunluğunun ölçülmesi hangi şehirlerde sorunun yoğunlaştığını saptamak açısından bir çözüm olabilir. Bu duruma bir çözüm getirmek sorunun (mültecilere karşı takınılan olumsuz tavır, yalan haberlerin etkisi, önyargılar) başka şehirlere yayılmasını engellemek açısından önemlidir. Çalışma çerçevesinde, kimi şehirlerde mülteci sayısı daha fazla olsa dahi sosyal ağlarda mülteciler hakkında ifade edilen olumsuz görüşlerin büyük şehirlerde daha yoğun yankı bulduğu gözlemlenmektedir.

Son olarak mülteciler görüş bildiren aktörlerin kimler olduğu, bu kişilerin neler ifade ettiği ve sürece nasıl dahil edilebileceği belirlenmelidir. Gönderdikleri tweetlerle yüksek etkileşime ulaşmış olan kişilerin veya mültecilerle ilgili sorunlar dile getirilirken muhatap kabul edilen kişilerin bu konudaki fikirlerinin ne olduğu, nasıl bir ortak paydada buluşulabileceği, entegrasyonu teşvik eden bir zemin buluşmanın ne şekilde gerçekleştirilebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Çalışma çerçevesinde basın organlarının ve politikacıların ağırlıklı olarak muhatap kabul edildiğini gözlemlemek mümkündür. Bu kişilerin dijital sosyal mecralarda nasıl kanaat önderlerine dönüşebileceği, dile getirdikleri sorunlara çözüm önerileri sunarak düşünülmelidir.

SONUÇ

Bu çalışma toplumu mültecilerin sosyal entegrasyon sürecine daha olumlu yaklaşmaya teşvik edecek bir anlayışın halkla ilişkiler ile geliştirilmeye ynelik bir teorik zemin ortaya koymayı hedeflemektedir. Çalışmanın sonuçları, sosyal entegrasyon sürecinin teknik ve bürokratik süreçten bağımsız pek çok farklı parametresinin olduğunu ortaya koymuştur.

Bu parametreler sosyal ağlardan toplanan büyük verinin metin madenciliği algoritmaları kullanılarak analiz edilmesi sonucunda elde edilen çıktıları olarak elde edilmiştir. Bu yönüyle, yarı-otomatik içerik analizini ve sosyal ağ analizinin çalışmanın temasının barındırdığı gibi sosyal konular hakkında elde edilen büyük veri setlerini analiz etmek için verimli şekilde kullanılacak bir yaklaşım olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca büyük veri setlerinin bir olguyu anlamak üzere çok boyutlu ve detaylı bir pencere sağladığı çalışmanın bulgularıyla bir kere daha teyit edilmiştir.

Araştırma sorularına yönelik bulgularda halkla ilişkiler sürecine yön verecek çeşitli bulgular elde edilmiştir. Bu bulguları takip eden şekilde sıralamak mümkündür. Siyasetçilerin yanısıra gazeteler, spesifik konulara yoğunlaşmış yüksek takipçili hesapların da mülteciler hakkında gönderdikleri tweetlerle yüksek etkileşim oranlarına ulaştıkları gözlemlenmiştir. Mültecilere yönelik olumsuz ifadeler içeren tweetlerin etkileşim noktasında İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlerde yoğunlaştığı gözlemlenmektedir. Diğer yandan toplumsal güvenlik ve ekonomi konuları temel alınarak geliştirilen olumsuz ifadelerin sıklıkla dile getirildiği saptanmıştır.

Toplumu mültecilerin sosyal entegrasyon sürecine daha olumlu yaklaşmaya teşvik edecek bir anlayışın halkla ilişkiler ile geliştirilmeye çalışıldığı bir süreçte planlama aşamasında bu durumu yavaşlatan ve yukarıda bahsedilen sorun noktaları, toplumun kültürel yapısı ve mültecilerin mevcut durumu, ihtiyaçları ve geliştirmiş oldukları göçmen ağlarının fonksiyonu doğru şekilde anlaşılmalıdır. Bu sürecin planlama aşamasında kurumlar mültecileri misafir eden Türk toplumu ve Suriyeli mülteciler arasında bilgi akışı ve etkileşimi iki yönlü şekilde sağlamanın yollarını aramalıdır.

Çünkü, bilgi eksikliğinin yaşandığı durumlarda yanlış haberlerin etkisinin artması ve bunun iki grup arasında olumsuz anlamda gelişen bir kutuplaşmaya sebep olması muhtemeldir. Aynı zamanda bilgi akışı olmaması iki grup arasında belirsizliği yükseltmekte ve bu durum da kaygının artarak gruplararası iletişimin düşmesine sebep olmaktadır. Böylece iki grubun konsensüse varmasına olanak tanıyan verimli bir zeminin oluşturulma ihtimali ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın sonucunun en önemli katkısı Twitter'dan elde edilmiş olan verilerin analiz edilerek elde edilen bulgular göz önünde bulundurularak sosyal entegrasyon sürecine halkla ilişkilerin ne şekilde katkı sağlayacağını anlaşılmasıdır. Bu yol haritası halkla ilişkilerin dört aşamasını içermekte ve açıklanmaktadır.

Halkla ilişkiler uygulaması sürecinde mesajları kurgulanırken Türk toplumunu doğru bilgilendiren, etik değerleri gözeten, Suriyeli mültecilere yönelik ön yargıları ortadan kaldıran ve bunu gerçekleştirmek üzere, basın organlarının sosyal ağlarda aldığı etkileşimi de göz önünde bulundurularak, basın organlarıyla iletişimi önemseyen ve sosyal ağlarda dolaşıma giren yanlış haberlerin etkisini azaltmayı hedefleyen bir yol izlenmelidir. Konstrüktivist halkla ilişkiler bakış açısı mesaj kurgulama sürecinin merkezinde olmalı, toplumsal güvenlik ve ekonomi noktasında Suriyeli mültecilerin etkisi hakkında İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlerde bilgi sağlama süreçleri gerçekleştirilmelidir.

Ayrıca hem Türk toplumunun kültürel bileşenleri noktasında Suriyeli mültecilerin bilgilendirilmesi hem de Suriyeli mültecilerin kültürel bileşenleri, neden Türkiye'de oldukları, büyük şehirlere neden göç ettikleri, hayatlarını nasıl sürdürdükleri, gerçekleştirilen yardımların kapsamı ve kaynağı hakkında Türk toplumunun bilgilendirilmesi gerekliliği çalışmanın bulguları göz önünde bulundurulduğunda önem arz etmektedir. Bu durum kültürel anlamda yüksek belirsizlikten kaçınma durumu sebebiyle bilgi alışverişi sınırlı kaldığı bir durumda Türk toplumunun Suriyeli mülteciler hakkında bilgi sahibi olmasına olanak tanıyacaktır ve belirsizlik azaldıkça kaygı durumu da ortadan kalkacaktır. Kaygının azalması ise gruplar arası iletişimin niteliğinin artarak entegrasyon sürecinin teşvik edilmesini ve başarı ihtimalini arttıracaktır.

Bu noktada altı çizilmesi gereken en önemli konulardan bir tanesi uygulama aşamasında iletişim stratejisinin Türk toplumunun sosyal entegrasyon sürecine destek vermesini sağlamak üzere kurgulanmasıdır. Çünkü, sosyal entegrasyon sürecinde mültecileri misafir eden toplumun bu konuya olumlu yaklaşması, mültecilere sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda rehberlik edebilmelerine de olanak tanıyacaktır. Bu durum mültecilerin Türk toplumuyla tümünden kimliklenmesi süreci daha efektif şekilde sağlanacak ve uzun vadede farklı konularda ortaya çıkabilecek çatışmalar da en aza indirilebilecektir.

Diğer yandan, göçmen ağıları sosyal entegrasyon sürecinde işlevsel şekilde kullanılabilir yapılarıdır. Toplumun göçmen ağlarında bulunan Suriyeli mültecileri sosyal entegrasyon noktasında desteklemesi ve bu ağlara kültür, toplumsal normlar ve entegrasyonun gerekliliği noktasında iletilen mesajlar entegrasyon noktasında konsensüse kolektif şekilde varmak adına önemli kazanımlar sağlayabilir. Diğer yandan, bu ağlara gelecekte katılması muhtemel olan Suriyeli mülteciler için sosyal entegrasyonu sağlanmış, halihazırda Türk toplumu ile etkileşim halinde olan, ev sahibi kültür ve yaşam şartları konusunda ağın yeni üyelerine bilgi aktaran bir yapıya dönüşebilir. Türk toplumu hakkında kültürel bilgi akışının gerçekleştiği bir ağa dahil olan mültecilerin topluma sosyal entegrasyon süreci ise daha başarılı şekilde sonuçlanabilir ve olası kültürel çatışma ihtimali azalır.

Uygulama aşamasında geliştirilen stratejinin yol haritasını Esser'in entegrasyon modeli göz önünde bulundurularak saptanan sorun noktasında Suriyeli mültecilerle ilgili olarak özellikle toplumda konumlanma noktasında yani yapısal boyutta sorunlara değinen tweetlerin gönderildiği gözlemlenmiştir. Yapısal boyuttaki entegrasyon haklar, eğitim ve gelir elde etmek gibi konuları içermektedir.

Nitekim, Suriyeli mültecilerin vatandaş olması, eğitim konusunda kendilerine tanınan veya yanlış haberlerin etkisiyle tanındığı düşünülen haklar, ekonomi konusunda tweetler aracılığı ile dile getirilen görüşler entegrasyonun yapısal boyutuna yönelik ciddi olumsuz görüşlerin varlığına işaret etmektedir. Entegrasyonun yapısal boyutu ise sosyal entegrasyondan bir önceki aşamayı ifade etmektedir. Entegrasyonun sosyal boyutu etkileşimi içermektedir. Bu sebeple, sosyal entegrasyonun

gerçekleştirilebilmesi için oluşturulan mesaj stratejisinin yapısal boyuttaki sorunları gidermeye yönelik olması önem taşımaktadır. Bu noktada, Suriyeli mültecilerin topluma entegrasyonunun topluma kazandıracakları uygun bir zeminde anlatılmalıdır. Diğer yandan, Suriyeli mültecilerin kendi kültürel değerlerini koruyabileceğini fakat Türk toplumunun kültürel ve toplumsal değerleriyle de uyum sağlaması gerekliliğini teşvik eden bir mesaj stratejisi kurgulanmalıdır. Böylece, kültürel değerlerini yitirme korkusunun sosyal entegrasyona olan olumsuz etkisinin azaltılması mümkündür.

Son olarak, Suriyeli mültecileri misafir eden Türk toplumunun entegrasyonu teşvik eden bir yaklaşım geliştirmesini hedefleyen bu halkla ilişkiler yaklaşımının başarısının ölçülmesi gerekmektedir. Ölçülme noktasında normatif bir halkla ilişkiler yaklaşımı olan Mükemmel Halkla İlişkiler teorisinin çıktılarının bir referans noktası olarak göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu yönüyle Türk toplumuna mülteciler hakkında ve mültecilere Türk toplumu hakkında nitelikli bilginin aktarılıp aktarılmadığı, bu bilgi akışının iki taraf için de sadece doğruları içeren bir şekilde ve etik kodları olan bir yöntemle gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği, çekirdeğinde empati, konsensüs ve toplumsal huzura ulaşmayı barındıran bir idealle gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği ve kamuların sorunlarına tarafsız bir şekilde yaklaşıp yaklaşılmadığı kontrol edilmelidir.

Diğer yandan, araştırma aşamasında mültecilere yönelik dile getirilen sorunların doğru tespit edilip edilemediği, hangilerinin hangi konumlarda yayılım gösterdiği, hangi toplumsal aktörlerin muhatap kabul edildiği veya hangilerinin ifadelerinin etkileşiminin yoğun olduğu göz önünde bulundurulup bulundurulmadığı sorgulanmalıdır.

Buna ek olarak, Esser'in öne sürmüş olduğu entegrasyon sınıflandırmasında hangi aşamaya ulaşıldığı, tümünden kimliklenme sürecinden tam olarak ne kadar uzakta olduğu da ölçüleme sürecinde kullanılabilecek referans noktaları olabilmektedir. Ayrıca, mültecilerin dahil olduğu göç ağlarının entegrasyon sürecine ne aşamada dahil edildiği ve mültecileri misafir eden Türk toplumunun bu göç ağlarıyla olan iletişiminin ne ölçüde sağlandığı önemli referans noktalarıdır.

Son olarak gruplararası belirsizliğin ne derecede düşürüldüğüne, dolayısıyla kaygının ne kadar azaldığına yönelik bir ölçek çıkarılmalıdır. Bunun sonucunda elde edilecek olan verilerin yorumlanması Türk toplumu ve Suriyeli mülteciler arasındaki gruplararası iletişimin niteliğini ve iletişimin niteliğini artırma noktasında kat edilen aşamaların önemli bir göstergesi olacaktır.

Yukarıdaki akışı ortaya koyabiliyor olmasıyla çalışma göç çalışmalarına halkla ilişkiler pratiğinin nasıl dahil edilebileceği konusunda özgün bir konuma sahiptir. Ayrıca sosyal entegrasyon bağlamında halkla ilişkiler pratiğinin katkısını ve halkla ilişkilerin iki yönlü iletişimi benimseyen yapısının sosyal konularda işlerliğini anlamak bağlamında hem göç ve entegrasyon hem de halkla ilişkiler alanına katkı sunmaktadır. Çünkü, çalışmanın literatür bölümünde halkla ilişkiler, göç ve entegrasyon konusuna yönelik detaylı bir tarama yapıldığı gibi bu iki alanın hangi ortak anlayış noktalarında birleştirilebileceğine yönelik çeşitli teorik saptamalar gerçekleştirilmiştir. Sonrasında yapılan veri analizi ile bu ortak noktalardan faydalanılarak sosyal entegrasyon sürecinde halkla ilişkilerin nasıl kullanılabilirliğine yönelik bir yol haritası çıkartılmıştır.

Diğer yandan, çalışmada kullanılan yöntem genel anlamda sosyal bilimler çalışmalarına büyük veri perspektifi, veri madenciliği ve metin madenciliği uygulamalarının, sosyal ağ analizinin nasıl dahil edilebileceğini gösteren bir yol haritası olarak tanımlanabilir. Çünkü, sosyal ağlardan toplanan bir veri setinde evren-örneklem konusuna nasıl yaklaşılacağına yönelik bilgiler paylaşmakta, veri setleri oluşturulurken gerçekleştirilen ön işlem süreçlerinden bahsedilmekte, bir metin madenciliği süreci geliştirilmekte ve bunun sosyal bilimler perspektifinden hangi teknik bağlama oturtulabileceği tartışılmaktadır.

Çalışma hem göç araştırmaları için hem de halkla ilişkiler araştırmaları için bir tartışma zemini oluşturmaktadır. Gelecekte gerçekleştirilecek olan araştırmalarda, araştırmacıların kimi noktaları göz önünde bulundurması elzemdir. Bu sebeple çalışmanın bir sonucu olarak çeşitli önerilerde bulunulması gerekmektedir. Sosyal ağlarda gün geçtikçe daha hızlı, daha yüksek hacimle ve daha fazla çeşitliliğe sahip veri akışı söz konusudur. Bu sebeple büyük veri konsepti ve metin madenciliği sosyal

bilimler alanında daha yaygın şekilde kullanılmalıdır. Bu noktadan hareketle Türkçe veri setlerinin otomatik bir şekilde sınıflandırılabilmesi adına, Türkçe veri setleriyle daha efektif ve uyumlu bir şekilde çalışabilecek metin madenciliği algoritmaları ve makinelerin öğrenmesi süreçlerinin geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Diğer bir konu ise geliştirilen çalışma sonucunda toplumu entegrasyon fikrine yakınlıktırmayı ve Suriyeli mültecilerin sosyal entegrasyon sürecini bu şekilde gerçekleştirmeyi amaçlayan bu halkla ilişkiler yol haritasının pratiğe dökülmesi noktasında göçle ilgilenen kurum ve kuruluşların iş akışlarına dahil edilmesi gerekliliğidir.

Çalışma sonucu olarak normatif bir yol haritası ortaya konulması hedeflenmiştir. Bu durum sadece halkla ilişkiler stratejisinin nasıl geliştirilebileceği ve nasıl uygulanacağına yönelik mevcut bulgular üzerinden bir akış geliştirilmesi anlamına gelmektedir. Fakat, halkla ilişkiler sürecini yönetecek olan kurum ve kuruluşların bunu kendi organizasyon şemalarına dahil etmesi ve bu konuda gerekli bürokratik süreçleri yerine getirmesi gerekmektedir. Bu halkla ilişkiler yol haritasının uygulanabilmesi için bu süreçlerin nasıl gerçekleştirilebileceğini farklı kurumların işleyiş şekli bağlamında değerlendiren bir çalışmanın gelecekte gerçekleştirilmesi bu yönüyle önemlidir.

Çalışmanın sonucu olarak halkla ilişkilerin sosyal entegrasyon sürecine efektif bir şekilde katkı sunabileceği, halkla ilişkiler pratiğinin geçmişte geliştirilmiş olan kültürlerarası iletişim teorileri ile entegrasyon yaklaşımlarından faydalanabileceği ve göç araştırmaları alanına katkı sağlayabileceği anlaşılmıştır.

KAYNAKÇA

Akbaş, Zafer, Veysel Babahanoğlu, Ercan Yelman:	“Türkiye’nin Suriyeli Mültecilere Yönelik İzlediği Açık Kapı Politikasının Ulusal Güvenliğine ve Uluslararası Güvenliğe Etkileri,” I. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu . Elazığ: Asos Congress, 2016, s. 96-108.
Akıncı, Buket, Ahmet Nergiz, Ercan Gedik:	“Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul,” The Journal of Migration Studies , 2015, s. 58-83.
Allwood, Jens:	Intercultural communication , Göteborg, Göteborg University, 1985
Amétépé, Fofo, Claudia Hartmann-Hirsch:	“An Outstanding Positioning of Migrants and Nationals: The Case of Luxembourg,” Population Review , 50(1), 2011, pp. 195-217.
Arango, Joaquín:	“Explaining Migration: A Critical View,” International Social Science Journal , Volume 52, Issue 165, 2000, pp. 283-296.
Aronson, Joshua, Michael J. Lustina, Catherine Good, Kelli Keough, Claude M. Steele, Joseph Brown:	“When White Men Can't Do Math: Necessary and Sufficient Factors in Stereotype Threat,” Journal of Experimental Social Psychology , 35 (1), 1999, pp. 29-46.

Avrupa Parlamentosu:	“EU-Turkey Statement & Action Plan,” (Çevrimiçi) http://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-towards-a-new-policy-on-migration/file-eu-turkey-statement-action-plan , 2016
Aydin, Hasan, Mahmut Gundogdu, Arif Akgul:	“Integration of Syrian Refugees in Turkey: Understanding the Educators’ Perception,” Journal of International Migration and Integration , 2019, pp. 1-12.
Baldwin, John R., Robin R. Means Coleman, Alberto González, Suchitra Shenoy-Packer:	Intercultural Communication for Everyday Life. ProQuest Ebook Central, John Wiley & Sons, Incorporated, 2013.
Bartram, David, Maritsa V. Poros, Pierre Monforte:	Göç Meselesinde Temel Kavramlar. Ankara, Hece, 2017.
Başkurt, İrfan:	“Almanya’da Yaşayan Türk Göçmenlerin Kimlik Problemi,” HAYEF Journal of Education , 6(2), 2009, s. 81-94.
Bates, Don:	“‘Mini-Me’ History Public Relations from the Dawn of Civilization”, (Çevrimiçi) https://www.instituteforpr.org/wp-content/uploads/MiniMe_HistoryOfPR.pdf , 2006.

Bauböck, Rainer, Thomas Faist:	Diaspora and Transnationalism: Concepts, Theories and Methods. Amsterdam, Amsterdam University Press, 2010.
BBC:	“Syria: The story of the conflict,” (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/news/world-middle-east-26116868 , 2016.
Belford, Nish:	“International Students from Melbourne Describing Their Cross-Cultural Transitions Experiences: Culture Shock, Social Interaction, and Friendship Development,” Journal of International Students , Volume 7, Number 3, 2017, pp. 499-521.
Bennett, Milton J. :	“Intercultural communication: A current perspective,” Basic concepts of intercultural communication: Selected readings Ed. Milton J. Bennett, Yarmouth, Intercultural Press, 1998, pp. 1-20.
Bi, Chang:	Excellence Theory in Public Relations: Social Media and Symmetrical Communication Model (Research Proposal) , Kent State University, 2014.
Birleşmiş Milletler Mülteci Ajansı:	Profiling of Syrian Arrivals on Greek Islands in January 2016. Birleşmiş Milletler, 2016.
Bisin, Alberto, Thierry A. Verdier:	“Beyond The Melting Pot”: Cultural Transmission, Marriage, And The Evolution Of Ethnic And

	Religious Traits,” Quarterly Journal of Economics , 115(3), 2000, pp. 955-988.
Bonin, Holger, Werner Eichhorst, Christer Florman, Mette Okkels Hansen, Lena Skiöld, Jan Stuhler, Konstantinos Tatsiramos, Henrik Thomasen, Klaus F. Zimmermann:	Geographic Mobility in the European Union: Optimising its Economic and Social Benefits , Bonn, IZA, 2008.
Bordalo, Pedro, Katherine Coffman, Nicola Gennaioli, Andrei Shleifer:	“Stereotypes,” The Quarterly Journal of Economics , 2016, pp. 1753–1794.
Buhmann, Alexander:	Applying Habermas’ Theory to Public Relations: Potentials and Challenges . Siegen, Universität Siegen, 2011.
Burkart, Roland:	“On Jurgen Habermas and Public Relations,” Public Relations Review 33(3), 2007, pp. 249-254.
Cadwallader, Martin T. :	Migration and Residential Mobility: Macro and Micro Approaches , Wisconsin, The University of Wisconsin Press, 1992.
Calmore, John O. :	“Random Notes of an Integration Warrior,” Minn. L. Rev. 81, 1996, p. 1441.

Canadian Public Relations Society:	“CPRS Public Relations Definition,” (Çevrimiçi) https://cprs.ca/aboutus/mission.aspx , 2017
Carty, Francis Xavier:	“State and church as public relations history in Ireland.” Pathways to Public Relations: Histories of Practice and Profession (Routledge New Directions in PR & Communication Research) , ed. Burton St. John III, Margot Opdycke Lamme ve Jacquie L'Etang, Oxon: Routledge, 2014, pp. 28-40.
Castles, Stephan:	“International migration at the beginning of the twenty-first century: global trends and issues,” International Social Science Journal , 52(165), 2000, pp. 269-281.
Castles, Stephan:	“Development and Migration: Future Directions for Research and Policy,” SSRC Migration & Development Conference , New York, Social Science Research Council, 2008, pp. 10-32.
Castles, Stephan, Mark J. Miller:	The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World [2nd Edition] , Hampshire, Macmillan Press Ltd., 1998.
Castles, Stephen, Hein de Haas, Mark J. Miller:	The Age of Migration International Population Movements in the Modern World [5th Edition] , Hampshire, Palgrave Macmillan, 2014.

Castles, Stephen, Mark J. Miller:	The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World [4th Edition] , Hampshire, Palgrave Macmillan Limited, 2009.
Chan, Darren:	Acculturation: A Social Identity Approach , Lincoln University, 2014.
Chartered Institute of Public Relations:	“What is PR?”, (Çevrimiçi) https://www.cipr.co.uk/content/careers-advice/what-pr , 2017
Collins, Brady:	“Whose Culture, Whose Neighborhood? Fostering and Resisting Neighborhood Change in the Multiethnic Enclave,” Journal of Planning Education and Research , 2018, pp. 1-14.
Comola, Margherita, Mariapia Mendola:	“Formation of Migrant Networks,” The Scandinavian Journal of Economics , Volume 117, Issue 2, 2014, pp. 592-618
Constant, Amelie F., Klaus F. Zimmermann:	Migration, Ethnicity and Economic Integration , Bonn, IZA, 2009.
Constant, Amelie, Douglas S. Massey:	“Return Migration by German Guestworkers: Neoclassical versus New Economic Theories.” International Migration , 40, 2002, pp. 5-38.

Cox, Michael, David Ellsworth:	“Managing big data for scientific visualization.” ACM Siggraph , Vol. 97, 1997, pp. 21-38.
Croucher, Stephan M., Eric Kramer:	“Cultural fusion theory: An alternative to acculturation.” Journal of International and Intercultural Communication , 2016, pp. 97-114.
Cummings, Clare, Julia Pacitto, Diletta Lauro, ve Marta Foresti:	Why people move: understanding the drivers and trends of migration to Europe , Londra, Overseas Development Institute, 2015
Çağlayan, Savaş:	“Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi.” Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 2006, s. 67-91.
Danimarka Mülteci Konseyi:	Conference Report: Diaspora Support to Durable Solutions - Syrians in Europe , Berlin, Danish Refugee Council, 2017.
Davis, Kathryn A., Carlos J. Ovando, Masahiko Minami:	“Language and Literacy Acquisition Theories.” The Handbook of Educational Theories eds. Beverly J. Irby, Genevieve Brown, Rafael Lara-Alecio ve Shirley Jackson, Charlotte, Information Age Publishing, 2015, pp. 395-418.

Dekker, Rianne, Godfried Engbersen:	“How social media transform migrant networks and facilitate migration.” Global Networks , Volume 14, Issue 4, 2013, pp. 401-418.
Delia, Jesse:	“Constructivism,” A first look at communication theory ed. Em Griffin. New York, The McGraw-Hill, 2011
Dovidio, John F., Miles Hewstone, Peter Glick, Victoria M. Esses:	“Prejudice, Stereotyping and Discrimination: Theoretical and Empirical Overview,” The SAGE Handbook of Prejudice, Stereotyping and Discrimination ed. John F. Dovidio, Miles Hewstone, Peter Glick, Victoria M. Esses, Londra, Sage, 2010, pp. 3-28.
Eaton, Chris, Dirk Deroos, Tom: Deutsch, George Lapis, Paul Zikopoulos:	Understanding Big Data: Analytics for Enterprise Class Hadoop and Streaming Data , McGraw-Hill, 2012.
Erdal, Marta Bivand, Ceri Oeppen:	“Forced to leave? The discursive and analytical significance of describing migration as forced and voluntary,” Journal of Ethnic and Migration Studies , 44(6), 2018, pp. 981-998.
Esser, Hartmut:	“Assimilation, Ethnic Stratification, or Selective Acculturation?. Recent Theories of the Integration of

	Immigrants and the Model of Intergenerational Integration,” Sociologica 1, 2010, pp. 1-29.
European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions:	“Social integration of immigrants: Contribution of local and regional authorities,” (Çevrimiçi) http://edz.bib.uni-mannheim.de/daten/edz-ma/esl/06/ef0622en.pdf , 2006
Eurostat:	“Asylum applications (non-EU) in the EU-28 Member States,” (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics , 2019.
Faust, Heiko:	“Comparative Cultural Geography: Empirical evidence on processes of integration in rural Bolivia, Ivory Coast and Indonesia,” Erdkunde , 2006, pp. 209-220.
Fayyad, Usama, Gregory Piatetsky-Shapiro, Padhraic Smyth:	“From Data Mining to Knowledge Discovery in Databases,” AI Magazine , Volume 17, Number 3, 1996, pp. 37-54.
Feldman, Ronen, James Sanger:	The Text Mining Handbook: Advanced Approaches in Analyzing Unstructured Data. Cambridge, Cambridge University Press, 2007.

Fleisher, Belton M. :	“Some Economic Aspects of Puerto Rican Migration to the United States,” The Review of Economics and Statistics Vol. 45, No. 3, 1963, pp. 245-253.
Fussell, Elizabeth:	“The Cumulative Causation of International Migration in Latin America.” The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science , Volume 630, Issue 1, 2010, pp. 162-177.
Fussell, Elizabeth, Douglas S. Massey:	“The limits to cumulative causation: International migration from Mexican Urban Areas,” Demography , Volume 41, Issue 1, 2004, pp. 151-171.
Germano, Roy:	“Using video to promote empathy, reduce xenophobia, and illustrate concepts in the study of international migration,” Migration Studies , Volume 6, Issue 1, 2018, pp. 140-152.
Gidda, Mirren:	“How Syrian Refugees in Europe are Helping Those at Home,” (Çevrimiçi) https://www.newsweek.com/syrian-refugees-europe-helping-those-home-463416 , 2016.
Global Alliance for Public Relations and Communication Management:	“The Melbourne Mandate: A call to action for new areas of value in public relations and communication management,” (Çevrimiçi) https://melbournemandate.files.wordpress.com/2012/10/melbourne-mandate-text-consultation-draft-final.pdf , 2012.

Goss, Jon, Bruce Lindquist:	“Conceptualizing International Labor Migration: A Structuration Perspective,” The International Migration Review , Vol 29, Number 2, 1995, pp. 317-351.
Gould, J. E. :	“What is Perception?”, http://uwf.edu/jgould/perception.pdf , 2003.
Grunig, James E., Larissa A. Grunig, Krishnamurthy Sriramesh, Yi-Hui Huang, Anastasia Lyra:	“Models of Public Relations in an International Setting.” Journal of Public Relations Research , 7(3), 1995, pp. 163-186.
Grunig, James E., Larissa A. Grunig:	“Excellence Theory in Public Relations: Past, Present, and Future,” Public Relations Research: European and International Perspectives and Innovations , eds. Ansgar Zerfass, Betteke van Ruler, Krishnamurthy Sriramesh, Wiesbaden, VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2008, pp. 327-347.
Grunig, James E., Todd Hunt:	Managing public relations , New York, CBS College Publishing, 1984.
Grunig, Larissa A., James E. Grunig, David M. Dozier:	Excellent public relations and effective organizations: A study of communication management in three countries , Routledge, 2002.

Grüne, Ann-Jolin Franciska Adele:	To What Extent Does The New Economics of Labour Migration Theory (NELM) Explain Refugee Remittances? A Case Study of the Cause of Migration and Remittances Sent by Somalis in Finland, Helsinki, University of Helsinki, 2017.
Gudykunst, William B., Tsukasa Nishida:	“Anxiety, uncertainty, and perceived effectiveness of communication across relationships and cultures.” International Journal of Intercultural Relations, Volume 25, Issue 1, 2001, pp. 55-71.
Guilmoto, Cristophe Z., Frederic Sandron:	“The Internal Dynamics of Migration Networks in Developing Countries.” Population: An English Selection, 13(2), 2001, pp. 135-164.
Güllüpinar, Fuat:	“Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme.” Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 4, 2012, pp. 53-85.
Haas, Hein de:	“Migration and Development: A Theoretical Perspective.” International Migration Review, 44(1), 2010, pp. 227-264.
Haas, Hein de:	“The Internal Dynamics of Migration Processes: A Theoretical Inquiry.” Journal of Ethnic and Migration Studies, Volume 36, Issue 10, 2010, pp. 1587-1617.

Hagen-Zanker, Jessica:	Why do people migrate? A review of the theoretical literature , Maastricht, Maastricht University, 2008.
Hall, Stuart:	“Cultural Identity and Diaspora.” International Migration Review , 2, 1990.
Hall, Stuart, David Held, Don Hubert, Kenneth Thompson:	Modernity: An Introduction to Modern Societies , Wiley-Blackwell, 1996.
Harris, Stephanie Leanne:	Americans’ Willingness to Communicate With Mexican Immigrants: Effects of Ethnocentrism and Immigration Status , Old Dominion University, 2017.
Hear, Nicholas Van:	New Diasporas: The Mass Exodus, Dispersal and Regrouping of Migrant Communities , Londra, UCL Press, 1998.
Heath, Robert L. :	Handbook of Public Relations , E-book, Sage, 2013.
Heath, Robert L., W. Timothy Coombs:	Today's Public Relations: An Introduction , E-book, Sage, 2006.
Heckmann, Friedrich:	Integration and Integration Policies , Bamberg, European Forum for Migration Studies Institute at the University of Bamberg, 2006.

Heckmann, Friedrich:	“National Modes of Immigrant Integration,” Comparative European Research in Migration, Diversity and Identities eds. Wolfgang Bosswick, Charles Husband, Bilbao, University of Deusto, 2005, pp. 99-111.
Heckmann, Friedrich, Dominique Schnapper:	“Introduction,” The Integration of Immigrants in European Societies: National Difference eds. Friedrich Heckmann, Dominique Schnapper, Stuttgart, Lucius & Lucius, 2003, pp. 9-14
Heerden, Sjoerdje van, Sarah L. de Lange, Wouter van der Brug, Meindert Fennema:	“The Immigration and Integration Debate in the Netherlands: Discursive and Programmatic Reactions to the Rise of Anti-Immigration Parties,” Journal of Ethnic and Migration Studies , Volume 40, Issue 1, 2014, pp. 119-136.
Hendrix, Jerry A., Darrell C. Hayes, Pallavi D. Kumar:	Public relations cases. Boston, Wadsworth, 2013.
Hofstede, Geert:	Culture's Consequences: International Differences in Work-Related Values , California, Sage, 1984.
Hofstede, Geert:	“Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context,” Online Readings in Psychology and Culture , 2(1), 2011, pp. 1-26.

Hutton, James G. :	“The definition, dimensions, and domain of public relations.” Public Relations Review Volume , 25, Issue 2, 1999, pp. 199-214.
Hürriyet:	“Geçici eğitim merkezlerine 4 yıl süre,” (Çevrimiçi) http://www.hurriyet.com.tr/egitim/gecici-egitim-merkezlerine-4-yil-sure-40583490 , 2017.
İçduygu, Ahmet:	Irregular migration in Turkey - An overview , UNiLibrary, 2003.
IOM UN Migration:	“Key Migration Terms,” (Çevrimiçi) https://www.iom.int/key-migration-terms , 2011.
Issa, Abba Auwalu, Muhammad Yunusa, Fatima Zara Ali Garga:	The Meaning and Theories of Intercultural Communication , Kano, Bayero University, 2016.
Jefkins, Frank:	Public relations , New Jersey, Prentice Hall, 1998.
Jünger, Jakob, Till Keyling:	Facepager . 2019.
Kantardzic, Mehmed:	Data mining: concepts, models, methods, and algorithms , New Jersey, John Wiley & Sons, 2011.
Kaymaz, Timur, Omar Kadkoy:	“Syrians in Turkey – The Economics of Integration,” (Çevrimiçi)

	https://www.tepav.org.tr/upload/files/1473326257-7.Syrians_in_Turkey_____The_Economics_of_Integration.pdf , 2016
Kim, Young Yun:	Becoming intercultural: An integrative theory of communication and cross-cultural adaptation , California, Sage, 2001
Kim, Young Yun:	“Beyond Cultural Identity.” Intercultural Communication Studies , 4:1, 1994, pp. 1-25.
Kim, Young Yun:	“Finding a “home” beyond culture: The emergence of intercultural personhood in the globalizing world,” International Journal of Intercultural Relations , Volume 46, 2015, pp. 3-12.
Köktürk, Mehtap Sümersan, Taşkın Dirsehan:	Veri Madenciliği ile Pazarlama Etkileşimi , Ankara, Nobel, 2012.
Kundu, Amitabh:	“A Discussion Paper on State Policies towards Internal Migration and Development with Special Reference to Developing Countries,” SSRC Migration & Development Conference Papers , New York, Social Science Research Council, 2008, pp. 66-80.
Kurekova, Lucia:	“Paper prepared for Interdisciplinary conference on Migration. Economic Change, Social Challenge,” Interdisciplinary conference on Migration .

	Economic Change, Social Challenge , University College London, 2011, pp. 1-37.
Kyriakides, Christopher, Arthur McLuhan, Karen Anderson, Lubna Bajjali:	“Status Eligibilities: The Eligibility to Exist and Authority to Act in Refugee–Host Relations,” Social Forces , Volume 98, Issue 1, 2019, pp. 279-02.
Lakey, Paul N.:	“Acculturation: a Review of the Literature,” Intercultural Communication Studies , 12-2, 2003, pp. 103-118.
Langer, Roy:	“Towards a Constructivist Communication Theory?: Report from Germany,” NORDICOM-Information , 1999.
Laskin, Alexander:	“The evolution of models of public relations: an outsider’s perspective,” Journal of Communication Management , 13(1), 2009, pp. 37-54.
Latcheva, Rossalina, Barbara Herzog-Punzenberger:	“Integration Trajectories: A Mixed Method Approach,” A Life-Course Perspective on Migration and Integration eds. Matthias Wingens, Michael Windzio, Helga de Valk, Can Aybek, Dordrecht, Springer, 2011, pp. 121-142.
Lee, Everett S.:	“A Theory of Migration,” Demography , Volume 3, Number 1, 1966, pp. 47-57.

Lee, Sun Kyong:	“Refining a theory of cross-cultural adaptation: an exploration of a new methodological approach to institutional completeness,” Asian Journal of Communication , Volume 28, Issue 3, 2018, pp. 315-334.
Lippmann, Walter:	Public Opinion , New York, MacMillan, 1998 [1922].
Lockwood, David:	“Social Integration and System Integration,” Social Change: Explorations, Dignoses and Conjectures eds. George K. Zollschan, Walter Hirsch. New York, John Wiley & Sons, 1976.
Lockwood, David:	“Some Remarks on "The Social System",” The British Journal of Sociology , Volume 7, Number 2, 1956 pp. 134-146.
Lucas, Robert E. B.:	“Internal Migration in Developing Countries,” Handbook of Population and Family Economics eds. M.R. Rosenzweig, O. Stark, Amsterdam, Elsevier Science B.V., 1997, pp. 722-787.
Madero, Alejandra, Tathabrata Bhattacharya, Frederick Mugisa, Tripti Mahaseth:	Negotiating Space: Traces of Social integration , İstanbul, İstanbul Kültür University, 2016.

Mägi, Kadi:	Ethnic residential segregation and integration of the Russian-speaking population in Estonia , Tartu, University of Tartu, 2018.
Majzoub, Maya:	Orientalism and Eurocentrism in Hollywood , Beirut, American University of Beirut, 2017.
Mantovani, Debora, Giuseppe Sciortino:	“Comment on Hartmut Esser/3,” Sociologica , 1, 2010, pp. 1-10.
Martin, Susan:	The legal and normative framework of international migration , Washington, Georgetown University, 2005.
Massey, Douglas S.:	“Economic Development and International Migration in Comparative Perspective,” Population and Development Review , Volume 14, Number 3, 1988, pp. 383-413.
Massey, Douglas S., Joaquin Arango, Graeme Hugo, Ali Kouaouci, Adela Pellegrino, J. Edward Taylor:	“An Evaluation of International Migration Theory: The North American Case,” Population and Development Review , 1994, pp. 699-751.
Massey, Douglas S., Joaquin Arango, Graeme Hugo, Ali Kouaouci, Adela Pellegrino, J. Edward Taylor:	“Theories of International Migration: A Review and Appraisal,” Population and Development Review , Volume 19, Number 3, 1993, pp. 431-466.

Massey, Douglas S., Rene M. Zenteno:	“The dynamics of mass migration,” Proceedings of the National Academy of Sciences , 96 (9). 1999, pp. 5328-5335.
McKay-Semmler, Kelly, Young Yun Kim:	“Youth: A Study of Communication Patterns, Functional Fitness, and Psychological Health,” Communication Monographs , Volume 81, Issue 2, 2014, pp. 133-156.
Mixed Migration Centre:	Diaspora, transnational networks and migration among Syrians and Iraqis , Cenova, Mixed Migration Centre, 2018.
Montaigne Enstitüsü:	Syria: To end a never-ending war , Montaigne Enstitüsü, 2017.
Mouzelis, Nicos:	“ Social and System Integration: Lockwood, Habermas, Giddens ,” <i>Sociology</i> , Volume 31, Number 1, 1997, pp. 111-119.
Munshi, Kaivan:	Networks in the Modern Economy: Mexican Migrants in the U.S. Labor Market , Massachusetts Institute of Technology, 2002.
Nelson, Todd D.:	Handbook of Prejudice, Stereotyping, and Discrimination , New York, Psychology Press, 2009.

Novinger, Tracy:	Intercultural Communication: A Practical Guide , Austin, University of Texas Press, 2001.
Okay, Ayla, Aydemir Okay:	Halkla İlişkiler: Kuram Strateji ve Uygulamaları , İstanbul, Der, 2012.
Olejarova, Eva:	abor Migration as a Socio-Economic Phenomenon - Slovakia and the Czech Republic in A Comparative Perspective , Budapeşte, Central European University, 2007.
Olusegun, Bada Steve:	“Constructivism Learning Theory: A Paradigm for Teaching and Learning.” IOSR Journal of Research & Method in Education , Volume 5, Issue 6, 2015, pp. 66-70.
Otonelli, Valeria, Tiziana Torresi:	“When is Migration Voluntary?” International Migration Review , Volume 47 Issue 4, 2013, pp. 783-813.
Owen, Diana:	American Identity, Citizenship, and Multiculturalism , Washington, Georgetown University, 2005.
Özdemir, Erol:	“Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye’ye Etkileri,” Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi , 1(3), 2017, s. 114-140.

Özpınar, Esra, Yasemin Satır Çilingir, Ayşegül Taşöz Düşündere:	Türkiye'deki Suriyeliler: İşsizlik ve Sosyal Uyum , Ankara, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı , 2016.
Penninx, Rinus:	“Integration of migrants. Economic, social, cultural and political dimensions,” The new demographic regime. Population challenges and policy responses , eds. Miroslav Macura, Alphonse L. MacDonald, Werner Haug, New York, United Nations, 2005, pp. 137-152.
Perkmann, Markus:	“Social Integration and System Integration: Reconsidering The Classical Distinction,” Sociology , Volume 32, Number 3, 1998, pp. 491-507.
PEW Research:	“Most displaced Syrians are in the Middle East, and about a million are in Europe,” (Çevrimiçi) https://www.pewresearch.org/fact-tank/2018/01/29/where-displaced-syrians-have-resettled/ , 2018.
Piller, Ingrid:	Intercultural communication: a critical introduction , Edinburgh, Edinburgh University Press, 2011.
Pınar, Abuzer, Esra Siverekli, Murat Demir:	Şanlıurfa'da İşverenlerin ve İşçilerin Suriyeli İstihdamına Bakışı , Cenova, International Lanour Organization, 2016.

Piore, Michael J.:	Birds of passage: migrant labor and industrial societies , 1979.
Porumbescu, Alexandra:	“Defining the New Economics of Labor Migration Theory Boundaries: A Sociological-Level Analysis of International Migration,” Revista de Stiinte Politice , 45, 2015, pp. 55-64.
Reach:	Remittance transfers amongst Syrian refugees in Jordan , Cenova, Reach, 2017.
Ricento, Thomas, Terrence G. Wiley:	“Editors' Introduction: Language, Identity, and Education and the Challenges of Monoculturalism and Globalization.” Journal of Language, Identity & Education , Volume 1, Issue 1, 2009, pp. 1-5.
Richmond, Anthony H.:	“Reactive Migration: Sociological Perspectives On Refugee Movements.” Journal of Refugee Studies , Volume 6, Issue 1, 1993, pp. 7-24.
Sallot, Lynne M., Lisa J. Lyon, Carolina Acosta-Alzuru, Karyn Ogata Jones:	From Aardvark to Zebra: A New Millennium Analysis of Theory Development in Public Relations Academic Journals , Washington, Public Relations Division of, 2001.
Samochowicz, Jakub, Arnd Florack:	“Intercultural contact under uncertainty: The impact of predictability and anxiety on the willingness to

	interact with a member from an unknown cultural group.” International Journal of Intercultural Relations , 34(5), 2010, pp. 507-515.
Santiago, Carlos E.:	“ Political Status, Minimum Wages, and Puerto Rican Migration, ” (Çevrimiçi) http://economia.uprrp.edu/PoliticalStatusMinimumWages.pdf , 1991.
Schein, Edgar H.:	Organizational Culture and Leadership , San Francisco, Jossey-Bass, 2004.
Schrader, Dawn E.:	“Constructivism and Learning in the Age of Social Media: Changing Minds and Learning Communities,” Constructivism Reconsidered in the Age of Social Media: New Directions for Teaching and Learning eds. Chris Stabile, Jeff Ershler, ProQuest Ebook Central: John Wiley & Sons, Incorporated, 2015, pp. 23-36
Schunk, Reinhard:	“Transnational Activities and Immigrant Integration in Germany,” Transnational Activities and Immigrant Integration in Germany ed. Reinhard Schunk, Cham, Springer, 2014, pp. 179-199
See Far:	Return, Stay, or Migrate? Understanding the Aspirations of Syrian Refugees in Turkey , See Far, 2018.

Shannon, Thomas R.:	An Introduction To The World-system Perspective , New York, Routledge, 1996.
Skeldon, Ronald:	International Migration, Internal Migration, Mobility and Urbanization: Towards More Integrated Approaches , New York, United Nations Secretariat, 2017.
Slavova, Emilia:	“Perception of Self and Other in Intercultural Communication,” Proceedings of the 7th International Fulbright Conference Culture, Education and Leadership Today and Tomorrow , Sofya, 2006.
Sriramesh, Krishnamurthy:	“The models of public relations in India,” Journal of Communication Management , Vol. 4 No. 3, 2000, pp. 225-239.
Stark, Oded, David E. Bloom	“The New Economics of Labor Migration,” The American Economic Review , Volume 75, Number 2, 1985, pp. 173-178.
Statistical Cybermetrics Research Group:	Mozdeh , Wolverhampton, University of Wolverhampton, 2019.
Stephans-Davidowitz, Seth:	Everybody lies: big data, new data, and what the Internet can tell us about who we really are , Harper Collins, 2017.

Stroessner, Steve, Catherine Good	“Stereotype Threat: An Overview,” (Çevrimiçi) https://diversity.arizona.edu/sites/default/files/stereotype_threat_overview.pdf , t.y.
Sue, Derald Wing:	“Universalizing Global Learning: Homogenizing or Valuing Differences?” (Çevrimiçi) https://www.aieaworld.org/assets/docs/Conference_Materials/2014/derald%20wing%20sue-%20aiea%20presentation.pdf , 2014.
Şahin, İsmail, Oğuz Düzgün:	“Türkiye’ye Gerçekleştirilen Ortadoğu Kaynaklı Zorunlu Göçlerin Sosyo-Ekonomik Etkileri: 1979-2014 Arası,” Tesam Akademi Dergisi , 2(2), 2015, s. 167-195.
Şimşek, Doğuş:	“Mülteci Entegrasyonu, Göç Politikaları ve Sosyal Sınıf: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği,” Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi , 18(40/2), 2018, s. 367-392.
T24:	“Kızılay Başkanı: Gerçekçi olalım, Suriyelilerin yarısı geri dönmez,” (Çevrimiçi) https://t24.com.tr/haber/kizilay-baskani-gercekci-olalim-suriyelilerin-yarisi-geri-donmez,572925 , 2018.
Taylor, J. Edward, Scott Rozelle, Alan de Brauw	“Migration and Incomes in Source Communities: A New Economics of Migration Perspective from

	China,” Economic Development and Cultural Change , Volume 52, Number 1, 2003, pp. 75-101.
Tench, Ralph, Liz Yeomans.	Exploring Public Relations , Essex, Pearson Education Limited, 2009.
Teyit.org:	“Türkiye’de yaşayan Suriyelilerle ilgili internette yayılan yanlış bilgiler,” (Çevrimiçi) https://teyit.org/turkiyede-yasayan-suriyelilerle-igili-internette-yayilan-22-yanlis-bilgi/ , 2017.
Todaro, Michael P.:	“A Model of Labor Migration and Urban Unemployment in Less Developed Countries,” The American Economic Review , Vol. 59, No. 1, 1969, pp. 138-148.
Turton, David:	“ Conceptualising Forced Migration (Working Paper) ,” Oxford, University of Oxford, 2003.
Tyyskä, Vappu, Jenna Blower, Samantha DeBoer, Shunya Kawai, Ashley Walcott:	“ The Syrian Refugee Crisis: A Short Orientation ,” Toronto, Ryerson Center for Immigration and Settlement, 2017.
Uky.edu:	“Intercultural Context,” (Çevrimiçi) http://www.uky.edu/~drlane/capstone/intercultural/crosscultural.html , 2001.

Uluslararası Af Örgütü:	“Syria's refugee crisis in numbers,” (Çevrimiçi) https://www.amnesty.org/en/latest/news/2015/09/syria-as-refugee-crisis-in-numbers/ , 2015.
Uluslararası Kriz Grubu:	“ Türkiye’nin Mülteci Sorunu: Kalıcılığın Siyaseti, ” Brüksel, Uluslararası Kriz Grubu, 2016.
UNHCR Turkey:	“Operational Portal: Refugee Situations,” (Çevrimiçi) https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/113 , 2019.
UNHCR Turkey:	“Provincial Breakdown Syrian Refugees in Turkey,” (Çevrimiçi) https://data2.unhcr.org/en/documents/download/67952 , 2019.
United Nations:	Recommendations on Statistics of International Migration (Revision 1) , New York, United Nations, 1998.
United Nations Secretary-General:	“Note to Correspondents: Transcript of press stakeout by United Nations Special Envoy for Syria, Mr. Staffan de Mistura,” (Çevrimiçi) https://www.un.org/sg/en/content/sg/note-correspondents/2016-04-22/note-correspondents-transcript-press-stakeout-united , 2016.

Uzunçarşılı Soydaş, Ayda:	Kültürlerarası İletişim: Farklı Kültürel Ortamlarda Çalışma ve İletişim , İstanbul, Parşömen, 2010.
Vargas-Silva, Carlos:	Remittances Sent to and from Refugees and Internally Displaced Persons , Knomad, 2016.
Verga, Laura, Sonja A. Kotz	“How relevant is social interaction in second language learning?” Frontiers in Human Neuroscience , Volume 7, 2013, pp. 1-7.
Vullnetari, Julie:	Albania on the Move: Links between Internal and International Migration , Amsterdam, Amsterdam University Press, 2012.
Waddington, Stephan:	A critical review of the Four Models of Public Relations and the Excellence Theory in an era of digital communication , 2013.
Waddington, Stephan:	“A Practical Guide to Modern PR Tools and Workflow,” (Çevrimiçi) https://prstack.co/pdf/my_prstack_ebook.pdf , t.y.
Waldinger, Roger:	“Immigration and the election of Donald Trump: why the sociology of migration left us unprepared ... and why we should not have been surprised,” Ethnic and Racial Studies , Volume 41, Issue 8, 2018, pp. 1411-1426.

Wallerstein, Immanuel:	The Modern World-System II: Mercantilism and the Consolidation of the European World-Economy, 1600–1750 , California, University of California Press, 2011.
Waters, Mary C., Marisa Gerstein Pineau:	The Integration of Immigrants into American Society , Washington, The National Academies Press, 2015.
White, Michael J., David P. Lindstrom:	“Internal Migration,” Handbook of Population eds. Dudley L. Poston, Michael Micklin, Maryland, Kluwer Academic, 2005, pp. 311-346.
Wickramasinghe, A.A.I.N., Wijitapure Wimalaratana	“International Migration and Migration Theories,” Social Affairs: A Journal for the Social Sciences , Volume 1, Number 5, 2016, pp. 13-32.
Wimmen, Heiko:	Syria's Path from Civic Uprising to Civil War , Washington, Carnegie Endowment for International Peace, 2016.
Witten, Ian H.:	“Text Mining,” The Practical Handbook of Internet Computing ed. Munindar P. Singh, Florida, Chapman & Hall, 2005.

Wolfe, Connie T., Steven J. Spencer:	“Stereotypes and Prejudice: Their Overt and Subtle Influence in the Classroom,” American Behavioral Scientist , 40(2), 1996, pp. 176-185.
Wood, Julian T.:	“Communication and relational culture: Bases for the study of human relationships,” Communication Quarterly , Volume 30, Issue 2, 1982, pp. 75-84.
Yan, Jasy Liew Suet, Nancy McCracken, Kevin Crowston:	“Semi-automatic content analysis of qualitative data,” iConference 2014 Proceedings , 2014, pp. 1128-1132.
Yıldırım, Sinem, Emel İslamoğlu, Cemal İyem:	“Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum sürecine ilişkin bir araştırma,” Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi , 2, 2017, s. 107-126.
Yıldız, Tuğba, İbrahim Yıldız:	“Suriyelilerin Türkiye Ekonomisinde Kayıt Dışı İstihdama Etkileri ve Bunun Yansıması Olarak Türkiye'ye Maliyetleri Üzerine Bir İnceleme,” Journal of Economics Business and Political Researches , 2(3), 2017, s. 30-46.
Zelinsky, Wilbur:	“The hypothesis of the mobility transition,” Geographical review , 1971, pp. 209-249.
Zhang, Jingyong, Lingyun Wu, Fang Yuan, Jingjing Dou, Shiguang Miao	“Mass human migration and Beijing’s urban heat island during the Chinese New Year holiday,” Science Bulletin , 60(11), 2015, pp. 1038-1041.

Zijlstra, Judith, Ilse van Liempt	“Smart(phone) travelling: understanding the use and impact of mobile technology on irregular migration journeys,” International Journal of Migration and Border Studies , Volume 3, Nos. 2/3, 2017, pp. 174-191.
Zimmermann, Laura, Klaus F. Zimmermann, Amelie Constant	“Ethnic Self-Identification of First-Generation Immigrants,” International Migration Review , Volume 41, Issue 3, 2007, pp. 769-781.

ÖZGEÇMİŞ

Oğuz Kuş, lisans derecesini 2012 yılında Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü'nden almıştır. Lisans eğitiminin ardından İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitime başlayan yazar, 2015 yılında içerik pazarlama üzerine yazmış olduğu tez ile yüksek lisans derecesini almış, aynı yıl İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı'nda doktora eğitime başlamıştır. 2014 yılından bu yana İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi'nde araştırma görevlisi olarak çalışan Oğuz Kuş, yeni medya alanında araştırmalar gerçekleştirmektedir.